

การศึกษาประเพณีสารทจีนของชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี

QIN HUA

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาไทยศึกษา

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

สิงหาคม 2558

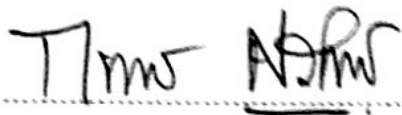
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยบูรพา

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์และคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ได้พิจารณา
วิทยานิพนธ์ของ QIN HUA ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดำรงหลักสูตร
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยศึกษา ของมหาวิทยาลัยบูรพาได้

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

 อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก

(รองศาสตราจารย์ ดร. ลีปิยะชาติ)

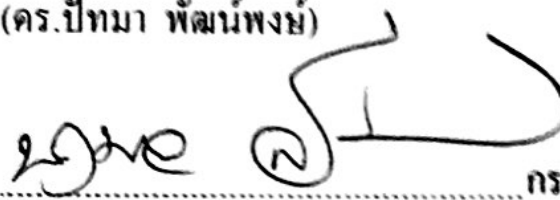
 อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. กนกพร ศรีญาณลักษณ์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

 ประธาน

(ดร. ปัทมา พัฒน์พงษ์)

 กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร. ลีปิยะชาติ)

 กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. กนกพร ศรีญาณลักษณ์)

 กรรมการ

(ดร. สกฤต อ้นมา)

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ อนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของ
การศึกษาดำรงหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยศึกษา ของมหาวิทยาลัยบูรพา

 คณะบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

(ดร. บุญรอด บุญเกิด)

วันที่ ๖ เดือน สิงหาคม พ.ศ. 2558

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยดี เนื่องจากได้รับความเมตตาให้คำปรึกษา และแนะนำแนวทางที่ถูกต้อง ตลอดจนตรวจแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ เป็นอย่างดียิ่งจาก รองศาสตราจารย์ นฤมล ลีปิยะชาติ ซึ่งเป็นประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กนกพร ศรีญาณลักษณ์ กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ที่สละเวลาให้คำปรึกษาด้วยดีตลอดระยะเวลาในการดำเนินงาน อันเป็นสิ่งที่ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้ง ขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณ อาจารย์ ดร.ปีตมา พัฒน์พงษ์ ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่กรุณาตรวจแก้ไขวิทยานิพนธ์อย่างละเอียดและได้ให้คำแนะนำแก่ผู้วิจัยด้วยความปรารถนาดี ขอขอบพระคุณคณาจารย์สาขาวิชาไทยศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพาทุกท่าน ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ให้ผู้วิจัยสามารถนำไปเป็นประโยชน์ในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ขอขอบพระคุณผู้บอกข้อมูลทุกท่านที่มีส่วนในการช่วยเหลือในการให้ข้อมูลและความรู้ต่าง ๆ อันเป็นประโยชน์ยิ่งต่อการทำวิทยานิพนธ์เรื่องนี้

ขอขอบพระคุณบิดา มารดา พี่ ๆ น้อง ๆ ทุกคน ตลอดจนมิตรสหายทุกท่านที่ได้ให้ความช่วยเหลือเป็นกำลังใจสำคัญอย่างยิ่งในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้สำเร็จด้วยดี

QIN HUA

53910948: สาขาวิชา: ไทยศึกษา; ศศ.ม. (ไทยศึกษา)

คำสำคัญ: ประเพณีสารทจีน/ ความเชื่อ/ ชาวไทยเชื้อสายจีน/ ชลบุรี

QIN HUA: การประเพณีสารทจีนของชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี (A STUDY OF CHINESE SPIRIT FESTIVAL OF CHINESE-THAI PEOPLE IN CHON BURI MUNICIPALITY, CHON BURI PROVINCE) คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์: นฤมล ลิ้มปะชาติ, M.A., กนกพร ศรีญาณลักษณ์, Ph.D. 140 หน้า. ปี พ.ศ. 2557.

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาและคติความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับประเพณีสารทจีนของชาวจีนในประเทศจีน ประวัติความเป็นมารวมทั้งขั้นตอนการปฏิบัติและความเชื่อเกี่ยวกับประเพณีสารทจีนของชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี ผู้วิจัยเก็บข้อมูลภาคสนามจากชาวไทยเชื้อสายจีน ที่พำนักอยู่ในเขตเทศบาลเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี ไม่น้อยกว่า 10 ปี และปัจจุบันยังคงอาศัยอยู่ที่นั่น เคยปฏิบัติและมีความรู้เกี่ยวกับประเพณีสารทจีนของชาวไทยเชื้อสายจีน รวมทั้งกรรมการ เจ้าหน้าที่หรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องที่เป็นผู้ปฏิบัติหลักในงานประเพณีสารทจีน ในศาสนสถานจีนในเขตพื้นที่ที่ศึกษาไม่น้อยกว่า 5 ปี โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ การสังเกตและการถ่ายภาพประกอบ และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา แล้วนำเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์และมีภาพประกอบ

ผลการวิจัยปรากฏว่า

1. ประเพณีสารทจีนของชาวจีนในประเทศจีนมีความเป็นมาและคติความเชื่อสืบเนื่องมาจากความเชื่อดั้งเดิมและประเพณีเช่นสรวงบูชาในสมัยโบราณของจีน ความเชื่อเรื่อง “ซานกวน” และ “ซานหยวน” ทางศาสนาเต๋าและความเชื่อการจัดงานอุลลัมพณสังฆทานเพื่อทำทานอุทิศส่วนกุศลแก่วิญญาณ ไร้ญาติและพลดิวิญญาณ์ให้พ้นจากทุกข์ทางพุทธศาสนา
2. ตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 12 จนถึงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 ชาวจีนแต่จิว มีการอพยพสู่ประเทศไทยเป็นหลายระลอก ด้วยปัจจัยทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมทั้งภายในและภายนอก จังหวัดชลบุรีเป็นพื้นที่ที่ได้เปรียบเพราะอุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมชาติและเป็นเมืองท่าสำคัญมาตั้งแต่สมัยโบราณ ได้รับความนิยมจากชาวจีน โดยเฉพาะชาวจีนแต่จิวในการติดต่อค้าขาย อพยพตั้งถิ่นฐาน
3. ขั้นตอนการปฏิบัติประเพณีสารทจีนของชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี ไม่ว่าจะในครอบครัวหรือในศาสนสถานจีน แบ่งได้เป็น 2 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนการเตรียมงานก่อนวันประเพณีและขั้นตอนการปฏิบัติในวันประเพณี ด้านความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติ มีหลากหลาย ความเชื่อเรื่องเทพเจ้า ความเชื่อเรื่องวิญญาณหรือชีวิตหลังความตาย ความเชื่อเรื่องการทำบุญ ความเชื่อเรื่องอาหารที่เป็นมงคล ความเชื่อเรื่องการเผาเครื่องเซ่นไหว้ เป็นต้น

53910948: MAJOR: THAI STUDIES; M.A. (THAI STUDIES)

KEYWORDS: CHINESE SPIRIT FESTIVAL/ BELIEF/ CHINESE-THAI PEOPLE/
CHON BURI

QIN HUA: A STUDY OF CHINESE SPIRIT FESTIVAL OF CHINESE-THAI PEOPLE
IN CHON BURI MUNICIPALITY, CHON BURI PROVINCE. ADVISOR: NARUMOL
LEEPIYACHART, M.A., KANOKPORN SRIYANALUG, Ph.D. 140 P. 2014.

The purpose of this research was to study the origin and related beliefs of the custom of Chinese Spirit Festival of Chin, As well as the origin of Chinese-Thai people in Chon Buri Municipality, Chon Buri Province and Their Chinese Spirit Festival customs. Field data collection were undertaken with the following kinds of people: villagers who have lived in Chon Buri Municipality, Chon Buri Province for at least 10 years, had arranged and understood Chinese Spirit Festival customs of Chinese-Thai people; members, staffs of religious sites and other related personnel who were the principal persons in charge of the religious sites' Chinese Spirit Festival activities. In-depth interview, observation, and photographing were used as the field data collecting tools. The data is analyzed using content analysis and the results are presented in descriptive analysis form.

The results showed that

1. The primitive worship and sacrificial customs from ancient China, the belief of "San Guan" and "San Yuan" of Taoism, and "Yu Lan Pen Jie" of Buddhism which focus on paying tribute to other unknown wandering ghosts and relieving the suffering souls are the origin of the custom of Chinese Spirit Festival of China.

2. From the 12th century to the beginning of the 20th century, due to factors such as political, economic, social, and etc, Chaozhou people migrated to Thailand many times. Chon Buri Province benefit by abundant natural resources, it is through the ages of the port city, is popular among Chinese people, especially the Chaozhou people to trade and stay there.

3. For Chinese-Thai people in Chon Buri Municipality, Chon Buri Province, no matter the activities is hold in family or religious sites, is divided into two operating stages, the preparation steps before the festival day and the operation steps during the festival day. Relevant steps involved in the belief there are various, such as: belief in god, faith in the soul or belief in life after death, the good faith, faith in meaning auspicious food, belief in burnt sacrifice supplies, etc.

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญภาพ	ซ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	8
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	9
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย	9
ขอบเขตของการวิจัย.....	9
นิยามศัพท์เฉพาะ	11
วิธีดำเนินการวิจัย	11
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	12
2 ความเป็นมาและคติความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับประเพณีสารทเงินของชาวจีนในประเทศจีน ...	19
ระบบความเชื่อของชาวจีน	20
ความเป็นมาและคติความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับประเพณีสารทเงิน	31
ประเพณีสารทเงินในถิ่นเจ้าโจวมณฑลกวางตุ้ง	36
3 ความเป็นมาของชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี.....	58
เจ้าโจวมณฑลกวางตุ้งในประเทศจีนภูมิถิ่นกำเนิดของบรรพบุรุษชาวไทย เชื้อสายจีน	58
การอพยพย้ายถิ่นสู่ประเทศไทยของชาวแต้จิ๋ว	61
ชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี	67
4 ขั้นตอนการปฏิบัติและความเชื่อเกี่ยวกับประเพณีสารทเงินของชาวไทยเชื้อสายจีน ในเขตเทศบาลเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี.....	74
ขั้นตอนการปฏิบัติและความเชื่อเกี่ยวกับประเพณีสารทเงินของครอบครัว.....	74
ขั้นตอนการปฏิบัติและความเชื่อเกี่ยวกับประเพณีสารทเงินของศาสนสถานจีน.....	95

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	115
สรุปผลการวิจัย	115
อภิปรายผลการวิจัย.....	115
ข้อเสนอแนะ.....	122
บรรณานุกรม	124
ภาคผนวก	133
ภาคผนวก ก.....	134
ภาคผนวก ข.....	137
ประวัติย่อของผู้วิจัย	140

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1-1 แผนที่เจาโจว	4
1-2 บริเวณที่อยู่ของชาวจีน 5 กลุ่มภาษาในภูมิภาคเดนมาร์ก	5
1-3 กรอบแนวคิดในการวิจัย	9
1-4 ขอบเขตพื้นที่เทศบาลเมืองชลบุรี	10
2-1 พิธีในวัดเต้าสมัรชวงค์หยวน	37
2-2 การลอกกระทงสมัรชวงค์หมิง	38
2-3 การแห่โคมไฟดอกบัวสมัรชวงค์หิง	38
2-4 การเซ่นไหว้บรรพชนสมัรชวงค์หิง	39
2-5 การทำทานอุทิศส่วนกุศลแก่วิญญาณไร้ญาติ	44
2-6 ข้าวของที่ใช้ในการทำทาน	44
2-7 การปล่อยสัตว์	45
2-8 การแสดงงิ้ว	46
2-9 การลอกกระทงดอกบัว	47
2-10 ขั้นตอนการทำ “สีฟูเสียน” ที่มีลักษณะคล้ายลูกท้อ	49
2-11 ชาวบ้านปักธูปตามบริเวณหน้าบ้าน	52
2-12 ธูปจำนวนมากที่ชาวบ้านปักไว้	52
2-13 ชาวบ้านจัดเตรียมของเซ่นไหว้ผีไม่มีญาติ	53
2-14 ชาวบ้านเผาเครื่องกระดาษ	53
2-15 ชาวบ้านตระกูลแซ่เดียวกันรวมกันเซ่นไหว้ผีไม่มีญาติ	54
2-16 ชาวบ้านตระกูลแซ่เดียวกันรวมกันเซ่นไหว้ผีไม่มีญาติ	54
2-17 การประกวดสุกรตัวใหญ่	55
2-18 การประกวดสุกรตัวใหญ่	55
2-19 การแสดงงิ้ว	56
2-20 การแห่ขบวนศิลปะวัฒนธรรม	56
2-21 วัดเก่าซึ่งหลงจัดพิธีทำทานอุทิศส่วนกุศลแก่วิญญาณไร้ญาติใน	57
2-22 วัดเจียนฝูจัดงานอุลลัมพนัสฆทาน	57

สารบัญญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
3-1 แผนที่จังหวัดชลบุรี.....	68
3-2 เขตการปกครองในจังหวัดชลบุรี	68
3-3 เขตการปกครองในอำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี	69
4-1 ศาลเจ้าที่.....	76
4-2 ชุคซาแซ (ไก่อ่ เป็ด ปลาหมึกแห้ง).....	77
4-3 ชุคซาแซ (หมู ไช้ไก่อ่ ปลาหมึกแห้ง).....	77
4-4 ขนมเข่ง.....	80
4-5 ขนมเทียน.....	80
4-6 จันอับ.....	80
4-7 ขนมชั้วท้อ	80
4-8 ซากั้วย (ส้ม แอปเปิ้ล กลั้วย)	81
4-9 โทงวักั้วย (ส้ม แอปเปิ้ล องุ่น กลั้วย สับปะรด)	81
4-10 เทียงเถ่าจี้	84
4-11 กิมเต้าหิ้งเต้า	84
4-12 หิ้งเตี้ย.....	84
4-13 ตั้วกิม.....	84
4-14 ค้อชี.....	85
4-15 อ่วงป้อตั้วกิม	85
4-16 อ่วงป้อตั้วกิม	85
4-17 ตัวอย่างสิ่งของที่ใช้ในการเซ่นไหว้เจ้าที่.....	85
4-18 ปักธูปที่ประตูหน้าบ้านทางซ้าย	86
4-19 ปักธูปที่ประตูหน้าบ้านทางขวา.....	86
4-20 โต๊ะเซ่นไหว้บรรพบุรุษ.....	89
4-21 อุปกรณ์การรับประทานอาหารที่ใช้เซ่นไหว้.....	89
4-22 อ่วงแซจี้.....	90
4-23 กิมจ้าว.....	90
4-24 กิมเตี้ยว	90

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
4-25 แบนกิ้งเด็ก.....	90
4-26 เสื้อผ้ากระดาษ	91
4-27 บ้านพักกระดาษ	91
4-28 โตะเช่นไห้วฝีมือนักประดิษฐ์.....	93
4-29 ปีกธูปไว้กับของเช่นไห้ว.....	94
4-30 ผู้อาวุโสไห้วนำ.....	94
4-31 ไตรสรณะพุทธสมาคม ชลบุรี.....	97
4-32 โรงเจเปาสกั่ว.....	97
4-33 วัดเทพพุทธาราม	97
4-34 ศาลเจ้าแม่เซียวบ๊วย (ศาลเจ้าแม่).....	97
4-35 ที่บูชาเช่นไห้วสอเสียดี้.....	102
4-36 โตะถวายไต้สอเสียดี้และองค์ไต้ยเซียน.....	102
4-37 ของเช่นไห้วสอเสียดี้ (1).....	102
4-38 ของเช่นไห้วสอเสียดี้ (2).....	102
4-39 ของถวายไต้สอเสียดี้และองค์ไต้ยเซียน (1).....	103
4-40 ของถวายไต้สอเสียดี้และองค์ไต้ยเซียน (2).....	103
4-41 ประทับทรงเพื่อทำพิธีเจิมของเช่นไห้ว.....	104
4-42 อนุสรณ์บรรจุน้ำของเม่งหุย.....	104
4-43 ขี้ขาวที่ใช้ในกานตั้งกระดาษ.....	105
4-44 เจ้าหน้าที่กำลังจัดเรียงขี้ขาว.....	105
4-45 ชาวบ้านที่มาร่วมงานตั้งกระดาษ (1).....	105
4-46 ชาวบ้านที่มาร่วมงานตั้งกระดาษ (2).....	105
4-47 รูปเคารพเทพแปดเซียน.....	106
4-48 ซิกแซกเย็ม ไต้กี้ เหล่งเล้ง ตั่วกิม.....	108
4-49 จูซา จูปิก อั้ง และขันใส่น้ำมนต์.....	108
4-50 สวดมนต์เริ่มพิธีประทับทรง.....	108
4-51 พิธีประทับทรง.....	108

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
4-52 วิธีเปิดงาน	110
4-53 แจกข่าวสาร (1).....	110
4-54 แจกข่าวสาร (2).....	111
4-55 อาหารที่ใช้ในการเซ่นไหว้ (1)	112
4-56 อาหารที่ใช้ในการเซ่นไหว้ (2)	112
4-57 กระดาษเงินกระดาษทอง	112
4-58 ข่าวสารและนำขวดที่ใช้ในการแจกทาน	112
4-59 ป้ายประกาศวันเวลาจัดงานและรับบริจาคของศาลเจ้าแม่เซียวบ๊อเนี้ยว	113
4-60 ภูเขาเงินภูเขาทองที่เตรียมสำหรับใช้ในงาน	114

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่คนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งหรือสังคมใดสังคมหนึ่งได้ร่วมกันคิดผลิตสร้างขึ้นเพื่อเป็นประโยชน์แก่การดำรงอยู่และตอบสนองความต้องการทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ ตลอดจนสังคม วัฒนธรรมได้มาจากการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน มีการปฏิบัติถ่ายทอดสั่งสมมาเป็นเวลานานจนกลายเป็นปกติวิสัยในการดำรงชีวิต ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่มีอิทธิพลและชี้ให้เห็นถึงสภาพความเป็นอยู่และจิตใจของผู้คนในกลุ่มชน เป็นมรดกของกลุ่มชนและสังคมนั้น ๆ การเข้าใจวัฒนธรรมของกลุ่มชนใดหรือสังคมใด จะทำให้เข้าใจเรื่องราววิถีชีวิตของกลุ่มชนและสังคมนั้นได้เป็นอย่างดี

วัฒนธรรมสามารถแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ คือ วัฒนธรรมในลักษณะที่เป็นสัญลักษณ์จับต้องไม่ได้ อาทิ การพูด ระบบความเชื่อ กริยามารยาท ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมทางด้านวัตถุที่จับต้องได้ อาทิ อาคารบ้านเรือน วัด และศิลปกรรม ประติมากรรมต่าง ๆ ตลอดจนสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ ซึ่งใช้เป็นประจำทุกวัน (อมรา พงศาพิชญ์, 2540, หน้า 25)

ประเพณีซึ่งเป็นส่วนประกอบสำคัญของวัฒนธรรมในลักษณะที่เป็นสัญลักษณ์จับต้องไม่ได้หรือนิยมเรียกว่า วัฒนธรรมทางด้านจิตใจนั้นเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นและได้รับการยอมรับจากคนส่วนใหญ่ในสังคมและปฏิบัติถ่ายทอดสืบต่อกันเรื่อยมาจนเป็นแบบแผนชีวิต แต่ละชนชาติแต่ละสังคมมีประเพณีเป็นของตัวเอง ส่วนลักษณะจะแตกต่างกันประการใดก็แล้วแต่ลักษณะหรือสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและสภาพแวดล้อมทางสังคมของแต่ละท้องถิ่นหรือสังคม แม้แต่ชนชาติหรือสังคมเดียวกันอาจมีประเพณีที่เหมือนกัน แตกต่างกันหรือคล้ายกันได้ ประเพณีจึงเป็นสิ่งบ่งชี้ให้เห็นความแตกต่างของชนชาติหรือสังคมในแต่ละพื้นที่แต่ละยุคสมัย ดังที่ แปลก สนธิรักษ์ (2514, หน้า 193) ได้กล่าวไว้ว่า “ประเพณีเป็นเรื่องของการปฏิบัติสืบกันมา มีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขบ้าง คงไว้บ้าง ประเพณีย่อมแสดงถึงสัญลักษณ์ของชาติ ไม่ว่าชาติใด ภาษาใด ต้องมีประเพณีประจำชาติของตน”

ประเพณีอาจแบ่งได้หลายประเภทแล้วแต่จะใช้เกณฑ์ใดในการแบ่ง แต่ไม่ว่าจะเป็นประเพณีประเภทใด ล้วนแล้วแต่เป็นสิ่งที่อยู่คู่กับทุกสังคม บ่งบอกถึงความเป็นเอกลักษณ์และความเจริญของสังคมในยุคสมัยนั้น มีความสำคัญสำหรับผู้ยึดถือและมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของผู้คนในสังคม ช่วยให้สังคมดำเนินไปอย่างมีระเบียบ รวมทั้งช่วยยึดเหนี่ยวคนในสังคมให้อยู่ร่วมกัน

อย่างมีความสุขด้วย ดังที่ พงษ์พันธ์ มั่นไทย (2528, หน้า 65) ได้กล่าวไว้ว่า “สังคมจะอยู่อย่างสันติสุขได้จำเป็นต้องมีประเพณีเป็นเครื่องคุ้มครอง สังคมใดก็ตาม ถ้าไม่มีระเบียบประเพณีเป็นเครื่องคุ้มครอง สังคมนั้นพิการหาวิญญานของสังคมไม่” และ รัชนิกร เศรษฐ (2532, หน้า 151-152) ได้ให้ความสำคัญและคุณค่าของประเพณีไทยว่า ควรแก่การศึกษาและสงวนไว้เป็นอย่างยิ่ง ด้วยเหตุหลายประการและสรุปว่า ประเพณีเป็นวัฒนธรรมประจำชาติที่สำคัญ แสดงถึงอดีตที่มีความเจริญมาช้านานของสังคม บ่งบอกถึงความเจริญ มีอารยธรรมและมีเกียรติที่ทัดเทียมกับประเทศอื่น เป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งที่นำภาคภูมิใจเป็นอย่างยิ่ง เป็นตัวเชื่อมความรู้สึกของคนในชาติให้มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน แสดงว่าเป็นพวกเดียวกัน มีความเป็นคนในชาติเดียวกัน ก่อให้เกิดความสนิทสนมกลมกลืนและเสริมความมั่นคงของประเทศชาติ เป็นเครื่องแสดงถึงอดีตและปัจจุบันของวิถีชีวิต

การศึกษาประเพณีเพื่อส่งเสริมความรู้ความเป็นเอกลักษณ์และวิถีชีวิตของกลุ่มชนใด กลุ่มชนหนึ่งหรือสังคมใดสังคมหนึ่ง จึงเป็นเรื่องจำเป็นและมีอายุคุดนึ่งอยู่กับที่ได้ ประเพณียังเป็นสิ่งที่มีการสืบทอด ส่งต่อกันมาจึงมักมีการปรับปรุง และเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพการณ์ของสังคมและยุคสมัยอยู่เสมอ

สารทจีนเป็นประเพณีเก่าแก่ที่ชาวจีนทุกกลุ่มภาษาต่างให้ความสำคัญในรอบปี จิตรรา ก่อนันทเกียรติ (2550, หน้า 69) ให้ความหมายของคำว่า “สารท” ว่า วันกลาง และที่เรียกกันว่า “สารทจีน” นั้น คือ การไหว้ในวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 7 ตามปฏิทินจันทรคติของจีน สารทจีนมีชื่อว่า “จงหยวนเจี๋ย” สำเนียงแต้จิ๋วออกเสียงว่า “ตงจ่วงโจ้ย” แปลว่า เทศกาลจงหยวน นอกจากนี้ สารทจีนยังมีชื่ออีก 2 ชื่อที่นิยมเรียกกัน คือ “ซีเยว่ปิ่น” ซึ่งสำเนียงแต้จิ๋วออกเสียงว่า “ซิกง้วยปั่ว” แปลว่า เทศกาลกลางเดือน 7 และ “ก้วยเจี๋ย” ซึ่งสำเนียงแต้จิ๋วออกเสียงว่า “ก้วยโจ้ย” แปลว่า เทศกาลผี (ถาวร สิกขโกศล, 2549, หน้า 87) สารทจีนเป็นเทศกาลที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการเช่นไหว้วิญญาณ หรือผีเป็นหลัก โดยชาวจีนเชื่อกันมาแต่โบราณว่า คนตายแล้วเป็นผี เมื่อมีการเช่นไหว้บูชา วิญญาณเหล่านั้นจะช่วยส่งให้ครอบครัวเป็นสุข หากไม่มีการเช่นไหว้เลย วิญญาณก็จะก่อกวนให้ครอบครัว มีแต่ความวุ่นวายเกิดเหตุและภัยต่าง ๆ แต่วิญญาณของบรรพบุรุษนั้นชาวจีนเชื่อว่าไม่ใช่ผีธรรมดา เพราะสามารถปกป้องคุ้มครองบุตรหลาน ให้ครอบครัวเจริญรุ่งเรืองและพบแต่สิ่งดี ๆ ในชีวิต ทำธุรกิจใดก็เจริญรุ่งเรือง ปีหนึ่งจึงจัดการเช่นไหว้บรรพบุรุษหลาย ๆ ครั้ง ตามเวลาต่าง ๆ โดยเฉพาะในเดือน 7 ถือได้ว่าเป็นเดือนที่มีความสำคัญที่สุดของชาวจีน เพราะเป็นเดือนที่อยู่ในช่วงกลางปี ตรงกับช่วงเวลาการเก็บเกี่ยว ทุกครัวเรือนจะต้องนำผลผลิตใหม่ที่เก็บจากในสวนในนา มาเป็นเครื่องเช่นไหว้วิญญาณบรรพบุรุษ เพื่อบอกกล่าวบรรพบุรุษให้รับรู้เรื่องที่บุตรหลานเหนื่อยยาก และได้ผลตอบแทนอย่างอุดมสมบูรณ์ และถือโอกาสตอบแทนบุญคุณบรรพบุรุษที่ช่วยปกป้อง

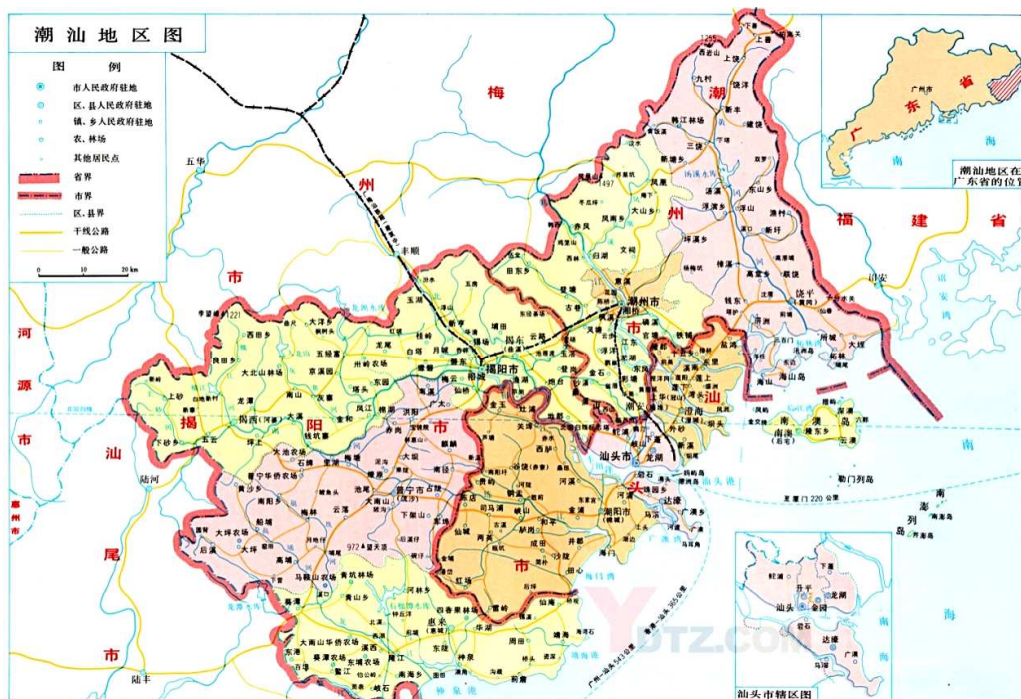
คุ้มครองให้บุตรหลานได้ผลเก็บเกี่ยวอุดมสมบูรณ์ พร้อมกันนั้นก็ขอให้ปีที่จะมาถึงเป็นปีแห่ง โชคลาภเช่นกัน การอยู่ดีกินดีย่อมเป็นที่ต้องการของผู้คนทุกกลุ่มชน (พรพรรณ จันทโรนานนท์, 2550, หน้า 65-67) ซึ่ง เซียวฟาง (Xiao Fang, 1998, p. 70) ได้กล่าวในทำนองเดียวกันว่า ช่วงฤดู ใบบนไม้ร่วงเป็นฤดูกาลเก็บเกี่ยว ทุกครัวเรือนจะต้องจัดพิธีบวงสรวงบูชาวิญญาณบรรพบุรุษ ถวายผลผลิตใหม่ให้กับบรรพบุรุษ เพื่อเป็นการตอบแทนบุญคุณที่ได้ปกป้องคุ้มครองลูกหลาน และแสดงความเคารพต่อวิญญาณที่อยู่เหนือธรรมชาติเหล่านั้นด้วย เนื่องจากชาวจีนโบราณถือว่า ของดีมีค่านั้นควรจะถวายให้แก่วิญญาณทั้งหลายก่อน หลังจากนั้นค่อยนำมารับประทานเองได้ มิฉะนั้น อาจทำให้วิญญาณเกิดความไม่พอใจ และลงโทษด้วยการทำให้เกิดภัยพิบัติ

การเซ่นไหว้วิญญาณบรรพบุรุษในฤดูใบบนไม้ร่วงตามความเชื่อดั้งเดิมนี้ต่อมาได้ ผสมผสานกับแนวความคิดของลัทธิขงจื้อ ลัทธิเต๋า และพุทธศาสนานิกายมหายานอย่างกลมกลืน กลายเป็น “วันเทศกาลสำคัญทั้งของลัทธิขงจื้อ พุทธศาสนานิกายมหายาน ศาสนาเต๋า และชาวบ้าน” (ถาวร ลิกข โกลด, 2552, หน้า 57) มีการปฏิบัติกันอย่างแพร่หลาย แสดงถึงความเกรงกลัว ความเคารพนับถือวิญญาณ และสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติที่สืบเนื่องมาจากความเชื่อดั้งเดิม ความกตัญญูตักเตือนต่อบรรพชนผู้ล่วงลับเป็นคุณธรรมสำคัญที่ชาวจีนยึดถืออย่างแน่นแฟ้น รวมทั้งแสดงถึงความเมตตากรุณาที่มีต่อวิญญาณผู้ไร้ญาติในยมโลกและผู้ยากจน ค่อยโอกาสใน โลกมนุษย์ด้วย การปฏิบัติในเทศกาลนี้ได้พัฒนาสืบทอดกันมาเป็นเวลาช้านานและกลายเป็นประเพณี สำคัญหนึ่งในรอบปีของชาวจีนทุกวันนี้ ซึ่งนักวิชาการได้กล่าวเกี่ยวกับประเพณีนี้ไว้ว่า “ถ้าหากว่า วันตรุษจีนในแต่ละปีเป็นวันที่ผู้มีชีวิตอยู่บน โลกมนุษย์นั้นมีความสุขมากที่สุด สำหรับชาวจีน ผู้เน้นเรื่องบรรพบุรุษ พิถีพิถันกับความกตัญญูตักเตือนที่ควรจะมีวันหนึ่งที่เป็นวันแห่งความสุข สำหรับผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว ซึ่งก็คือ “ซีเยว่ปี้่น (หมายถึง กลางเดือน 7)” สาเหตุที่ “ซีเยว่ปี้่น” ถูกเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า “กุยเจีย” แปลว่า เทศกาลผี นั้นก็น่าจะเนื่องมาจากเหตุนี้เอง” (Yang Simin, 1991, p.128)

สำหรับการปฏิบัติในประเพณีสารทจีน มีนักวิชาการได้บรรยายไว้ว่า สารทจีน เป็นเทศกาลกลางปี จัดให้มีขึ้น ในวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 7 ตามปฏิทินทางจันทรคติของจีน การไหว้ ในประเพณีสารทจีนจะพิเศษกว่าการไหว้ในประเพณีอื่น ๆ กล่าวคือ มีการไหว้ขนมเซ่ง ขนมเทียน และนอกจากไหว้เจ้าที่และบรรพบุรุษแล้ว ยังมีการไหว้วิญญาณที่ไม่มีญาติด้วย บางคนก็ถือโอกาส นี้ไหว้ต้นตระกูลจีนหรือชาวจีนที่เข้ามาเมืองไทยรุ่นแรก ๆ ซึ่งเสียชีวิตแล้วและไม่มีลูกหลานสืบ สกุด ทำให้ไม่มีคนมาไหว้บูชา (จัดอยู่ในประเภทผีไม่มีญาติ) ดังนั้นในประเพณีสารทจีนบางบ้าน จะจัดให้มีอาหารประกอบพิธี 3 ชุด คือ ไหว้เจ้าที่ชุดหนึ่ง ไหว้บรรพบุรุษชุดหนึ่ง และไหว้ ต้นตระกูลจีนอีกชุดหนึ่ง ของเซ่นไหว้ในประเพณีนี้มีอาหารคาว ขนมเซ่ง ขนมเทียน ผลไม้

กระดาษเงินกระดาษทอง เป็นต้น (วันทิพย์ สิ้นสูงสุด, 2536, หน้า 197)

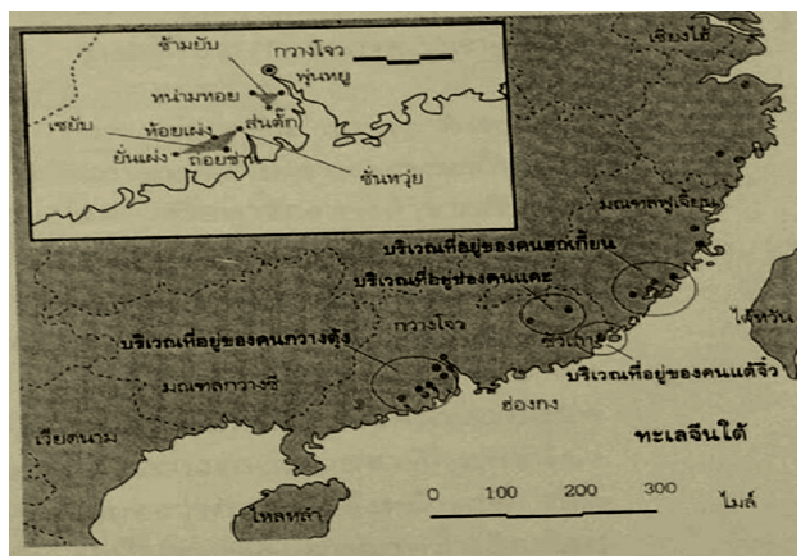
ที่กล่าวมาข้างต้นสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะพิเศษในการปฏิบัติตามประเพณีสารทจีน และความสำคัญที่ชาวจีนให้กับเทศกาลนี้ โดยเฉพาะชาวจีนแต้จิ๋ว นิยมจัดการเช่นไหว้ในเทศกาลสารทจีนเป็นงานใหญ่โต ซึ่งตามความจริงแล้ว การเคารพเทิดทูนและเช่นไหว้บูชาบรรพชนผู้ล่วงลับไปแล้วเป็นกิจสำคัญของชาวจีนทุกกลุ่ม เพียงแต่อาจหายไปบ้างในบางถิ่น แต่ชาวจีนแต้จิ๋วซึ่งรวมกันอยู่ตามตระกูลแซ่ยังรักษาประเพณีสารทจีนไว้อย่างเหนียวแน่น และถึงแม้ว่าชาวจีนทุกถิ่นจะเชื่อเรื่องผีสงวาทวดาเหมือน ๆ กัน แต่ชาวจีนแต้จิ๋วจะมีความเชื่อเรื่องนี้มาก เพราะเขาโจวซึ่งเป็นถิ่นที่อยู่ของชาวจีนแต้จิ๋วตั้งอยู่ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของมณฑลกวางตุ้ง มีภูเขาปิดล้อมเกือบทุกทาง ยกเว้นทางตะวันออกเฉียงใต้ซึ่งติดทะเลจีนใต้ (ดูภาพที่ 1-1) มีภัยธรรมชาติรุนแรง ในยุคที่วิทยาศาสตร์ยังไม่เจริญ ยังหาคำตอบมาอธิบายถึงสาเหตุของภัยต่าง ๆ ไม่ได้ ย่อมอาศัยผีสงวาทวดาเป็นที่พึ่งทางใจและเป็นอุบายควบคุมจริยธรรมของผู้คนด้วย ประกอบกับชาวจีนแต้จิ๋วสืบเชื้อสายมาจากชนเผ่าเยว่ (หรือไป่เยว่) ยุคโบราณ ซึ่งมีความเชื่อเรื่องสิ่งลึกลับสูงเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว เมื่อประสบภัยธรรมชาติรุนแรง จึงต้องมุ่งหน้าออกทะเลไปสู้ชีวิตเอาข้างหน้า ย่อมต้องหาที่พึ่งทางใจคือ ผีสงวาทวดาเป็นที่ยึดเหนี่ยว (ถาวร ลิกข โกศล, 2552, หน้า 159-162)

ภาพที่ 1-1 แผนที่เฉาโจว (Shantou University Library, 2012)

ชาวจีนเป็นกลุ่มชาวต่างชาติที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย มีประวัติการอพยพเข้ามาตั้งหลักแหล่งอยู่บนผืนแผ่นดินไทยอันยาวนาน และได้กระจายอาศัยอยู่ทั่วทุกภาคของประเทศไทย ทำให้เป็นการยากที่จะนับคำนวณว่าจำนวนของชาวจีนที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยมีอยู่เท่าไร แต่เราอาจสามารถแยกชาวจีนเหล่านี้ออกเป็นกลุ่มตามความแตกต่างของสำเนียงภาษาพูดในภูมิภาคเดิมที่ประเทศจีน (รูปภาพที่ 1-2) ตามที่ สกินเนอร์ (2548, หน้า 37-40) ได้สรุปกลุ่มชาวจีน ไว้ดังต่อไปนี้

1. กลุ่มชาวจีนกวางตุ้งที่มาจากตอนใต้ของมณฑลกวางตุ้ง
2. กลุ่มชาวจีนฮกเกี้ยนที่มาจากตอนใต้ของมณฑลฝูเจี้ยน
3. กลุ่มชาวจีนแต้จิ๋วที่มาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือของมณฑลกวางตุ้ง
4. กลุ่มชาวจีนแคะที่มาจากตอนเหนือของมณฑลกวางตุ้ง
5. กลุ่มชาวจีนไหหลำที่มาจากที่ราบและบริเวณชายฝั่งทะเลของเกาะไหหลำ

ภาพที่ 1-2 บริเวณที่อยู่ของชาวจีน 5 กลุ่มภาษาในภูมิภาคเดิม (ยูวตี ต้นสกุลรุ่งเรือง, 2543, หน้า 13)

ในบรรดา 5 กลุ่มภาษานี้ กลุ่มชาวจีนแต้จิ๋วเป็นกลุ่มที่มีจำนวนประชากรมากที่สุดและตั้งถิ่นฐานกระจุกกระจายอยู่ทั่วทุกภูมิภาคของประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งแถบแม่น้ำสำคัญ 3 สาย ในภาคกลาง อันได้แก่ ลุ่มน้ำเจ้าพระยา ท่าจีน และแม่กลอง ตลอดจนหัวเมืองชายทะเลภาคตะวันออก ประกอบด้วย เมืองตราด เมืองจันทบุรี ระยอง ชลบุรี และฉะเชิงเทรา ส่วนใหญ่

จะเป็นจีนแต่จิว (ภารดี มหาจันทร์, 2554, หน้า 103)

จังหวัดชลบุรีเป็นหนึ่งใน 5 จังหวัด ที่ตั้งอยู่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออกของประเทศไทย อยู่ไม่ไกลจากกรุงเทพมหานครมากนัก เคยเป็นที่ตั้งของชุมชนที่อยู่บนเส้นทางการค้าขายระหว่าง ประเทศไทยกับต่างประเทศ และเป็นชุมชนเมืองท่าที่จอดพักเรือสินค้าจากต่างประเทศที่เข้ามา ติดต่อค้าขายกับประเทศไทย และจากประเทศไทยที่จะไปค้าขายกับต่างประเทศมาแต่ครั้งอดีต จึงเป็นพื้นที่ที่รู้จักกันดีในหมู่ชาวต่างประเทศ ประกอบกับเป็นพื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากร ธรรมชาติ มีการคมนาคมที่สะดวก มีอากาศดี มีเนื้อที่กว้างใหญ่แต่ประชากรเบาบาง มีภูมิประเทศ ที่ดี เหมาะสำหรับพักผ่อนตากอากาศและตั้งหลักแหล่งเพื่อทำมาหากิน ทำให้ชาวต่างประเทศนิยม เข้ามาอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะชาวจีนเข้ามาตั้งถิ่นฐานประกอบสัมมาชีพมากกว่า ชาวต่างประเทศอื่น ๆ (ภารดี มหาจันทร์, 2554, หน้า 47) โดยเฉพาะชาวจีนแต่จิว เป็นกลุ่มชาวจีน ในจังหวัดชลบุรีเป็นส่วนใหญ่ เข้ามาประกอบอาชีพทุกอย่างตั้งแต่รับจ้างสีข้าวด้วยมือ ร่วมทุนกัน ตั้งโรงสีข้าว แยกออกมาตั้งโรงสีข้าวของตนเอง รับจ้างย้อมผ้า ค้ำผ้า เป็นนายเรือ ค้าขายปลา ของป่า เครื่องเทศ ทำกะปิเคย ทำน้ำปลากระตัก รวมทั้งเป็นชาวไร่ เป็นช่าง กล่าวคือ เป็นตั้งแต่ก่อกำเนิดถึง นายทุน (บุญเดิม พันรอบ, 2532, หน้า 9) ในเขตอำเภอเมือง โดยเฉพาะเขตเทศบาลเมืองซึ่งอาจ กล่าวได้ว่า เป็นถิ่นของชาวจีนในจังหวัดชลบุรี เนื่องจากว่าเป็นบริเวณที่มีชาวจีนซึ่งส่วนใหญ่ เป็นชาวจีนแต่จิวอาศัยอยู่อย่างหนาแน่นถึง 90 % ของจำนวนพลเมืองทั้งหมด มีตึกแถวร้านค้า ต่าง ๆ และมีศาสนสถานจีน เช่น วัด ศาลเจ้าและโรงเรียนเป็นจำนวนมาก สังเกตได้ว่า พลเมืองใน เขตร้านค้าเป็นชาวจีน การค้าขายตกอยู่ในมือชาวจีนเป็นส่วนใหญ่ ชาวไทยมักอาศัยอยู่ต่างอำเภอ หรือหากอาศัยอยู่ในเขตอำเภอเมือง ก็มักอยู่นอกเขตเทศบาล ประกอบอาชีพค้าขายเล็ก ๆ น้อย ๆ หรือเป็นชาวประมงและชาวไร่ (พัชรินทร์ บุญนิยม, 2514, หน้า 21-22)

นอกจากนี้ ทศนีย์ ทานตวนิช และ บุญเดิม พันรอบ (2525, หน้า 95) ยังได้กล่าวถึง เรื่องราวของชาวจีนในจังหวัดชลบุรีว่า “จังหวัดชลบุรีเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีชาวจีนอาศัยอยู่เป็น จำนวนมาก ชาวจีนเหล่านี้อาศัยอยู่กระจายทั่วไป โดยเฉพาะในบริเวณที่เป็นชุมชนหรือตลาด และถึงแม้จะมีวิถีชีวิตตามแบบชาวไทยทั่วไป แต่ก็ยังถือปฏิบัติตามประเพณีดั้งเดิมของตนอยู่มาก”

สรุปได้ว่า ชาวจีน โดยเฉพาะชาวจีนแต่จิวได้อพยพเข้ามาในพื้นที่จังหวัดชลบุรี เป็นจำนวนมาก ได้ประกอบอาชีพที่หลากหลาย มีการตั้งหลักแหล่งอาศัยอยู่กันอย่างหนาแน่น โดยเฉพาะในเขตเทศบาลเมืองชลบุรี ชาวจีนเหล่านี้มีความเหมือนกันกับชาวจีนอพยพที่อาศัยอยู่ ในส่วนอื่นๆ ของประเทศไทยและประเทศอื่น ๆ ทั่วโลก นอกจากได้นำภูมิปัญญาทางด้านต่าง ๆ มาใช้ในการทำมาหากินแล้ว ยังได้นำเอาระบบความเชื่อ พิธีกรรม วัฒนธรรม ประเพณีต่าง ๆ จาก แผ่นดินเม่มาเป็นแบบแผนการดำเนินชีวิตในดินแดนโพ้นทะเลด้วย ดังที่ ปัญญา เทพสิงห์ (2542,

หน้า 3) ได้กล่าวไว้ว่า ชาวจีนไม่ว่าจะพูดภาษาใดหรือมาจากมณฑลใด สิ่งหนึ่งที่เกิดขึ้นอยู่เสมอ คือ การดำรงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมจีน เนื่องจากชาวจีนส่วนใหญ่ยังยึดมั่นแนวทางการดำรงชีวิตตามแบบบรรพบุรุษ ยึดถือคติความเชื่ออย่างเหนียวแน่น และปฏิบัติสืบต่อกันมาจนเป็นนิสัย โดยเฉพาะความเชื่อเกี่ยวกับเทพเจ้า ผีสางเทวดา และวิญญาณบรรพบุรุษ ชาวจีนเชื่อว่าเทพเจ้าประทานความสุข ความโชคดีได้ และวิญญาณบรรพบุรุษมีอยู่ทุกหนทุกแห่งจำเป็นต้องเช่นไหว้ ถือปฏิบัติศาสนกิจอยู่เสมอเพื่อความเป็นสิริมงคล

จนถึงปัจจุบันนี้ ชาวจีนได้อพยพจากภูมิภาคมาเดิมมาตั้งหลักแหล่งในประเทศไทย นับศตวรรษ ถึงแม้ว่าชาวจีนโพ้นทะเลรุ่นแรกๆ ที่เรียกกันว่า “จีนแท้” ทั้งหลายออกนอกประเทศไปต่างมีความประสงค์จะไปอยู่แค่ชั่วคราวเท่านั้น แต่ในทางปฏิบัติ คนส่วนใหญ่กลับต้องตกค้างอยู่โพ้นทะเลด้วยเหตุผลต่าง ๆ กระทั่งมีการสืบลูกสืบหลานผสมกลมกลืนกันกับสังคมวัฒนธรรมท้องถิ่นนั้น ๆ เมื่อวันเวลาผ่านไป “จีนแท้” เหล่านี้ มีอายุมากขึ้นและมีจำนวนลดน้อยลงทุกที ในจำนวนนี้ส่วนใหญ่ได้โอนสัญชาติเป็นชาวท้องถิ่นตามกฎหมายไปด้วย ลูกหลานของคนเหล่านี้ซึ่งได้แก่คนรุ่นที่ 2 รุ่นที่ 3 กลายเป็นคนส่วนใหญ่ที่สุดของประชากรที่มีเชื้อสายจีนในปัจจุบัน (สวี เส้าหลิน, 2539, หน้า 1, 27) ปัจจุบันถึงแม้ว่าในบางพื้นที่ที่เคยเป็นชุมชนศูนย์รวมชาวจีนรุ่นเก่าที่ลึกซึ้งได้ค่อย ๆ เจียบเหงาลง เนื่องจากลูกหลานชาวจีนเหล่านั้นส่วนใหญ่ไปทำมาหากินในเมืองใหญ่หรือถิ่นอื่น ๆ ไม่ได้อาศัยอยู่ในชุมชนอีกต่อไป ทำให้วัฒนธรรมของชาวจีนในพื้นที่นั้น ๆ จึงค่อย ๆ เลือนหายไป สำหรับเขตเทศบาลเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี อาจเป็นเพราะว่าเป็นศูนย์กลางย่านการค้าในตัวเมืองอยู่แล้ว สะดวกในการทำมาหากิน ลูกหลานของชาวจีนในแถบนี้ยังคงอาศัยอยู่ในชุมชนที่ปู่ย่าตายายจัดตั้งขึ้นอย่างหนาแน่น ยังคงดำเนินชีวิตตามวิถีชีวิตของปู่ ย่า ตา ยาย ซึ่งเห็นได้จากตึกแถวร้านค้าที่รุ่นปู่ ย่า เป็นคนริเริ่มนั้น ส่วนใหญ่ยังคงเปิดต้อนรับลูกค้าอยู่เป็นประจำทุกวัน ชาวไทยเชื้อสายจีนเหล่านี้ยังคงรักษาสืบทอดมรดกของปู่ย่าตายาย รวมทั้งมรดกทางด้านวัฒนธรรมด้วย ปัจจุบันจึงยังคงมีงานประเพณีสำคัญต่าง ๆ ของจีนปรากฏให้เห็นกันอยู่ สำหรับประเพณีสารทจีน เป็นประเพณีที่ชาวไทยเชื้อสายจีนให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก มีการปฏิบัติกันเป็นประจำทุกปีและปฏิบัติกันอย่างแพร่หลายอีกด้วย

โดยสรุปแล้ว ประเพณีสารทจีนเป็นประเพณีเก่าแก่ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการเซ่นไหว้ วิญญาณเป็นหลักของชาวจีน มีการสืบทอดกันมาอย่างแพร่หลายและเป็นเวลาช้านาน มีวิธีการปฏิบัติที่แตกต่างไปจากการเซ่นไหว้ในโอกาสอื่น ๆ เป็นประเพณีที่ชาวจีนทุกกลุ่มภาษาต่างให้ความสำคัญในรอบปี โดยเฉพาะชาวจีนแต้จิ๋ว เนื่องจากว่าเป็นกลุ่มชนที่นิยมรวมกันอยู่ตามตระกูลแซ่ มีความเชื่อเรื่องผีสางเทวดาสืบต่อกันมาเป็นอย่างดี จึงให้ความสำคัญและยึดมั่นในการเซ่นไหว้วิญญาณในโอกาสต่าง ๆ มากกว่าชาวจีนกลุ่มอื่น ในเทศกาลสารทจีนชาวจีนแต้จิ๋วจึงนิยมจัดเป็นงานใหญ่โต

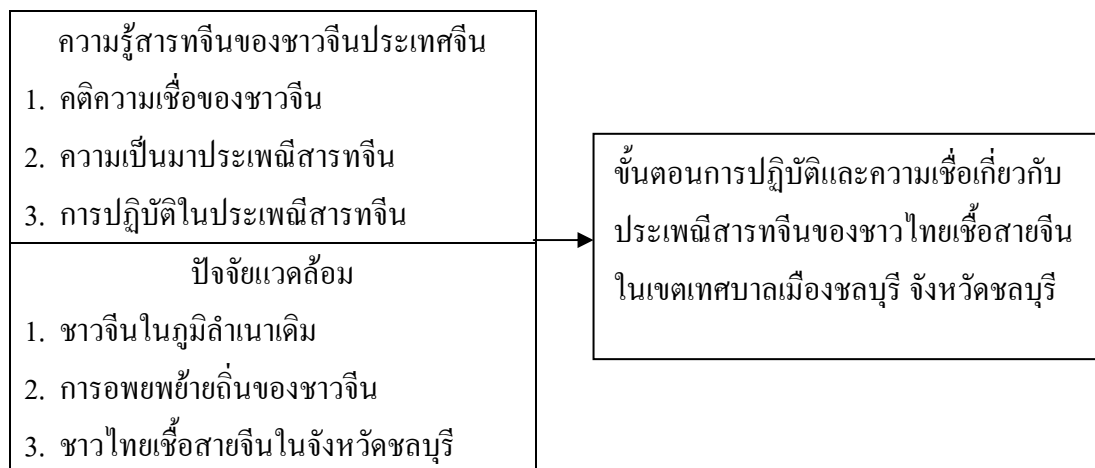
สำหรับเขตเทศบาลเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรีเป็นชุมชนเมืองท่าขนถ่ายสินค้าระหว่างสยามกับต่างประเทศมาแต่สมัยโบราณ สะดวกในการติดต่อกับต่างประเทศและศูนย์อำนาจทางการเมืองการปกครองไทย จึงเป็นเขตพื้นที่ที่ได้รับความนิยมนจากชาวจีน โดยเฉพาะชาวจีนแต้จิ๋ว ได้อพยพเข้ามาในเขตพื้นที่นี้เป็นเวลายาวนานและตั้งหลักแหล่งอาศัยอยู่กันอย่างหนาแน่น ชาวจีนแต้จิ๋วเหล่านี้ได้มีการสืบลูกสืบหลาน สร้างสรรค์สังคม สืบทอดวัฒนธรรมซึ่งประกอบด้วย ภาษาศาสนา ความเชื่อ ประเพณีจากรุ่นสู่รุ่น หล่อหลอมให้ลูกหลานที่เป็นชาวไทยเชื้อสายจีนมีเอกลักษณ์ของตนเองอย่างเด่นชัดในสังคมไทย ซึ่งการปฏิบัติในประเพณีสารทจีนถือได้ว่าเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของชาวไทยเชื้อสายจีน หากได้ศึกษาและนำวิธีการปฏิบัติและความคิดความเชื่อที่เกี่ยวกับประเพณีสารทจีนของชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรีมาศึกษา จะช่วยให้มีความรู้ความเข้าใจวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายจีนในท้องถิ่นนี้ได้ ดังนั้นการศึกษาประเพณีที่สำคัญของกลุ่มชนอย่างเป็นระบบ อีกทั้งยังเป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการศึกษาและอนุรักษ์ประเพณีต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การศึกษารั้ครั้งนี้ ผู้วิจัยมีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาประเพณีสารทจีนของชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี โดยกำหนดวัตถุประสงค์การศึกษาไว้ดังนี้

1. ศึกษาประวัติความเป็นมาและคติความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับประเพณีสารทจีนของชาวจีนในประเทศจีน
2. ศึกษาประวัติความเป็นมาของชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี
3. ศึกษาขั้นตอนการปฏิบัติและความเชื่อเกี่ยวกับประเพณีสารทจีนของชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1-3 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

1. ได้ความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาและคติความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับประเพณีสารสนเทศของชาวจีน ในประเทศจีน
2. ได้ความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของชาวไทยเชื้อสายจีน ในเขตเทศบาลเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี
3. ได้ทราบถึงขั้นตอนการปฏิบัติและความเชื่อเกี่ยวกับประเพณีสารสนเทศของชาวไทยเชื้อสายจีน ในเขตเทศบาลเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี
4. เป็นข้อมูลเบื้องต้นสำหรับผู้สนใจซึ่งอาจจะนำไปศึกษาเพิ่มเติมหรือเป็นแนวทางในการศึกษาชุมชนอื่นต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาค้นคว้าไว้ดังนี้

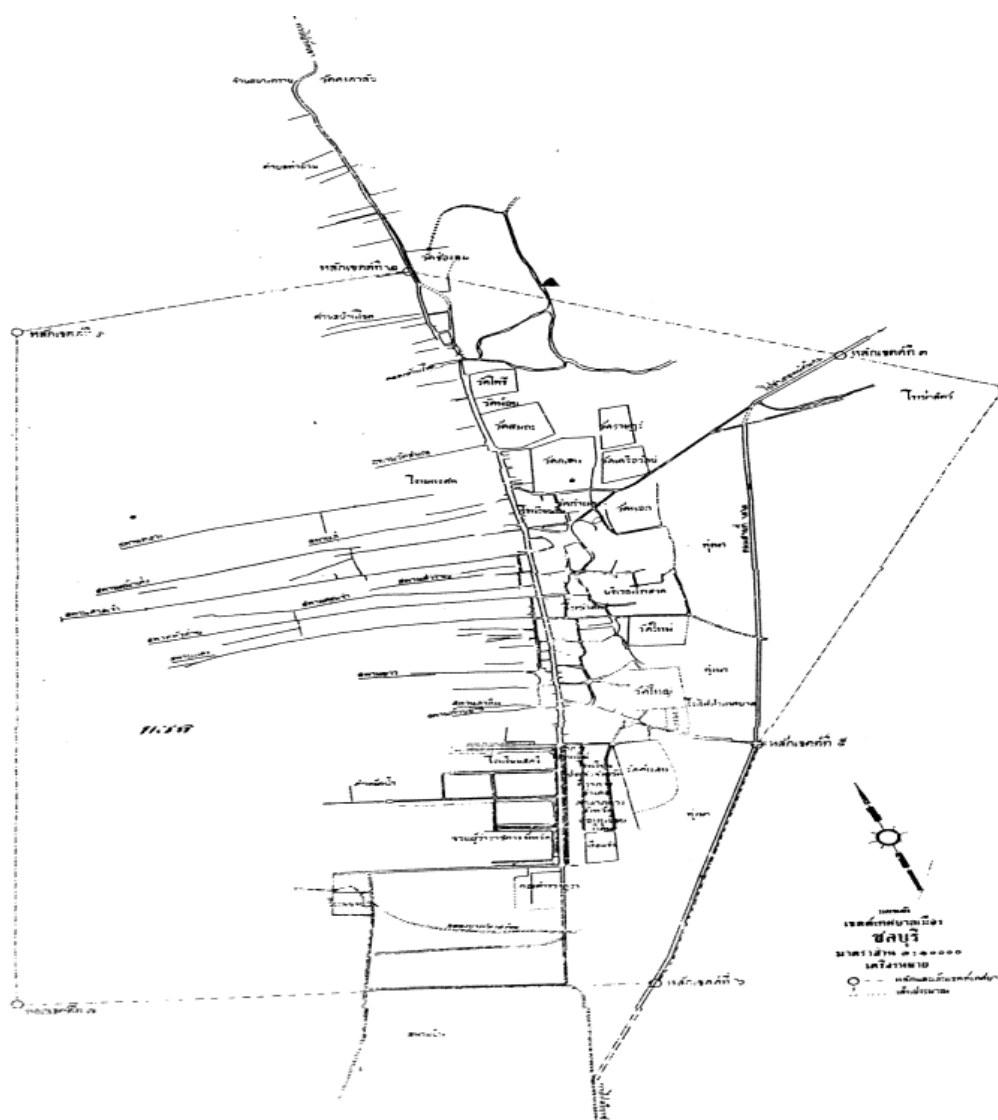
1. ขอบเขตด้านเนื้อหา
 - 1.1 ประวัติความเป็นมาและคติความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับประเพณีสารสนเทศของชาวจีนแต่จิวในประเทศจีน
 - 1.2 ประวัติความเป็นมาของชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลเมืองชลบุรี จังหวัด

ชลบุรี

1.3 ขั้นตอนการปฏิบัติและความเชื่อเกี่ยวกับประเพณีสารทเงินของชาวไทย
เชื้อสายจีนในเขตเทศบาลเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี

2. ขอบเขตด้านพื้นที่

การศึกษาครั้งนี้จะศึกษาประเพณีสารทเงินของชาวไทยเชื้อสายจีนผู้ที่อาศัยอยู่ในเขต
เทศบาลเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี ซึ่งครอบคลุมพื้นที่ 3 ตำบล คือ ตำบลบางปลาสร้อย ตำบล
มะขามหย่ง และตำบลบ้านโจด

ภาพที่ 1-4 ขอบเขตพื้นที่เทศบาลเมืองชลบุรี (เทศบาลเมืองชลบุรี, 2550, หน้า 72)

นิยามศัพท์เฉพาะ

ประเพณีสารทจีน เป็นเทศกาลที่มีการประกอบพิธีกรรมเช่นไหว้บูชาวิญญาณผีสง่า เทวดาทั้งหลายในช่วงกลางปีของชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี ซึ่งตรงกับวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 7 ตามปฏิทินทางจันทรคติของจีน

ชาวไทยเชื้อสายจีน หมายถึง บุคคลที่มีสัญชาติไทยตามกฎหมาย แต่ในทางเชื้อชาติ เป็นลูกหลานที่สืบเชื้อสายมาจากบรรพบุรุษที่เป็นชาวจีนแต่จิว

ชาวจีนแต่จิว หมายถึง ชาวจีนที่พูดภาษาแต่จิวเป็นภาษาแม่ มีภูมิลำเนาเดิมอยู่ในถิ่นเฉาโจว มณฑลกวางตุ้ง ประเทศจีนและปัจจุบันยังคงอาศัยอยู่ที่นั่น โดยตามภูมิรัฐศาสตร์ปัจจุบัน ถิ่นเฉาโจวได้แยกเป็น 3 เมือง คือ เมืองเฉาโจว เมืองช่านเถาและเมืองเจียหยาง (ดูภาพที่ 1-1)

เขตเทศบาลเมืองชลบุรี หมายถึง เขตปกครองส่วนท้องถิ่นที่ตั้งอยู่ในอำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี ซึ่งครอบคลุมพื้นที่ 3 ตำบล คือ ตำบลบางปลาสร้อย ตำบลมะขามหย่ง และตำบลบ้านโจด

ขั้นตอนการปฏิบัติประเพณีสารทจีน หมายถึง ลำดับและวิธีการดำเนินกิจกรรมในแต่ละช่วงเวลา การประกอบพิธีกรรมในเทศกาลสารทจีนของชาวจีนแต่จิวในเขตเทศบาลเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาค้นคว้าตามลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. การสำรวจและศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยการสำรวจและศึกษาเอกสาร ที่ให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่ศึกษาจากเอกสารแหล่งต่าง ๆ เพื่อใช้เป็นความรู้พื้นฐานในการกำหนด ขอบเขตกรอบแนวคิดในการศึกษา และใช้เป็นข้อมูลประกอบการศึกษาค้นคว้า

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องที่จะศึกษาด้วยวิธีต่อไปนี้

2.1 เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ ที่ให้ความรู้เกี่ยวกับประเพณีสารทจีนและชาวไทยเชื้อสายจีน จากเอกสารแหล่งต่าง ๆ

2.2 เก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่ที่ศึกษา ตามขอบเขตด้านเนื้อหาด้วยการสังเกต การสัมภาษณ์ การสังเกตจะใช้วิธีการจดบันทึก ถ่ายภาพ ประกอบ ส่วนการสัมภาษณ์จะใช้วิธีการบันทึกลงในแถบบันทึกเสียงหรือจดบันทึกตามความเหมาะสม

2.3 ผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้กำหนดคุณสมบัติของผู้บอกข้อมูลไว้ดังต่อไปนี้

2.3.1 ชาวบ้านที่เป็นชาวไทยเชื้อสายจีนที่พำนักอยู่ในเขตพื้นที่ที่ศึกษามาไม่น้อย

กว่า 10 ปี และปัจจุบันยังคงอาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ที่ศึกษาด้วย เคยปฏิบัติและมีความรู้เกี่ยวกับ ประเพณีสารทจีนของชาวไทยเชื้อสายจีน

2.3.2 กรรมการ เจ้าหน้าที่หรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องที่เป็นผู้ปฏิบัติหลักใน พิธีงานประเพณีสารทจีน ในศาสนสถานจีนใน 3 ตำบลที่ศึกษาไม่น้อยกว่า 5 ปี

3. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังต่อไปนี้

3.1 นำข้อมูลที่รวบรวมได้จากแหล่งเอกสารต่าง ๆ มาศึกษาและสรุปสาระสำคัญ ตามขอบเขตเนื้อหาที่กำหนดไว้

3.2 นำข้อมูลที่รวบรวมได้จากการสัมภาษณ์ที่บันทึกไว้ในแถบบันทึกเสียงมา ถอดข้อความด้วยวิธีสรุปสาระสำคัญตามขอบเขตด้านเนื้อหา

3.3 นำข้อมูลตามข้อ 3.1 และข้อ 3.2 มาตรวจสอบความสมบูรณ์และเก็บข้อมูล เพิ่มเติมในส่วนที่ยังไม่สมบูรณ์ตามที่กำหนดไว้ในขอบเขตด้านเนื้อหา

3.4 นำข้อมูลที่ได้จากเอกสาร การสัมภาษณ์ และสังเกตมาจัดเรียงเรียงและ ศึกษาวิเคราะห์ตามขอบเขตด้านเนื้อหา

3.5 นำข้อมูลภาพที่ได้จากการเก็บรวบรวมและถ่ายเพิ่มเติมมาตรวจสอบเนื้อหาภาพ และความชัดเจนของภาพ เพื่อใช้เป็นภาพประกอบในงานวิจัยนี้

4. การนำเสนอผลการศึกษาค้นคว้า ผู้วิจัยจะนำเสนอผลการศึกษาค้นคว้าด้วยวิธี พรรณนาวิเคราะห์และมีภาพประกอบ

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. ความหมายของประเพณี

ราชบัณฑิตยสถาน (2546, หน้า 663) ได้ให้คำจำกัดความของประเพณีไว้ว่า “ประเพณี หมายถึง สิ่งที่นิยมถือประพฤติปฏิบัติสืบ ๆ กันมาจนเป็นแบบแผน ขนบธรรมเนียมหรือจารีต ประเพณี” นอกจากนี้ ยังมีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของประเพณีไว้หลายทรรสนะ ซึ่งส่วนใหญ่จะมีเนื้อความในลักษณะเดียวกันดังต่อไปนี้

นิพนธ์ สุขสวัสดิ์ (2521, หน้า 11) ได้ให้คำจำกัดความของประเพณีไว้ว่า “ประเพณี คือ ความประพฤติสืบต่อกันมา เป็นที่ยอมรับของส่วนรวม สิ่งใดก็ตามเมื่อประพฤติเหมือน ๆ กัน เป็นส่วนใหญ่ในหมู่คณะ เรียกว่าประเพณีหรือนิสัยสังคม”

จรัญ พรหมอยู่ (2523, หน้า 91) ได้ให้ความหมายของประเพณีในทำนองเดียวกันว่า ประเพณี หมายถึง ความประพฤติสืบต่อกันมาจนเป็นที่ยอมรับของส่วนรวมซึ่งเรียกว่าเอกนิยม หรือพหุนิยม เช่น การแต่งงาน การเกิด การบวชและการตาย เป็นต้น หรือความประพฤติที่น่าชอบ

ชาติอื่นมาปรับปรุงให้เข้ากับความเป็นอยู่ ของไทยเพื่อความเหมาะสมกับกาลสมัยซึ่งเรียกว่า สัมพันธนิยม เรื่องของประเพณีนั้น บางอย่างต้องคงรักษาไว้ บางอย่างต้องปรับปรุงให้เหมาะสมกับกาลสมัย บางอย่างต้องถือเป็นแบบสากล

ส่วน บุปผา ทวีสุข (2520, หน้า 16) ได้อธิบายถึง ความหมายของประเพณีไว้ว่า ประเพณี ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Custom ซึ่งประเพณีคือความประพฤติที่ชนหมู่ใดหมู่หนึ่งอยู่ในที่แห่งหนึ่ง ถือเป็นแบบแผนกันมาอย่างเดียวกัน และสืบทอดกันมาช้านาน ถ้าใครในหมู่ประพฤติดอกนอกแบบก็ถือเป็น การผิดประเพณี ถ้าเป็นธรรมเนียมประเพณีการทำผิดนั้น ไม่ถือเป็นเรื่องรุนแรง แต่ถ้าเป็นจารีตประเพณี การทำผิดจารีตประเพณีอาจมี การถูกลงโทษ หรือเป็นที่รังเกียจแก่สังคมได้ ประเพณีเกิดขึ้นด้วยความรู้สึกที่ดีของผู้ที่เป็นเจ้าของประเพณี ในขั้นตอนประเพณีเกิดจากความประพฤติของบุคคลหนึ่งก่อนคนอื่นในหมู่จะด้วยถูกบังคับหรือจะด้วยความสมัครใจ ด้วยเหตุอย่างใดก็ตามที่ เมื่อเห็นว่าดีก็ทำตามเอาอย่างบ้าง

จากทรรศนะของนักวิชาการแต่ละท่านที่ได้เสนอไว้ จึงสามารถสรุปความหมายของ “ประเพณี” ได้ว่า ประเพณี หมายถึง ความประพฤติที่ได้ถือปฏิบัติสืบทอดกันมาช้านาน จนเป็นที่เชื่อถือยอมรับของคนส่วนใหญ่ในกลุ่มชนใดกลุ่มชนหนึ่ง มีการเรียนรู้สืบทอดกันมาและยึดถือให้เป็นแบบแผนในการกระทำสิ่งต่าง ๆ และมีการปรับปรุงให้เหมาะสมกับยุคสมัย

2. ประเภทของประเพณี

มีนักวิชาการจำแนกประเภทของประเพณีไว้เป็นหลายลักษณะ ดังที่ อุทัย หิรัญโต (2519, หน้า 228) ได้กล่าวไว้ว่า ประเพณีเป็นของประจำกลุ่มชน ทุกชาติทุกภาษาก็มีประเพณีของตน แต่ละกลุ่มแต่ละชาติแต่ละภาษามีประเพณีแตกต่างกันไป ประเพณีจึงมีบทบาทมากมายหลายอย่าง การแบ่งประเภทประเพณีว่ามีกี่ประเภท ไม่สามารถใช้เกณฑ์ที่เด็ดขาดและแน่นอน แต่ก็พอจะแบ่งประเพณีของหมู่ชนได้ 3 ประเภท คือ ประเพณีว่าด้วยชีวิตของบุคคล ได้แก่ ประเพณีการเกิด การเลี้ยงเด็ก การแต่งงาน การตาย เป็นต้น ประเพณีว่าด้วยชีวิตของกลุ่มชนสังคมหรือประเพณีว่าด้วยสถาบันต่าง ๆ ของสังคม ได้แก่ ประเพณีหรือแบบแผนการกระทำต่าง ๆ ในการดำรงชีวิตอยู่ของสมาชิกและกลุ่มสังคม เช่น ประเพณีการปฏิบัติทางศาสนา การศึกษา เป็นต้น ประเพณีเบ็ดเตล็ด เช่น ประเพณีในการใช้ภาษาและวรรณคดี การดนตรี การบันเทิง กีฬา ซึ่งว่าด้วยกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่ปฏิบัติกันมา

สุพัตรา สุภาพ (2518, หน้า 138); รัชนิกร เศรษฐ (2532, หน้า 149-150); อานนท์ อภากริม (2525, หน้า 103) ได้จำแนกประเพณีไว้ 3 ประเภท ดังนี้

1. จารีตประเพณี คือ ประเพณีที่สังคมถือว่าถ้าใครในสังคมฝ่าฝืนหรือดเว้นไม่กระทำตามก็ถือได้ว่าเป็นความผิด เป็นคนชั่ว จารีตประเพณีจึงเป็นเสมือนข้อบังคับทางจรรยาหรือศีลธรรม

ทางสังคม และจารีตประเพณีใด ถ้ามีสภาพเป็นคำสั่งของรัฐ โดยมีระเบียบแบบแผนและข้อบังคับให้กระทำหรือไม่กระทำ และบางทีก็มีการลงโทษด้วย จารีตประเพณีเหล่านั้นจะหมดสภาพเป็นข้อบังคับทางศีลธรรมจรรยา แต่กลายเป็นกฎหมายของบ้านเมืองแทน

2. ขนบประเพณี คือประเพณีที่วางแผนไว้จะโดยตรงหรือโดยปริยายก็ตาม คือ วางเป็นระเบียบพิธีการไว้ชัดเจน หรือโดยการรู้จักกันเอง ไม่ได้วางแผนเป็นระเบียบแบบแผนไว้ว่าควรประพฤติและปฏิบัติอย่างไร ขนบประเพณีที่สำคัญ เช่น ประเพณีเกี่ยวกับการเกิด การบวชนาค การตาย ซึ่งเป็นประเพณีเกี่ยวกับชีวิตหรือประเพณีเกี่ยวกับเทศกาลตรุษสารท การทำบุญเลี้ยงพระ การขึ้นบ้านใหม่ ขนบประเพณีเป็นระเบียบแบบแผนที่ประพฤติสืบ ๆ กันมา

3. ธรรมเนียมประเพณี คือประเพณีเกี่ยวกับเรื่องธรรมดาสามัญ ไม่มีผิดถูกเหมือนจารีตประเพณีและไม่มีระเบียบแบบแผนเหมือนขนบประเพณี ผู้ใดทำผิดหรือฝ่าฝืนก็ไม่ถือว่าเป็นเรื่องสำคัญอะไร เพียงแต่ทำให้เห็นว่าขาดการศึกษาหรือไม่มีสมบัติผู้ดี ธรรมเนียมประเพณีเป็นเรื่องเกี่ยวกับกิจกรรมารยาท เกี่ยวกับอิริยาบถต่าง ๆ เช่น การยืน การเดิน การนั่ง การนอน การกิน การพูดจา การแต่งตัว เป็นต้น ธรรมเนียมประเพณีเป็นสิ่งที่ได้รับการสั่งสอน อบรมสืบต่อกันมา หรือเห็นผู้ใหญ่ประพฤติปฏิบัติก็เอามาเป็นแบบอย่าง

มงคล ทองนุ่น (2538, หน้า 38) ได้แบ่งประเพณีออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. ประเพณีในรอบปี หมายถึง ประเพณีที่สำคัญอันเกี่ยวข้องกับศาสนาที่ปรากฏอยู่ในรอบปี เป็นเทศกาลของสังคมส่วนรวมที่ยึดถือปฏิบัติในรอบ 12 เดือน โดยนับตามปฏิทิน เช่น ประเพณีขึ้นปีใหม่ สงกรานต์ ถี้อศีลออก วันตรุษ วันสารท เป็นต้น

2. ประเพณีในรอบชีวิต หมายถึง ประเพณีที่สำคัญเกี่ยวเนื่องกับชีวิตและความเป็นอยู่ในรอบอายุขัยแต่ละบุคคล ถือเป็นงานส่วนบุคคล มีการประกอบพิธีกรรมต่างๆ เพื่อเป็นสิริมงคลแก่ชีวิต เช่น ประเพณีการเกิด การตั้งชื่อ การขึ้นบ้านใหม่ การตาย การหมั้น การแต่งงาน เป็นต้น

นอกจากนี้ สมบูรณ์ แก่นตะเคียน (2519, หน้า 25) ยังได้แบ่งประเพณีตามจุดประสงค์หรือตามชนิดของประเพณี ได้เป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. ประเพณีส่วนบุคคล ซึ่งเป็นประเพณีที่เกี่ยวข้องเฉพาะบุคคลภายในครอบครัว เช่น ประเพณีเกี่ยวกับการเกิด ประเพณีการแต่งงาน เป็นต้น

2. ประเพณีส่วนชุมชน ซึ่งเป็นประเพณีส่วนรวมในคณะบุคคลหรือกลุ่มชนได้จัดขึ้นเกี่ยวกับการทำบุญและการสนุกสนานรื่นเริงของกลุ่มชนนั้นและได้ปฏิบัติสืบต่อกันมา เช่น ประเพณีตรุษสารท และสงกรานต์ ประเพณีขึ้นปีใหม่ เป็นต้น

3. ประเพณีส่วนรัฐบาล ซึ่งเป็นประเพณีที่ทางราชการได้จัดขึ้น อันเกี่ยวเนื่องด้วยพระราชพิธี รัฐพิธีต่าง ๆ ได้แก่ พิธีวางศิลาฤกษ์ พระราชพิธีบรมราชาภิเษก พระราชพิธีพืชมงคล

เป็นต้น

สายทิพย์ นุกุลกิจ (2533, หน้า 28-50) ได้รวบรวมการจัดประเพณีไว้หลายลักษณะตามเกณฑ์ต่าง ๆ สรุปได้ดังนี้

1. แบ่งตามฐานะของบุคคลผู้ประกอบพิธี แบ่งเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1.1 ประเพณีของพระมหากษัตริย์โดยเฉพาะ เช่น พระราชพิธีบรมราชาภิเษก พระราชพิธีฉัตรมงคล ตลอดจนรัฐพิธีต่าง ๆ ที่รัฐบาลจัดถวายพระมหากษัตริย์เนื่องในโอกาสต่าง ๆ เป็นต้น

1.2 ประเพณีของราษฎร ซึ่งเป็นประเพณีเกี่ยวกับชีวิตส่วนตัว ชีวิตครอบครัวและที่เกี่ยวกับส่วนรวมอันเนื่องด้วยเทศกาลต่าง ๆ เช่น การบวช การทำบุญขึ้นบ้านใหม่ เทศกาลเข้าพรรษา เป็นต้น

2. แบ่งตามลักษณะของบุคคลผู้ประกอบพิธี แบ่งได้เป็น 3 ประเภท ได้แก่

2.1 ประเพณีส่วนบุคคล หมายถึง ประเพณีที่ถือปฏิบัติกันเฉพาะภายในครอบครัว เช่น ประเพณีการแต่งงาน ประเพณีการทำศพ ประเพณีการขึ้นบ้านใหม่ เป็นต้น

2.2 ประเพณีส่วนชุมชน หมายถึง ประเพณีที่ถือปฏิบัติกันของบุคคลทั่วไปในชุมชน เช่น ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีทอดกฐิน ประเพณีทอดผ้าป่า เป็นต้น

2.3 ประเพณีส่วนรัฐบาล หมายถึง ประเพณีที่ทางราชการจัดขึ้นเกี่ยวกับราชพิธีและรัฐพิธีต่าง ๆ เช่น พระราชพิธีบรมราชาภิเษก พระราชพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา พระราชพิธีฉัตรมงคล เป็นต้น

3. แบ่งตามจุดประสงค์ของประเพณี แบ่งได้ 3 ประเภท ได้แก่

3.1 จารีตประเพณี หมายถึง ประเพณีที่คนในสังคมใช้เป็นแนวทางปฏิบัติเสมือนข้อบังคับทางจรรยาหรือศีลธรรมของสังคม ถ้าใครละเมิดหรือไม่กระทำตามถือว่าเป็นความผิดหรือเป็นความชั่ว เช่น ตามจารีตประเพณีที่กำหนดให้พ่อแม่มีหน้าที่เลี้ยงดูลูก หากพ่อแม่คนใดละเลยก็จะเป็นคนชั่วและมีความผิด เป็นต้น

3.2 ขนบธรรมเนียมประเพณี หมายถึง ประเพณีที่สังคมกำหนดขึ้นเพื่อให้เป็นระเบียบแบบแผนในการปฏิบัติ ทั้งที่เป็นระเบียบแบบแผนโดยตรงและโดยปริยาย เช่น ประเพณีการบวช ประเพณีการแต่งงาน ประเพณี การตาย เป็นต้น

3.3 ธรรมเนียมประเพณี หมายถึง ประเพณีที่เกี่ยวกับเรื่องทั่วไป ไม่ค่อยมีความสำคัญมากนัก ใครจะปฏิบัติก็ได้ เช่น ประเพณีการแต่งกายตามกาลเทศะ หรือประเพณีการใช้คำพูดให้เหมาะสมในโอกาสต่าง ๆ เป็นต้น

จากทรรศนะของนักวิชาการต่าง ๆ ดังกล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า ประเพณีนั้นสามารถ

จำแนกได้เป็นหลายประเภทด้วยกัน ซึ่งขึ้นอยู่กับเกณฑ์ที่ใช้ในการจำแนก แต่ไม่ว่าจะใช้เกณฑ์อะไรก็ตาม จะเป็นการยากที่จะแบ่งให้แยกเด็ดขาดออกจากกัน และไม่ว่าจะเป็นประเพณีประเภทใดก็ตามล้วนแต่เป็นสิ่งที่ผู้คนในกลุ่มคนและสังคมให้ความสำคัญและมีการปฏิบัติสืบต่อกันมาในกลุ่มคนและสังคมนั้น ๆ

3. ความสำคัญและคุณค่าของประเพณี

ธิดา โมสิกรัตน์ (2533, หน้า 760) ได้กล่าวถึง ความสำคัญของประเพณีว่า ประเพณีและพิธีกรรมเป็นสมบัติที่มีความสัมพันธ์กับชีวิตและสังคมมาโดยตลอด ประเพณีและพิธีกรรมจึงมีบทบาทต่อมนุษย์หลายประการ ซึ่งอาจกล่าวโดยสังเขปคือ เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจ เป็นสิ่งควบคุมความประพฤติปฏิบัติของคนในสังคม เป็นเครื่องผูกพันความเป็นพวกเดียวกัน เป็นวิธีผสมผสานความเชื่อและสัญลักษณ์ที่ชี้แนะให้เข้าใจสาระสำคัญของชีวิต

อุทัย หิรัญโต (2519, หน้า 231) ได้กล่าวถึง ความสำคัญของประเพณีในทำนองเดียวกันสรุปได้ว่า ประเพณีเป็นเครื่องหมายบอกถึงความเป็นหมู่เดียวกันของผู้ที่ยึดถือประเพณีเดียวกัน เมื่อมีการปฏิบัติสืบต่อกันมาเป็นเวลาช้านาน ก็จะเกิดความภาคภูมิใจในหมู่สมาชิกของสังคมว่า มีความผูกพันร่วมกันมา ประเพณีช่วยยึดเหนี่ยวกลุ่มคนให้มั่นคงสืบต่อไปด้วย

นอกจากนี้ อานนท์ อาภาภิรม (2525, หน้า 126) กล่าวไว้ว่า ทุกสังคมต่างถือว่าประเพณีเป็นสิ่งแสดงให้เห็นว่า สังคมของตนมีความเจริญในยุคใดและมีความเสื่อมในสมัยใด กล่าวคือ ถ้าสมาชิกของสังคมมีการปฏิบัติตามและพยายามธำรงรักษาประเพณีไว้มิให้สูญหายไป ก็ถือว่าสังคมยุคนี้มีความเจริญมาก โดยเฉพาะความเจริญของทางด้านจิตใจ ผู้คนมีความสมัครสมานสามัคคีพร้อมใจกันปฏิบัติหรือรักษาประเพณีแห่งตน ในทางตรงข้าม หากสมาชิกของสังคมละเลยหรือไม่สนใจที่จะปฏิบัติหรือรักษาประเพณีแห่งตนไว้ ย่อมแสดงให้เห็นถึงความเสื่อมโทรมทางจิตใจของสมาชิกของสังคมนั้น ฉะนั้นแสดงว่าประเพณีเป็นสิ่งที่บอกถึงความเจริญโดยเฉพาะด้านจิตใจและบอกถึงความเสื่อมของสังคม

มณี พยอมยงค์ (2529, หน้า 3-4) ได้กล่าวถึงคุณค่าและความสำคัญของประเพณีที่มีต่อสังคมไว้ว่า จริยธรรมในเชิงประเพณีนั้นมีความสำคัญต่อชุมชนมาก เพราะเป็นเครื่องมือป้องกันสิ่งที่คนในสังคมส่วนใหญ่ไม่ต้องการ เช่น การล่วงละเมิดจารีตประเพณีของผู้หญิงผู้ไม่รักนวลสงวนตัว คบผู้ชายและสำส่อน เป็นต้น ประเพณีจึงเป็นเครื่องผดุงใจของผู้คนในสังคมไว้ให้มั่นคงไม่หวั่นไหวไปตามกระแสความเจริญทางวัตถุและวัฒนธรรมของชาติอื่น การส่งเสริมให้ทุกคนรับมาเป็นเครื่องมือให้เกิดความสามัคคี เช่น การร่วมทำกิจกรรมของหนุ่มสาว มีแข่งขันกีฬา เป็นต้น เป็นการสร้างให้เกิดความรักและหวงแหนสิ่งที่มีอยู่ในชุมชนนั้นมิให้สูญหายหรือถูกประเพณีอื่นแทรกแซงได้

ทรงสนะของนักวิชาการดังกล่าว พอจะสรุปได้ว่า ประเพณีมีความสำคัญเป็นเครื่องมือที่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงสภาพความเป็นสังคมทั้งด้านความเจริญและความเสื่อมของสังคมได้ และแสดงถึงเอกลักษณ์ของชุมชนหรือสังคม ช่วยสร้างสรรค์และรักษาสิ่งดีงามของสังคมให้คงไว้ ช่วยยึดเหนี่ยวสมาชิกในกลุ่มชนหรือสังคมให้เป็นหนึ่งเดียวกัน

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

นักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึงขั้นตอนและการปฏิบัติตามประเพณี สรุปได้ดังนี้
 วิจารณ์ แก้วแทน (2537, หน้า 165-167) ได้ศึกษาประเพณีกินเจของชาวไทยเชื้อสายจีนในอำเภอเมืองตรัง จังหวัดตรัง ผลการศึกษาเฉพาะขั้นตอนและการปฏิบัติตามประเพณี สรุปได้ดังนี้

1. ขั้นตอนการปฏิบัติก่อนวันประเพณีกินเจ ซึ่งเป็นขั้นตอนเตรียมงาน สิ่งที่ต้องเตรียมได้แก่ เตรียมบุคคล ฝ่ายพิธีกรรม ฝ่ายอาคาร ฝ่ายโรงครัว ฝ่ายบันเทิง เป็นต้น เตรียมสถานที่ เช่น ศาลเจ้า โรงเจ โรงครัว ที่พัก เตรียมเครื่องใช้ต่าง ๆ เช่น หม้อ กระทะ ถ้วยชาม เป็นต้น และการเตรียมอาหาร

2. ขั้นตอนการปฏิบัติในวันประเพณีกินเจ ได้แก่ พิธียกเสาตั้งโกหรือเสาตั้งกอ พิธีโขกนหรือพิธีบวงสรวง กำลังทหาร พิธีอัญเชิญพระเง็กเขียนฮ่องเต้และพระกิวอ่องได้เต่งมาเป็นประธานในประเพณีกินเจ พระออกโปรดสาธุชน สูดท้ายพิธีส่งพระเง็กเขียนฮ่องเต้และพระกิวอ่องได้เต่งกลับสู่สวรรค์

โสภารวรรณ รัตนดิลก ณ ภูเก็ต (2538, หน้า 78-81) ได้ศึกษาประเพณีแต่งงานของชาวไทยเชื้อสายจีนในอำเภอเมืองตรัง จังหวัดตรัง ผลการศึกษาเฉพาะขั้นตอนและการปฏิบัติตามประเพณีแต่งงานของชาวไทยเชื้อสายจีน สรุปได้ดังนี้

1. ขั้นตอนและการปฏิบัติก่อนวันแต่งงาน ประกอบไปด้วยขั้นทาบทาม ขั้นสู่ขอและขั้นหมั้น
2. ขั้นตอนและการปฏิบัติในวันแต่งงาน ประกอบด้วยการตกแต่งสถานที่ เตรียมสิ่งของเครื่องใช้ พิธีรับมอบเงินสินสอด พิธีเซ่นไหว้บรรพบุรุษ พิธีเลี้ยงฉลองแต่งงาน และพิธีส่งตัวเข้าหอ
3. ขั้นตอนและการปฏิบัติหลังวันแต่งงาน ประกอบด้วยการกลับมาเยี่ยมบ้านเจ้าสาว เมื่อกลับบ้านบิดามารดา ต้องเซ่นไหว้เทวดา เช่น ไหว้เจ้าที่ เซ่นไหว้บรรพบุรุษและร่วมรับประทานอาหาร

อารีรัตน์ แซ่คง (2539, หน้า 95-97) ได้ศึกษาประเพณีตรุษจีนของชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลเมืองนครหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ผลการศึกษาเฉพาะขั้นตอนและการปฏิบัติตามประเพณีตรุษจีนของชาวไทยเชื้อสายจีน สรุปได้ดังนี้

1. ขั้นตอนและการปฏิบัติก่อนประกอบพิธีกรรม ได้แก่ การทำความสะอาดและ

การตกแต่ง เป็นการเตรียมความสะอาดเพื่อการต้อนรับสิ่งดี ๆ ทำความสะอาดที่อยู่อาศัย เตรียมร่างกายให้สะอาด การประกอบพิธีกรรมส่งเจ้าขึ้นสวรรค์ ทำพิธีโดยมีเครื่องเช่น ไหว้ที่ประกอบด้วย ซาแซ หรือโหวงแซ ผลไม้ ขนมหวานประเภทถั่ว 5 ชนิด เหล้า น้ำชา กาแฟ กระดาษเงินกระดาษทอง รูปหอม เทียนแดง การเตรียมในวันจ่ายเป็นการเตรียมหาซื้อของเพื่อใช้ประกอบพิธีและแจกจ่ายให้ครบก่อนถึงวันไหว้ โดยเตรียมประเภทอาหารคาวหวาน เครื่องดื่ม กระดาษเงิน กระดาษทอง เสื้อผ้า รูปเทียน ประทัด กระดาษแดง ซองสีแดง

2. ขั้นตอนและการปฏิบัติในวันประกอบพิธีกรรมวันตรุษจีน มีการปฏิบัติดังนี้ วันไหว้ มีการประกอบพิธีกรรม ตั้งแต่ 06:00-11:30 นาฬิกา งานสังสรรค์ระหว่างเพื่อน วันถือ วันเที่ยว วันทำความสะอาด วันเปิดกิจการ

3. ขั้นตอนและการปฏิบัติหลังวันตรุษจีน ชิวฉิก (วันที่ 7 เดือน 1 ตามปฏิทินจันทรคติของจีน) ในวันนี้จะประกอบพิธีกินผัก 7 อย่าง จัปโหวง (วันที่ 15 เดือน 1 ตามปฏิทินจันทรคติของจีน) เป็นวันเริ่มไหว้เจ้าครั้งแรกของปี

จากทฤษฎีของนักวิชาการดังกล่าว สรุปได้ว่า ประเพณีมีรายละเอียดขั้นตอนและการปฏิบัติแตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับการประกอบพิธีของแต่ละประเพณี แต่ส่วนใหญ่จะต้องมีขั้นตอนและการปฏิบัติก่อนวันงานประเพณี ขั้นตอนและการปฏิบัติในวันงานประเพณี และขั้นตอนการปฏิบัติหลังวันงานประเพณี

บทที่ 2

ความเป็นมาและคติความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับประเพณีสารทจีน ของชาวจีนในประเทศไทย

ประเพณีหมายถึงแบบความเชื่อ ความคิด การกระทำ ค่านิยม ทัศนคติ ศิลธรรม จารีตระเบียบแบบแผน และวิธีการกระทำสิ่งต่าง ๆ ตลอดจนการประกอบพิธีกรรมในโอกาสต่าง ๆ ที่กระทำกันมาตั้งแต่อดีต ลักษณะสำคัญของประเพณีคือ เป็นสิ่งที่ปฏิบัติเชื่อกันมานานจนกลายเป็นความคิดหรือการกระทำที่ได้สืบทอดกันมาและมีอิทธิพลถึงปัจจุบัน (สุพัตรา สุภาพ, 2541, หน้า 107) เป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปว่า มืองค์ประกอบสำคัญหลายประการที่ทำให้ก่อเกิดเป็นประเพณีขึ้นมา และองค์ประกอบที่สำคัญประการหนึ่งก็คือคติความเชื่อหรืออุดมการณ์ที่ก่อให้เกิดกระบวนการปฏิบัติทางสังคมขึ้นมาอย่างเป็นระเบียบ ประเพณีจีนต่าง ๆ ก็หลีกเลี่ยงปรากฏการณ์ดังกล่าวไปไม่ได้

จีนเป็นอารยประเทศที่มีประวัติยาวนานนับ 5000 ปี ได้สั่งสมความคิดความเชื่อของตนมาตั้งแต่สมัยบรรพกาล ซึ่งความคิดความเชื่อเหล่านี้มีอิทธิพลแม้ในชีวิตประจำวันของผู้คนตราบนานปัจจุบัน เนื่องจากว่าชาวจีนส่วนใหญ่ยังยึดมั่นแนวทางการดำรงชีวิตอย่างบรรพบุรุษ ยึดถือคติความเชื่ออย่างเหนียวแน่น และปฏิบัติสืบทอดกันมาจนเป็นนิสัย โดยเฉพาะความเชื่อเกี่ยวกับเทพเจ้า ผีสางเทวดา และวิญญาณบรรพบุรุษ ชาวจีนเชื่อว่าเทพเจ้าประทานความสุข ความโชคดีได้ และวิญญาณบรรพบุรุษมีอยู่ทุกหนทุกแห่ง จำเป็นต้องเซ่นไหว้ ถือปฏิบัติศาสนกิจอยู่เสมอเพื่อความป็นสิริมงคล (ปัญญา เทพสิงห์, 2542, หน้า 3) ซึ่ง บรูมฟิลด์ (2533, หน้า 1, 56) ได้ให้ทรรศนะในทำนองเดียวกันว่า ไม่ว่าชาวจีนจะอพยพไปตั้งถิ่นฐานทำมาหากินอยู่ที่ใดก็ตาม พวกเขาจะนำอุปนิสัยประเพณีของตนไปด้วย โดยที่พยายามจะรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีของตนมากบ้างน้อยบ้างตามสภาพ ไม่ว่าพวกเขาจะอยู่ในประเทศจีน ในชุมชนจีน โป้นทะเล หรือในฐานะของชาวต่างชาติในสังคมตะวันตกที่คนส่วนใหญ่เป็นผิวขาว วิธีดำเนินชีวิตและความเชื่อต่าง ๆ ก็ไม่แตกต่างกันมากนัก บรูมฟิลด์ (2553) ยังได้กล่าวเพิ่มเติมว่า ชาวจีนแตกต่างกับชนชาติอื่น ในขณะที่ชนชาติอื่นมักสูญเสียความเชื่อดั้งเดิมไปเมื่อติดต่อสัมพันธ์กับโลกสมัยใหม่ แต่สำหรับชนชาติจีนแล้ว ไม่ว่าจะอยู่ที่ใด ชาวจีนก็ยังยึดถือความเชื่อและปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีเก่าแก่ของตนเองอย่างเคร่งครัด

ในบทนี้ขอนำเสนอระบบความเชื่อของชาวจีน ความเป็นมาและความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับประเพณีสารทจีน และประเพณีสารทจีนในถิ่นเจ้าใจมณฑลกว๋างตุ้งซึ่งเป็นบริเวณที่ชาวจีนแต่เจ้า

อาศัยอยู่มาก (ดังภาพที่ 1-2 หน้า 5) เพื่อสร้างความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับคติความเชื่อ โดยเฉพาะความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับสารทจีนของชาวจีนก่อนที่จะศึกษาประเพณีสารทจีนของชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรีต่อไป

ระบบความเชื่อของชาวจีน

ประเทศจีนมีประวัติอันยาวนาน ความคิดความเชื่อที่สะสมมานั้นมีความหลากหลาย การศึกษาความเชื่อของสังคมจีนอย่างมีระบบนั้นเราอาจสามารถศึกษาตามช่วงพัฒนาการทางสังคมของประวัติศาสตร์จีน โดยจะแบ่งเป็น 2 ช่วงเวลาหลัก ๆ คือ ยุคก่อนปรัชญาเมธี และยุคปรัชญาเมธี

1. ยุคก่อนปรัชญาเมธี

ในสมัยบรรพกาลนั้น เนื่องจากความรู้ของคนมีขอบเขตจำกัด ไม่สามารถอธิบายปรากฏการณ์ธรรมชาติต่าง ๆ และไม่สามารถเอาชนะอิทธิพลของธรรมชาติได้ ทำให้มีการนับถืออิทธิพลของธรรมชาติหรือสิ่งแวดลอมข้างกาย โดยเชื่อกันว่าปรากฏการณ์รวมทั้งวัตถุหรือสิ่งที่มีอยู่ตามธรรมชาติต่าง ๆ เหล่านั้น มีอำนาจเหนือธรรมชาติ จึงมีการกราบไหว้บูชาเพื่อวิงวอนให้อำนาจเหนือธรรมชาติและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายช่วยคุ้มครองให้มีชีวิตที่อยู่เย็นเป็นสุข ความคิดและความเชื่อดั้งเดิมของบรรพชนชาวจีนจึงมีความหลากหลาย โดย หม่าซิน (Ma Xin, 2006, p. 19) ได้สรุปว่า ในสมัยแรกเริ่มนั้น การนับถือธรรมชาติ การนับถือวิญญาณและการนับถือบรรพบุรุษถือได้ว่าเป็นเนื้อหาหลัก 3 ประการ ในความเชื่อดั้งเดิมของบรรพชนจีน ซึ่งประกอบกันเป็นระบบพื้นฐานความเชื่อดั้งเดิมของจีน อีกทั้งยังเป็นจุดเริ่มต้นของจิตวิญญาณวัฒนธรรมจีนอีกด้วย ซึ่ง หม่าซิน (Ma Xin, 2006, pp. 14-18) ได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับความเชื่อดั้งเดิมของจีนดังกล่าว ซึ่งพอจะสรุปได้ดังนี้

1.1 การนับถือธรรมชาติ เริ่มแรกนั้นเป็นการนับถือในลักษณะแบบกว้างขวางที่เกิดขึ้นโดยความรู้สึกของบรรพชนในยุคเริ่มแรก กล่าวคือ ไม่ว่าจะดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ ดวงดาวที่อยู่บนท้องฟ้าหรือ สรรพสิ่งที่อยู่บนพื้นดิน เช่น สัตว์ต่าง ๆ ภูเขา ต้นน้ำลำธาร ทะเล เป็นต้น รวมทั้งฟ้าแลบ ฟ้าผ่า ลม ฝนที่เป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติ ล้วนแล้วแต่เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ได้รับการนับถือทั้งสิ้น ซึ่งสิ่งธรรมชาติแรกที่บรรพชนจีนนับถือคือพระอาทิตย์ เนื่องจากพระอาทิตย์ได้นำแสงสว่างและความอบอุ่น รวมทั้งการสับเปลี่ยนของฤดูกาลมาสู่มนุษย์ ความรู้สึกอันผสมผสานด้วยความเกรงกลัว ความลึกลับ ความชอบคุณและความเคารพที่มีต่อพระอาทิตย์นั้นทำให้เกิดความนับถือต่อพระอาทิตย์เป็นไปอย่างธรรมชาติ นอกจากนี้ การนับถือสัตว์ต่าง ๆ ก็เป็นหนึ่งในเนื้อหาสำคัญของการนับถือธรรมชาติของบรรพชนชาวจีน ซึ่งสะท้อนถึงจิตสำนึกทางสังคมในยุคสมัยสังคมล่าสัตว์และเก็บอาหาร ต่อมาเมื่อวัฒนธรรมการเกษตรได้ปรากฏและพัฒนา

ยิ่งขึ้น เกิดความเปลี่ยนแปลงหลัก 4 ประการต่อการนับถือธรรมชาติดังต่อไปนี้

ประการแรกได้แก่ สิ่งนับถือเริ่มหันเปลี่ยนไปยังสิ่งที่มีพลังและความสามารถ ยกตัวอย่างเช่นการนับถือสัตว์ ซึ่งเริ่มแรกนั้นเนื่องจากต้องอาศัยสัตว์กินพืชที่จับคลุมได้ง่าย อาทิ กระตัง ม้า แพะ เป็นต้นมาเป็นแหล่งอาหารเพื่อการอยู่รอด ชาวบ้านจึงเกิดการนับถือต่อสัตว์เหล่านี้ ต่อมาชาวบ้านเปลี่ยนไปนับถือสัตว์ที่มีพลังและความสามารถ อาทิ สัตว์คู่ในป่า เช่น เสือ หมี เสือดาวและสัตว์ปีกที่บินอยู่บนท้องฟ้า ปลาที่ว่ายในน้ำ งูที่เลื้อยเร็วและเต่าที่มีอายุยืนยาว เป็นต้น เนื่องจากสัตว์เหล่านี้มีพลังและความสามารถเหนือมนุษย์ โดยคาดหวังว่าจะมีพลังและความสามารถเช่นนั้นบ้าง อีกทั้งเพื่อวิงวอนให้สัตว์เหล่านี้ช่วยคุ้มครองด้วย

ประการที่สอง คือ การนับถือธรรมชาติในลักษณะแบบกว้างขวางได้ค่อย ๆ เปลี่ยนไปในทางที่มีลักษณะเฉพาะเจาะจงตามพื้นที่ อาทิ คนภาคเหนือนิยมนับถืองู คนภาคตะวันออกเฉียงเหนือนิยมนับถือเสือ ส่วนคนภาคตะวันตกนิยมนับถือปลาและกบ เป็นต้น

ประการที่สามคือ การนับถือต่อตัวสัตว์ก็ได้พัฒนาไปเป็นการนับถือสัตว์ประหลาดหรือครึ่งมนุษย์ครึ่งสัตว์ เนื่องจากว่าเมื่อชาวบ้านนับถือสัตว์ใด มักคาดหวังให้สัตว์ตัวนั้นมีพลังและความสามารถเหนือไปจากที่มันมีอยู่ในตัว อีกทั้งอยากจะให้มันมีส่วนที่เป็นมนุษย์ด้วย เพื่อสะดวกในการสื่อสารระหว่างกันอีกด้วย ซึ่งยุคการนับถือสัตว์ประหลาดหรือครึ่งมนุษย์ครึ่งสัตว์ถือได้ว่าเป็นยุคที่เปี่ยมไปด้วยจินตนาการ ผู้คนไม่ต้องถูกจำกัดอยู่ในกรอบของเหตุผลและไม่มีการจำกัดทางความคิด การสร้างสรรค์ด้านานแห่งชนกลุ่มได้ตามอิสระ กระตุ้นให้เกิดความปรารถนาและจิตสำนึกในการสร้างสรรค์ในส่วนรวม แต่เสียดายที่กระบวนการนี้ไม่ได้รับการพัฒนาเท่าที่ควรในจีน โดยหลังจากที่การนับถือสัตว์ประหลาดหรือครึ่งมนุษย์ครึ่งสัตว์ปรากฏขึ้นไม่ช้านานก็ถูกแทนที่ด้วยการนับถือเซียนหรือเทวดา

ประการที่สี่ คือ ให้ความสำคัญกับการนับถือพื้นดินเพิ่มมากขึ้นเนื่องจากว่าตามการปรากฏของการผลิตทางการเกษตร ชาวบ้านมีการพึ่งพาอาศัยต่อพื้นดินเพิ่มมากขึ้น โดยเชื่อว่าพื้นดินเป็นสิ่งที่อำนวยพืชพันธุ์ธัญญาหารให้ จึงเกิดมีการนับถือพื้นดิน พิธีที่เกี่ยวกับพื้นดินนั้นส่วนมากจะเกี่ยวเนื่องกับกิจกรรมทางการเกษตร ซึ่งสามารถสะท้อนเห็นได้จากพิธีวิงวอนให้ได้ผลเก็บเกี่ยวดีก่อนหว่านเมล็ดและพิธีตอบแทนบุญคุณหลังการเก็บเกี่ยว

1.2 การนับถือวิญญาณ เกิดจากการขาดความรู้ต่อโครงสร้างร่างกายและสมรรถภาพของอวัยวะต่าง ๆ รวมทั้งได้รับอิทธิพลจากฉากในฝัน เกิดมีความคิดที่ว่าความคิดและความรู้สึกของคนนั้นไม่ได้เป็นการเคลื่อนไหวของร่างกาย หากเป็นการเคลื่อนไหวของวิญญาณอันพิเศษที่อาศัยอยู่ในร่างกายซึ่งสามารถออกจากร่างกายได้ด้วย ผู้คนอาศัยอวรณ์ชีวิตและสายสัมพันธ์ระหว่างคนใน

ครอบครัว ไม่อยากพรางจากไปกับคนรักรอบข้าง จึงให้ความเคารพต่อผู้ล่วงลับและวิญญาณ หลังการเสียชีวิต และหวังว่าตนเองหรือคนในครอบครัวจะสามารถอยู่ต่อเนื่องกันไปหลัง การเสียชีวิตด้วยอีกวิธีหนึ่งหรือวิธีที่คล้ายคลึงกับวิถีชีวิตในโลกมนุษย์ โดยจะสามารถพบเจอกันได้ ในอีกภพโลกหนึ่ง จึงเกิดความคิดที่ว่า วิญญาณจะไม่มีวันดับสูญ ซึ่งราว 6000~7000 ปีที่แล้ว ความเชื่อเรื่องวิญญาณของผู้คนในสังคมก็ได้ปรากฏให้เห็นอย่างกระจ่างชัดเจน ขณะเดียวกัน ภพโลกหยินหรือนรกก็ได้ก่อร่างสร้างตัวขึ้นในความคิดความเชื่อเรื่องของผู้คน

1.3 การนับถือบรรพบุรุษ เกิดขึ้นในระหว่างการศึกษาเรียนรู้ที่มาจากคนของมนุษย์โบราณ ซึ่งเป็นการเข้าใจปรากฏการณ์ของชีวิตในทางลึกลับ อีกทั้งเป็นการนับถือต่อวิญญาณ บรรพบุรุษผู้ล่วงลับด้วย ทั้งนี้มีการปรากฏขึ้นและการพัฒนาของการนับถือวิญญาณเป็นเงื่อนไข ล่วงหน้า โดยการนับถือบรรพบุรุษแรกเริ่มนั้นสะท้อนออกโดยการนับถือพระมารดา

นอกจากนี้ นริศ วศินานนท์ (2552, หน้า 14-18) ยังได้กล่าวถึง ศาสนาความเชื่อดั้งเดิม ของชาวจีนในทำนองเดียวกันซึ่งพอจะสรุปได้ ดังนี้

1. การเซ่นไหว้ดวงอาทิตย์และพื้นดิน การเซ่นไหว้ดวงอาทิตย์เนื่องมาจากดวงอาทิตย์ ได้ให้ความสว่างและให้ความอบอุ่นกับสรรพสิ่ง รูปแบบที่สำคัญของการบูชาดวงอาทิตย์คือ การเซ่นไหว้เทพดวงอาทิตย์ ในสมัยราชวงศ์ซาง (ราว 1675-1029 ก่อนค.ศ.) กิจกรรมการบวงสรวง เซ่นไหว้ดวงอาทิตย์เป็นที่แพร่หลายมาก ส่วนการเซ่นไหว้พื้นดินนั้นเนื่องมาจากพื้นดินเป็นที่ รองรับอาศัยอยู่ของสรรพสิ่ง เดิมทีการฝังสิ่งของลงไปในพื้นที่ดินถือว่าเป็นการบวงสรวงเซ่นไหว้ ที่ดินโดยตรง ต่อมาการเซ่นไหว้แบบนี้ได้พัฒนามาเป็นการเซ่นไหว้เทพแห่งพื้นดินหรือที่เรียก กันว่า เจ้าที่

2. การเซ่นไหว้สัญลักษณ์ประจำเผ่า (Totem) เกิดจากความเข้าใจของคนโบราณว่า ชนเผ่ามีความสัมพันธ์กับสัตว์บางชนิดหรือพืชบางประเภท หรือสิ่งไม่มีชีวิตเชิงชาติพันธุ์ จึงมองว่า สิ่งเหล่านั้นเป็นสัญลักษณ์หรือสิ่งที่ปกป้องคุ้มครองพวกเขาได้ ชนเผ่าสมัยก่อนจึงมักใช้สัญลักษณ์ ประจำเผ่ามาตั้งชื่อเผ่าพันธุ์ของตน และการเซ่นไหว้สัญลักษณ์ประจำเผ่าได้ค่อย ๆ แพร่หลายไป ทั่วตั้งแต่สมัยราชวงศ์โจว

3. การเซ่นไหว้ภูตผี เกิดจากความเข้าใจของคนในสมัยศักดินาบรรพว่า เมื่อคนเราร่างกาย ได้ดับสิ้นไปแล้ว วิญญาณจะออกจากร่างกายไปสู่โลกมืด กลายเป็นผีที่มีพลังเหนือมนุษย์สามารถ นำความสุขหรือภัยพิบัติมาให้แก่คนที่ยังมีชีวิตอยู่ได้ จึงมีกิจกรรมเซ่นไหว้ภูตผีต่าง ๆ เกิดขึ้น

4. การเซ่นไหว้บรรพบุรุษ เกิดจากการให้ความสำคัญต่อเรื่องความกตัญญูและการเคารพ ต่อบรรพบุรุษ เป็นการผนวกจากการเซ่นไหว้สัญลักษณ์ประจำเผ่าและการเซ่นไหว้ภูตผี

นอกจากนี้ กำจร สุนพงษ์ศรี (2536, หน้า 26) ได้กล่าวถึง ความเชื่อของชาวจีนในสมัย

ซาง (ราว 1675–1029 ก่อน ค.ศ.) ว่า ลัทธิวิญญานนิยมได้พัฒนาด้วยความสลับซับซ้อน มีการสร้างสัญลักษณ์เป็นสิ่งสมมุติขึ้นแทนสิ่งที่มีอยู่ในธรรมชาติ หลักฐานสำคัญจากอักษรจารึกบนกระดูกสัตว์และกระดูกเต่าแสดงให้เห็นว่า ชาวจีนในสมัยนี้นับถือเทพเจ้าหลายองค์ แบ่งออกเป็นพวกใหญ่ได้ 2 พวก คือ วิญญานของบรรพบุรุษและเทพเจ้าแห่งธรรมชาติ พรรณี ฉันทพลรัตน์ (2529, หน้า 174-177) ยังได้สรุปความเชื่อของชาวจีนในยุคสมัยเดียวกันไว้ 3 ประการซึ่งได้แก่ การเคารพบรรพบุรุษ ความเชื่อเรื่องวิญญาน และความเชื่อเรื่องสวรรค์

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ในยุคสมัยเริ่มแรกที่ยังไม่มีใครเป็นผู้ประกาศศาสนานั้น ความเชื่อของบรรพชนชาวจีนเกิดขึ้นตามความเข้าใจของตนในเรื่องธรรมชาติและต้นกำเนิดของชีวิต เมื่อเชื่อว่าสรรพสิ่งธรรมชาติทั้งหลายเป็นผู้อำนวยความสะดวกให้และบรรพบุรุษเป็นผู้มอบชีวิตให้ ก็เกิดความเคารพนับถือและคิดจะตอบแทนบุญคุณด้วยการบูชาบถือฟ้าดินและเซ่นไหว้ดวงสว่างบรรพบุรุษ เพื่อได้อยู่เย็นเป็นสุขต่อไป ซึ่งแม้ว่าเวลาผ่านไปยาวนาน แต่จวบจนปัจจุบันเรายังคงสามารถได้เรียนรู้ถึงเค้าความเชื่ออันหลากหลาย เหล่านี้จากกิจกรรมต่าง ๆ ที่ยังคงปรากฏให้เห็นอยู่

2. ยุคปรัชญาเมธี

เมื่อเวลาผ่านไป ท่ามกลางการพัฒนาอย่างต่อเนื่องของสังคม ความรู้ความคิดของคนในสังคมได้พัฒนาไปด้วย สมัยชุนชิวจั้นกั๋ว (770-221 ก่อนค.ศ.) เป็นช่วงเวลาที่การเมืองการปกครองผันผวน แว่นแคว้นต่าง ๆ ทำสงครามกันเพื่อชิงความเป็นใหญ่ มีแต่ความวุ่นวายทั้งแผ่นดินประชาชนไม่ได้รับความเป็นธรรมและต้องตกอยู่ในภาวะยากเย็นแสนเข็ญ จึงมีสำนักคตินักปราชญ์ต่าง ๆ พยายามที่จะออกมาเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาเพื่อให้เกิดความสงบสุขขึ้นในสังคม นอกจากแนวความคิดที่กำเนิดขึ้นภายในประเทศดังกล่าวแล้ว สังคมจีนยังได้รับอิทธิพลจากความคิดความเชื่อของประเทศเพื่อนบ้านในเวลาต่อมาด้วย ทำให้ความคิดความเชื่อในสังคมมีความหลากหลายและซับซ้อนยิ่งมากขึ้น เมื่อกาลเวลาผ่านไป แนวความคิดความเชื่อต่าง ๆ เหล่านี้ได้ผสมผสานปะปนไปด้วยกัน ทำให้เป็นการยากที่จะกล่าวว่าชาวจีนนับถือลัทธิศาสนาใดศาสนาหนึ่งกันแน่ได้ แต่พอจะสรุปได้ว่าระบบคิดที่มีอิทธิพลมากที่สุดต่อสังคมจีนนั้นหลัก ๆ แล้วมีอยู่ 3 ระบบ ได้แก่ ลัทธิขงจื้อ ลัทธิเต๋า และพุทธศาสนานิกายมหายาน (สุชาดา ตันตสุรฤกษ์, 2532, หน้า 11) ซึ่งพอจะกล่าวถึงสาระสำคัญของระบบคิดทั้งสามที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาประเพณีสารทจีนในครั้งนี้อย่างสังเขปดังต่อไปนี้

2.1 ลัทธิขงจื้อ ขงจื้อ เดิมชื่อ ขง ชิว เป็นคนในแคว้นหลู่ (ซึ่งปัจจุบันเป็นที่ตั้งของมณฑล ซานตง ของประเทศจีน) ในปลายยุคสมัยชุนชิว มีชีวิตอยู่ในช่วง 551-479 ปีก่อนคริสต์ศักราช ขงจื้อได้รับการขนานนามว่า “ขง ฟู่ จื้อ” ซึ่งหมายถึงนักปราชญ์จากคนรุ่นหลัง เนื่องจากว่าท่านได้เสนอมาตรการทั้งทางการเมือง การปกครอง ศิลปะ การศึกษา และทางด้าน

จริยธรรมอย่างมีประสิทธิภาพต่อสังคมสมัยนั้น นำมาซึ่งความสงบสุขมาสู่แคว้นหลู่อ่างรวดเร็ว โดยเฉพาะปรัชญาคำสอนทางด้านจริยธรรมนั้น ได้สร้างความลึกซึ้งให้แก่สังคมจีนจวบจนทุกวันนี้ ชาวจีนมีความเชื่อที่สืบทอดมาแต่โบราณว่า มนุษย์มีฐานะแห่งความสัมพันธ์ 5 ประการ ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่กับบุตร เป็นเรื่องความรัก ความสัมพันธ์ระหว่างสามีกับภรรยาเป็นเรื่องของความสูงต่ำในสถานภาพ ความสัมพันธ์ระหว่างพี่น้องหรือผู้ใหญ่กับผู้เยาว์ เป็นเรื่องของความเชื่อฟัง ความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวกับครอบครัวหรือมิตรกับมิตร เป็นเรื่องของความซื่อสัตย์ และความสัมพันธ์ระหว่างกษัตริย์กับราษฎรเป็นเรื่องของการปฏิบัติหน้าที่ต่อกัน (Lang, 1946, pp. 8-10) จากบรรดาความสัมพันธ์ 5 ประการดังกล่าว จะเห็นได้ว่าฐานะ ความสัมพันธ์ของบุคคลหนึ่งมีอยู่หลายประการด้วยกัน และฐานะความสัมพันธ์ต่าง ๆ เหล่านี้ มีความปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน โดยมีความสัมพันธ์ภายในครอบครัวเป็นจุดเริ่มต้น จากนั้นขยายออกไปสู่สังคมภายนอกจนกระทั่งระดับชาติ ทั้งหมดนี้มีการย้ำเกรงเคารพผู้อาวุโสกว่าเป็นหลักสำคัญสอดแทรกอยู่ (ธมลวรรณ ตั้งวงษ์เจริญ, 2542, หน้า 50)

ขงจื้อเล็งเห็นความสำคัญของครอบครัวมากเช่นเดียวกัน โดยได้มีการย้ำว่าครอบครัว เป็นพื้นฐานของความสัมพันธ์ทางสังคม และเน้นให้บุคคลตระหนักและเข้าใจหน้าที่ของตนเอง ระหว่างความสัมพันธ์ต่าง ๆ รวมทั้งปฏิบัติตามหน้าที่ของตนให้ดีด้วย กล่าวคือ ในฐานะเป็นผู้ปกครองจะต้องปกครองให้ดี ผู้ที่เป็นพ่อจะต้องเป็นพ่อที่ดี ผู้ที่เป็นลูกก็ต้องเป็นลูกที่ดี เป็นต้น เพื่อการนี้ ขงจื้อไม่เพียงแต่ได้เสนอรูปธรรมของ “หน้าที่” ด้วยมาตรการทางจริยธรรมต่าง ๆ ยังได้ให้ความสำคัญกับรูปธรรมที่เป็นเชิงสัญลักษณ์อีกด้วย เพื่อที่จะสืบทอด “หน้าที่” ให้เป็นไปด้วยเวลาที่ยาวนาน ซึ่งหนึ่งในรูปธรรมที่เป็นเชิงสัญลักษณ์ก็คือ พิธีกรรม โดยที่พิธีกรรมเป็นการแสดงออกของความกตัญญูและความเกรงกลัวต่อสิ่งมีอำนาจ แนวคิดดังกล่าวของขงจื้อถูกนำมาเผยแพร่และปฏิบัติอย่างกว้างขวางในสังคมจีนตั้งแต่ช่วงสมัยราชวงศ์ฮั่น (206 ก่อนค.ศ.-ค.ศ. 220) เป็นต้นมา ทำให้ “ลัทธิขงจื้อ” ได้ค่อย ๆ ฝังรากลึกไปในระบบสังคมในระยะเวลาอันยาวนาน จนตกผลึกเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมจีน จึงไม่เป็นการแปลกแต่ประการใดที่ยังคงพบเห็นพิธีกรรมต่าง ๆ ในแต่ละเทศกาลของจีนที่ถูกประกอบขึ้นในชุมชนชาวจีน รวมทั้งการแสดงออกทางด้านจริยธรรมต่าง ๆ โดยเฉพาะในเรื่องความกตัญญูของสังคมจีน (วรศักดิ์ มหัทธโนบล, 2539, หน้า 203)

ขงจื้อถือว่า ความกตัญญูกตเวทิตาเป็นรากฐานแห่งคุณงามความดี และเป็นที่มาของวัฒนธรรมทั้งหลาย เนื่องจากว่าทุก ๆ คนมีร่างกายที่เป็นผลผลิตของพ่อแม่ และอยู่รอดเติบโตมาได้โดยการเลี้ยงดูของพ่อแม่ และเมื่อเรารักและให้ความเคารพพ่อแม่ จิตใจอันดีมีศีลธรรมของเราก็เป็นสมบัติความดีของตัวเอง ความกตัญญูกตเวทิตาเป็นสมบัติของตัวเองในการตอบแทนบุญคุณของพ่อแม่ เป็นกฎแห่งสวรรค์ เป็นมาตรฐานที่สำคัญของโลกและเป็นแนวทางในการดำเนิน

ชีวิตของมนุษย์ (ชัยชนะ พิมานแมน, 2527, หน้า 91-94) เพื่อที่จะสั่งสอนให้มนุษย์ทุกคนเป็นคน โดยสมบูรณ์ ขงจื้อได้เสนอคุณธรรม 8 ประการไว้สำหรับคนในสังคม ซึ่ง เสถียร โพธิ์นันทะ (2520, หน้า 37) ได้สรุปไว้ว่า

1. เชี่ยว (孝) คือ ความกตัญญูกตเวทิตุณ
2. พี่ (悌) คือ ความรักใคร่ปรองดองและให้ความเคารพภักดีมิตรพี่น้อง โดยเฉพาะ ผู้ที่มีอาวุโสมากกว่า
3. จง (忠) คือ ความซื่อสัตย์จงรักภักดี
4. ซื่อ (信) คือ ความสัตย์วาจา
5. หลี (礼) คือ จารีตประเพณี ความมีมารยาท
6. อี้ (义) คือ ความซื่อตรง สุจริตใจต่อหน้าที่
7. เหลียน (廉) คือ ความบริสุทธิ์ สุจริตธรรม ไม่คดโกงและกระทำความผิดอย่างเสมอ ดันเสมอปลาย

8. ฉื่อ (耻) คือ มีหิริโอตตปเปหรือมีความละอายต่อความชั่ว

ในบรรดาคุณธรรม 8 ประการที่กล่าวมาข้างต้น “หลี (礼)” หรือ “จารีตประเพณี ความมีมารยาท” ถือได้ว่าเป็นความคิดพื้นฐานของลัทธิขงจื้อ ซึ่งมีความหมายหลายอย่าง เช่น ความประพฤติชอบ ความสุภาพอ่อนน้อม พิธีการประเพณี แบบฉบับความประพฤติทางสังคมและศาสนา ทุกอย่างที่มนุษย์ปฏิบัติกันอยู่ จารีตประเพณีเป็นสิ่งสำคัญที่สุด เนื่องจากว่าวัตถุประสงค์ของการปฏิบัติตามจารีตประเพณีคือเพื่อสร้างความสัมพันธ์กลมเกลียวระหว่างมนุษย์และฟ้า (ชาวจีนโบราณเชื่อว่า ฟ้า มีอำนาจสูงสุดในโลก) จารีตประเพณียังเป็นสิ่งแสดงถึงความผูกพันระหว่างมนุษย์กับวิญญาณ (ชาวจีนโบราณเชื่อว่าวิญญาณมีอำนาจเหนือมนุษย์) ด้วย มนุษย์จึงจำเป็นต้องปฏิบัติตนอย่างเหมาะสม ถ้าไม่มีจารีตประเพณี เราคงไม่รู้ว่าจะประพฤติต่อฟ้าต่อวิญญาณในโลกนี้อย่างไร และแต่เดิมมาพิธีการเช่นสรวงบูชาที่เรียกกันว่า “จารีตประเพณี” ที่ขงจื้อถือว่าจารีตประเพณีเป็นพื้นฐานที่สำคัญอย่างหนึ่งเพราะการเคารพบูชาและเกรงกลัวของมนุษย์นั้น เป็นสิ่งที่ชี้นำความรู้สึกของมนุษย์ จึงเป็นสังคมที่ผู้คนมีพิธีกรรมทางศาสนาเป็นการสักการะบูชาเจ้าแห่งฟ้านอกบ้านของตน ส่วนในบ้านเรือนของตนก็เป็นการสักการะบูชาวิญญาณบรรพบุรุษ ทำให้การสักการะบูชาวิญญาณกับการเคารพนับถือกตัญญูกตเวทิตาต่อบรรพบุรุษมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันอย่างแยกจากกันไม่ได้ (ชัยชนะ พิมานแมน, 2527, หน้า 99-100)

หลายพันปีที่ผ่านมา ชาวจีนได้รับการอบรมสั่งสอนสืบต่อกันมาด้วยลัทธิธรรมของขงจื้อว่า ทุกคนต้องมีความจงรักภักดีต่อครอบครัว ต้องทำพิธีเซ่นไหว้วิญญาณบรรพบุรุษโดยถือเป็นหน้าที่สำคัญที่สุดของบุตรหลานผู้สืบสกุลซึ่งมีอาจละเลยได้ และสอนให้ไว้ทุกข์แก่บรรพบุรุษตาม

ความสำคัญของญาติพิงษ์ (เสถียร โพธิ์นันทะ, 2512, หน้า 112) แม้จะเกิดกระแสวิพากษ์วิจารณ์ลัทธิขงจื้อขึ้นหลายต่อหลายครั้งในประวัติศาสตร์จีน แต่ก็ไม่สามารถทำลายรากเหง้าทางความคิดลัทธิขงจื้อได้ เนื่องจากว่าลัทธิขงจื้อได้สอดแทรกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของสังคมและวัฒนธรรมของชาวจีน มีอิทธิพลอย่างลึกซึ้งต่อวิถีชีวิตและความคิดทั้งมวลของชาวจีนแม้ทุกวันนี้

2.2 ศาสนาเต๋า เป็นศาสนาเก่าแก่ที่เกิดในประเทศจีน เริ่มแรกนั้นยังไม่เป็นศาสนา เป็นเพียงปรัชญาเท่านั้น โดยผู้ที่ได้รับการยกย่องเป็นผู้ให้กำเนิดปรัชญาลัทธิเต๋า คือ เล่าจื้อ ซึ่งเป็นชาวแคว้นฉู่ มีอายุอยู่ในราว 571-484 ปีก่อนคริสตศักราช แม้จะเป็นนักปราชญ์ร่วมสมัยเดียวกัน แต่แนวความคิดของเล่าจื้อโดยทั่วไปจะตรงกันข้ามกับปรัชญาของขงจื้อ กล่าวคือ หากลัทธิขงจื้อเป็นลัทธิที่เสนอ “มาตรฐาน” บางประการให้กับสังคม ลัทธิเต๋าก็เป็นลัทธิที่เสนอให้ปฏิเสธการมี “มาตรฐาน” ในสังคม (วรศักดิ์ มหัทธโนบล, 2539, หน้า 205) ขงจื้อเน้นความสัมพันธ์กันระหว่างคนในสังคมและยกย่องขนบธรรมเนียมประเพณีอันเป็นกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่คนในสังคมสร้างขึ้น แต่ปรัชญาของเล่าจื้อเน้นธรรมชาติเป็นหลักสำคัญและปฏิเสธเรื่องสังคม ส่งเสริมปล่อยให้ทุกสิ่งทุกอย่างเป็นไปตามธรรมชาติ ดังที่ใน เต๋าเต๋อจิง ซึ่งเป็นคัมภีร์ที่บันทึกหลักธรรมสำคัญของเล่าจื้อ มีคำสอนว่า “สิ่งที่เป็นอยู่ตามธรรมชาติย่อมดีกว่าระเบียบข้อบังคับในสังคมที่มนุษย์สร้างขึ้นมาเอง” ใน เต๋าเต๋อจิง ยังได้บรรยายเกี่ยวกับ “เต๋า” ว่าเป็นภาวะบางอย่างเกิดขึ้นก่อนจักรวาล เป็นภาวะที่มีอยู่ทุกหนแห่ง ซึ่งมีอาจอธิบาย กำหนดชื่อและกำหนดสภาพที่แท้จริงได้ รวมทั้งมีอาจรู้สึกได้ ด้วยการสัมผัส เต๋าจึงเป็นกฎที่สามารถดลบันดาลการเปลี่ยนแปลงของจักรวาล เป็นภาวะนิรันดรที่ครอบครองอยู่ทั่วทุกหนทุกแห่ง เป็นบ่อเกิดของสรรพสิ่ง สวรรค์ โลก และมนุษย์ยอมดำเนินไปตามครรลองของเต๋า (ชัยชนะ พิमानแมน, 2527, หน้า 73)

“อู๋ เหวย” หมายถึง การปฏิเสธการกระทำที่ฝืนหรือดึงดันหลักธรรมชาติของสิ่งต่าง ๆ ซึ่งถือได้ว่าเป็นหลักการสำคัญในการดำเนินชีวิตตามปรัชญาคำสอนทางลัทธิเต๋า เนื่องจากเชื่อว่าทุกสิ่งทุกอย่างมีหลักธรรมชาติในตัว เมื่อใดที่มนุษย์ดำรงตนให้สอดคล้องและกลมกลืนไปกับหลักธรรมชาติและความเหมาะสมที่มีอยู่ทุกกรณี ทุกสิ่งทุกอย่างจะเป็นไปโดยไม่มีความขัดแย้ง นำมาซึ่งความสุขและสันติภาพอันแท้จริง นอกจาก “อู๋ เหวย” แล้ว คำสอนอันเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของลัทธิเต๋ายังมีอยู่หลายหลักการ ซึ่ง น้อย พงษ์สนธิ (2528, หน้า 44) ได้สรุปไว้ดังนี้

1. มีชีวิตที่เรียบง่าย โดยถือหลักความรู้สึกพอหรือสันโดษ ในคัมภีร์ เต๋าเต๋อจิง บทที่ 33 กล่าวไว้ว่า “ผู้รู้จักพอเป็นผู้ที่มีชีวิตที่สุขสมบูรณ์”
2. ดำรงตนตามหลักปัญญา กล่าวคือ เข้าใจกฎความจริงโดยธรรมชาติ เข้าใจตัวเอง และรู้จักปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม
3. ให้มองเห็นจุดดีในสิ่งที่คนอื่นเห็นว่าเลว นั่นคือ เป็นคนมองอะไรหลายๆ ด้าน

4. มีความรู้เพียงแต่น้อย และเป็นนายความรู้

5. มีเต้าเป็นอุดมคติ

สำหรับหลักคำสอนทางด้านจริยธรรมที่เล่าจื๊อถือว่าเป็นทางนำไปสู่เต้าและตนเองยึดถือเป็นหลักชีวิตเสมอมา นั่น ฆนลววรรณ ตั้งวงษ์เจริญ (2542, หน้า 54) ได้สรุปเป็น 3 ประการหลัก ๆ ได้แก่

1. ความเมตตากรุณา (Love)

2. ความเรียบง่ายสมถะ (Simplicity)

3. ความสุภาพอ่อนโยน (Humility)

ทั้งนี้ สุชีพ ปุญญานุภาพ (2526, หน้า 239-240) ได้สรุปไว้ว่า หลักคำสอนของเต้าในระยะแรกเป็นแค่ปรัชญาเชิงข้อคิด คือสอนให้ดำรงชีวิตโดยทั่วไปตามแบบธรรมชาตินิยม ใช้ชีวิตอย่างเรียบง่ายกลมกลืนไปกับธรรมชาติ ไม่มีพิธีกรรม ไม่มีข้อปฏิบัติใดๆ เป็นพิเศษมากกว่า ข้อคิด ปฏิเสธความรู้และกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้น เนื่องจากถือว่าเป็นสิ่งที่เกินความจำเป็นของชีวิต นอกจากนี้ ยังสอนให้ทำคุณงามความดี อ่อนน้อมถ่อมตน รู้จักพอเพียงกับชีวิต และทำจิตใจให้สงบ วรศักดิ์ มหัทธโนบล (2539, หน้า 207) ยังได้ให้ทัศนะว่า ปรัชญาของลัทธิเต้าเป็นนามธรรมสูง ยกแก่การเข้าใจจนส่งผลให้มีผู้ยอมรับในลัทธินี้้น้อยกว่าลัทธิขงจื้อ และกลายเป็นจุดอ่อนของลัทธิกระทิงทำให้พัฒนาการของลัทธินี้มีสาระที่เบี่ยงเบนไปจากเดิมในเวลาต่อมา เพื่อให้เกิดการง่ายต่อการยอมรับ ซึ่ง พุทธรักษ์ ปราบนอก (2555, หน้า 134) ได้กล่าวถึงการพัฒนาเปลี่ยนแปลงของลัทธิเต้าในเวลาต่อมาว่า ในรัชสมัยจักรพรรดิฮั่นซุ่นตี้ (ค.ศ. 125-144) ราชวงศ์ฮั่นตะวันออก มีนักพรตผู้หนึ่งชื่อ จางเต้าหลิง ได้ประกาศว่าสำเร็จทิพยาภาวะ สามารถติดต่อกับเทพเจ้าได้ รวมทั้งติดต่อกับท่านปรมาจารย์เล่าจื๊อได้ และมีความสามารถในการปราบปรามเหล่ามารร้ายภูติผีปีศาจได้ด้วยดาบศักดิ์สิทธิ์ซึ่งท่านปรมาจารย์เล่าจื๊อได้มอบให้ จางเต้าหลิง ได้ก่อตั้งศาสนาซึ่งต่อมาได้เรียกชื่ออย่างเป็นทางการว่า ศาสนาเต้า ขึ้น โดยยกเอา เล่าจื๊อ เป็นศาสดา และยกย่อง เต้าเต๋อจิง เป็นสูตรของศาสนา นอกจากนี้จางเต้าหลิงเองยังได้เขียนคัมภีร์ขึ้นมาอีกหลายเล่มเพื่อใช้เป็นหลักคำสอนทางศาสนาด้วย แต่ส่วนมากจะหนักไปในเรื่องของไสยศาสตร์เวทย์มนต์ การเล่นแร่แปรธาตุ และการแสวงหาอายุวัฒนะ จากนั้นเริ่มมีศาสนสถาน นักบวชและพิธีกรรมทางศาสนาเต้าปรากฏขึ้น ซึ่งพิธีเหล่านั้นส่วนมากจะเกี่ยวกับเวทย์มนต์และการปลุกเสกโดยมีนักบวชเป็นผู้ประกอบพิธี ประกอบไปด้วย การทรงเจ้า การทำพิธีไล่ผีร้าย การปลุกเสกของขลัง และการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ในวันสำคัญทางศาสนา เป็นต้น นอกจากนี้ วรศักดิ์ มหัทธโนบล (2539, หน้า 207) ยังได้กล่าวถึงความเปลี่ยนแปลงของลัทธิเต้าว่า เมื่อมีการนำสิ่งซึ่งเป็น “นามธรรม” มาทำให้เป็น “รูปธรรม” โดยผ่านสิ่งที่เป็นเวทมนต์คาถาหรือไสยศาสตร์ด้วยวิธีการ

ส่งผ่านเช่นนี้ เตาจึงเปลี่ยนจากลัทธิความเชื่อเชิงปรัชญามาเป็นอีกศาสนาหนึ่ง ความจำเป็นในเชิงโครงสร้างจึงเกิดขึ้น และเป็นเหตุทำให้ศาสนาเต๋ามีประมุขทางศาสนาของตน และนำไปสู่การสร้างเทพเจ้าระดับต่าง ๆ ของศาสนาเพื่อเป็นเสมือนตัวแทนในด้านต่าง ๆ ของความดีที่สามารถบันดาลผลสำเร็จให้กับผู้กราบไหว้บูชา และด้วยเหตุที่ “นามธรรม” ของศาสนาเต๋าดูถูกปรับเปลี่ยนให้เป็น “รูปธรรม” อันหลากหลาย จึงทำให้พฤติกรรมเกี่ยวกับความเชื่อทางศาสนามีความยืดหยุ่นค่อนข้างสูง กล่าวคือ เทพที่เคารพนับถือมีอยู่หลายองค์ และระดับชั้นของเทพต่าง ๆ อาจมีการสับเปลี่ยนกันตามสถานการณ์และพื้นที่ที่แตกต่างกันด้วย

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าหลังก่อตั้งเป็นศาสนา พัฒนาการของลัทธิเต๋าค่อย ๆ ถูกดัดแปลงไปในทางอิทธิฤทธิ์และเวทมนต์ โดยมีการนำเอาความเชื่อเรื่องพลังอำนาจหยินกับหยาง ซึ่งถือว่าเป็นกฎธรรมชาติในการครอบงำความเป็นไปของเอกภาพมาผสมกับความเชื่อดั้งเดิมของชาวจีนซึ่งบูชาพระเจ้าประจำธรรมชาติ รวมทั้งความเชื่อในทางไสยศาสตร์อื่น ๆ และการเล่นแร่แปรธาตุ การปรุงยาอายุวัฒนะเพื่อกินแล้วเป็นเซียน ซึ่งมีที่สอดคล้องกับความเชื่อเรื่องเทพเจ้าธรรมชาติและเรื่องวิญญูณที่เป็นความเชื่อเดิม ๆ ของชาวบ้าน จึงได้รับความนิยมนิยมจากสามัญชนเป็นอย่างมาก มีการเผยแพร่กว้างขวางมากในสังคม สร้างอิทธิพลต่อสังคมจีนอย่างลึกซึ้งจนตรอบจนทุกวันนี้

3. พุทธศาสนานิกายมหายาน พุทธศาสนากำเนิดในประเทศอินเดีย ต่อมาได้เผยแพร่เข้าสู่ประเทศจีนในรัชสมัยพระเจ้าอ๋นหมิงตี้ (ค.ศ. 58-75) ราชวงศ์ฮั่นตะวันออก (ค.ศ. 8-117) มีการแพร่หลายในยุคสามก๊ก (ค.ศ. 220-265) และราชวงศ์จิ้น (ค.ศ. 265-420) รุ่งเรืองไปในยุคราชวงศ์เหนือ-ใต้ (ค.ศ. 420-589) (ถาวร ลิกขโกศล, 2549, หน้า 90) จากงานทางวรรณคดีของจีนทำให้ทราบว่า ในคริสต์ศตวรรษที่ 1 และที่ 2 ชาวจีนรู้จักพุทธศาสนาในฐานะศาสตร์ศิลปะแห่งสิ่งลึกลับ ต่อมาในคริสต์ศตวรรษที่ 3 และที่ 4 เนื่องจากว่าคัมภีร์ทางพุทธศาสนาได้รับการถ่ายทอดสู่ภาษาจีนมากขึ้น ทำให้ชาวจีนเข้าใจพุทธศาสนาดีขึ้น ซึ่งคัมภีร์ที่ได้รับการถ่ายทอดสู่ภาษาจีนนั้น มีทั้งฝ่ายหินยานและฝ่ายมหายาน แต่พุทธศาสนาฝ่ายมหายานเท่านั้นที่ประสบความสำเร็จ มีบทบาทอย่างถาวรตลอดมาในประวัติศาสตร์พุทธศาสนาของจีน (ทวิวัฒน์ ปุณฺณทริภุชงค์, 2545, หน้า 155-157)

พุทธศาสนานิกายมหายานเป็นนิกายที่แตกตัวมาจากฝ่ายปัญญาเดิมของศาสนาพุทธซึ่งต่อมาถูกเรียกว่า “นิกายหินยาน” มีการนับถือกันในลังกา สยาม พม่า เขมรเป็นต้น ในประเทศจีนส่วนมากนับถือนิกายมหายานเป็นหลัก นิกายนี้เมื่อนับถือผ่านชนชั้นผู้ปกครองและได้รับการปรับปรุงทฤษฎี ทำให้ประสานความเชื่อเข้ากับลัทธิขงจื้อและปรัชญาต่าง ๆ ของจีนได้เป็นอย่างดี ความแตกต่างระหว่างสองนิกายมหายานและนิกายหินยาน มีนักวิชาการหลายท่านได้แสดงความคิดเห็นเอาไว้ อาทิ วรรศักดิ์ มัทธโนบล (2539, หน้า 206) ได้กล่าวว่า ความแตกต่างระหว่าง

นิกายทั้งสองนี้ถือเป็นผลพวงของความขัดแย้งเกี่ยวกับทัศนะที่มีต่อพระธรรมวินัยในศาสนาพุทธ โดยเนื้อหาสาระที่สำคัญอยู่ที่ตรงที่นิกายมหายานมีทฤษฎีบางอย่างที่ให้อิสระภาพมากกว่าฝ่ายหินยาน อีกทั้งมีทัศนคติที่เป็นเสรีมากกว่า ทำให้นิกายมหายานมีลักษณะพิเศษบางประการซึ่งสรุปโดยสังเขป คือ นิกายมหายานไม่ค่อยเคร่งในการตีความพระวินัย ไม่ค่อยแยกตัวเด็ดขาดกับฆราวาส เห็นว่าผู้หญิงก็มีโอกาสในการเจริญธรรมมากกว่านิกายอื่น และยอมรับคัมภีร์ที่แต่งขึ้นในสมัยหลังว่าเป็นของแท้ได้ง่ายกว่า รวมทั้งแยกเอาความเชื่อเกี่ยวกับพระพุทธรูปออกจากพระพุทธรูปองค์ที่มีจริงในประวัติศาสตร์ ทำให้ไม่จำเป็นต้องยึดถือแต่เฉพาะสิ่งที่พระพุทธรูปองค์จริงไว้จริง ๆ เท่านั้น ซึ่งทั้งนี้สรุปแล้วคือ นิกายมหายานมีความอิสระหรือเสรีในการบรรลุสู่อรหัตผลหรือนิพพานมากกว่านิกายอื่น ซึ่งทุกคนทุกเพศสามารถบรรลุได้ในชาตินี้ หรือ ไม่ก็สามารถแสวงหาได้ในชาตินี้

นอกจากนี้ สมภาร พรหมทา (2540, หน้า 1-3, 10-13) ยังได้กล่าวเกี่ยวกับความแตกต่างระหว่างพุทธศาสนานิกายมหายานกับพุทธศาสนาแบบดั้งเดิมซึ่งพอจะสรุปได้เป็น 2 ประเด็นหลัก ๆ โดยประเด็นแรกคือ ทัศนะต่อองค์พระพุทธรูป ทางพุทธศาสนาแบบดั้งเดิมเห็นว่าพระพุทธรูปทรงเป็นมนุษย์ที่มีความแน่วแน่ ทุ่มเทศปัญญา ความเพียรพยายามจนบรรลุจุดมุ่งหมาย ซึ่งถ้าหากบุคคลใดที่มีความตั้งใจเพียรพยายามเพียงพอก็สามารถเข้าถึงภาวะของพระพุทธรูปได้เช่นกัน และเมื่อถึงเวลาอันเหมาะสม สังขารร่างกายของพระพุทธรูปจะต้องแตกดับไปตามธรรมชาติเหมือนคนทั่วไป แต่ทางพุทธศาสนานิกายมหายานเชื่อว่าพระพุทธรูปมิได้เป็นบุคคลธรรมดา แต่เป็นผู้มีอำนาจเหนือธรรมชาติที่ทรงมีพระกาย 3 ภาค ได้แก่ นิรมานกาย ธรรมกาย และสัมโภคกาย ที่ทรงเจี๋ยป่วยแก่ชราและแตกดับไปนั้นแค่ นิรมานกาย ส่วนธรรมกายและสัมโภคกายจะไม่มีแก่ชรา ไม่เปลี่ยนแปลงและจะไม่มีวันแตกดับ ประเด็นที่สอง คือ ทัศนะต่ออุดมคติสูงสุดในชีวิต เป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปว่า อุดมคติสูงสุดในชีวิตที่พระพุทธรูปทรงสอนไว้ตามพุทธศาสนาแบบดั้งเดิมในสมัยพุทธกาล คือให้มนุษย์ขวนขวาย ทำไปให้จนบรรลุอรหัตผลหรือนิพพาน โดยการเข้าถึงนิพพานมีอยู่สองวิถีทางคือ เพียรพยายามหาหนทางด้วยตนเองกับดำเนินตามทางที่ท่านผู้รู้ได้ดำเนินไปก่อน การเข้าถึงภาวะนิพพานด้วยวิธีไหนนั้นขึ้นอยู่กับกรรมและการสร้างสมบารมีซึ่งภาษาทางพุทธศาสนาเรียกว่าพระ โภธิสัตว์ในอดีตของแต่ละคน ในทัศนะแบบพุทธศาสนาเดิม เห็นว่าไม่ว่าจะด้วยวิธีการใดก็ตาม หากเพียรพยายามเพียงพอจะสามารถบรรลุนิพพานได้เช่นเดียวกัน แตกต่างแค่ตรงที่ว่า ผู้ที่เข้าถึงความหลุดพ้นด้วยตนเองนั้นจะมีความสามารถในการชักนำสั่งสอนผู้อื่นให้เข้าถึงความหลุดพ้นได้มากกว่าผู้ที่เข้าถึงความหลุดพ้นโดยดำเนินตามทางที่ผู้อื่นแผ้วถางไว้ สำหรับทางพุทธศาสนานิกายมหายานก็มีแนวความคิดว่าการเข้าถึงความหลุดพ้นเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุดในชีวิตมนุษย์ ทุกคนควรดำเนินไปให้ถึง แต่เห็นว่าการเข้าถึงความหลุดพ้นด้วยการดำเนินตามทางที่ผู้อื่นแผ้วถางไว้ นั้นเป็นการกระทำที่แฝงความเห็น

แก้ตัวอันประณีตที่ไม่ทันสังเกตเห็นได้ มนุษย์ควรช่วยเหลือกันเพื่อเข้าถึงจุดมุ่งหมายสูงสุดไปด้วยกัน จึงมีการเน้นให้ศาสนิกบำเพ็ญโพธิสัตว์ธรรม กล่าวคือ ช่วยเหลือเกื้อกูลเพื่อนร่วมโลกเท่าที่จะทำได้

ส่วน ค้วน ลีเซิง และบุญยิ่ง ไร่สุขสิริ (2543, หน้า 6) ได้กล่าวในทำนองเดียวกันว่า ความแตกต่างของมหายานและหินยานอยู่ที่ว่า นิกายมหายานมีอุดมคติที่ไม่เพียงแต่การปฏิบัติธรรมเพื่อให้ตัวเองหลุดพ้นเท่านั้น แต่ยังจะช่วยให้ผู้อื่นหลุดพ้นจากสังสารวัฏสู่นิพพาน และในขั้นสุดท้ายคือ ช่วยให้ผู้อื่นบรรลุถึงความเป็นพุทธพร้อมทั้งตนเองด้วย ส่วนนิกายหินยานนั้นจะตัดความทุกข์ของตัวเอง นำตัวเองให้หลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิด และบรรลุในอรหัตผลแล้ว จึงช่วยเหลือผู้อื่น

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าต่อมาภายหลังพุทธศาสนาจะแตกแขนงออกเป็นนิกายต่าง ๆ อยู่หลายนิกายก็ตาม แต่ทุกนิกายต่างมีความเห็นสอดคล้องต้องกันในเรื่องของ “กฎแห่งกรรม” (ทวีวัฒน์ ปุณฺทริกวิวัฒน์, 2545, หน้า 158) หลักคำสอนของพุทธศาสนามุ่งให้บำเพ็ญความดี และในพุทธศาสนานิกายมหายานให้ความสำคัญแก่การประกอบกรรมดีให้มีคุณธรรมของพระโพธิสัตว์อันได้แก่ ละเว้นความเห็นแก่ตัว มีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีความเมตตากรุณา รู้จักทำทาน บำเพ็ญประโยชน์แก่ผู้อื่นและส่วนรวม อาทิ การให้วัตถุสิ่งของช่วยเหลือคนจำนวนมาก ทำประโยชน์แก่สังคมและชุมชน เช่น สร้างสะพาน ถนน ซึ่งถือว่าเป็นทานอันยิ่งใหญ่ของพุทธศาสนานิกายมหายาน สำหรับการปฏิบัติธรรมให้บรรลุผลนั้น พุทธศาสนานิกายมหายานถือว่าจะต้องมีปัญญาและกรุณาควบคู่กันไปเสมอ จะขาดสิ่งใดสิ่งหนึ่งไม่ได้ และทำหน้าที่เป็นเครื่องกำกับความสัมพันธ์ทางสังคมของมนุษย์ ความสัมพันธ์ของมนุษย์กับบรรพบุรุษผู้ล่วงลับไปแล้ว และความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมที่เป็นเรื่องลึกลับปาฏิหาริย์ (สมบูรณ์ สุขสำราญ, 2535, หน้า 565)

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า พุทธศาสนาไม่มีความขัดแย้งกันในแง่ของวิถีชีวิตกับลัทธิเต๋าซึ่งเป็นคำสอนที่ให้ความสำคัญกับธรรมชาติและหนีปัญหาในสังคม เน้นประโยชน์ในอนาคต พุทธศาสนากลับเข้าไปเสริมเพิ่มเติมความคิดเดิมในส่วนของการเน้นประโยชน์ในชาติหน้า และการเน้นคุณธรรมของพระโพธิสัตว์ตามหลักคำสอนในนิกายมหายานสามารถเข้ากันได้ดีกับคำสอนในลัทธิขงจื้อ ซึ่งถือเป็นการพยายามทำให้คนสร้างความรักในสังคมและชุมชนที่ตนอยู่ นอกจากนี้ยังถือว่าเป็นเศรษฐกิจให้มีความยุติธรรม เป็นกฎแห่งความชอบธรรม เพื่อให้อยู่ร่วมกันด้วยความสงบสุข และช่วยเหลือซึ่งกันและกันในชุมชน และชาวจีนเองก็ได้ผสมผสานลัทธิทั้งสามเข้าด้วยกันได้เป็นอย่างดี (สุชาดา ตันสุรฤกษ์, 2532, หน้า 16-17 อ้างอิงจาก วิจิตร เกิดวิศิษฐ์, 2528) แม้จะพบกับความยากลำบากมากมายของการแพร่กระจายเพื่อให้เกิดการยอมรับ แต่ในที่สุดการยอมรับความคิดทั้งสามเข้าไปอยู่ในระบบหนึ่งของสังคมจีนนั้นก็เกิดขึ้นในสมัยราชวงศ์ฮั่น (206 ก่อนค.ศ. -ค.ศ.

220) และนับตั้งแต่นั้นมา พัฒนาการต่าง ๆ ของวัฒนธรรมจีนบนพื้นฐานของระบบความเชื่อได้มีความเปลี่ยนแปลงและซับซ้อนมากขึ้นตราจนถึงปัจจุบัน ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า ท่ามกลางการผสมผสานบนพื้นฐานระบบความคิดทั้งสามทำให้วัฒนธรรมจีนมีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง (วรศักดิ์ มหัทธโนบล, 2539, หน้า 206-207)

ความเป็นมาและคติความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับประเพณีสารทจีน

สารทจีนเป็นประเพณีเก่าแก่ของชาวจีนซึ่งมีวิวัฒนาการและได้รับการสืบทอดกันมาเป็นเวลาช้านาน ความเป็นมาและความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับสารทจีนมีความหลากหลาย ซึ่งพอจะสรุปได้ดังต่อไปนี้

1. สารทจีนสืบเนื่องมาจากความเชื่อและประเพณีเก่าแก่ของคนโบราณ ต้นกำเนิดของสารทจีนนั้นอาจสามารถย้อนกลับไปสู่สมัยเชียวในตำนาน หรือแม้กระทั่งสมัยโบราณกาลก่อนหน้านั้น ในยุคสมัยนั้น ชาวบ้านนับถือพระจันทร์ เนื่องจากเชื่อว่าพระจันทร์เป็นเทพแห่งกาลเวลาและชีวิต เมื่อถึงคืนเพ็ญจะต้องรำรำทำเพลงจัดการเฉลิมฉลองกัน นอกจากนี้ สารทจีนยังเกี่ยวเนื่องกับประเพณีการต้อนรับ 4 ฤดูกาลและการบวงสรวงบรรพบุรุษตาม 4 ฤดูกาลของชาวบ้านในยุคก่อนประวัติศาสตร์ด้วย (Li Minghua, 2007, p. 104) ในสมัยนั้น การทำนาเป็นวิถีทางสำคัญในการดำรงชีพ ชาวบ้านจะเริ่มการเพาะปลูกกันในช่วงฤดูใบไม้ผลิ และเก็บเกี่ยวในฤดูใบไม้ร่วง มีการแบ่งฤดูกาลตามการเพาะปลูก ทำให้เดิมนั้นปีหนึ่งมีแค่ฤดูใบไม้ผลิและฤดูใบไม้ร่วงสองฤดู เนื่องจากว่าต้องอาศัยธรรมชาติเป็นหลักในการทำนา ชาวบ้านมักจะต้องคอยกังวลเรื่องผลผลิตอยู่ตลอดโดยหวังเป็นอย่างยิ่งที่จะได้รับความช่วยเหลือจากวิญญาณและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายในการคุ้มครองให้ได้รับผลผลิตที่อุดมสมบูรณ์ จึงเกิดประเพณีบนบานในช่วงเริ่มต้นการผลิตและเก็บเกี่ยวเมื่อถึงเวลาเก็บเกี่ยว แม้ว่าต่อมาการบวงสรวงบูชาเพิ่มขึ้นมีทั้ง 4 ฤดู แต่สำคัญที่สุดยังคงเป็นการบวงสรวงบูชาในฤดูใบไม้ผลิและฤดูใบไม้ร่วงเนื่องจากว่าเป็นฤดูเก็บเกี่ยว เพื่อเป็นการเฉลิมฉลองรวมทั้งบอกกล่าวให้วิญญาณและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายได้ทราบถึงผลการเก็บเกี่ยวและเป็นการตอบแทนบุญคุณที่คอยคุ้มครองโดยนำเอาผลการเก็บเกี่ยวมาตั้งเซ่นไหว้ และแม้ว่าในยุคสมัยก่อนราชวงศ์ฉินนั้น การบวงสรวงบรรพบุรุษมีความแตกต่างกันตามลำดับชั้นทางฐานะสังคม กล่าวคือ พระเจ้าแผ่นดินและเจ้าขุนมูลนายชั้นสูงต่าง ๆ มีสิทธิพิเศษในการสร้างศาลตระกูลเป็นที่จัดการบวงสรวงบูชาบรรพชน ส่วนราษฎรคนทั่วไปได้แต่จัดการบวงสรวงในบ้านเรือนของตนแต่อย่างไรก็ตาม การบวงสรวงบูชาบรรพบุรุษเป็นเรื่องใหญ่ที่คนในสังคมต่างให้ความสำคัญ (Xiao Fang, 1998, p. 70) ทั้งนี้มีการบันทึกไว้ในหนังสือหลายเล่มด้วยกัน อาทิ คัมภีร์หลี่จี้ ซึ่งเป็นคัมภีร์ที่บันทึกจารึกประเพณีของสังคมก่อนยุคสมัยราชวงศ์ฉิน (221-206 ก่อนค.ศ.) แต่งขึ้นใน

สมัยราชวงศ์ฮั่นตะวันตก ในบรรพเทศกาลประจำเดือน ได้กล่าวไว้ว่า เดือน 7 เป็นเดือนเก็บเกี่ยว โอรสสวรรค์จะนำข้าวใหม่ไปบูชาที่ปราสาทเทพบิดรก่อนชิม นอกจากนี้ ในหนังสือ ชุนชิวผ่านลู่ บรรพการบวงสรวง 4 ครั้ง ยังได้กล่าวว่า แต่ละปีคนโบราณจะจัดการบวงสรวงบูชา 4 ครั้ง ซึ่งเป็นการบวงสรวงบูชาพ่อแม่และบรรพบุรุษผู้ล่วงลับไปแล้วตามการเปลี่ยนแปลงของฤดูกาล โดยการบวงสรวงบูชาในฤดูใบไม้ผลิเรียกว่า ฉือ (祠) ในฤดูร้อนเรียกว่า เซว (禘) ในฤดูใบไม้ร่วงเรียกว่า ฉาง (嘗) และในฤดูหนาวเรียกว่า เจิง (烝) และยังสามารถเพิ่มเติมว่า ฉาง (嘗) นั้นจัดในเดือน 7 เป็นการบวงสรวงด้วยข้าวใหม่นั้นเอง (Zhang Jun, 1994, pp. 212-213)

นอกจากที่กล่าวมาข้างต้น สารทจีนยังเกี่ยวเนื่องกับวัฒนธรรมผีอีกด้วย จากคัมภีร์ หลี่จี้ ซึ่งเป็นคัมภีร์ที่บันทึกจารีตประเพณีของสังคมก่อนยุคสมัยราชวงศ์ฉิน (221-206 ก่อน ค.ศ.) ในบรรพจารีตประเพณีในการเซ่นไหว้บวงสรวง ได้มีการกล่าวไว้ว่า บรรดาสิ่งทั้งหลายที่เกิดในระหว่างฟ้าดินล้วนเรียกว่า “ชีวิต” มนุษย์ที่สิ้นแล้วเรียกว่า “ผี” (Li Yi, 2004, p. 32) ซึ่งแสดงให้เห็นว่า อย่างน้อย 2,200 กว่าปีก่อนชาวจีนก็มีการนับถือวิญญาณอยู่แล้ว หลังจากพุทธศาสนาได้แพร่หลายเข้าสู่ประเทศจีน ความเชื่อเรื่องวิญญาณนี้ได้มีการพัฒนาเพิ่มพูนให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ทำให้ชาวจีนมีแนวความคิดเกี่ยวกับนรกและการเกิดใหม่ ตามการบันทึกของคัมภีร์พุทธศาสนา นรกมีอยู่ 10 ตำนักร แต่แต่ละตำนักรมียมบาลท่านหนึ่งคอยรับผิดชอบตรวจสอบพิพากษาพิจารณาโทษ วิญญาณผู้ตาย วิญญาณผู้ที่ทำดีจะได้รับผลการปลดปล่อยให้ไปเกิดใหม่ในโลกมนุษย์ ส่วนวิญญาณผู้ทำกรรมชั่วจะต้องถูกนำไปลงโทษด้วยวิธีทรมานสุดสาหัสต่าง ๆ ก่อนจึงจะได้ไปเกิดใหม่แล้วเมื่อจะไปเกิดใหม่ก็ได้แต่เกิดเป็นปศุสัตว์อย่างเดียว ซึ่งยมบาลทั้ง 10 ท่านนี้อยู่ภายใต้บัญชาของผู้มีอำนาจสูงสุดในนรกภูมิ คือ พระกษัตริย์รภัทโพธิสัตว์ วันขึ้น 1 ค่ำ เดือน 7 เป็นวันที่พระกษัตริย์รภัทโพธิสัตว์ทรงเมตตาสั่งให้เปิดประตูนรกเพื่อปลดปล่อยให้วิญญาณกตสันต์ทั้งหลายได้ออกมารับส่วนบุญในโลกมนุษย์ โดยให้เวลาเป็น 1 เดือน เมื่อถึงวันสิ้นเดือนจะสั่งปิดประตูนรก วิญญาณกตสันต์ต่าง ๆ จะต้องกลับสู่นรกภูมิ (Yin Dengguo, 2010, pp. 115-116) เดือน 7 จึงเป็นเดือนที่ผีได้รับอิสระออกมารับของเซ่นไหว้จากบุตรหลานญาติมิตร วิญญาณที่ไม่มีญาติมิตรเช่นไหว้ก็จะล่องลอยพเนจรไปรังควาญผู้คน ทำให้เกิดความวุ่นวายไม่มีความสุข ดังนั้นผู้คนจึงต้องเซ่นไหว้บรรดาผีไม่มีญาติด้วย (พรพรรณ จันทโรนานนท์, 2550, หน้า 68)

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า การเซ่นไหว้บูชาในเดือน 7 เป็นกิจกรรมที่ชาวจีนให้ความสำคัญมานับ 2,000 กว่าปี ซึ่งแม้เริ่มแรกนั้นจะเกิดจากความเกรงกลัวหรือการบนบานต่อวิญญาณและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ก็ตาม แต่ในอีกแง่มุมหนึ่งก็สะท้อนถึงความเคารพนับถือ ความกตัญญู กตเวทิตาต่อบรรพบุรุษซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดลัทธิขงจื้อที่เน้น “ร้อยความดี ความกตัญญูเป็นทีหนึ่ง” ที่ได้กล่าวมาข้างต้น

อย่างไรก็ตาม เชียวฟาง (Xiao Fang, 1998, p. 71) ได้กล่าวไว้ว่า เริ่มแรกนั้นวันเวลาในการบวงสรวงบูชา นั้นไม่เป็นที่แน่นอน ต่อมาจึงค่อย ๆ จัดในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 7 เนื่องจากว่าเป็นคืนวันเพ็ญแรกในครึ่งปีหลัง และเป็นคืนวันเพ็ญแรกหลังวันเริ่มฤดูสารท (ตามปฏิทินสุริยคติจีน เดือนหนึ่งมี 2 ฤดูปักยี่ ปีหนึ่งมี 24 ปักยี่ วันเริ่มฤดูสารทเป็น 1 ใน 24 ปักยี่ของปี ซึ่งจะตรงกับวันที่ 7-9 สิงหาคม แต่จะตรงกับวันที่ค่ำเดือน 7 นั้น แล้วแต่ช่วงกาลาดเคลื่อนของจันทรคติ) ด้วย เป็นยามที่พลังหยินสมบูรณ์ที่สุด ซึ่งเป็นยามฤกษ์สำหรับคนโบราณในการเช่นไหว้บวงสรวงวิญญาณผู้ล่วงลับ (ชาวจีนมีความเชื่อมาแต่โบราณว่าคนที่ล่วงลับไปแล้วจะไปอยู่โลกแห่งหยิน (ยมโลก) ส่วนผู้ที่ยังมีชีวิตอาศัยอยู่ในโลกหยาง (โลกมนุษย์) ในรัชสมัย เว่ยจิ้น (ค.ศ. 220–420) วันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 7 เป็นวันที่ชาวบ้านพากันจัดการบวงสรวงที่ริมแม่น้ำเพื่อขอพรสะเดาะเคราะห์ด้วย ต่อมาในรัชสมัย เหนือ-ใต้ (ค.ศ. 420–589) วันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 7 ถูกจัดเป็นยามฤกษ์ในการเช่นไหว้บวงสรวงที่ศาลบรรพชนของราชสำนัก ทางชาวบ้านก็จัดการเช่นไหว้ในเวลาเดียวกัน ในสมัยต่อมา การเช่นไหว้บวงสรวงในฤดูใบไม้ร่วงของชาวบ้านได้สืบทอดกันมาจัดไว้ในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 7 ดังนั้น วันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 7 จึงค่อย ๆ กลายเป็นวันจัดงาน โดยทั่วไป และเกิดคำกล่าวเล่าลือกันว่า ซิว่วปิ่น กุ้ยล่วนชวน หมายถึงกลางเดือน 7 ผิดเดินเที่ยวไปทั่วทุกแห่งหน ชาวบ้านจึงนิยมเรียกวันนี้ว่า “กุ้ยเจี๋ย” คือ เทศกาลผี แต่ในภาคใต้ของจีนปัจจุบันมีบางพื้นที่นิยมจัดการเช่นไหว้ครั้งใหญ่ในวันขึ้น 14 ค่ำ ซึ่งมีนิทานเล่าถึงเหตุผลในการนี้ว่า ในรัชสมัยซ่งใต้ (ค.ศ. 1127-1279 ปี) ทหารมองโกลบุกกรุกเข้าใกล้หมู่บ้านเข้ามาทุกที ชาวบ้านกังวลว่าจะไม่ทันได้จัดการเช่นไหว้ในวันรุ่งขึ้น ซึ่งเป็นวันขึ้น 15 ค่ำ จึงจัดในวันขึ้น 14 ค่ำไปเลย จากนั้นมา ในบางพื้นที่ได้สืบทอดกันมาไหว้สารทจีนในวันขึ้น 14 ค่ำ อาทิ ในหลายพื้นที่ในมณฑลกว่างสี

2. สารทจีนสืบเนื่องมาจากความเชื่อทางศาสนาเต๋า ก่อนที่พุทธศาสนาเผยแพร่เข้าสู่ประเทศจีน ปรัชญาข้อคิดของลัทธิขงจื้อและศาสนาเต๋าได้มีอิทธิพลต่อปวงชนชาวจีนอย่างกว้างขวาง คำสอนในเรื่องหน้าที่และคุณธรรมของขงจื้อได้ซึมซาบเข้าไปในจิตใจของชาวบ้าน เช่นเดียวกันกับแนวความคิดเรื่อง “ซานกวน” และ “ซานหยวน” ของศาสนาเต๋า ซึ่ง “ซานกวน” หมายถึง สามขุนนางในสวรรค์ ได้แก่ “เทียนกวน” เป็นเทพที่มีหน้าที่ประทาน โชค “ตี้กวน” เป็นเทพที่มีหน้าที่ประทานอภัยโทษและ “ส่วย กวน” เป็นเทพที่มีหน้าที่ขจัดทุกข์ภัย ส่วน “ซานหยวน” นั้น เป็นการเรียกแบบรวม ๆ ของวันเทวสมภพของ “ซานกวน” นั่นเอง ตามปฏิทินจันทรคติจีน วันขึ้น 15 ค่ำ เดือนอ้าย (ซึ่งประมาณอยู่ในช่วงเดือนกุมภาพันธ์) เป็นวันเทวสมภพของ “เทียนกวน” เรียกกันว่า “ช่างหยวน” วันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 7 (ซึ่งประมาณอยู่ในช่วงเดือนสิงหาคม) เป็นวันเทวสมภพของ “ตี้กวน” เรียกกันว่า “จงหยวน” และวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 10 (ซึ่งประมาณอยู่ในช่วงเดือนพฤศจิกายน) เป็นวันเทวสมภพของ “ส่วยกวน” เรียกกันว่า “เซี่ยหยวน ” (Yang Simin, 1991, p. 127)

“ซานหยวน” นี้ ถาวร ลิกขโกศล (2549, หน้า 88) ได้ให้คำอธิบายเพิ่มเติมว่า วันขึ้น 15 ค่ำซึ่งเป็นวันกลางเดือน พระจันทร์เต็มดวง ภาษาจีนเรียกว่า “หยวนเย่” หมายถึง “คืนเพ็ญ” “ซ่างหยวน” แปลว่า “เพ็ญแรก” เพราะว่าเป็นคืนเพ็ญคืนแรกของปี “จงหยวน” แปลว่า “เพ็ญกลาง” เพราะเป็นวันเพ็ญแรกของกลางปี ส่วน “เซี่ยหยวน” แปลว่า “เพ็ญล่าง” หรือ “เพ็ญปลาย” เพราะเป็นวันเพ็ญแรกในฤดูท้ายของปี

กล่าวกันว่า เมื่อถึง “จงหยวน” ซึ่งก็คือวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 7 “ตี้กวน” จะเสด็จลงมาบนโลกมนุษย์ เพื่อตรวจบัญชีความดีความชั่วของมนุษย์และให้อภัยโทษแก่ผู้รู้ผิดกระทำผิดบูชาท่าน ดังนั้นในวันนี้ ชาวบ้านจึงนิยมจัดการเช่นไหว้เพื่อเป็นการต้อนรับ “ตี้กวน” (Mo Fushan, 1990, p. 185) ส่วนในศาสนสถานศาสนาเต๋าต่าง ๆ ก็จะมีการสวดมนต์และจัดพิธีต่าง ๆ เช่นไหว้ “ตี้กวน” และชำระล้างปลดปล่อยดวงวิญญาณด้วย ต่อมาได้เรียกวันนี้ว่า “จงหยวนเจี๋ย” แปลว่า เทศกาลจงหยวน ซึ่งการใช้คำว่า “จงหยวน” มาเป็นชื่อเทศกาลนี้ได้ใช้กันมานานนับพันปีแล้ว เนื่องจากว่าในบทกวีหลายบทสมัยราชวงศ์ถัง (ค.ศ. 618-907) ต่างปรากฏมีการใช้คำว่า “จงหยวน” เรียกแทนวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 7 อยู่แล้ว (Zhang Ning, 2010, p. 26) ซึ่ง ถาวร ลิกขโกศล (2549, หน้า 93) ได้แสดงทรรศนะเดียวกันว่า ตั้งแต่ราชวงศ์ถังเป็นต้นมา “จงหยวนเจี๋ย” เป็นชื่อทางการของเทศกาลกลางเดือน 7 หรือสารทจีนตลอดมาจนปัจจุบัน

อย่างไรก็ตาม ดังที่ พรพรรณ จันทโรนานนท์ (2550, หน้า 66-67) ได้กล่าวโดยสรุปว่า เทศกาลจงหยวนความจริงแล้วเป็นเทศกาลเกี่ยวกับวิญญาณหรือผี ความเชื่อในเรื่องผี จะเป็นสิ่งที่ทุกคนให้ความสำคัญ เพราะเป็นสิ่งที่มองไม่เห็น แต่ก็ไม่กล้าลบหลู่ ชาวจีนเชื่อกันมาแต่โบราณว่า คนตายแล้วเป็นผี เมื่อมีการเช่นไหว้บูชา วิญญาณเหล่านั้นจะช่วยส่งให้ครอบครัวเป็นสุข หากไม่มีการเช่นไหว้เลย วิญญาณก็จะก่อกวนให้ครอบครัวมีแต่ความวุ่นวายเกิดเหตุและภัยต่าง ๆ แต่วิญญาณของบรรพบุรุษนั้น ชาวจีนเชื่อว่าไม่ใช่ผีธรรมดา เพราะสามารถปกป้องคุ้มครองบุตรหลานทำให้ครอบครัวเจริญรุ่งเรืองและพบแต่สิ่งดี ๆ ในชีวิต ทำธุรกิจใดก็เจริญรุ่งเรือง

3. สารทจีนสืบเนื่องมาจากความเชื่อทางพุทธศาสนา การเช่นไหว้บวงสรวงบรรพชนในฤดูใบไม้ร่วงของคนโบราณได้เปลี่ยนโฉมหน้าใหม่ในรัชสมัยเหลียง (ค.ศ. 502-557) ยุคราชวงศ์เหนือ-ใต้ (ค.ศ. 420-589) เนื่องจากได้มีการหลอมรวมกับวัฒนธรรมทางพุทธศาสนาที่กำลังแพร่หลายอยู่ในสังคม นำมาซึ่งความมั่นคงในฐานะพิเศษของวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 7 ท่ามกลางเทศกาลต่าง ๆ ของจีน โดยในหนังสือ จิงจูซู่ซือจี (บันทึกเทศกาลและตำนานในพื้นที่จิงจู) ในสมัยนั้นได้กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงของเทศกาลนี้ว่า ท่ามกลางบรรยากาศสังคมที่นับถือยกย่องพุทธศาสนาเป็นอย่างสูง ทำให้เทศกาลโฝล่า (ตรงกับวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 7 ซึ่งทางพุทธศักราชถือว่าเป็นวันสิ้นปี วันแรม 1 ค่ำ เดือน 7 เป็นวันขึ้นปีใหม่) ซึ่งเดิมเป็นเทศกาลทางพุทธศาสนาได้หลอม

รวมกับแนวความคิดลัทธิขงจื้อ ศาสนาเต๋าและความเชื่อดั้งเดิมของชาวบ้านกลายเป็นเทศกาลใหม่ เทศกาลหนึ่ง เรียกกันว่า “อวี๋หลันเฟินเจี๋ย” ตามภาษาจีนหรือ “วันอุลัมพนสังฆทาน” คำว่า “อุลัมพนะ” เป็นภาษาสันสกฤตหมายถึง ช่วยผู้ที่ถูกแขวนห้อยหัวให้พ้นจากความทุกข์ทรมาน (Xiao Fang, 1998, p. 71)

ต้นกำเนิดของการทำบุญในวันอุลัมพนสังฆทานมาจากเรื่องพระโมคคัลลานะอรหันต์ เถรเจ้าช่วยมารดาในคัมภีร์อุลัมพนสูตร ซึ่งได้เล่าไว้ว่า เมื่อยังมีชีวิตอยู่นั้นมารดาของพระโมคคัลลานะอรหันต์เถรเจ้าชอบติเตียนพระพุทธ พระธรรมและพระสงฆ์ เป็นผู้ไม่เชื่อกรรม ชอบประกอบ ปาณาติบาต มาสัตว์ตัดชีวิตอยู่เป็นนิจโดยไม่เกรงต่อบาปบุญคุณโทษ เมื่อถึงแก่กรรมลง วิญญาณ ก็ถูกนำไปสู่ทุกข์คติภูมิ เกิดเป็นเปรตในนรกอเวจี ทนทุกข์ทรมานอดอยาก พระโมคคัลลานะ อรหันต์เถรเจ้าซึ่งเป็นหนึ่งในศิษย์เอกของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ฝึกฝนจนบรรลุอภิญญาหก มีทิพยจักขุสามารถมองเห็นทุกสรรพสิ่ง เมื่อเล็งเห็นวิญญาณมารดาในนรกภูมิกำลังได้รับความทุกข์ ทรมานมาก มีความสงสารมารดาเป็นอย่างยิ่ง จึงใช้ฤทธิ์นำบาตรอาหารไปส่งให้ แต่ยังไม่ทัน จะเข้าปาก อาหารก็กลายเป็นเถ้าธุลี พระโมคคัลลานะอรหันต์เถรเจ้าจึงได้นำความมาทูลถาม พระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระพุทธองค์มีพุทธดำรัสว่า “โยมมารดาของเรามีบาปหนัก เกินกำลังฤทธิ์ และบุญกุศลของเธอเพียงผู้เดียวจะช่วยให้ ต้องอาศัยบารมีแห่งสงฆ์ทั้งหลายจากทั่วทุกสารทิศ ประมวลกันเป็นมหากุศลจึงจะสามารถปลดมารดาเธอให้พ้นจากทุกข์ภัยทั้งปวงได้” (เศรษฐพงษ์ จงสงวน, 2549, หน้า 102-104) พระพุทธองค์ยังทรงให้คำชี้แนะว่า “ในวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 7 อันเป็น วันมหาปวารณาออกพรรษา เพื่อโปรดบิดามารดาทั้ง 7 ชาติในอดีตและบิดามารดาในชาติปัจจุบัน ให้พ้นจากทุกข์ภัยทั้งปวง เธอจะต้องจัดภัตตาหารหลากรส ผลไม้ นานาชนิด น้ำปานะ รูปเทียน และเครื่องไทยทานใส่พานภาชนะเป็นสังฆทานถวายแด่พระสงฆ์จากทุกสารทิศ ด้วยบุญฤทธิ์ ที่พระสงฆ์ได้รักษาพรตพรหมจรรย์มาครบถ้วนหนึ่งพรรษาและอนิสงฆ์แห่งสังฆทานนี้ บิดามารดา ในชาติก่อน 7 ชาติและบิดามารดาในชาตินี้ตลอดจนวงศาคณาญาติจะพ้นจากอบายภูมิทั้งสาม (นรก เปรต เดรัจฉาน) โดยพลัน” พระโมคคัลลานะอรหันต์เถรเจ้าได้ทำตามพุทธดำรัสทุกประการ มารดาของท่านก็พ้นจากอบายภูมิ พระโมคคัลลานะอรหันต์เถรเจ้าจึงทูลว่า “ต่อไปภายหน้าหาก ลูกหลานผู้มีกตเวทิตาจิตปรารถนาช่วยบิดามารดาให้พ้นจากอบายและทุกข์ภัยก็ควรจัดสังฆทาน อุลัมพนบูชาเช่นนี้หรือพระเจ้าข้า” พระพุทธเจ้าตรัสตอบว่า “สาธุ” (ถาวร สิกขโกศล, 2549, หน้า 90-91)

เมื่อคัมภีร์อุลัมพนสูตร ได้รับการแปลเป็นภาษาจีนในสมัยราชวงศ์จิ้น (ค.ศ. 265-420) เรื่องพระโมคคัลลานะอรหันต์เถรเจ้าช่วยมารดาดังกล่าวมาข้างต้นได้รับความนิยมนิยมชอบจาก ชาวจีนผู้ที่เน้นความกตัญญูตเวทิตามาแต่เดิม ทำให้พิธีอุลัมพนสังฆทานได้รับความนิยม

แพร่หลายมากโดยถือว่าเป็นการแสดงความกตัญญูต่อบิดามารดา ตามที่ได้บันทึกไว้ในหนังสือ โฝวจู่ถ่งจี๋ (บันทึกพระสัมมาสัมพุทธเจ้า) ตอนที่ 37 พิธีอุลัมพนสังฆทานนี้ได้เริ่มจัดเป็นครั้งแรก ในประเทศจีนรัชสมัยพระเจ้าเหลียงอู่ตี้ (ค.ศ. 502-549) ราชวงศ์เหนือ-ใต้ (ค.ศ. 420-589) (ZongJiaoCiDianBianJiWeiYuanHui, 1985, p. 625) โดยเริ่มต้นนั้น พิธีนี้จัดที่วัด ต่อมาในสมัย ราชวงศ์ถัง (ค.ศ. 618-907) นอกจากมีการจัดงานในวัดวาอารามอย่างแพร่หลายแล้ว ยังจัด พระราชพิธีในวังด้วย ในหมู่ชาวบ้านก็คงเริ่มมีการนิมนต์พระมารับสังฆทานที่บ้านหรือในชุมชน ของตนบ้าง พิธีอุลัมพนสังฆทานสมัยนี้เน้นถวายสังฆทานอุทิศส่วนกุศลให้เปรตชนเป็นหลัก ซึ่งหลินข่ายหลง (Lin Kailong, 2009, p. 74) ได้ยกตัวอย่างว่า ในรัชสมัยถังไท่จงหลี่ซื่อหมิน เพื่อทำทานอุทิศส่วนกุศลให้แก่วิญญาณทหารทั้งหลายที่เสียชีวิตในสนามสู้รบ พระองค์ทรงนิมนต์ พระสงฆ์และแม่ชีผู้มีความรู้ธรรมะแตกฉานสองหมื่นกว่าองค์ร่วมกันจัดงานอุลัมพนสังฆทาน ในช่วงเทศกาลสารทจีนต่อเนื่องกันเป็น 49 วัน ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการจัดพิธีอุลัมพนสังฆทาน ในสมัยนี้ไม่ได้จัดเพื่อแสดงความกตัญญูต่อบิดามารดาเพียงอย่างเดียว หากยังจัดเพื่อเช่นไหว้เปรต ชนผู้อื่นด้วย ต่อมาในสมัยราชวงศ์ซ่ง (ค.ศ. 960-1279) พิธีอุลัมพนสังฆทานมีการเปลี่ยนแปลง จากการเน้นการถวายสังฆทานเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้บิดามารดาและเปรตชนทั้งหลายไปเป็นจัดการ เช่นไหว้บิดามารดา บรรพชนและผีอื่น ๆ เองโดยตรง พระราชพิธีในวังก็ผันแปรเป็นการไหว้เจ้า มากกว่าพิธีสงฆ์ มีการเช่นไหว้ผีไม่มีญาติและทหารที่เสียชีวิตไปในสงครามด้วย (ถาวร ลิกขโกศล, 2549, หน้า 92)

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า ไม่ว่าจะเป็นการเช่นไหว้บูชาวิญญาณตาม แนวความคิดดั้งเดิมของชาวบ้าน การเช่นไหว้ “ดีกวน” ตามศาสนาเต๋าหรือการจัดพิธีสังฆทาน ตามความเชื่อทางพุทธศาสนานิกายมหายาน ล้วนมีประวัติในการปฏิบัติอันยาวนาน และล้วนเป็น สิ่งที่สังคมต่างให้ความสำคัญตามยุคสมัย ทำให้มีการสืบทอดส่งต่อกันมาอย่างต่อเนื่อง เมื่อสังคม พัฒนาไป คติความเชื่อต่าง ๆ เกิดการผสมผสานระหว่างกัน การปฏิบัติตามคติความเชื่อดังกล่าว ก็หลอมรวมเป็นหนึ่งเดียว มีการปฏิบัติและสืบทอดกันมาจนกลายเป็นประเพณีสารทจีนทุกวันนี้ ทั้งนี้ จึงไม่ยากที่จะเข้าใจเหตุผลที่ชาวจีนทุกชนกลุ่มให้ความสำคัญกับประเพณีสารทจีนเป็น อย่างมาก

ประเพณีสารทจีนในถิ่นเจ้าโจวมณฑลกวางตุ้ง

สารทจีนเป็นเทศกาลสำคัญที่ได้หลอมรวมแนวความคิดความเชื่อทั้งของลัทธิขงจื้อ ศาสนาเต๋า พุทธศาสนา และชาวบ้านเข้าไว้ด้วยกัน จากกวีสมัยราชวงศ์หยวนอยู่หลังเนินต่ำฉาง (อุลัมพนะมหาสังฆทาน) (รูปภาพที่ 2-1) กวีสมัยราชวงศ์หมิง ฟิงหูตึง (ลอยกระทงในสระน้ำ)

(รูปภาพที่ 2-2) กวีสมัยราชวงศ์ซิง โคมไฟดอกบัว (รูปภาพที่ 2-3) และจิววันฮัวกั้งจู่ (บุชายบรรพชน ด้วยหงอนไก่แดง) (รูปภาพที่ 2-4) (Wang Hongli, 2006, pp. 41-44) สามารถสะท้อนให้เห็นว่า ในเทศกาลนั้นนอกจากมีการจัดงานอุลลัมพะนะมหาสังฆทานในวัดพุทธและพิธีทำทานในวัดเต๋าแล้ว ในหมู่ชุมชนชาวบ้านก็มีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ อาทิ การเซ่นไหว้บวงสรวง การลอยกระทงดอกบัว และการแห่เล่นโคมไฟดอกบัวอย่างแพร่หลาย ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ได้มีการปฏิบัติสืบทอดกันมา อย่างยาวนาน โดยเฉพาะชาวจีนภาคใต้ ตั้งแต่มณฑลหูเป่ย์ อานฮุย เจ้อเจียง ลงมาจนถึงกวางตุ้ง กวางสี ยูนนาน ในหมู่ชาวจีนและ กวางตุ้ง ฮกเกี้ยน แต่จิวและไหหลำ สารทจีนยังคงเป็นเทศกาล ใหญ่ ซึ่งถือได้ว่าเป็น 1 ใน 8 เทศกาลสำคัญประจำปีของจีนแต่จิว (ถาวร สิกข โสศล, 2549, หน้า 87)

ภาพที่ 2-1 พิธีในวัดเต๋าสมัยราชวงศ์หยวน (Wang Hongli, 2006, p. 41)

ภาพที่ 2-2 การลอยกระทงสมัยราชวงศ์หมิง (Wang Hongli, 2006, p. 42)

ภาพที่ 2-3 การแห่โคมไฟดอกบัวสมัยราชวงศ์ชิง (Wang Hongli, 2006, p. 43)

ภาพที่ 2-4 การเซ่นไหว้บรรพชนสมัยราชวงศ์ชิง (Wang Hongli, 2006, p. 44)

คำว่า “แต้จิ๋ว” ดังกล่าวข้างต้น วิภา จิรภาไพศาล (2549, หน้า 116) ได้อธิบายว่า เป็นถิ่นหนึ่งในมณฑลกวางตุ้ง มีภาษาและวัฒนธรรมเป็นเอกลักษณ์ของตัวเอง คนถิ่นนี้เรียกตัวเองว่า คนแต้จิ๋ว มีภาษาของตัวเองเรียกว่าภาษาแต้จิ๋ว ซึ่ง วรศักดิ์ มัทธโนบล (2539, หน้า 189) ได้กล่าวในทำนองเดียวกันว่า “แต้จิ๋ว” ที่รู้จักคุ้นหูกันในสังคมไทย นอกจากจะเป็นชื่อของกลุ่มชาวจีนที่พูดภาษาถิ่นเดียวกันคือภาษาแต้จิ๋วแล้ว ยังเป็นชื่อบริเวณอันเป็นต้นกำเนิดของชาวแต้จิ๋วทั้งหลาย ได้แก่ “เฉาโจว” ตามสำเนียงภาษาจีนกลาง ก่อนที่จะกล่าวถึงประเพณีสารทจีนในถิ่นเฉาโจวมณฑลกวางตุ้งนี้ ขอกกล่าวถึงประวัติและวิวัฒนาการของเฉาโจวเพื่อให้มีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับพื้นที่นี้

ตู้ซงเหนียน (Du Songnian, 1994, pp. 306-309) ให้ข้อมูลว่า คำว่า “เฉาโจว” มีประวัติความเป็นมาอันยาวนาน ซึ่งปรากฏขึ้นเป็นชื่อเขตการปกครองครั้งแรกในประวัติศาสตร์เมื่อปี ค.ศ. 599 สมัยราชวงศ์สุย โดยครอบคลุมอำเภออื่น (ปัจจุบันคืออำเภอเตี้ยอัน) ไหว่หยาง ไหว่หนิง ซู่อัน อี้จ้าว และเฉิงเซียง (อำเภอเหมยเซียง เมืองหรือจังหวัดเหมยโจว ปัจจุบัน) รวม 6 อำเภอในสมัยนั้น คำว่า “เฉา” หมายถึง “กระแสน้ำที่ขึ้น ๆ ลง ๆ (ตามแรงดึงดูดของดวงจันทร์)” “โจว” ในที่นี้หมายถึงเมืองหรือจังหวัด “เฉาโจว” หมายถึง เมืองที่มีกระแสน้ำขึ้น ๆ ลง ๆ เพราะแรงดึงดูดของ

ดวงจันทร์และคลื่นลม ต่อมาเมืองเฉาโจวมีการเปลี่ยนชื่อหลายต่อหลายครั้ง จนถึงปี ค.ศ. 758 สมัยราชวงศ์ถัง ได้กลับมาใช้ชื่อเมืองเฉาโจวตามเดิมจนถึง ค.ศ. 1278 สมัยราชวงศ์หยวน เมืองเฉาโจวมีชื่อทางการว่า “เฉาโจวหลู่” “หลู่” ในที่นี้หมายถึง เมืองหรือจังหวัด ต่อมาปี ค.ศ. 1369 สมัยราชวงศ์หมิงใช้คำว่า “ฝู” ในความหมายว่า “เมืองหรือจังหวัด” แทนคำว่า “หลู่” ชื่อทางการเมืองเฉาโจวจึงเปลี่ยนเป็น “เฉาโจวฝู” ซึ่งได้ใช้ต่อเนื่องกันมา 500 กว่าปี จนกลายเป็นชื่อที่คุ้นเคยกันทั่วไป ยุคนี้พื้นที่เฉาโจวเจริญรุ่งเรืองมาก และได้ค่อย ๆ ขยายเขตการปกครองกว้างออกไป จนกลายเป็นเมืองใหญ่และเมืองสำคัญทางการทหารชายฝั่งทะเลของมณฑลกว๋างตุ้ง จนถึงปี ค.ศ. 1738 ยุคราชวงศ์ชิง “เฉาโจวฝู” ครอบคลุมพื้นที่ถึง 9 อำเภอ ได้แก่ อำเภอหราวผิง อำเภอไห่หยาง อำเภอเฉิงไห่ อำเภอเฉาหยาง อำเภอฝูหนิง อำเภอเจียหยาง อำเภอซู่ไหล อำเภอต้าปู้และอำเภอเฟิงชุ่น ซึ่งเขตการปกครองใน “เฉาโจวฝู” ได้คงสภาพเช่นนี้ยาวนานเกือบ 200 ปี จนถึงยุคสาธารณรัฐจีน จนเป็นที่รู้จักกันทั่วไป กลายเป็นความเคยชินว่าเมืองเฉาโจวประกอบไปด้วย 9 อำเภอ คนจีนรุ่นปู่ย่าตายายที่มาจากเมืองไทยมักจะบอกลูกหลานว่าเมืองแต้จิ๋ว (เฉาโจว) มี 9 อำเภอ ในปี ค.ศ. 1914 ยุคสาธารณรัฐจีนได้เปลี่ยนชื่ออำเภอไห่หยางเป็นอำเภอเฉาอัน และยังคงตั้งอำเภอใหม่อีกหนึ่งอำเภอที่ชื่อหนันเอ้าขึ้นมาในปีเดียวกันด้วย ต่อมาในปี ค.ศ. 1921 มีการยกฐานะสุขาภิบาลท่าเรือซัวเถาที่ก่อนหน้านี้ขึ้นกับอำเภอเฉิงไห่ซึ่งจัดตั้งขึ้นพร้อมกับการตั้งท่าเรือซัวเถาเมื่อปี ค.ศ. 1851 ยุคราชวงศ์ชิงตามสนธิสัญญาเทียนจินเป็นเทศบาลซัวเถา และยังคงแยกเป็นอิสระจากอำเภอเฉิงไห่ด้วย ดังนั้น ถึงในขณะนี้ เมืองเฉาโจวครอบคลุมพื้นที่ทั้งหมด 10 อำเภอ และ 1 เทศบาล

ค.ศ. 1950 รัฐบาลสาธารณรัฐประชาชนจีนได้ตั้งที่ทำการรัฐบาลประชาชนเขตเฉาซ่านขึ้นที่ซัวเถา ซึ่งเป็นครั้งแรกที่คำว่า “เฉาซ่าน” ใช้เป็นชื่อเขตการปกครองอย่างเป็นทางการ ต่อมาเนื่องจากว่าเศรษฐกิจในเขตพื้นที่นี้มีการพัฒนาอย่างรวดเร็ว อำเภอต่าง ๆ มีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง พร้อมกันนั้นก็มีการปรับเปลี่ยนเขตการปกครองหลายต่อหลายครั้ง ปัจจุบัน ถิ่นเฉาโจวได้แยกเป็น 3 เมือง ได้แก่ เมืองเฉาโจว เมืองซ่านเถา และเมืองเจียหยาง (ดูภาพที่ 1-1 แผนที่เฉาโจว หน้า 4) ตามการจัดเขตปกครองในปีค.ศ. 1992 โดยนิยมรวมเรียกว่า “เฉาซ่าน 3 ชื่อ” หมายถึง แต่ซัว 3 เมือง

ถาวร ลิกขโกศล (2551 ข, หน้า 145-146) ให้ความคิดเห็นว่า “แต่ซัว 3 เมือง” นี้ไม่ใช่ชื่อเขตการปกครอง แต่เป็นคำบอกถิ่นที่อยู่อันเป็นศูนย์กลางของชาวจีนแต้จิ๋วตามแง่มุมรัฐศาสตร์ หากมองในแง่ภาษาและวัฒนธรรมแล้ว ควรรวมอำเภอเฟิงชุ่น ซึ่งปัจจุบันสังกัดกับเมืองเหมยโจวชื่อ และเมืองซ่านห่วยไว้ในขอบเขตหรือบริเวณของถิ่นเฉาโจวด้วย เนื่องจากว่ามีลักษณะร่วมทางชาติพันธุ์และภาษาวัฒนธรรม ทั้งมีความสัมพันธ์ทางประวัติศาสตร์กันมาช้านานจนแยกออกจากกันเด็ดขาดไม่ได้ ส่วนอำเภอต้าปู้ซึ่งเคยเป็นอำเภอหนึ่งใน 9 อำเภอของเฉาโจวในอดีตนั้น เดิมไม่มีชาวจีนแต้จิ๋วอยู่เลย ปัจจุบันก็มีน้อยมากและเป็นพวกอพยพไปอยู่ใหม่ จึงไม่ควรนับรวมไว้ในถิ่น

เฉาโจว อย่างไรก็ตาม ถาวร ลิกชโกศล (2551 ก, หน้า 127) ยังได้กล่าวว่า ปัจจุบันในจีนนิยมใช้คำว่า “เฉาซ่าน” แทนคำว่า “เฉาโจว” แต่ในประเทศไทย ยังชินกับคำว่า “เฉาโจว” (สำเนียงแต้จิ๋ว ออกเสียงว่า เต้จิ๋ว) อย่างที่เคยใช้กัน ในการศึกษาครั้งนี้จึงขอเสนอใช้คำว่า “เฉาโจว” ตามความเคยชินในสังคมไทย

เย่ชุนเซิงและซือไต้ตง (Ye Chunsheng, & Shi Aidong, 2005, p. 312) ได้กล่าวว่า ชาวจีนแต้จิ๋วมีเทศกาลสำคัญตามประเพณี 8 เทศกาล ได้แก่ เทศกาลตรุษจีน ซึ่งแยกเป็น 2 เทศกาลย่อยคือ สิ้นปีเก่ากับขึ้นปีใหม่ เทศกาลหยวนเซียว เซ็งเม้ง เทศกาลไหว้ขนมบ๊ะจ่าง เทศกาลสารทจีน วันไหว้พระจันทร์และเทศกาลตั้งโง้ย ซึ่ง ถาวร ลิกชโกศล (2552, หน้า 166) ได้แสดงทรรศนะเดียวกันและกล่าวเพิ่มเติมว่า เทศกาลสารทจีนกับเทศกาลตั้งโง้ยเป็นเทศกาลเก่าแก่ ปัจจุบันเทศกาลสารทจีนทางจีนเหนือเสื่อมไปมาก แต่ชาวจีนไต้ยังรักษาไว้ได้ค่อนข้างดี โดยเฉพาะในถิ่นเฉาโจว บรรยายภาควันเทศกาลสารทจีนยังคงศักดิ์สิทธิ์เป็นอย่างมาก ซึ่งนอกจากเป็นเพราะว่าชาวบ้านในถิ่นเฉาโจวมีวัฒนธรรมตระกูลแซ่ให้ความสำคัญแก่การการสืบวงศ์ตระกูลและเทิดทูนบรรพชนเคร่งครัดในระเบียบประเพณี พิถีพิถันจรรยาบรรณมาแต่แล้ว หลินข่ายหลง (Lin Kailong, 2009, p. 74) ยังให้เหตุผลเพิ่มเติมว่า เฉาโจวมีผู้คนอพยพออกนอกประเทศเป็นจำนวนมาก ซึ่งผู้อพยพที่เสียชีวิตในถิ่นอพยพไม่มีลูกหลานเช่นไหว้ถือว่เป็นวิญญาณไร้ญาติ ดังนั้น เทศกาลสารทจีนหรือวันอุลลัมพะนะมหาสังฆทานที่มีการทำบุญอุทิศส่วนกุศลแก่วิญญาณไร้ญาติอย่างมโหฬารนั้นจึงถือได้ว่าเป็นเทศกาลใหญ่ที่รองลงมาจากเทศกาลตรุษจีนในถิ่นเฉาโจว โดยชาวบ้านในถิ่นเฉาโจวนิยมเรียกเทศกาลสารทจีนกันว่า “ซิกง้วยปั่ว” (ภาษาแต้จิ๋ว) หมายถึงกลางเดือน 7 หรือ “ก้วยโง้ย” (ภาษาแต้จิ๋ว) แปลว่า เทศกาลผี กิจกรรมและการปฏิบัติในวันนี้ของชาวจีนแต้จิ๋วมีมากมายหลายประการด้วยกัน ซึ่งหลินข่ายหลง (Lin Kailong, 2009, pp. 74-76) ได้สรุปไว้ดังนี้

1. การเซ่นไหว้บรรพชน ซึ่งหนังสือ บันทึกอำเภอผู้หนิง ในรัชสมัยของจักรพรรดิเฉียนหลงได้มีการบันทึกอย่างละเอียดว่า ชาวบ้านเชื่อว่าในวันสารทจีน วิญญาณบรรพชนผู้ล่วงลับจะกลับมาที่บ้าน ทุกครัวเรือนต่างเตรียมเสื้อผ้ากระดาษ เหล้าและอาหารหลากหลายชนิดไว้ แม้แต่ครอบครัวที่ยากจนก็อดส่ำห้เตรียมให้พร้อมทุกอย่างไม่ให้ขาด โดยเฉพาะเสื้อผ้ากระดาษ เป็นสิ่งที่ขาดเสียมิได้ เนื่องจากว่าฤดูร้อนจะสิ้นสุดลงปลายเดือน 7 ต้องการเตรียมเสื้อผ้าใหม่เพื่อให้บรรพชนได้ใช้ในเวลาที่อากาศเริ่มเย็นลง

สำหรับสถานที่จัดการเซ่นไหว้บรรพชนนั้น โกวหม่าเฟิง (Guo Mafeng, 2005) ได้กล่าวว่า ชาวแต้จิ๋วนิยมอยู่รวมกันตามตระกูลแซ่ คนในหมู่บ้านมักมาจากบรรพบุรุษต้นสาขาคนเดียวกัน มีแซ่เดียวกัน มีประมุขของตระกูล มีกฎประจำตระกูล และมีศาลบรรพชนประจำตระกูลแซ่หรือประจำหมู่บ้านที่เป็นศูนย์กลางของคนในตระกูลแซ่ของหมู่บ้าน ซึ่งนอกจากจะใช้เป็นสถานที่

เช่น สรรพบุชาบรรพชนเป็นหลักแล้ว หากยังเป็นสถานที่ดำเนินกิจกรรมสำคัญอื่น ๆ อาทิ จัดการประชุมปรึกษาหารือเรื่องสำคัญของตระกูลหรืองานแต่งงาน งานเฉลิมฉลองวันเกิดของลูกหลาน ในตระกูลแซ่ เป็นต้น โดยการเช่น สรรพบุชาบรรพชนของชาวแต้จิ๋วแบ่งออกเป็น การเช่น สรรพบุชาบรรพชนสายไกล (บรรพชนต้นตระกูล) ที่จัดขึ้นในศาลบรรพชนประจำตระกูลแซ่ และการเช่น สรรพบุชาบรรพชนสายใกล้ (บรรพชนกิ่งสาขาของครอบครัว) ที่จัดขึ้นในบ้านของแต่ละครอบครัว โดยการเช่น สรรพบุชาบรรพชนสายไกลนั้น เป็นการเช่น สรรพบุชาครั้งใหญ่ที่ลูกหลานในตระกูลแซ่ทุกคนต้องเข้าร่วมด้วยกัน ซึ่งปีหนึ่งมักจัดขึ้นสองครั้ง แบ่งเป็นการเช่น สรรพบุชาที่ศาลตระกูลแซ่ ที่มักจัดในวัน “ซุนเฟิน” (วันที่กลางวันยาวที่สุด กลางคืนสั้นที่สุด (หรือวัน “ตุงจ้อ” คือวันที่กลางวันสั้นที่สุด กลางคืนยาวที่สุด) และบูชาปิดกวาดหลุมศพบรรพชนที่มักจัดในวันเซ็งเม้ง หรือวันครบรอบการเสียชีวิตของบรรพชน ส่วนการเช่น สรรพบุชาบรรพชนสายใกล้ที่จัดขึ้นในบ้านนั้นจะจัดขึ้นใน 8 เทศกาลสำคัญแห่งปี ทั้งนี้ แสดงให้เห็นว่าสารทจีนซึ่งเป็นหนึ่งใน 8 เทศกาลสำคัญแห่งปีนั้น ชาวจีนแต้จิ๋วมีการเช่น สรรพบุชาบรรพชนสายใกล้ (บรรพชนกิ่งสาขาของครอบครัว) ในบ้านของตน

2. การทำทานอุทิศส่วนกุศลแก่วิญญาณไร้ญาติและโปรดวิญญาณให้พ้นจากทุกข์ (ดูภาพที่ 2-5, 2-6) ซึ่งถือได้ว่าเป็นเนื้อหาหลักของเทศกาลสารทจีน “วิญญาณไร้ญาติ” นี้ จิตราก่อนนทเถียรติ (2550, หน้า 71-73) ได้อธิบายว่า คนจีนโบราณเชื่อว่าเมื่อคนตายแล้วจะกลายเป็นซาฮั้งซิกเพ็ก ซาฮั้ง คือ 3 วิญญาณ ซึ่งเป็น 3 วิญญาณที่ดี วิญญาณหนึ่งจะไปสู่สวรรค์ เมื่อลูกหลานทำพิธีรดน้ำให้เรียบร้อย อีกวิญญาณหนึ่งจะขึ้นสวรรค์หลังจากลูกหลานทำบุญหลังวันตายครบ 100 วัน และวิญญาณที่ 3 สถิตที่หลุมฮวงจู้หรือสุสานจะขึ้นสวรรค์หลัง 3 ปี วิญญาณดีนี้มีมงคล จะอวยพรให้ลูกหลานได้ดี แต่เมื่อใดที่ลูกหลานปฏิบัติผิดพลาดไป เช่น ทำเลสุสานผิดที่ผิดทาง วิญญาณภาคไม่ดี คือ ซิกเพ็กจะบังเกิด และพัฒนาไปเป็นภูตผีพร้อมมีพลังร้ายที่อาจบันดาลเรื่องร้ายให้ลูกหลานและกลายเป็นวิญญาณเร่ร่อนหรือผีไม่มีญาติ ลูกหลานจึงไหว้เพื่อให้วิญญาณร้ายเหล่านี้รู้สึกสงบสลายตัว นอกจากนี้ในความเป็นจริงของสังคม มีกลุ่มคนบางกลุ่ม อาทิ ผู้เป็นโจร อันธพาล คนขอทาน คนไร้ญาติขาดมิตรหรือไม่มีลูกหลานสืบตระกูล ซึ่งมักไม่มีลูกหลานทำพิธีเช่น ไหว้เมื่อเสียชีวิต ทำให้วิญญาณดีหรือซาฮั้งไม่บังเกิด แต่จะกลายเป็นวิญญาณร้ายหรือซิกเพ็กขึ้นมา เช่นเดียวกันกับกรณีการตายโหง หรือตายไม่รู้ตัว เช่น คนเกิดอุบัติเหตุ ถูกโจรกรรม โจรฆ่าตาย ฯลฯ รวมทั้งทหารที่ตายในสมรภูมิซึ่งไกลลูกหลาน คนเหล่านี้ตายโดยไม่รู้เนื้อรู้ตัว จึงไม่มีลูกหลานส่วนมนต์ทำพิธีนำทางวิญญาณดี หรือซาฮั้งสู่สวรรค์ จึงอาจเกิดเป็นวิญญาณร้ายหรือซิกเพ็กขึ้นมา

เมื่อถึงวันสารทจีน ทุกครัวเรือนในถิ่นเฉาโจวจะจัดเตรียมของเช่น ไหว้ต่าง ๆ อาทิ เหล้า เนื้อ กุ้ง ข้าว อาหาร ฐูปเทียน กระดาษเงิน กระดาษทอง เสื้อผ้ากระดาษ เป็นต้น ไว้หน้าบ้านตนเอง

หรือริมข้างถนน และถือรูปคุกเข้า กราบไหว้ครบทั้งสี่ทิศทาง และปักธูปไว้กับสิ่งของที่ใช้ในการเช่นไหว้และตามเส้นทางถนน เพื่อเป็นการทำทานให้กับวิญญาณ ไร้ญาติทุกสารทิศ วัตถุประสงค์ต่าง ๆ ในถิ่นเจ้าโจวกี่พากันจัดพิธีบุญอุลลัมพะขึ้น มีการจัดทำปะรำประกอบพิธีเพื่อเป็นที่วางสิ่งของ เช่นไหว้รวมทั้งของที่ที่จะทิ้งทานต่าง ๆ โดยลักษณะการตกแต่งปะรำนั้น ตรงส่วนกลางมักจะจัดโต๊ะตั้งรูปเคารพของพระกษัตริย์โพธิสัตว์ไว้ ส่วนด้านหน้าของปะรำจะตั้งรูปกระดาศของพระมหาโพธิสัตว์ (ภาษาแต้จิ๋วเรียกว่า ไต้สื่อเอี้ย) ซึ่งเป็นผู้ดูแลความเป็นระเบียบเรียบร้อยของเหล่าวิญญาณที่ออกมาจากขุมนรก ซึ่งพระมหาโพธิสัตว์นี้เล่ากันว่าความจริงแล้วคือร่างแปลงของพระกวนอิมโพธิสัตว์ตามเรื่องในพระสูตรจากพระไตรปิฎกจีน บริเวณในปะรำมักจะมีโต๊ะสำหรับตั้งป้ายสถิตวิญญาณ ไร้ญาติโดยมีการแบ่งเป็นป้ายผู้ใหญ่และป้ายเด็ก และมีการแบ่งเป็นเพศหญิงเพศชายอีกด้วย เพื่อให้การมารับส่วนบุญกุศลของเหล่าวิญญาณ ไร้ญาติเป็นไปอย่างมีระเบียบ ส่วนเครื่องบูชาที่จะอุทิศแก่บรรพชนผู้ล่วงลับ ชาวบ้านมักนิยมเขียนชื่อของผู้ล่วงลับติดไว้กับสิ่งของที่นำมาถวาย ต่อมาหลังสงครามต่อต้านญี่ปุ่น ในวัดวาอารามต่าง ๆ ยังได้เพิ่มป้ายสถิตวิญญาณของทหารผู้เสียชีวิตในสงครามครั้งนั้นด้วย และหลังผ่านเหตุพายุร้ายแรงในวันที่ 28 เดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1969 ในพุทธสมาคมชุมชนที่ชานเถายังได้เพิ่มป้ายสถิตวิญญาณของผู้ที่เสียชีวิตในการช่วยกู้ภัยครั้งนั้นด้วย สำหรับพิธีนั้น เมื่อได้เวลา พระภิกษุผู้เป็นประธานสงฆ์ที่เรียกกันว่า กิมกั้งเสียงซือ (พระวัชรราชาจารย์) จะประกอบพิธีเปิดมณฑลพิธี โดยมีการเคาะระฆัง และสวดมนต์นำบรรดาพระสงฆ์ เป็นการอัญเชิญพระพุทธเจ้าและพระโพธิสัตว์เจ้าทั้งหลายมาประจำที่กระถางรูปเพื่อที่จะปลดปล่อยวิญญาณทั้งหลาย ระหว่างการสวดมนต์ กิมกั้งเสียงซือ (พระวัชรราชาจารย์) จะสวดมนต์ไปและโปรยข้าวสารไปทั่วทุกทิศทาง เรียกกันว่า พิธีเปรตพลีโยคกรรม ซึ่งเป็นพิธีขอให้พระพุทธเจ้าและพระโพธิสัตว์เจ้าทั้งหลายช่วยเปิดลำคอของเหล่าเปรตให้กว้าง เนื่องจากเล่ากันมาว่า ลำคอของเปรตเล็กเหมือนเข็มและฟันไฟออกมาเป็นระยะ ๆ ทำให้ไม่สามารถกลืนอาหารได้ ต้องทำพิธีเปิดลำคอ

ให้กว้างก่อนถึงจะสามารถรับอาหารที่ชาวบ้านอุทิศให้ได้ นอกจากนี้ จากการบันทึกของหนังสือประวัติศาสตร์ สมัยก่อนเริ่มพิธีเปรตพลีโยคกรรม วัดคายนวนเจ้าโจว (ก่อตั้งขึ้นเมื่อ ค.ศ. 738) มักจะส่งเรือไปที่ปากแม่น้ำหานเจียง (จุดรวมของแม่น้ำ 3 สาย ได้แก่ แม่น้ำหมยเจียง แม่น้ำทิงเจียง และแม่น้ำหมยถาน) ซึ่งห่างจากเมืองเจ้าโจวร้อยกว่าลี้ เพื่อจุดกระทงแล้วให้ลอยไปตามแม่น้ำหาน ถือว่าเป็นการนำพาวิญญาณ ไร้ญาติทั้งหลายให้มารับของเช่นไหว้ ทั้งนี้มีการบันทึกไว้ในหนังสือ บันทึกอำเภอเจียงไห่ สมัยราชวงศ์ชิงอย่างชัดเจน

ภาพที่ 2-5 การทำทานอุทิศส่วนกุศลแก่วิญญาณไร้ญาติ (Cai Huijin, 2012)

ภาพที่ 2-6 ข้าวของที่ใช้ในการทำทาน (Lin Kailong, 2009, p. 75)

ภาพที่ 2-7 การปล่อยสัตว์ (Lin Kailong, 2009, p. 76)

3. การปล่อยสัตว์ (ดูภาพที่ 2-7) หลังเสร็จพิธีทำทานอุทิศส่วนกุศลแก่วิญญาณไร้ญาติ และโปรดวิญญาณให้พ้นจากทุกข์แล้ว จะมีการตีกลองเป็นช่วงระยะยาว ระหว่างนี้จะเริ่มปล่อยนกปล่อยปลาขึ้น ซึ่ง ฟู่ฉายอู่ (Fu Caiwu, 1999, p. 8) ได้กล่าวว่า การปล่อยสัตว์เป็นการปฏิบัติที่ขยายความต่อเนื่องมาจากหลักศีลข้อ “ไม่ฆ่าสัตว์ตัดชีวิต” ของศีลห้าทางพุทธศาสนา พุทธศาสนาให้ความสำคัญในการปลดปล่อยความทุกข์ให้แก่สรรพสิ่งทั้งหลายโดยไม่เพียงแต่ถือศีลไม่ฆ่าสัตว์ตัดชีวิต ขณะเดียวกันยังส่งเสริมให้มีการปล่อยสัตว์ โดยเชื่อว่าจะได้รับอานิสงส์ทำให้อายุยืนยาว ความคิดการปล่อยสัตว์นี้ถูกสร้างให้เกี่ยวข้องกับแนวคิดกงเกวียนกำเกวียน ทำให้มีอิทธิพลต่อประเพณีพื้นเมืองเป็นอย่างมาก ผู้คนในสังคมเริ่มตั้งแต่พระมหากษัตริย์จนชาวบ้านบุคคลธรรมดาต่างมีการปล่อยนกปล่อยปลาเพื่อสร้างบุญกุศลเมื่อมีพิธีทางพุทธศาสนา

4. การชิงทาน จะเริ่มขึ้นหลังการปล่อยสัตว์ มีผู้สูงอายุได้เล่าถึงการชิงทานในสมัยเก่าว่า คึกคักเป็นอย่างมาก เนื่องจากได้รับความสนใจจากผู้คนยากจนทั้งหลายเป็นอย่างมาก เพราะสิ่งของที่ใช้ในการชิงทาน นอกจากมีอาหารและของใช้ประจำวันแล้ว ยังมีเครื่องมือการเกษตร อาทิ คราด กังหันน้ำ เป็นต้น จนกระทั่งผู้หญิงที่ซื้อมาจากครอบครัวยากจนด้วย ซึ่งเป็นสิ่งของชิงทานที่ไม่สามารถโยนทิ้งให้ชิงได้ จึงมีการเขียนไว้บนป้ายแล้วไปรยไปที่กลุ่มชาวบ้านผู้ที่ยื่นขอชิงทานที่หน้าปะรำพิธี ผู้ใดที่ชิงได้ป้ายในที่สุดจะสามารถถือป้ายไปรับสิ่งที่เขียนไว้บนป้ายได้

5. การแสดงงิ้ว (ดูภาพที่ 2-8) ขณะทำทานอยู่ จะเริ่มการแสดงงิ้วแต่จี๊ไปด้วยอย่าง

สนุกสนาน แต่คนที่ชมจิ้งจิวนั้นส่วนมากเป็นผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดี คนยากจนจะให้ความสนใจกับการชิงทานมากกว่า จึงเกิดมีคำกล่าวที่ว่า “ผู้มีสดวงค์ไปชมจิ้งจิว ผู้ไม่มีกินมาชิงทาน” อย่างไรก็ตาม การแสดงจิ้งจิวในวันนี้เพิ่มความสนุกสนานให้กับชาวบ้านไม่น้อย

6. การเผาเครื่องกระดาษ เมื่องานใกล้สิ้นสุดลง ศาสนิกชนจะช่วยกันยกเรือและรูปพระมหาโพธิสัตว์ (ใต้สี่อเอี้ย) ที่ทำด้วยกระดาษ รวมทั้งเครื่องกระดาษต่าง ๆ อาทิ บ้านพัก ตู้เสื้อผ้า เป็นต้นไปเผาที่ริมแม่น้ำ โดยเชื่อว่าเผาแล้ววิญญาณทั้งหลายถึงจะสามารถได้รับของเซ่นไหว้ต่าง ๆ

7. การลอยกระทงดอกบัว (ดูภาพที่ 2-9) ชาวบ้านจะพากันลอยกระทงดอกบัวที่ทำด้วยกระดาษสีให้ไปตามสายน้ำ เชื่อว่าโคมไฟ 1 โคม จะช่วยโปรดวิญญาณไร้ญาติ ได้ 1 ดวง สามารถส่องแสงสว่างให้แก่วิญญาณเหล่านั้นในภพโลกหิณ

ภาพที่ 2-8 การแสดงจิ้งจิว (Lin Kailong, 2009, p. 74)

ภาพที่ 2-9 การลอยกระทงดอกบัว (Lin Kailong, 2009, p. 76)

นอกจากกิจกรรมที่กล่าวมาข้างต้น เฉิน โจ้วคุน และหวางเหว่ยเซิน (Chen Zhuokun, & Wang Weishen, 2005, pp. 37-43) ยังได้กล่าวเกี่ยวกับกิจกรรมที่ชาวบ้านในพื้นที่ต่าง ๆ ของเฉาโจว นิยมปฏิบัติกันในเทศกาลสารทจีนซึ่งได้แก่

1. การแห่โคมไฟ ช่วงหลังเที่ยงในวันสารทจีน เด็ก ๆ จะนิยมทำโคมไฟเอง เด็กอายุน้อยเกินที่จะทำเองนั้น ผู้ใหญ่จะช่วยทำให้ เมื่อยามค่ำ เด็ก ๆ จะหิ้วโคมไฟหลากหลายรูปแบบวิ่งเล่นกันไปทั่วอย่างสนุกสนาน แต่ด้วยความเชื่อที่ว่าวันสารทเป็นวันผี ผู้ใหญ่จึงไม่อนุญาตให้เด็ก ๆ เล่นตึกเกินไป

2. ปู่เถียน คือ การปักธูปตามถนนเพื่ออธิษฐานให้ได้ผลเก็บเกี่ยวดี ในยามตกค่ำ ทุกครัวเรือนนิยมจุดธูปกำหนึ่งและนำไปอธิษฐานที่หน้าบ้าน ขอให้ได้ผลการเก็บเกี่ยวที่ดี หลังจากนั้นจะปักธูปเหล่านั้นไว้กับบริเวณหน้าบ้าน โดยมีความเชื่อว่า จำนวนธูปที่ปักไว้ยิ่งมาก ผลการเก็บเกี่ยวที่จะได้รับจะยิ่งดี

3. การอุทิศผลไม้ สมัยก่อนเนื่องจากว่าขโมยชอบลักลอบเก็บผลไม้ของชาวบ้านไปจากต้น ในช่วงเดือนสารทจีน ชาวบ้านจึงมีกุศโลบายในการติดกระดาษที่มีตัวอักษร “施孤圣果” อ่านว่า ซีอูเซ็งกั๋ว หมายถึงผลไม้ สำหรับอุทิศให้แก่วิญญาณไร้ญาติ ไว้กับต้นผลไม้ของตน เพื่อทำให้ขโมยเกิดความหวั่นกลัว ไม่กล้าขโมยเก็บไปกินอีก

เย่ชุนเซิงและซือไต้ตง (Ye Chunsheng, & Shi Aidong, 2005, p. 318) ยังได้กล่าวถึง

กิจกรรมในเทศกาลสารทจีนของชาวแต้จิ๋ว คือการซักรังสีโศบายไฟ คือใช้เชือกผูกตะกร้าใส่ถ่านหลายใบด้วยกันให้เป็นรูปทรงสิงโต จากนั้นใช้โศบายไฟปกคลุมด้านบนของตะกร้า ปักธูปให้เต็มไปทั่วเปรียบเสมือนชนสิงโต แล้วจะนำเอาสัมภาระหนึ่งมาปักด้วยธูปเต็มลูก คูเหมือนลูกบอลไฟติดไว้หน้าสิงโต เสมือนสิงโตกำลังเล่นบอลไฟอยู่ ชาวบ้านจะแห่และซักรังสีโศบายไฟตามถนนอย่างสนุกสนาน

สำหรับสิ่งของที่ชาวแต้จิ๋วใช้ในการเซ่นไหว้ เฉินฮันชู (Chen Hanchu, 2002, p. 29) ได้กล่าวว่า เพื่อแสดงความเคารพนับถือและการรำลึกถึงพระคุณของบรรพชน ของเซ่นไหว้นอกจากมีชาแซ (เช่น หมู ไก่ ปลา) หรือ โหงวแซ (เช่น หมู ไก่ ปลา ห่าน เป็ด) แล้ว ยังต้องมีอาหารเจ ขนมห่ออาหารว่าง สุรา เป็นต้น เนื่องจากว่านอกจากเทศกาลประเพณีสำคัญ 8 เทศกาลแล้ว ชาวแต้จิ๋วมีเทศกาลเหล่าเอี้ยต่าง ๆ ซึ่งรวมกันแล้วมีถึงยี่สิบถึงสามสิบเทศกาล เนื่องจากว่าสิ่งที่จะเซ่นทรวงในเทศกาลต่าง ๆ แตกต่างกันไป ของเซ่นไหว้ที่นำมาใช้ก็มีความแตกต่างกันบ้าง โดยในวันเทศกาลสารทจีน ผู้คนจะจัดเตรียมโก้ว (ชื่อเรียกรวมของอาหารที่ทำด้วยแป้งข้าวเจ้า แป้งข้าวเหนียวและแป้งมันฝรั่ง) บะหมี่ เจตึบะหมี่ ข้าวสาร มันแกว เผือก และ โกวอิ (เนื้อฝักกระดาก) เป็นต้นเพื่อเซ่นไหว้วิญญาณไร้ญาติ ซึ่งในวันนี้ก็มีกิจกรรมการทำทานด้วย โดยองค์กรมูลนิธิต่าง ๆ มักจะแจกข้าวสารให้กับผู้ไร้ญาติ หลินชู่หยวน (Lin Shuyuan, 2010, p. 2) ได้กล่าวเพิ่มเติมว่า เมื่อถึงวันเทศกาลต่าง ๆ ทุกครัวเรือนต้องทำโก้ว ซึ่งเป็นของเซ่นไหว้ที่ขาดเสียมิได้ แต่ละเทศกาลมีโก้วเซ่นไหว้ที่ต่างกัน โดยเฉพาะโก้วที่ใช้ในการทำทานอุทิศส่วนกุศลแก่วิญญาณไร้ญาติและโปรดวิญญาณให้พ้นจากทุกข์ในวันสารทจีน มีเอกลักษณ์ยิ่งกว่าโก้วที่ใช้ในเทศกาลอื่น ๆ ซึ่งในวันนั้นครอบครัวส่วนใหญ่จะนิยมทำโก้วชนิดหนึ่งที่มีชื่อว่า “สีฟูเสียน” (แปลว่า สะใภ้ว่าง) ซึ่งชื่อนี้มีที่มาจาก โก้ว “สีฟูเสียน” นี้มีวิธีการทำที่เรียบง่ายไม่ยุ่งยากเหมือนการทำโก้วชนิดอื่น ๆ สะใภ้ในบ้าน ซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบในการทำขนมจึงพอมีเวลาว่างได้นั่งพักบ้าง อีกหลายคนบอกว่า สมัยก่อนสิ่งของรวมทั้งโก้วที่ใช้ในการทำทานอุทิศส่วนกุศลแก่วิญญาณไร้ญาติในวันสารทจีนนั้นแม่สามีเป็นผู้จัดเตรียม ผู้ที่เป็นสะใภ้ไม่ต้องทำอะไรในวันนั้น นั่งอยู่เฉย ๆ ดังนั้นผู้คนจึงตั้งชื่อโก้วชนิดนี้ว่า “สีฟูเสียน” (แปลว่า สะใภ้ว่าง) อย่างไรก็ตาม แม้ว่า วิธีการทำโก้ว “สีฟูเสียน” นั้นจะเรียบง่ายกว่าโก้วชนิดอื่น ๆ แต่ชาวบ้านก็มีความพิถีพิถันในการทำด้วย โดยวัตถุดิบหลักนั้นจะใช้แป้งข้าวเจ้า (หรือแป้งหมี่) เจ็ดส่วนและแป้งข้าวเหนียวอีกสามส่วนผสมกับน้ำตาล ถั่วลิสงป่น งาป่น เป็นต้นवादให้เข้ากัน บานที่ยังใส่เผือกบดผสมด้วยเพื่อให้รสชาติมันวาลยิ่งขึ้น ยังมีการนำเผือกบดผสมน้ำตาลมาทำเป็นไส้ด้วย จากนั้นนำไส้แม่พิมพ์ที่มีลักษณะและลวดลายต่าง ๆ เพื่อให้ได้รูปลักษณะต่าง ๆ แล้วนำไปนึ่ง โดยแม่พิมพ์ที่นิยมใช้มากที่สุดคือที่มีรูปลักษณะคล้ายลูกท้อ (ดูภาพที่ 2-10) ซึ่งสื่อถึงการมีอายุยืนยาว

ภาพที่ 2-10 ขั้นตอนการทำ “สี่ฟูเสียน” ที่มีลักษณะคล้ายลูกท้อ (Hudongbaike, 2014)

อย่างไรก็ตาม ในเมื่อประเพณีเป็นแบบแผนวิถีชีวิตของผู้คนในสังคม เมื่อเวลาผ่านไป สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและสภาพแวดล้อมทางสังคมเปลี่ยนไป วิถีชีวิตเปลี่ยนไป ประเพณีก็จะมีเปลี่ยนแปลงไปด้วย เช่นเดียวกันกับประเพณีเทศกาลสารทจีน ซึ่ง เฉินฮุย (Chen Hui, 2010, p. C03) กล่าวว่า ในทศวรรษที่ 20-40 ศตวรรษที่ 20 ประเพณีสารทจีนเป็นเทศกาลสำคัญมาก ซึ่งไม่เพียงแต่ในเมืองปักกิ่ง พื้นที่ต่าง ๆ ทั่วประเทศนั้นบรรยากาศในวันประเพณีก็คึกคักยิ่งกว่าวันเซ็งเม้ง มักมีการจัดพิธีและกิจกรรมต่าง ๆ ใหญ่โตมโหฬาร จนถึงทศวรรษที่ 50 บรรยากาศในประเพณีสารทจีนยังความคึกคักอยู่ แต่ต่อมาถูกถือว่าเป็นการเผยแพร่แนวคิดทางไสยศาสตร์ อีกทั้งการจัดกิจกรรมในวันประเพณีนั้นต้องใช้งบประมาณจำนวนมากซึ่งแต่ก่อนมีพ่อค้าแม่ค้าผู้ดำเนินธุรกิจเป็นผู้จัดงานหลักโดยมีหน่วยงานของรัฐสนับสนุน แต่ปลาย

ทศวรรษที่ 50 เนื่องจากผู้ดำเนินธุรกิจส่วนใหญ่ถูกปรับปรุงตามนโยบายของรัฐ ไม่มีกำลังพอที่จะจัดกิจกรรม อีกทั้งทางรัฐไม่ให้การสนับสนุนต่ออีก บรรยากาศในเทศกาลสารทจีนจึงจางไปไม่น้อย ต่อมาเมื่อการปฏิวัติวัฒนธรรมเริ่มขึ้น เทศกาลประเพณีทั้งหลายรวมทั้งประเพณีสารทจีนถูกยกเลิกและปิดห้ามในการปฏิบัติไป เนื่องจากถูกถือว่าเป็นเรื่องไสยศาสตร์ ฆมาย เหลือแต่วันเซ็งเม้งยังคงได้รับอนุญาตให้ปฏิบัติต่อ จนถึงยุคสมัยการปฏิวัติเปิดประเทศ (ปลายทศวรรษที่ 70 ศตวรรษที่ 20) เทศกาลประเพณีทั้งหลายถึงได้หวนคืนกลับมาปฏิบัติกันจนถึงทุกวันนี้ ซึ่งหนึ่งในนั้นคือประเพณีสารทจีน

หลี่เจิงเหียน (Li Chengyan, 2011, p. 06) ได้กล่าวในทำนองเดียวกันกับ เจินซูย ว่า ในยุคสมัยสาธารณรัฐจีน (ค.ศ. 1912-1949) เทศกาลสารทจีนเป็นที่นิยมเป็นอย่างมาก ความยิ่งใหญ่ของงานไม่แพ้วันเซ็งเม้งและวันไหว้พระจันทร์ แต่ต่อมาด้วยภูมิหลังทางการเมืองที่ต้องการกำจัดระบบศักดินา เทศกาลสารทจีนได้ค่อยๆ จางลง จนถึงปัจจุบัน ความมโหฬารของกิจกรรมเช่นไหว้บูชาที่สู้นสมัยก่อนไม่ได้

สำหรับในถิ่นเฉาโจวมณฑลกวางตุ้งประเทศจีน ประเพณีสารทจีนก็มีการเปลี่ยนแปลงเป็นไปตามกระแสหลักของสังคมด้วย โดย เย่ชุนเซ็งและซือไต้ตง (Ye Chunsheng, & Shi Aidong, 2005, p. 318) ได้ยกตัวอย่างเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงบางประการของประเพณีสารทจีนในถิ่นเฉาโจวว่า การซักรังโศไต้ไฟนั้นพบเห็นได้บ่อยก่อนทศวรรษที่ 40 ศตวรรษที่ 20 หลังจากนั้นไม่ค่อยได้จัดกิจกรรมรายการนี้ และหลังปี ค.ศ. 1949 กิจกรรมชิงทานถูกสั่งห้ามไป ซึ่งสาเหตุอาจเป็นเพราะว่าการชิงทานนั้นมีผู้คนเข้าร่วมเป็นจำนวนมาก ระหว่างการชิงทานมักเกิดความวุ่นวายยากที่จะควบคุมความระเบียบเรียบร้อย อย่างไรก็ตาม เจิน โจ้วคุน และ หวางเหว่ยเซิน (Chen Zhuokun, & Wang Weishen, 2005, p. 43) ได้กล่าวว่า ปัจจุบันแม้การปฏิบัติในวันสารทจีนในถิ่นเฉาโจวได้ลดความซับซ้อนไปบ้าง แต่ชาวบ้านยังคงยึดมั่นในการปฏิบัติพิธีต่าง ๆ บรรยากาศยังคงคึกคักและในดินแดนที่มีชาวจีนแต่จิวอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก อาทิ ประเทศไทย มาเลเซีย อินโดนีเซีย ส่องกง มาเก๊า พิธีอุลลัมพะสังฆทานยังคงได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก ซึ่งมีส่วนเกี่ยวเนื่องมาจากการให้ความสำคัญกับการระลึกถึงพี่น้องผู้ที่เป็นชาวจีนแต่จิวด้วยกันซึ่งต้องเสียชีวิตในต่างแดนและการโปรดวิญญูณาไร้ญาติให้พ้นจากทุกข์

ปัจจุบัน ชาวจีนแต่จิวในถิ่นเฉาโจวยังคงเน้นเรื่องการเซ่นสรวงบูชาเป็นหลักในประเพณีสารทจีน โดยเฉพาะการเซ่นไหว้วิญญูณาไร้ญาติ ชาวบ้านมักจะจัดเตรียมข้าวของในการเซ่นไหว้เป็นจำนวนมาก สำหรับผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนตระกูลแซ่เดียวกันนิยมรวมกันจัดการเซ่นไหว้ (ดูภาพที่ 2-11, 2-12, 2-13, 2-14, 2-15, 2-16) นอกจากนี้ ชาวบ้านในชุมชนต่าง ๆ ยังร่วมแรงร่วมใจกันจัดกิจกรรมอีกหลากหลายกิจกรรมในช่วงประเพณีสารทจีนอีกด้วย อาทิ ชาวบ้านใน 5 ชุมชน

ซึ่งได้แก่ ชุมชนชายเซ่อ ชุมชนเซอซู่ ชุมชนเงินซู่จ้าย ชุมชนอู่ซู่ และชุมชนหลงเหม่ยใน พื้นที่หู่โจว แขวงโหวทิง เขตหลงฮู่ เมืองชานเถา (ซึ่งเป็น 1 ใน 3 เมืองในถิ่นเถาโจว) นิยมผลัดกันเป็นเจ้าภาพจัดการประกวดสุกรตัวใหญ่ (ดูภาพที่ 2-17, 2-18) ที่หน้าศาลเจ้าผู้เซ่งกงมาในช่วงประเพณีสารทจีน ซึ่งที่มาของศาลเจ้าผู้เซ่งกงมานี้เล่ากันว่าสมัยราชวงศ์ซ่ง มีนายพลท่านหนึ่งได้นำพาทหารมาปราบปรามกบฏในพื้นที่หู่โจว ต่อมาถูกกลุ่มกบฏปิดล้อมโจมตีจนเสียชีวิตทั้งหมด หลังจากเสียชีวิตนายพลท่านนี้ถูกฝังไว้ที่หู่โจว ชาวบ้านเรียกสุสานท่านว่า “หล่าวกงหลิง” ต่อมาชาวบ้านในพื้นที่สำนักบุญของท่าน จึงได้ตั้งหลักศิลารำลึกถึงท่าน โดยบนหลักศิลาได้แกะคำว่า “ผู้เซ่งกงมา” ไว้ รวมทั้งมีการตั้งศาลเจ้าขึ้นเพื่อกราบไหว้โดยกำหนดให้วันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 7 ตามปฏิทินจันทรคติจีนซึ่งตรงกับวันสารทจีนเป็นวันเช่นสรวงบูชาเฉลิมฉลองวันเกิดของเทพ “ผู้เซ่งกงมา” แต่ละปีชุมชนในพื้นที่หู่โจวจะผลัดกันเป็นเจ้าภาพจัดงานเช่นสรวงบูชาเฉลิมฉลอง เมื่อถึงปีที่ชุมชนที่ตนอาศัยอยู่เป็นเจ้าภาพ ชาวบ้านในชุมชนนั้นๆ จะคัดเลือกเอาสุกรที่ตัวใหญ่ที่สุดที่ทางครอบครัวเลี้ยงมาเชือด เอาอวัยวะภายในออกแล้วนำไปทำความสะอาดให้เรียบร้อย นอกจากจะประดับตกแต่งด้วยเครื่องประดับ อาทิ สร้อยคอไข่มุก ต่างหูทองเป็นต้นแล้ว ยังมีการวางลูกทับทิมหรือส้มเข้าไว้ในปากสุกร พร้อมทั้งผูกดอกไม้ที่ทำจากผ้าสีแดงจุดธูปไว้ที่หัวสุกร เมื่อตกแต่งเรียบร้อยแล้วจะร่วมแรงร่วมใจกันห้ามไปตั้งบูชาที่หน้าศาลเจ้าผู้เซ่งกงมาเพื่อเป็นสิริมงคลแก่ครอบครัว พร้อมประกวดกันดูว่าสุกรบ้านไหนตัวใหญ่ที่สุดและประดับได้สวยงามที่สุด นอกจากนี้ยังจัดการแสดงงิ้ว (ดูภาพที่ 2-19) การแห่ขบวนศิลปะวัฒนธรรม (ดูภาพที่ 2-20) และงานเลี้ยงสังสรรค์ เป็นต้น เป็นต้น (Wendangziliaoku, 2013) ส่วนในศาสนสถานในถิ่นเถาโจว ยังคงมีการจัดพิธีทำทานอุทิศส่วนกุศลแก่วิญญาณ ไร้ญาติด้วย (ดูภาพที่ 2-21, 2-22)

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นว่าประเพณีสารทจีนในถิ่นเถาโจวมณฑลกวางตุ้งประเทศจีนมีประวัติอันยาวนาน ชาวจีนแต่จิวให้ความสำคัญกับประเพณีสารทจีนเป็นอย่างมากและพิถีพิถันในการปฏิบัติ ซึ่งถึงแม้ว่ากิจกรรมในช่วงวันประเพณีอาจจะมีการปรับเปลี่ยนตามกาลเวลาไปบ้าง แต่จากการเช่นสรวงบูชาต่าง ๆ ยังคงสะท้อนให้เห็นถึงระบบความเชื่อของชาวบ้าน โดยเฉพาะการเคารพนับถือและการรำลึกถึงบุญคุณบรรพชน รวมทั้งการเคารพนับถือและจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ของชาวบ้านที่มีต่อวิญญาณไร้ญาติ ส่วนการจัดกิจกรรมร่วมกันระหว่างชุมชน ทำให้ชาวบ้านได้มาพบปะสังสรรค์แลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน นอกจากจะสร้างความสนุกสนานให้กับชีวิตของชาวบ้านในท้องถิ่นแล้ว หากยังเป็นการเสริมสร้างความรักใคร่สามัคคีในสังคมอีกด้วย

ภาพที่ 2-11 ชาวบ้านปักธูปตามบริเวณหน้าบ้าน (Chaozhouwangshi, 2011)

ภาพที่ 2-12 รูปจำนวนมากที่ชาวบ้านปักไว้ (Chaozhouwangshi, 2011)

ภาพที่ 2-13 ชาวบ้านจัดเตรียมของเซ่นไหว้ผีไม่มีญาติ (Chaoyangba, 2011)

ภาพที่ 2-14 ชาวบ้านเผาเครื่องกระดาษ (Chaoyangba, 2011)

ภาพที่ 2-15 ชาวบ้านตระกูลแซ่เตียวกันรวมกันเซ่นไหว้ผีไม่มีญาติ (Xinlangboke, 2011)

ภาพที่ 2-16 ชาวบ้านตระกูลแซ่เตียวกันรวมกันเซ่นไหว้ผีไม่มีญาติ (Xinlangboke, 2011)

ภาพที่ 2-17 การประกวดสุกรตัวใหญ่ (1) (Chaokehui, 2013)

ภาพที่ 2-18 การประกวดสุกรตัวใหญ่ (2) (Chaokehui, 2013)

ภาพที่ 2-19 การแสดงจิว (Chaokehui, 2013)

ภาพที่ 2-20 การแห่ขบวนศิลปะวัฒนธรรม (Chaokehui, 2013)

ภาพที่ 2-21 วัดเก่าชิงหลงจัดพิธีทำทานอุทิศส่วนกุศลแก่วิญญาณไร้ญาติใน (Wangyiboke, 2013)

ภาพที่ 2-22 วัดเจี้ยนฝูจัดงานอุลถัมพนสังฆทาน (Xinlangboke, 2011)

บทที่ 3

ความเป็นมาของชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี

สภาพภูมิศาสตร์กับภูมิหลังทางประวัติศาสตร์และสังคมเป็นสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติที่มีอิทธิพลต่อนิสัยบุคลิกภาพโดยรวมของผู้คนที่อาศัยในแต่ละถิ่น มีส่วนช่วยในการหล่อหลอมให้ชาวบ้านในชุมชนนั้น ๆ มีวัฒนธรรมเป็นของตัวเอง ในบทนี้ จึงขอนำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับภูมิปัญญาเดิมของบรรพบุรุษชาวไทยเชื้อสายจีน การอพยพย้ายถิ่นสู่ประเทศไทยของชาวแต้จิ๋ว ซึ่งเคยมีภูมิปัญญาเดิมที่เฉาโจวมณฑลกว่างตุงและเป็นบรรพบุรุษชาวไทยเชื้อสายจีน ชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรีเพื่อให้เห็นถึงขบวนการอพยพของชาวแต้จิ๋วและพัฒนาการของชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีนในประเทศไทย โดยเฉพาะในเขตเทศบาลเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี เพื่อให้เรียนรู้ถึงความเป็นมาของชาวไทยเชื้อสายจีน ที่สำคัญสร้างความเข้าใจในภูมิหลังอัตลักษณ์และวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายจีน

เฉาโจวมณฑลกว่างตุงในประเทศจีน ภูมิปัญญาเดิมของบรรพบุรุษชาวไทยเชื้อสายจีน

ตามหลักฐานทางธรณีวิทยา บริเวณพื้นที่เฉาโจวมณฑลกว่างตุงในประเทศจีน เมื่อ 200 ล้านปีที่แล้วเคยเป็นท้องทะเล จากนั้นได้ผ่านการสับเปลี่ยนจากท้องทะเลเป็นพื้นที่บกและจากบกเป็นทะเลครั้งใหญ่ ๆ ถึง 6 ครั้ง โดยครั้งล่าสุดได้เปลี่ยนจากทะเลมาเป็นพื้นที่บกเมื่อ 5000 ปีที่แล้ว (Du Songnian, 1994, p. 9) ตามภูมิรัฐศาสตร์ปัจจุบันประกอบไปด้วย 3 เมือง คือ เมืองเฉาโจว เมืองชานเถา และเมืองเจียหยาง ปัจจุบันในจีนนิยมเรียกรวมว่าเฉาซ่าน 3 เมืองหรือเขตพื้นที่เฉาซ่าน ซึ่งไม่ใช่ชื่อเขตการปกครอง แต่เป็นคำบอกถิ่นที่อยู่อันเป็นศูนย์กลางของชาวจีนแต้จิ๋ว (รายละเอียดวิวัฒนาการของ “เฉาโจว” ดูหน้า 39-40) แม้ปัจจุบันในจีนนิยมใช้คำว่า “เฉาซ่าน” แทนคำว่า “เฉาโจว” แต่ในประเทศไทยยังคงคุ้นเคยกับคำว่า “เฉาโจว” อย่างที่เคยใช้กัน ในการศึกษาครั้งนี้จึงขอเสนอใช้ตามสังคมไทย

เฉาโจว ตั้งอยู่ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของมณฑลกว่างตุง ด้านตะวันออกเฉียงเหนือติดกับอำเภอเจ้าอันและอำเภอผิงเหอของมณฑลฝูเจี้ยนด้านตะวันตกเฉียงเหนือติดกับอำเภอเฟิงชุ่นและอำเภอต้าปูของเมืองเหมยโจว ด้านตะวันตกติดกับอำเภออู่หัวของเมืองเหมยโจว และอำเภอหลู่เหอของเมืองชานเหว่ย ส่วนทางตะวันออกเฉียงใต้เป็นชายฝั่งทะเล (ดูภาพที่ 1-1 หน้า 4) มีเนื้อที่รวมทั้งหมด 10,346 ตารางกิโลเมตร โดยความยาวจากตะวันตกถึงตะวันออก 161 กิโลเมตร ความกว้างจากเหนือถึงใต้ 128.3 กิโลเมตร 50.4 % ของเขตพื้นที่เฉาโจวเป็นพื้นที่ภูเขาและโขดเขา

ซึ่งเริ่มตั้งแต่ภาคตะวันตกเฉียงใต้ต่อเนื่องเป็นแนวยาวไปจนถึงภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือ และตะวันออกเฉียงเหนือตอนในพื้นที่ลาดต่ำลงไปสู่ที่ราบลุ่มทางภาคตะวันออกเฉียงและตะวันออกเฉียงใต้ ระหว่างภูเขาและโคกเขาที่กล่าวมานี้ มีแอ่งหรือที่ราบในหุบเขาอยู่ทั่วไป แต่เป็นที่ราบเล็กๆ ส่วนที่ราบสำคัญของถิ่นเงาใจคือที่ราบลุ่มที่เป็นที่ราบดินตะกอนสองฝั่งแม่น้ำที่พื้นที่เขตโคกเขา แล้วต่อกับที่ราบสามเหลี่ยมปากแม่น้ำ แม้ที่ราบถิ่นเงาใจจะมีพื้นที่เพียง 35.5% ของพื้นที่ทั้งหมด แต่ถือได้ว่าเป็นที่ราบใหญ่อันดับ 2 ของมณฑลกว๋างดั่งที่รองจากที่ราบปากแม่น้ำจูเจียง พื้นที่ 14.1% ที่เหลือของถิ่นเงาใจเป็นอ่าวและชายฝั่งทะเล จะเห็นได้ว่าเขตพื้นที่เงาใจมีภูเขาปิดล้อมเกือบทุกทาง ยกเว้นทางตะวันออกเฉียงและตะวันออกเฉียงใต้ซึ่งติดทะเลจีนใต้ มีชายฝั่งทะเลยาวรวม 325.6 กิโลเมตร ตามชายฝั่งทะเลมีท่าเรือต่าง ๆ ซึ่งท่าที่สำคัญและมีชื่อเสียงตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ได้แก่ ท่าเรือเจ้อหลินอำเภอหวางผิงและท่าเรือเงาใจในสมัยราชวงศ์ซ่ง มาถึงราชวงศ์หมิง ท่าเรือของอำเภอเจิ้งไห่ สมัยราชวงศ์หมิงถึงต้นราชวงศ์ชิง ท่าเรือจากหลินรุ่งเรืองขึ้นแทนแต่ได้หมดสภาพไปในช่วงปลายราชวงศ์ชิง ระหว่างนี้ท่าเรือซานเถารุ่งเรืองขึ้นอย่างรวดเร็วและได้กลายเป็นศูนย์กลางการค้า แต่จิวโพนทะเลส่วนมากลงเรือที่ท่าเรือจากหลินและท่าเรือซัวเถา (ถาวร ลิกข โกลด, 2551 ค, หน้า 163-166)

ถิ่นเงาใจตั้งอยู่ในเขตร้อนไม่มาก อากาศกำลังดี อุณหภูมิเฉลี่ยทั้งปี 21.1-21.8 องศาเซลเซียส มีแสงแดดพอเพียง มีฝนตกชุก ทั้งปีเฉลี่ย 1350.9-2143.8 มิลลิเมตร ทำให้ถิ่นเงาใจมีความชุ่มชื้นสูง ประกอบกับมีลำน้ำใหญ่น้อยและฤดูกาลหลายสาย ทำให้น้ำในพื้นที่นี้ไม่เคยขาดสายตลอดทั้งปี นอกจากนี้ถิ่นเงาใจยังมีลมประจำฤดูที่แน่นอนสม่ำเสมอ กล่าวคือ ลมมรสุมใต้หรือตะวันตกเฉียงใต้ในฤดูร้อน และลมมรสุมเหนือหรือตะวันออกเฉียงเหนือในฤดูหนาว ขณะที่มัจฉัยทางธรรมชาติหลายปัจจัยเกื้อกูลต่อการทำมาหากินในถิ่นเงาใจ ก็มีปัจจัยทางด้านธรรมชาติด้านลบจำนวนมากพอสมควรจนเป็นภัยธรรมชาติที่ร้ายแรงซึ่งอาจสามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

พายุไต้ฝุ่น เริ่มตั้งแต่ปี ค.ศ. 996 สมัยราชวงศ์ซ่งเหนือเป็นต้นมา ได้มีการบันทึกเหตุภัยพิบัติที่เกิดจากพายุไต้ฝุ่นมาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งพายุไต้ฝุ่นที่เกิดขึ้นในวันที่ 2 เดือนสิงหาคม ปี ค.ศ. 1922 ถือได้ว่าเป็นเหตุพายุไต้ฝุ่นครั้งที่ย่ำแย่ที่สุด บ้านเรือนเสียหายไปทั่วและทำให้มีผู้เสียชีวิตกว่า 34,500 คน

น้ำท่วม เขตพื้นที่เงาใจมีแม่น้ำที่สามารถรับน้ำได้ 100 ตารางกิโลเมตร 31 สาย และแม่น้ำที่สามารถรับน้ำได้ 1000 ตารางกิโลเมตร 5 สาย ทำให้ได้เปรียบในการคมนาคมทางน้ำและชลประทานเพื่อทำไร่ไถนา แต่ก็ต้องเผชิญหน้ากับปัญหาน้ำท่วมอยู่เสมอ โดยเหตุการณ์น้ำท่วมร้ายแรงที่สุดที่เกิดขึ้นในพื้นที่เงาใจตามการบันทึกนั้น คือเหตุน้ำท่วม วันที่ 17 เดือนมิถุนายน

ค.ศ. 1947 ผู้ที่ประสบภัยเกิน 143,000 คน

ภัยแล้ง ซึ่งมักจะเกิดขึ้นกับพื้นที่เฉาโจวในฤดูหนาวและฤดูใบไม้ผลิ สร้างความเสียหายให้แก่พืชผล ตามมาซึ่งทุพภิกขภัย ทำให้ผู้คนเสียชีวิตไปเป็นจำนวนมากในทุกครั้งที่เกิดเหตุ เนื่องจากไม่มีฝนตกเป็นเวลายาวนานถึงครึ่งปีในระหว่างฤดูหนาวแห่งปี ค.ศ. 1942 จนถึงเดือนพฤษภาคม ปีต่อมา ทำให้เกิดความอดอยากอย่างร้ายแรง ใน 6 อำเภอบนพื้นที่เฉาโจว ซึ่งได้แก่ อำเภอฉาหวาง อำเภอฝูหนิง อำเภอฮุยหลาย อำเภอเฉาอาน อำเภอเจียหยาง และอำเภอหนานอ้าว มีผู้เสียชีวิตไปทั้งหมด 450,000 คน (ไม่รวมผู้ที่เสียชีวิตในเขตพื้นที่ที่ถูกคนญี่ปุ่นยึดครอง) อำเภอเฉาหวางถือได้ว่าเป็นพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากภัยแล้งมากที่สุด โดยมีผู้เสียชีวิตไป 200,000 คน

แผ่นดินไหว เขตพื้นที่เฉาโจวตั้งอยู่โซนม้วนดินไหวทางชายฝั่งทะเลแปซิฟิก การเคลื่อนตัวของเปลือกโลกค่อนข้างรุนแรง เป็นเขตพื้นที่เกิดแผ่นดินไหวบ่อยครั้ง วิทยาลัยวิทยาศาสตร์ประเทศจีนจึงกำหนดเป็นเขตพื้นที่แผ่นดินไหวระดับ 9 ริกเตอร์ เริ่มตั้งแต่ปี ค.ศ. 1067 ในสมัยราชวงศ์ซ่งเหนือเป็นต้นมา ในระยะเวลา 900 ปี มีการบันทึกเหตุแผ่นดินไหวที่เกิดขึ้นในเขตพื้นที่นี้ 150 ครั้ง โดยเฉลี่ยแล้วทุก 6 ปีจะเกิดแผ่นดินไหวครั้งหนึ่ง โดยหนังสือพิมพ์รายวันสาธารณรัฐจีน(ชื่อประเทศจีนในสมัยนั้น) ได้รายงานถึงเหตุแผ่นดินไหวครั้งใหญ่ในวันที่ 13 เดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1918 ว่า “ตอนเกิดแผ่นดินไหว เสียงร้องให้ดังก้องไปทั่วฟ้า สภาพน่าอนาถ หกถึงเจ็ดในสิบส่วนของบ้านเรือน ร้านค้า ที่ทำการของจีนและต่างประเทศในพื้นที่หนึ่งของชานเถาต่างสลักหักพังไปหมด ชาวบ้านที่ถูกทับถมจนเสียชีวิตนับร้อย ผู้ที่ได้รับบาดเจ็บเต็มถนน โดยเฉพาะที่อำเภอหนานอ้าว บ้านเรือนทั้งหมดกลายเป็นพื้นราบที่เต็มไปด้วยซากหักพัง ประชากรแปดในสิบส่วนเสียชีวิตไป มีศพผู้เสียชีวิตอยู่มากระหว่างซากหักพัง แต่ไม่มีผู้เก็บศพ แม้แต่ที่มาช่วยชีวิตอยู่รอดก็ไม่มี ยิ่งไม่ต้องพูดถึงเรื่องอาหารการกินและที่พักอาศัย” นอกจากนี้ ตามสถิติของสถานีตรวจวัดแผ่นดินไหวชานเถา ระหว่างปี ค.ศ. 1970-1986 แผ่นดินไหวที่มีความรุนแรงมากกว่า 2 ริกเตอร์ที่เกิดขึ้นในเขตพื้นที่นี้มีทั้งหมด 162 ครั้ง โดยครั้งรุนแรงที่สุดถึง 4.6 ริกเตอร์ แต่โชคดีที่ไม่มีผู้เสียชีวิตในเหตุครั้งนั้น

นอกจากเหตุภัยที่กล่าวมาข้างต้น บางครั้งยังมีน้ำค้างแข็ง ลูกเห็บ หิมะตก ฟ้าแลบ และภัยแมลงศัตรูพืช เป็นต้น เกิดขึ้นกับพื้นที่เฉาโจว (Chen Zehong, 2001, pp. 15-21)

อย่างไรก็ตาม ด้วยลักษณะสภาพภูมิศาสตร์เป็นพื้นที่ปิดทางบก เปิดทางทะเล ชาวบ้านในพื้นที่เฉาโจวต้องพึ่งพาอาศัยทางทะเลในการทำมาหากินเป็นอย่างมาก ทำให้ชาวบ้านในแถบนี้มีความเชี่ยวชาญในการเดินเรือ โดยเฉพาะเมื่อเกิดภัยธรรมชาติต่าง ๆ ชาวบ้านต้องดิ้นรนเพื่อให้อยู่ต่อและต้องปรับตัวหาทางออกในการดำรงชีวิตอยู่เสมอ นำมาซึ่งบุคลิกภาพอันมีลักษณะ

ช่วงสังเกตุ กล่าวหาญในการผจญภัย เข้มแข็ง กระตือรือร้น และละเอียดอ่อนของผู้คนในเขตพื้นที่นี้ สภาพภูเขาที่ปิดล้อมและภูเขาในท้องถิ่นยังทำให้ชาวบ้านในแถบนี้ติดต่อกับชาวสก็อตตอนใต้ได้สะดวกกว่าชาวควางคังซึ่งอยู่ในมณฑลเดียวกันตามเส้นทางราบชายฝั่งทะเลด้านตะวันออกเฉียงเหนือซึ่งไม่มีภูเขาทั้งนั้น ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในแถบนี้มีภาษาและวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์ส่วนตัว และเป็นปัจจัยเอื้อเพื่อการติดต่อกับต่างประเทศผ่านทางทะเลของชาวบ้านในเขตพื้นที่นี้ สำหรับเหตุภัยต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในเขตพื้นที่เฉาโจวเหล่านั้น สร้างความเสียหายให้กับประชาชนเป็นอย่างมาก ทำให้มีผู้เสียชีวิตเป็นจำนวนมาก โดยศพของผู้เสียชีวิตเหล่านั้นส่วนมากมักไม่ได้นำไปเก็บฝังอย่างดี มีอยู่ส่วนหนึ่งไม่ได้เก็บฝังด้วยซ้ำ เมื่อชีวิตกลับสู่สภาวะปกติชาวบ้านมักจะระลึกถึงผู้เสียชีวิตไปในเหตุภัยต่าง ๆ จึงมีการทำบุญไปให้วิญญาณผู้เสียชีวิตเหล่านั้น โดยเฉพาะวิญญาณผู้ไร้ญาติในโอกาสต่าง ๆ ซึ่งหนึ่งในโอกาสที่จัดการทำบุญครั้งใหญ่ในแต่ละปีนั้น ได้แก่ วันสารทจีน

การอพยพย้ายถิ่นสู่ประเทศไทยของชาวแต้จิ๋ว

การอพยพออกนอกประเทศของชาวจีนมีมาช้านาน เท่าที่มีบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรก็มีประวัติถึง 2,000 ปี และการบันทึกเรื่องการอพยพออกนอกประเทศของชาวจีนในยุคสมัยต่าง ๆ มีอยู่มากมายหลายฉบับด้วยกัน อาทิ สือจี้ (จดหมายเหตุประวัติศาสตร์) ซึ่งเป็นงานเขียนประวัติศาสตร์ที่มีชื่อของประเทศจีนเขียนโดย ซื่อหม่าเซียน นักประวัติศาสตร์และนักวรรณคดีในสมัยราชวงศ์ซันตะวันตก (206 ปี ก่อน ค.ศ.-ปีค.ศ. 8) ได้บันทึกไว้ว่า จักรพรรดิฉินซีฮ่องเต้มีรับสั่งให้สวีผู้ไปแสวงหาทิพย์โอสถ ส่งเด็กชายหญิง 3,000 คน ให้นำธัญญาหาร (ธัญชาติทั้ง 5) พร้อมทั้งสารพัดช่างไปด้วย แต่เมื่อสวีผู้ได้ไปพบดินแดนเป็นที่ราบมีแหล่งน้ำอุดมจึงตั้งตัวเป็นเจ้าของที่นั่นไม่กลับมา ซึ่ง อี้วี่จื่อ (จดหมายเหตุต่างแดน) ที่เขียนโดยโจวจื่อจงในสมัยราชวงศ์หยวน (ปีค.ศ. 1206-ปีค.ศ. 1368) หัวข้อ “อาณาจักรญี่ปุ่น” มีความว่า อาณาจักรโว (ชื่อประเทศญี่ปุ่นที่ชาวจีนสมัยโบราณนิยมเรียกกัน) สถาปนาขึ้นโดยเด็กชายหญิงที่สวีผู้นำไป คนที่สวีผู้นำไปมีสารพัดช่าง หม่อมคโหราจารย์พร้อมสรรพ สวีผู้ต้องหลบหนีหนีทรราชจีน ตั้งใจว่าไปแล้วจะไปตั้งจึงได้ตั้งอาณาจักรที่นั่น แม้ปัจจุบันในวงนักวิชาการยังมีความคิดเห็นที่แตกต่างกันในเรื่องพื้นที่ที่สวีผู้ไปถึงนั้นอยู่ในหมู่เกาะญี่ปุ่นในปัจจุบันหรือไม่ แต่หลักฐานทางโบราณคดียืนยันแล้วว่า ในสมัยฮยาโยอิของญี่ปุ่น ซึ่งเป็นสมัยเดียวกันที่สวีผู้มีชีวิตอยู่นั้น ได้เคยมีชาวจีนเป็นจำนวนมากอพยพไปตั้งหลักแหล่งที่หมู่เกาะญี่ปุ่นจริง ๆ ตามการบันทึกใน ซากกั้วจื่อ (จดหมายเหตุสามก๊ก) บรรพ ประวัติตงอี ในสมัยฉินและฮั่นยังมีชาวจีนจำนวนมากได้หลบหนีภัยสงครามอพยพไปอยู่คาบสมุทรเกาหลีด้วย โดยในหนังสือ โฮ้วฮันชู (พงศาวดารฮั่นยุคหลัง) บรรพชีวประวัติหวังจิง

ยังมีบันทึกไว้ว่า บรรพบุรุษรุ่นที่ 8 ของหวังจิ้งเป็นคนในแขวง หลางเหย (นครจูจิน มณฑลซานตง ประเทศจีนในปัจจุบัน) และใน บรรพ ประวัตินี้ มีความว่า คนแก่คนเฒ่าสอนลูกหลานว่า บรรพชนในสมัยโบราณหนีการเกณฑ์แรงงานเกณฑ์ทหารมาอยู่อาณาจักรนาน รัฐหม่าห่าน (หนึ่งในสามรัฐหนานที่อยู่ทางทิศตะวันออกของคาบสมุทรเกาหลี ในสมัยโบราณ) ได้จัดดินแดน ตะวันออกของรัฐให้พวกนี้ นอกจากนี้ที่กล่าวมานี้ ยังมีการบันทึกที่เกี่ยวกับผู้คนจำนวนมากไม่น้อย ที่อพยพไปอยู่ทางเอเชียอาคเนย์ด้วยสาเหตุทางการเมืองในสมัยถังและสมัยซ่ง และขุนนาง หลงเหลื่อมาจากสำนักช่งจำนวนมากไม่น้อยพลัดถิ่นไปอยู่ต่างประเทศในระหว่างสมัยซ่งต่อสมัยหยวน รวมทั้งการหนีไปอยู่ใต้อาณัติของนายทหารและพลทหารของราชสำนักที่ล่มสลายในช่วงสมัย หมิงต่อสมัยชิง (สวี เส้าหลิน, 2539, หน้า 3-4)

จากการบันทึกทางประวัติศาสตร์ที่กล่าวมาข้างต้น พอจะชี้ให้เห็นว่าชาวจีนมีการอพยพ ออกนอกประเทศมาตั้งแต่โบราณกาล โดยการอพยพนั้นมีส่วนเกี่ยวข้องกับการติดต่อคมนาคมกับ ต่างประเทศโดยเฉพาะการปรากฏและการพัฒนาทางการค้ากับต่างประเทศเป็นอย่างมาก โดยการค้ากับต่างประเทศของชาวจีนนั้นอาจสามารถย้อนกลับสู่ยุคสมัยก่อนราชวงศ์ฉิน (221 ปีก่อน ค.ศ.) (Li Jinming, & Liao Dake, 1995, p. 7) ในช่วงเริ่มต้นนั้น แม้จะมีเส้นทางติดต่อ คมนาคมทางทะเลอยู่บ้าง แต่ด้วยความจำกัดทางด้านกำลังการผลิตและความรู้ความสามารถ ในการเดินเรือ ทำให้ต้องอาศัยเส้นทางทางบกเป็นหลักในการค้าขายกับต่างประเทศ โดยเส้นทาง การค้าทางบกที่รู้จักกัน ได้แก่ “เส้นทางสายไหมทางบก” ซึ่งบุกเบิกขึ้นในยุคราชวงศ์ฮั่น ตะวันตก เป็นเส้นทางคมนาคมขนส่งสินค้าระหว่างประเทศจีนกับทวีปยุโรปที่มีโครงข่ายโยงใย ที่ยิ่งใหญ่ เริ่มต้นจากเมืองฉางอัน (เมืองซีอานของประเทศจีนในปัจจุบัน) ทางเอเชียตะวันออก ทะลุผ่านเอเชียกลาง จนถึงกรุงโรมทางเอเชียตะวันตก เส้นทางการค้านี้รุ่งเรืองถึงจุดสูงสุดในสมัย ราชวงศ์ถัง (ปี ค.ศ. 618-ปี ค.ศ. 907) ตอนต้น แต่หลังเกิดกบฏอันลู่ซันเมื่อปี ค.ศ. 755 เส้นทาง สายไหมทางบกค่อย ๆ เสื่อมลง การค้าทางทะเลได้เข้ามาแทนที่กลายเป็นเส้นทางหลักใน การดำเนินการค้ากับต่างประเทศของชาวจีน โดยอาศัยเมืองท่าต่าง ๆ ตามชายฝั่งทะเล ทางตะวันออกเฉียงใต้ ทำให้เมืองท่าเหล่านี้นอกจากได้กลายเป็นที่ขนถ่ายสินค้าแล้ว ยังเป็นศูนย์ รวมที่อยู่อาศัยของพ่อค้าชาวต่างชาติ อีกทั้งยังเป็นต้นทางในการอพยพออกนอกประเทศของ พ่อค้าชาวจีนอีกด้วย (Chen Yan, 1996, pp. 15-22)

สำหรับการอพยพผู้ประเศไทยของชาวจีน พรพรรณ จันทโรนานนท์ (2550, หน้า 160) ได้ว่า “สาเหตุของการอพยพของชาวจีนเข้าสู่ไทยก็เพราะความไม่สงบภายในประเทศจีน ความอดอยาก การติดต่อค้าขายและความสามารถในการเดินเรือของจีนออกสู่ทะเล” ซึ่งตรงกับที่ สกินเนอร์ (2548, หน้า 30) ได้กล่าวไว้ว่า “ การอพยพเข้ามาในสยามของชาวจีน เกิดขึ้นจากการค้ากับนาน-

หยาง (หมายถึงประเทศทางเอเชียตะวันออกเฉียงใต้) โดยเรือสำเภาจีน” ปัจจุบันแม้ยังไม่สามารถหาหลักฐานทางประวัติศาสตร์ในการบ่งชี้ว่าการอพยพสู่ประเทศไทยของชาวจีนนั้นเริ่มเกิดขึ้นตั้งแต่เมื่อไรอย่างชัดเจน แต่ หงหลิน และ หลี่ต้าวกาง (Hong Lin, & Li Daogang, 2006, pp. 3-4) ได้กล่าวว่า จากการบันทึกที่เป็นลายลักษณ์อักษรสามารถกล่าวได้ว่าชาวจีนมีประวัติติดต่อกับชายรวมทั้งพนักอาศัยในประเทศไทยมายาวนานนับพันปี โดยใน อันชู ตี๋หลี่จื่อ (พงศาวดารอันบรพ จดหมายเหตุภูมิภาคประเทศ) ที่เขียนโดย ปานกู่ ในสมัยราชวงศ์ซันตะวันออกมีความว่า คณะทูตของราชวงศ์ซันเดินทางไปยังอาณาจักรหวงจื่อ (ทางภาคตะวันออกเฉียงใต้ของอินเดียในปัจจุบัน) จะผ่านอาณาจักรตวยวน (อยู่ในเขตพื้นที่จังหวัดปราจีนบุรีของประเทศไทยปัจจุบัน) อาณาจักรอิหลูโม (อยู่ในเขตพื้นที่จังหวัดสุพรรณบุรีของประเทศไทยปัจจุบัน) และอาณาจักรเงินหลี่ (อยู่ในเขตพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรีของประเทศไทยปัจจุบัน) ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ประเทศไทยและประเทศจีนมีการติดต่อกันมาตั้งแต่สมัยราชวงศ์ซัน และในหนังสือคำถึงซีวีฉีฉีฝ่างกวางเซ็งจ้วน (ชีวะประวัติพระภิกษุผู้เฝ้าหาพระธรรมในประเทศตะวันตกในสมัยราชวงศ์ถัง) ที่เขียนโดยพระภิกษุอีจี้ในสมัยราชวงศ์ถังยังได้บันทึกไว้ว่า ภิกษุต้าเจิงเต็ง เป็นชาวรัฐฮ่าย (เป็นพื้นที่ของประเทศจีนสมัยราชวงศ์ถัง ปัจจุบันอยู่ในอาณาเขตของประเทศเวียดนาม) ได้อพยพโดยเรือสู่อาณาจักรหู่เหอโล่โปตี้ (เขตพื้นที่จังหวัดนครปฐมของประเทศไทยปัจจุบัน) กับบิดามารดาตั้งแต่วัยเด็ก ต่อมาได้บวชที่นั่น เมื่อคณะทูตที่ราชวงศ์ถังจัดส่งมายังอาณาจักรหู่เหอโล่โปตี้ (เขตพื้นที่จังหวัดนครปฐมของประเทศไทยปัจจุบัน) พบว่าภิกษุต้าเจิงเต็งเดิมก็เป็นชาวถัง จึงได้พาท่านกลับไปฉางอัน (เมืองหลวงของราชวงศ์ถัง) เพื่อร่วมงานแปลพระไตรปิฎกกับพระถังซำจั๋ง แม้การอาศัยอยู่ในอาณาจักรหู่เหอโล่โปตี้ของภิกษุต้าเจิงเต็งเป็นแค่ช่วงเวลาหนึ่ง แต่ก็สามารถแสดงให้เห็นว่ามีชาวจีนได้มาพนักอาศัยอยู่ในอาณาเขตไทยมาแล้วนับตั้งแต่สมัยราชวงศ์ถัง ส่วนในหนังสือ กงคู้จี้ ที่เขียนโดยหลายาวในสมัยราชวงศ์ซ่ง มีการบันทึกถึงเรื่องพ่อค้าจากเงินฟูหลี่ (เขตพื้นที่จังหวัดราชบุรีของประเทศไทยในปัจจุบัน) ได้เสียชีวิตที่ หมิงโจว (เมืองหนิงโป มณฑลเจียงซูของประเทศจีนในปัจจุบัน) ใน ปี ค.ศ. 1165 และยังได้บันทึกไว้ว่า ปี ค.ศ. 1200 มีคณะทูตบรรณาการจากอาณาจักรเงินฟูหลี่มาประสานสัมพันธ์ไมตรี และใน ปี ค.ศ. 1202 และ ปี ค.ศ. 1205 มีคณะทูตบรรณาการจากอาณาจักรเงินฟูหลี่ (เขตพื้นที่จังหวัดราชบุรีของประเทศไทยในปัจจุบัน) มาจิมก้อง แม้ไม่ใช่การบรรยายเรื่องชาวจีนในสยามโดยตรง แต่อาจสามารถถือเป็นหลักฐานทางอ้อมที่ชี้ให้เห็นว่าในช่วงเวลาเดียวกันนั้น ก็น่าจะมีพ่อค้าชาวจีนได้ไปติดต่อกับชายและอาศัยในอาณาเขตของประเทศไทยด้วย

นอกจากนี้ เต็งสุ่ยเจี๊ว (2539, หน้า 41) ยังได้กล่าวในทำนองเดียวกันว่า นับตั้งแต่สมัยราชวงศ์ซ่งเป็นต้นมา ด้วยความก้าวหน้าทางเทคนิคการต่อเรือ การเดินเรือและการค้าระหว่าง

ประเทศ บรรดาพ่อค้าวานิชต่างมีการออกทะเลดำเนินการค้าระหว่างประเทศ ขณะเดียวกันก็มี พ่อค้าจีนจำนวนหนึ่งได้เข้ามาพำนักตามเมืองต่าง ๆ ตามชายฝั่งทะเลของอ่าวไทย ซึ่งพ่อค้าชาวจีน ผู้อพยพเข้ามาติดต่อกับค้าขายและพำนักอาศัยในประเทศไทยในยุคเริ่มแรกนั้น สันนิษฐานว่าน่าจะเป็นคนแถบเจียงเจ้อ (มณฑลเจียงซูและมณฑลเจ้อเจียงในปัจจุบันของประเทศจีน) เป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากว่า ในสมัยราชวงศ์ถัง มีการตั้ง ชื่อ โป้ซือ (市舶司) หน่วยงานที่รัฐจัดตั้งขึ้นตามเมืองท่า เพื่อให้เป็นองค์กรที่มีหน้าที่ดูแลการค้าต่างประเทศทางทะเล) ที่เมืองกวางโจวที่เดียว ต่อมา หลังจากได้ย้ายเมืองหลวงมาที่หางโจวในสมัยราชวงศ์ซ่งได้ตั้ง ชื่อ โป้ซือ ที่เมืองหมิงโจว ฉวนโจว หางโจว เวินโจว ชิวโจว เจียงยิน และมีโจวตามลำดับ ในจำนวนทั้งหมดนี้ นอกจากกวางโจว (อยู่ในเขตพื้นที่มณฑลกวางตุ้ง) ฉวนโจว (อยู่ในเขตพื้นที่มณฑลฝูเจี้ยน) และมีโจว (อยู่ในเขตพื้นที่มณฑลชานตง)แล้ว ที่เหลือล้วนแล้วแต่เป็นเมืองที่ตั้งอยู่แถบเจียงเจ้อ จึงพอสันนิษฐานได้ว่า ผู้ที่ไปมาติดต่อกับค้าขายและพำนักอาศัยอยู่ในประเทศไทยช่วงเริ่มแรกนั้น น่าจะมาจากเจียงเจ้อมากกว่า (Hong Lin, & Li Daogang, 2006, p. 5)

สำหรับการอพยพผู้ประเทศไทยของชาวแต้จิ๋ว เฟิง จื่อ ผิง (Feng Ziping, 2005, p. 25) เชื่อว่าชาวแต้จิ๋วรุ่นแรกนั้น ได้อพยพมายังประเทศไทยตอนปลายสมัยราชวงศ์ซ่งใต้ (ต้นคริสต์ศตวรรษที่ 13) ซึ่งเป็นกลุ่มคนที่ได้เข้าร่วมกองกำลังของนายพลราชวงศ์ซ่งเพื่อต่อต้านทหารมองโกล เมื่อต้องพ่ายแพ้ไป ผู้ที่เข้าร่วมการสู้รบทางน้ำได้หลบหนีไปยังอ่าวสยาม โดยเรือและปักหลักอาศัยอยู่ที่นั่น ส่วนผู้ที่เข้าร่วมการสู้รบทางบกได้หลบหนีไปยังเทือกเขา สือหวาน แล้วข้ามผ่านเวียตนามมายังสยาม นอกจากนี้ สกินเนอร์ (2548, หน้า 3-4) ยังได้กล่าวถึงการอพยพผู้สยามของบุคคลสำคัญที่ชื่อหลินเต๋าเถียนว่า หลินเต๋าเถียนเป็นโจรสลัดที่มีชื่อเสียง แถวกวางตุ้งและฮกเกี้ยน ได้พาพรรคพวกจำนวนมากกว่า 2000 คนหลบหนีมายังประเทศทางเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เพื่อหาที่พักอาศัยอย่างถาวรในช่วงต้นรัชกาลของวาน-ลี่ สมัยรัชวงศ์หมิง (ค.ศ. 1573-1620) หลังจากหยุดพักที่เมืองพูโล คอนโดเร เขาได้ไปยังเมืองต้า-เหนียน (ตานี ซึ่งเป็นคำย่อของปัตตานี) เขาได้บุกโจมตีเมืองและยึดเมืองปัตตานีได้ เจ้าเมืองชาวมลายูตกใจกลัว เลยกยกธิดาของตนให้แต่งงานด้วยและแต่งตั้งให้หลินเป็นทายาทของเจ้าเมือง เฟิงจื่อผิง (Feng Ziping, 2005, p. 31) ได้กล่าวเกี่ยวกับตัวหลินเต๋าเถียนว่า เดิมทีเขาเป็นชาวอำเภอฮุ่ยหลาย เมืองเฉาโจว และจางเอี้ยนชิว (2539, หน้า 33) ยังได้กล่าวเพิ่มเติมว่า กลุ่มคนอพยพไปกับหลินเต๋าเถียนนั้นมีไม่น้อยที่เป็นชาวแต้จิ๋ว เนื่องจากการเดินทางออกจากเฉาโจวครั้งสุดท้าย หลินเต๋าเถียนได้เกณฑ์ชาวแต้จิ๋วกว่าร้อยคนขนทรัพย์สินมีค่าออกจากถ้ำ และเดินทางไปสู่ทะเลใต้พร้อม ๆ กัน

อย่างไรก็ตาม ควรจะตระหนักว่า การอพยพของชาวแต้จิ๋วที่มีการบันทึกไว้ในพงศาวดาร และจดหมายเหตุดังกล่าวเป็นเหตุการณ์สำคัญพิเศษ ส่วนการอพยพของชาวแต้จิ๋วอื่น ๆ จำนวนมาก

ย่อมไม่เป็นที่รู้จัก มิเช่นนั้น ประเทศไทยคงไม่สามารถกลายเป็นประเทศที่มีจำนวนชาวแต้จิ๋ว
โพ้นทะเลและลูกหลานที่เป็นเชื้อสายจีนแต้จิ๋วมากที่สุดในโลกได้ (Huang Jing, 2003, p. 25)

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า ชาวแต้จิ๋วมีการอพยพสู่ประเทศไทยแบบระลอก
เล็ก ๆ มาอย่างช้าตั้งแต่สมัยราชวงศ์ซ่งใต้ (ต้นคริสต์ศตวรรษที่ 12-ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 13)
สำหรับการอพยพอย่างเป็นระลอกใหญ่ สุภางค์ จันทวานิช (2539, บทนำ) เห็นว่า ระลอกแรก คือ
การอพยพในปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18 จนถึงกลางคริสต์ศตวรรษที่ 19 ซึ่งเป็นช่วงที่อพยพโดย
เรือสำเภาค้าขายจากท่าเรือจางหลิน ชาวแต้จิ๋วกลุ่มนี้ได้มาตั้งรกรากในประเทศไทยในสมัยธนบุรี
และกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น ส่วนระลอกที่สอง คือการอพยพในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19
จนถึงกลางคริสต์ศตวรรษที่ 20 เป็นการอพยพโดยเรือกลไฟจากท่าเรือชาน โถว ชาวแต้จิ๋วกลุ่มนี้
ได้มาตั้งถิ่นฐานในช่วงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระ
มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จนกระทั่งรัฐบาลไทยเริ่มมีนโยบายจำกัดจำนวนชาวจีนที่อพยพเข้าประเทศ
ดังปรากฏในพระราชบัญญัติลักษณะคนต่างประเทศเข้าเมืองค.ศ.1907 การอพยพจึงลดลง

การอพยพสู่ประเทศไทยของชาวแต้จิ๋วเกิดขึ้นด้วยปัจจัยสนับสนุนหลายประการด้วยกัน
ซึ่งวรศักดิ์ มหัทธโนบล (2539, หน้า 190-191) ได้กล่าวถึงเงื่อนไขที่เอื้ออำนวยต่อการอพยพสู่สยาม
ของชาวแต้จิ๋วช่วงเวลาก่อน ค.ศ. 1851 ว่าเกิดจากความลำบากยากแค้นจากภาวะอุปสรรค
ทางภูมิศาสตร์และธรรมชาติ โดยมีการยกตัวอย่างภัยธรรมชาติที่เกิดขึ้นในเขตพื้นที่เฉาโจวว่า
ตั้งแต่ ค.ศ. 1701 จนถึง ค.ศ. 1726 อำเภอลิ่งไห่ เมืองเฉาโจวเกิดน้ำท่วม 13 ครั้ง ภัยพายุ 6 ครั้ง
ภัยแล้ง 1 ครั้ง ภาวะข้าวขาดแคลน 1 ครั้ง ภัยพายุลูกเห็บ 1 ครั้ง และต่อมาในช่วง 100 ปีของ
ศตวรรษที่ 19 เขตพื้นที่เฉาโจวเกิดภัยน้ำท่วมถึง 19 ครั้ง และวาทภัย 11 ครั้ง ทั้งนี้ ทำให้ชาวแต้จิ๋ว
ต้องแสวงหาที่ทำมาหากินใหม่ ประกอบกับชนชั้นปกครองจีนโดยราชวงศ์ชิงเริ่มมีการผ่อนคลาย
ให้ชาวจีนอพยพไปยังต่างแดนได้ภายใต้แรงบีบบังคับของชาติตะวันตกตั้งแต่กลางศตวรรษที่ 18 ผู้คน
จึงนิยมหันมาเสี่ยงโชคด้วยการออกทะเลไปยังต่างประเทศ ซึ่งพื้นที่เป้าหมายที่เอื้ออำนวยที่สุดคือ
สยาม อันตรงกับรัชสมัยของสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี (ค.ศ. 1767-ค.ศ. 1782) ซึ่งทรงสนับสนุน
การอพยพเข้ามายังสยามของชาวจีน โดยเฉพาะจีนแต้จิ๋ว อันเป็นจีนที่มีภาษาพูดเดียวกันกับพระองค์
ทำให้จีนแต้จิ๋วได้อพยพเข้ามาเป็นจำนวนมาก นับแต่นั้นเรื่อยมา ถึงแม้ว่าได้มีการสถาปนาราชวงศ์
ใหม่ขึ้นในกรุงรัตนโกสินทร์ในเวลาต่อมาก็ตาม

สำหรับการอพยพมายังสยามเป็นระลอกใหญ่อีกครั้งของชาวแต้จิ๋วในสมัยรัชกาลที่ 4
ในปี ค.ศ. 1851 วรศักดิ์ มหัทธโนบล (2539, หน้า 192-194) เห็นว่า ความต้องการที่จะเปลี่ยนแปลง
สภาพชีวิตความเป็นอยู่ของตนให้ดีขึ้นกว่าที่เป็นอยู่แต่เดิมนั้นยังคงเป็นเหตุผลหนึ่งที่สำคัญ
และถึงแม้ว่านโยบายเศรษฐกิจ การเมืองและการต่างประเทศในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้า

เจ้าอยู่หัวมีการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญ แต่ไม่ได้ส่งผลต่อนโยบายที่มีต่อชาวจีนโพ้นทะเลมากนัก ทำให้การอพยพยังคงมีเพิ่มเข้ามาอย่างต่อเนื่อง นอกจากนั้น ยังได้เสนอสมมติฐานประการหนึ่ง ที่น่าจะมีส่วนผลักดันให้ชาวแต่จิวอพยพมายังสยามนอกจากเหตุผลอื่น ๆ ตามที่ได้กล่าวมาแล้ว คือ เพื่อหลีกเลี่ยงการเข้าไปตั้งรกรากในถิ่นของจีนกลุ่มอื่น ๆ อาทิ จีนฮกเกี้ยนและจีนกวางตุ้งที่มีประวัติศาสตร์การอพยพมาสู่เมืองอาณานิคมต่าง ๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก่อนหน้านี้นี้โดยไม่จำเป็น เนื่องจากเคยมีประสบการณ์ความขัดแย้งระหว่างจีนและกับจีนกวางตุ้งในมณฑลกวางตุ้ง ด้านตะวันออกเฉียงใต้ซึ่งเกิดขึ้นระหว่างปี ค.ศ. 1864-1866 ทำให้สูญเสียชีวิตผู้คนไปกว่า 100,000 คน จนรัฐบาลต้องเข้าไปแทรกแซงและโยกย้ายจีนและบางกลุ่มไปยังถิ่นอื่น นอกจากนี้ สกินเนอร์ (2548, หน้า 46-49) ยังได้ให้ข้อสรุปสำหรับองค์ประกอบสำคัญอื่น ๆ ที่มีผลต่อการอพยพของชาวแต่จิวอีกบางประการ อาทิ ความชำนาญเป็นพิเศษในด้านเกษตรของชาวแต่จิว การที่ชัวเถา ถูกเปิดเป็นเมืองท่าตามสนธิสัญญาในปี ค.ศ. 1861 ทำให้ชัวเถากลายเป็นเมืองท่าที่ใกล้ที่สุดสำหรับผู้อพยพ การเข้ามาของเรือกลไฟแทนที่เรือสำเภา การขนส่งผู้โดยสารด้วยเรือกลไฟที่มีบ่อยครั้ง และมีตารางประจำจากกรุงเทพฯไปชัวเถาในปี ค.ศ. 1882 เป็นต้น และไสว วิศวานันท์ (2539, หน้า 134-135) ได้กล่าวถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่กระตุ้นให้ชาวจีนเดินทางเข้ามาสยามเป็นจำนวนมากหลังทำสนธิสัญญาเบาว์ริงในปีค.ศ. 1855 ว่า ขณะนั้นประเทศจีนกำลังประสบกับความวุ่นวายทางการเมืองซึ่งมีทั้งการแย่งชิงอำนาจระหว่างชาวจีนด้วยกัน รวมทั้งมีการรุกรานจากประเทศตะวันตกด้วย ประชาชนต้องการหนีภัยจากดินแดนที่สับสนวุ่นวายไปด้วยการสู้รบตลอดจนกบฏต่าง ๆ ซึ่งมีศูนย์กลางอยู่ที่ภาคใต้ของจีน ประกอบกับการทำสนธิสัญญาปักกิ่งในปี 1860 มีผลทำให้ราชวงศ์ชิงต้องยกเลิกคำสั่งที่ห้ามชาวจีนเดินทางออกนอกประเทศอันมีมาแต่เดิม และความก้าวหน้ำทางด้านคมนาคมระหว่างประเทศจีนกับต่างประเทศ โดยเฉพาะเมื่อมีการเดินเรือรับส่งผู้โดยสารระหว่างกรุงเทพฯ และชัวเถาโดยตรงอย่างเป็นทางการทำให้การเดินทางสะดวกมากขึ้น ส่วนสยามในช่วงเวลาเดียวกันนั้น การเมืองกำลังเข้าสู่ภาวะแห่งความสงบสุขมากขึ้น เนื่องจากการสงครามกับพม่าที่เคยยืดเยื้อมาเป็นเวลานานได้ยุติลงเมื่ออังกฤษเข้าไปยึดครองพม่า ส่วนความขัดแย้งระหว่างสยามกับญวนและเขมรนี้ก็สงบลงเมื่อฝรั่งเศสเข้าไปแทรกแซงกิจการในอินโดจีน ดังนั้นสภาพทางการเมืองของสยามจึงมีความสงบกว่าดินแดนต่าง ๆ ที่อยู่รายรอบ ทางด้านเศรษฐกิจสยามได้ยกเลิกการค้าผูกขาดโดยพระคลังสินค้า เปิดโอกาสให้มีการค้าเสรีมากขึ้น โดยเฉพาะการค้าต่างประเทศ มีความต้องการพ่อค้าคนกลางระหว่างผู้ผลิตและผู้ต้องการสินค้าเป็นจำนวนมาก รวมทั้งต้องการแรงงานในการก่อสร้างสถานที่ต่าง ๆ ตลอดจนเส้นทางคมนาคมเพื่อปรับปรุงประเทศตามแบบตะวันตกเป็นจำนวนมาก จึงเปิดโอกาสให้ชาวจีนเข้ามาใช้แรงงานรับจ้างในกิจกรรมเหล่านั้น นอกจากนี้ ความคล้ายคลึงกันทางด้านความคิดตลอดจนความเป็นอยู่ของ

ประเทศก็เอื้ออำนวยต่อการอพยพเข้ามาใช้ชีวิตร่วมกับชาวไทยโดยไม่จำเป็นต้องปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมมากนัก

จากที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า ชาวจีนมีประวัติการอพยพออกนอกประเทศอันยาวนาน เช่นเดียวกันกับการอพยพสู่สยามของชาวแต้จิ๋วซึ่งเกิดขึ้นด้วยปัจจัยทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ทั้งภายในและภายนอก อย่างไรก็ตาม โดยทั่วไป ไม่มีผู้ใดต้องการอยู่ไกลบ้านเกิดเมืองนอนของตน ชาวแต้จิ๋วผู้ที่อพยพทั้งหลายไม่ได้ตั้งใจจะไปอยู่นอกประเทศนาน แต่ในที่สุด ต้องค้างอยู่โพ้นทะเลด้วยเหตุผลต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น จนมีการผสมกลมกลืนกับประชาชนชาวไทยท้องถิ่น เกิดมีคนรุ่นใหม่ที่เป็นชาวไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋ว ซึ่งได้เติบโตมาตามชุมชนชาวแต้จิ๋วในพื้นที่ต่าง ๆ และเป็นผู้สืบทอดวัฒนธรรมของปู่ย่าตายายมาจนปัจจุบัน

ชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี

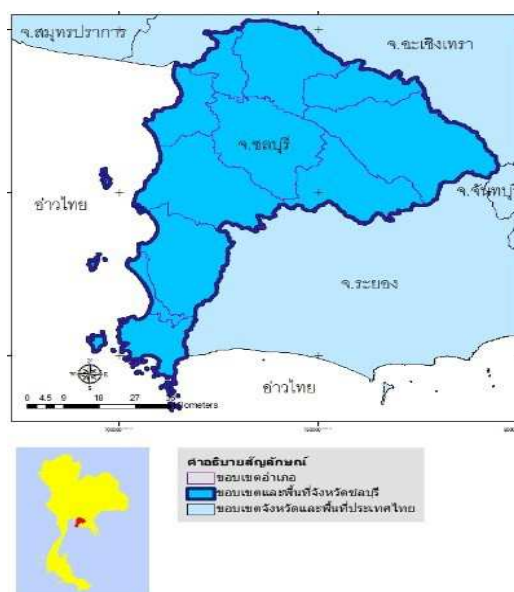
1. ประวัติความเป็นมาและสภาพทั่วไปของเทศบาลเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี
 ชลบุรีเป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของประเทศไทย หรือริมฝั่งทะเลด้านตะวันออกของอ่าวไทย มีระยะทางห่างจากกรุงเทพฯ ไปทางทิศตะวันออกตามเส้นทางหลวงแผ่นดินสายบางนา-ตราด ประมาณ 81 กิโลเมตร หรือตามเส้นทางหลวงพิเศษกรุงเทพฯ-ชลบุรี 79 กิโลเมตร จังหวัดชลบุรี มีเนื้อที่ทั้งสิ้น 4,363 ตารางกิโลเมตร มีอาณาเขตดังนี้ (ดูภาพที่ 3-1)

ทิศเหนือ ติดกับจังหวัดฉะเชิงเทรา

ทิศตะวันออก ติดกับจังหวัดฉะเชิงเทรา จังหวัดจันทบุรีและจังหวัดระยอง

ทิศใต้ ติดกับจังหวัดระยอง

ทิศตะวันตก ติดกับฝั่งทะเลตะวันออกของอ่าวไทย

ภาพที่ 3-1 แผนที่จังหวัดชลบุรี (กระทรวงพลังงาน, 2556)

จังหวัดชลบุรีแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 11 อำเภอ (ดูภาพที่ 3-2) 92 ตำบล 687 หมู่บ้าน การปกครองส่วนท้องถิ่นประกอบด้วยองค์กรบริหารส่วนจังหวัด 1 แห่ง เทศบาลนคร 1 แห่ง เทศบาลเมือง 9 แห่ง เทศบาลตำบล 29 แห่ง องค์การบริหารส่วนตำบล 58 แห่ง และการปกครองพิเศษ 1 แห่ง คือ เมืองพัทยา ซึ่งแยกจากการปกครองของอำเภอบางละมุง

ภาพที่ 3-2 เขตการปกครองในจังหวัดชลบุรี(สำนักงานจังหวัดชลบุรี, 2556)

เว้าแหว่งและลุ่มต่ำ ไม่มีหาดทราย ตลอดแนวมีความยาวประมาณ 1 กิโลเมตร น้ำทะเลท่วมถึง มีป่าชายเลนบ้างเล็กน้อย มีลักษณะภูมิอากาศแบบมรสุมเขตร้อน ไม้ร้อนไม่หนาวจนเกินไป (เทศบาลเมืองชลบุรี, 2555) ตามข้อมูลของสำนักงานสถิติแห่งชาติ (2555) ปี 2553 เทศบาลเมืองชลบุรีมีประชากรรวมทั้งสิ้น 31,887 คน เป็นชาย 14,976 คน หญิง 16,911 คน ประชาชนส่วนมากประกอบอาชีพค้าขาย ที่เหลือทำการประมงหรือทำการเกษตร

เทศบาลเมืองชลบุรีมีประวัติค่อนข้างยาวนาน ซึ่งหากมองย้อนอดีตไปหลายร้อยปี เมืองชลบุรีเป็นชุมชนเมืองชายฝั่งทะเลตะวันออกของอ่าวไทยที่มีชื่อหนึ่งว่า “เมืองบางปลาสร้อย” ปรากฏอยู่ในหลักฐานทางประวัติศาสตร์สมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลายในยุคเดียวกับเมืองบางพระเรือ (ตำบลบางพระในปัจจุบัน) และเมืองบางละมุง (อำเภอบางละมุงในปัจจุบัน) นักโบราณคดีให้ทรรศนะว่า เมืองบางปลาสร้อย บางพระและบางละมุงเป็นชุมชนที่เกิดขึ้นภายหลังเมืองศรีพโลซึ่งเป็นเมืองท่าอยู่บนเส้นทางการเดินทางทางทะเลที่ตั้งอยู่บนตำบลหนองไม้แดง อำเภอเมืองจังหวัดชลบุรี เป็นเมืองที่มีความเจริญรุ่งเรืองในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้นหรือประมาณคริสต์ศตวรรษที่ 15 หรือเก่าไปกว่านั้นอีกเล็กน้อย สันนิษฐานว่าเป็นชุมชนเมืองที่เกี่ยวข้องกับการค้าทางทะเล เป็นที่จอดพักเรือสินค้าแถบอ่าวบางปะกง เรือสินค้าจากจีน เวียดนามและกัมพูชาคงได้มาจอดพักที่เมืองศรีพโลนี้ ในเวลาต่อมา เนื่องจากเกิดการเปลี่ยนแปลงทางภูมิศาสตร์ ทำให้เมืองศรีพโลไม่เหมาะสมที่จะเป็นเมืองท่าต่อไป ความเจริญของชุมชนการค้าของเมืองศรีพโลจึงขยายตัวไปทางเมืองบางปลาสร้อยซึ่งมีทำเลที่ดีกว่าในแง่ของการตั้งหลักแหล่งของชุมชนทำให้เมืองบางปลาสร้อยมีความเจริญขึ้นแทนที่เมืองศรีพโล (เทศบาลเมืองชลบุรี, 2550, หน้า 8)

ในปี พ.ศ. 2476 รัฐบาลได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติระเบียบเทศบาลนครศักราช 2476 ขึ้นเป็นครั้งแรก ในระยะเริ่มต้นของการใช้พระราชบัญญัตินี้ กำหนดให้ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้แต่งตั้งสมาชิกสภาเทศบาลขึ้นดำเนินการก่อน 1 ปี ต่อจากนั้นจึงให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลเมืองชลบุรีขึ้น 18 นาย และทำพิธีเปิดเทศบาลเมืองขึ้นเป็นครั้งแรกเมื่อวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2478 โดยมีนายทองอยู่ กะณะกาสัย หลวงธำรงธุระราษฎร์เป็นนายกเทศมนตรีเทศบาลเมืองชลบุรีเป็นคนแรก และรับโอนกิจการของสุขาภิบาลเมืองชลบุรีมาเป็นของเทศบาล อาทิ โรงไฟฟ้า โรงพยาบาล เป็นต้น (การดี มหาจันทร์, 2550, หน้า 146-147 อ้างอิงจาก สุบิน สืบสงวน, ม.ป.ป., หน้า 96-97)

2. ชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี

ความได้เปรียบทางทำเลที่ตั้ง ณ ชายฝั่งทะเลซึ่งมีคลื่นลมไม่แรงจัดตลอดปี ทำให้ชลบุรีกลายเป็นเมืองท่าสำคัญมาแต่ครั้งโบราณกาล มีชาวจีนล่องเรือสำเภามาค้าขายและอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานเป็นจำนวนมาก ทำให้ชลบุรีกลายเป็นย่านชุมชนจีนที่ใหญ่ที่สุดใน

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คนจีนในชลบุรีส่วนใหญ่เป็นเชื้อสายแต้จิ๋ว ผู้ที่เข้ามาในช่วงต้นรัตนโกสินทร์ ได้ตั้งถิ่นฐานอยู่แถบชายทะเลเมืองบางปลาสร้อย ทำการค้าและประมงอย่างกว้างขวางจนมีเหลือส่งออกไปยังต่างประเทศ อีกทั้งเป็นผู้นำอ้อยเข้ามาปลูก และริเริ่มอุตสาหกรรมน้ำตาลทรายแถบอำเภอบ้านบึง อำเภอบางพลี และอำเภอนนทบุรี ส่วนคนจีนที่อพยพเข้ามาในสมัยรัชกาลที่ 5 มักทำอาชีพปลูกผักและเลี้ยงเป็ดอยู่ในบริเวณเดียวกัน (สำนักงานจังหวัดชลบุรี, 2555)

มีนักวิชาการหลายท่านได้ศึกษาและให้ทรรศนะเกี่ยวกับการเข้ามาตั้งหลักแหล่งในชลบุรีของชาวจีนเอาไว้ อาทิ สุชาติ เถาทอง (2544, หน้า 14) ได้กล่าวไว้ว่า ชาวจีนในชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สันนิษฐานว่า จะเข้ามาประกอบอาชีพสมัยกรุงธนบุรีเป็นต้นมา เพราะในช่วงระยะนี้เป็นระยะที่คนจีนกลุ่มแต้จิ๋วจำนวนมากอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานแถบอ่าวไทยฝั่งตะวันออก ได้แก่ จังหวัดตราด จังหวัดจันทบุรี บางปลาสร้อย (ชลบุรี) แปรดริ้ว (ฉะเชิงเทรา) โดยมีชุมชนชาวจีนที่สำคัญคือ

1. ชุมชนบางปลาสร้อย หรือที่ชาวจีนเรียกว่า “มั่งกะสวย” (ภาษาแต้จิ๋ว) ปัจจุบันเป็นที่ตั้งของเทศบาลเมืองชลบุรี ชาวจีนเข้ามาตั้งถิ่นฐานในจังหวัดชลบุรีประมาณสมัยอยุธยาตอนปลาย เป็นชาวแต้จิ๋ว ประกอบอาชีพทุกชนิดตั้งแต่กสิกรรม รับจ้าง การประมง และการเกษตร
2. ชุมชนแปรดริ้วหรือเมืองฉะเชิงเทรา ซึ่งตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำบางปะกง เป็นชาวจีนที่อพยพมาจากชุมชนจีนที่สำคัญ กรุงเทพฯ เนื่องจากว่าสำเพ็งมีชาวจีนอยู่หนาแน่นเกินไป
3. ชุมชนจีนเมืองจันทบุรี ชาวจีนเข้ามาทำเกษตรกรรม ปลูกพืชเศรษฐกิจ ประเภทพืชสวน พืชไร่ พืชสมุนไพร และการค้าอัญมณี

แต่ มารุต อัมรานนท์ (2526, หน้า 61) เห็นว่า “ชาวจีนเข้ามาตั้งถิ่นฐานในชลบุรีอย่างน้อยที่สุดราวสมัยอยุธยาตอนปลายจากหลักฐานจิตรกรรมฝาผนังที่วัดใหญ่อินทาราม” ซึ่ง ภารดี มหาจันทร์ (2554, หน้า 37) ก็มีทรรศนะสอดคล้องกันว่า

ในพุทธศตวรรษที่ 23 ชาวได้กลายเป็นสินค้าออกที่สำคัญของราชอาณาจักรอยุธยาที่ส่งไปยังภาคใต้ของจีน โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่มณฑลฝูเจี้ยน ซึ่งเป็นดินแดนที่ประสบภัยธรรมชาติที่ร้ายแรงอยู่บ่อย ๆ ในช่วงเวลาเดียวกันนั้น ชาวจีนแต้จิ๋วจากเมืองเฉาโจวหรือซันโจวในปัจจุบัน เริ่มอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานแถบบางปลาสร้อย กลุ่มแม่น้ำบางปะกง กลุ่มแม่น้ำท่าจีน กลุ่มแม่น้ำแม่กลอง และกลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา โดยตั้งบ้านเรือนกระจัดกระจายอยู่ตามบริเวณดังกล่าว ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 2270 เป็นต้นมา

นอกจากนี้ หงหลิน และหลี่ต้าวกาง (Hong Lin, & Li Daogang, 2006, p. 126) ยังได้กล่าวว่า แม้ว่าราชวงศ์ชิงได้สั่งปิดทะเลในปี ค.ศ. 1645 (ตรงกับช่วงรัชสมัยพระเจ้าปราสาททอง สมัยกรุงศรีอยุธยา) แต่ผู้คนจากพื้นที่ฝูเจี้ยน กวางโจว และเฉาโจวยังคงมุ่งหน้าอพยพไปสู่ประเทศ

ไทยอย่างไม่ขาดสาย ทำให้ว่านไผ่ชู่ (สำเนียงภาษาแต้จิ๋วออกเสียงว่า “มั่งกะ-ส่วย”) ซึ่งปัจจุบันเป็นพื้นที่เทศบาลเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี ได้กลายเป็นศูนย์กลางอพยพแรงงานชาวแต้จิ๋ว และที่ภาคใต้เมืองสงขลาเป็นทางเข้าของแรงงานชาวฝูเจี้ยนมาแต่โบราณ ส่วนชาวกวางโจว มักจะขึ้นฝั่งที่อยุธยาและท่าเรือต่าง ๆ ตามชายฝั่งอ่าวไทย สอดคล้องกับ บุญเดิม พันรอบ (2532, หน้า 9) ที่กล่าวว่า ชาวจีนแต้จิ๋วน่าจะเป็นกลุ่มชาวจีนในชลบุรีเป็นส่วนใหญ่ เข้ามาประกอบอาชีพทุกอย่างตั้งแต่รับจ้างสีข้าวด้วยมือ ร่วมทุนกันตั้งโรงสีข้าว แยกออกมาตั้งโรงสีข้าวของตนเอง รับจ้างย้อมผ้า ค้ำผ้า เป็นนายเรือ ค้าขายปลา ของป่า เครื่องเทศ ทำกะปิเคย ทำน้ำปลากระดัก รวมทั้งเป็นชาวไร่ เป็นช่างกล่าวคือ เป็นตั้งแต่กสิจนถึงนายทุน บุญเดิม พันรอบ (2532, หน้า 17) ยังได้กล่าวว่า ลักษณะเด่นชัดการตั้งชุมชนชาวจีนคือในเขตเมือง เช่นที่อำเภอเมือง อำเภอบ้านบึง อำเภอพนัสนิคม อำเภอเมืองจะเป็นชุมชนประมงตั้งอยู่บริเวณฝั่งทะเลอ่าวไทย เคยเป็นเมืองท่าจุดเปลี่ยนระบบการขนส่งระหว่างทางน้ำและทางบก เชื่อมโยงกับกรุงเทพมหานครและเมืองอื่น ๆ ชาวจีนได้เข้ามาประกอบอาชีพรับจ้างเป็นกสิตามเมืองท่า ทำประมง ค้าขายและอุตสาหกรรมการต่อเรือประมง ส่วนในอำเภอบ้านบึง อำเภอพนัสนิคม ชาวจีนได้เข้าไปทำอาชีพปลูกอ้อย ทำโรงสีข้าว และปลูกพืชเศรษฐกิจอื่น ๆ ตอบสนองการขยายตัวของโครงสร้างเศรษฐกิจไทยสมัยนั้น

นอกจากนี้ ธวัช ปุณโณทก (2544, หน้า 11-12) ยังได้กล่าวว่า ชาวจีนที่เข้ามาค้าขายอยู่ในกรุงศรีอยุธยา มักจะจอดเรือ ช่อมเรือที่เมืองจันทบุรีซึ่งมีชาวจีนที่มีฝีมือตั้งอู่ซ่อมเรืออยู่ที่นั่น เพราะเป็นแหล่งที่หาไม้ตะเคียนทองได้ง่าย มีลำต้นขนาดใหญ่ มีทำเลสร้างอู่ต่อเรือ ช่อมเรือได้เหมาะสม ดังที่พระเจ้ากรุงธนบุรีเมื่อครั้งเตรียมทัพกู้ชาติที่เมืองจันทบุรี นั้น โปรดเกล้าฯ ให้ต่อเรือรบ โดยใช้เวลาเพียง 2-3 เดือน ก็ได้เรือจำนวนมาก แสดงว่ามีวัสดุ ช่างฝีมือและกำลังพลพร้อมเพียง ทั้งนี้จึงพอจะสันนิษฐานได้ว่า มีชุมชนจีนจำนวนมากในหัวเมืองจันทบุรีในสมัยนั้น ซึ่งความจริงแล้ว ชุมชนจีนคงตั้งหลักแหล่งอยู่ที่เมืองจันทบุรีและหัวเมืองภาคตะวันออกมาเป็นระยะเวลาานก่อนหน้านั้นแล้ว ดังหลักฐานที่ชาวจีนแต้จิ๋วเรียกเมืองชลบุรีว่า “มั่งกะส่วย” ซึ่งหมายถึงเมืองบางปลาสร้อย แสดงว่าชาวจีนแต้จิ๋วรู้จักเมืองชลบุรีสมัยที่เรียกว่า “เมืองบางปลาสร้อย”

จากที่กล่าวมาข้างต้น แสดงให้เห็นถึงประวัติอันยาวนานของชุมชนชาวจีน โดยเฉพาะชุมชนชาวจีนแต้จิ๋วในเขตเทศบาลเมืองชลบุรี ผู้คนเหล่านี้ได้ผสมกลมกลืนกับคนไทยและวัฒนธรรมไทยระหว่างการดำเนินชีวิต ซึ่งเห็นได้จากที่ บุญเดิม พันรอบ (2532, หน้า 17) ได้กล่าวว่า ชาวจีนจะยังคงใช้ชื่อ-นามสกุลจีนอยู่บ้าง แต่มีจำนวนมากที่เปลี่ยนมาใช้ชื่อ-นามสกุลไทย เรียนภาษาไทย ใช้ภาษาไทยในการดำรงชีวิตและการค้าขายติดต่อกับบุคคลภายนอก แม้กระทั่งการถ่ายโยงประเพณีการเล่นให้ให้ผสมสอดคล้องกับคนไทย อย่างไรก็ตาม ดังที่ ทศนีย์ ทานตวนิช และบุญเดิม พันรอบ (2525, หน้า 95) ได้กล่าวว่า ชาวจีนในชลบุรีถึงแม้จะมีวิถีชีวิตตามแบบคนไทย

ทั่วไป แต่ยังคงยึดถือปฏิบัติตามประเพณีดั้งเดิมของตนอยู่มาก ปัจจุบันถึงแม้เวลาผ่านไปหลายชั่วอายุคน แต่ยังคงสังเกตได้ว่า บ้านเรือนภายในชุมชนส่วนใหญ่ยังคงลักษณะที่เป็นห้องแถวเรียงกันไปตามถนนสองฝั่ง มีส่วนหนึ่งยังคงเป็นบ้านหลังเก่าที่สร้างด้วยไม้สมัยรุ่นปู่ย่าตายาย อีกส่วนหนึ่งได้ซ่อมแซมบูรณะผสมด้วยอิฐตามสภาพ นอกจากนี้ ชาวไทยเชื้อสายจีนผู้ที่ เป็นลูกหลานที่อาศัยอยู่ในชุมชนในปัจจุบันถึงแม้ได้เติบโตมาภายใต้บริบทสังคมวัฒนธรรมไทย แต่วิถีชีวิตยังคงสะท้อนให้เห็นถึงร่องรอยวัฒนธรรมปู่ย่าตายายที่มีภูมิลำเนาที่เฉาโจวอยู่เสมอ

บทที่ 4

ขั้นตอนการปฏิบัติและความเชื่อเกี่ยวกับประเพณีสารทจีนของชาวไทยเชื้อสาย จีนในเขตเทศบาลเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี

จิตรา ก่อหนันทเกียรติ (2556, หน้า 15) ได้กล่าวว่า การไหว้เจ้าเป็นธรรมเนียมประเพณีที่
ลูกหลานจีนปฏิบัติสืบทอดกันมา ตามความเชื่อจะต้องไหว้เจ้าที่และไหว้บรรพบุรุษ เพื่อนำมาซึ่ง
สิริมงคลและนำมาซึ่งความสุขความเจริญแก่ครอบครัว ในปีหนึ่งจะมีการไหว้เจ้า 8 ครั้งตามปฏิทิน
จีน ซึ่งการไหว้สารทจีนในวันที่ 15 เดือน 7 คือการไหว้ครั้งที่ 5 ในรอบปี ภารดี มหาจันทร์ (2554,
หน้า 121,134) ยังได้กล่าวว่า วันสารทจีนเป็นประเพณีประจำปี (ในรอบปี) ของชาวจีนและชาวไทย
เชื้อสายจีนในจังหวัดชลบุรีที่ยังถือปฏิบัติสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน มีความสำคัญเป็นอันดับที่ 2
รองจากเทศกาลตรุษจีน เป็นการเช่นไหว้ครั้งที่ 5 ในรอบปี ซึ่ง ก (นามสมมติ) (สัมภาษณ์, 21
ตุลาคม 2554) ได้ให้คำยืนยันว่า ชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรีเห็นว่า
ประเพณีสารทจีนเป็นธรรมเนียมประเพณีที่เก่าแก่ซึ่งสามารถแสดงถึงความรำลึกถึงและความ
กตัญญูต่อบรรพบุรุษรวมทั้งความเคารพนับถือต่อวิญญาณทั้งหลาย จะนำมาซึ่งสิริมงคล
และความสุขความเจริญแก่ครอบครัว เมื่อถึงวันประเพณีชาวบ้านจึงนิยมประกอบพิธีเช่นไหว้ใน
บ้าน ส่วนในศาสนสถานจีนในเขตพื้นที่ท้องถิ่นก็มีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ขึ้นด้วย

ขั้นตอนการปฏิบัติและความเชื่อเกี่ยวกับประเพณีสารทจีนของครอบครัว

1. ขั้นตอนการปฏิบัติก่อนวันประเพณี

จากการสัมภาษณ์ ข (นามสมมติ) (สัมภาษณ์, 24 ตุลาคม 2554) พบว่า ก่อนวันสารทจีน
ชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลเมืองชลบุรีจะออกไปจับจ่ายซื้อหาข้าวของที่ต้องการใช้ในการ
ประกอบพิธีในวันรุ่งขึ้นบางส่วน อาทิ อาหารแห้ง ไข่ไก่ เครื่องดื่ม ผลไม้ ผักสด รวมทั้ง
เครื่องสักการะบูชา ซึ่งประกอบไปด้วย รูป เทียน กระดาษเงินกระดาษทอง ขี้ไต้ เป็นต้น สำหรับ
อาหารคาว อาทิ ไข่ เป็ดและหมูจุ่มนั้น เพื่อความสะดวก มักจะไม่นิยมซื้อล่วงหน้า นอกจากนี้ ข
(นามสมมติ) (สัมภาษณ์, 25 ตุลาคม 2554) ยังได้เล่าว่า เพื่อความสะดวกสบาย ครอบครัวที่มี
มีฐานะดีจะนิยม “สั่งโต๊ะ” คือสั่งซื้อกับข้าวจากร้านอาหารล่วงหน้า โดยราคาของโต๊ะที่สั่งขึ้นอยู่กับ
ชนิดและจำนวนของอาหาร อย่างไรก็ตาม เนื่องจากการเช่นไหว้ต้องเตรียมอาหารหลาย
ชนิดและหลายชุด ส่วนมากจะไม่สามารถทานได้หมดภายในวันเดียว ดังนั้นไม่ว่าจะทำเองหรือ
สั่งโต๊ะ ชาวบ้านจึงนิยมเลือกอาหารที่เก็บง่าย

2. ขั้นตอนการปฏิบัติในวันประเพณีสารทจีน

จิตรรา ก่อนนันทเกียรติ (2556, หน้า 38) ได้กล่าวถึง การไหว้ในวันประเพณีสารทจีนว่า การไหว้เริ่มตั้งแต่เช้า โดยผู้ที่ถูกไหว้ตามลำดับได้แก่ เจ้าที่ บรรพบุรุษ และผีไม่มีญาติ ซึ่งของไหว้ต้องจัด 3 ชุด เหมือนของไหว้เทศกาลไหว้สิ้นปีทุกประการ รวมทั้งการไหว้ต้องมีขนมไหว้พิเศษคือ ขนมแข่ง ขนมเทียน จากการสัมภาษณ์ (นามสมมติ) (สัมภาษณ์, 24 ตุลาคม 2554) และ ช (นามสมมติ) (สัมภาษณ์, 25 ตุลาคม 2554) พบว่า ในวันสารทจีน ชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี ส่วนมากยังคงจัดการเช่นไหว้ดังที่ จิตรรา ก่อนนันทเกียรติ (2556, หน้า 24) กล่าว คือ เช้าไหว้เจ้า สายไหว้บรรพบุรุษ บ่ายไหว้ผีไม่มีญาติ ข้าวของที่ใช้ในการเช่นไหว้ใน 3 ช่วงเวลาดังกล่าวเป็นคนละชุด ไม่สามารถใช้ซ้ำกันได้ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

2.1 การเช่นไหว้เจ้า

ถาวร สิกขโกศล (2549, หน้า 95) ได้กล่าวว่าในประเทศไทยไม่ปรากฏมีพิธีไหว้เทพจงหยวน โดยเฉพาะ ประเพณีนิยมการไหว้ในวันเทศกาลจีนของไทยจะไหว้เจ้าและเทวดาทั้งหมด ตอนเช้า หนึ่งคนจีนในไทยนับถือ “ตี้จูเอี้ย” (ภาษาแต้จิ๋ว) คือ “เจ้าที่” ส่วนมากมีศาลเล็ก ๆ ตั้งอยู่ในบ้านแทบทุกบ้าน ตี้จูเอี้ยอยู่ได้บังคับบัญชาของ เทพจงหยวน (หรือตี้กวน) จึงถือได้ว่าเป็นตัวแทนของท่านประจำอยู่ทุกบ้าน การไหว้ตี้จูเอี้ยจึงพออนุโลมแทนการไหว้เทพจงหยวนได้

จากการสัมภาษณ์ ค (นามสมมติ) (สัมภาษณ์, 24 ตุลาคม 2554); ฉ (นามสมมติ) (สัมภาษณ์, 25 ตุลาคม 2554); ฅ (นามสมมติ) (สัมภาษณ์, 26 ตุลาคม 2554) พบว่า ชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี ได้จัดการไหว้เจ้าในวันประเพณีสารทจีน ดังนี้ เวลาเช่นไหว้ ช่วง 6-8 โมงเช้า ผู้ได้รับการไหว้ มีเจ้าที่ (หรือตี้จูเอี้ย) เป็นหลัก ซึ่งเชื่อกันว่าเป็นเทพที่ใกล้ชิดมนุษย์มากที่สุด เป็นผู้ที่ทำหน้าที่ดูแลปกป้องรักษาผู้อยู่อาศัยในบ้าน จึงจัดเป็นลำดับขั้นตอนแรกในการเช่นไหว้บูชาในวันสารทจีน เพื่อให้ช่วยคุ้มครองรักษาและให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองในชีวิต มีความร่มเย็นเป็นสุข โดยในครอบครัวของชาวไทยเชื้อสายจีน มักจะมีการจัดสถานที่ที่เชื่อว่าเป็นที่อยู่อาศัยให้กับเจ้าที่ในบ้านซึ่งมีลักษณะเป็นศาลเล็ก ๆ สีแดง ตั้งไว้ในตำแหน่งที่เป็นมงคลตามความเชื่อ เรียกกันว่า ศาลเจ้าที่ (ดูภาพที่ 4-1) สำหรับครอบครัวที่บูชาเทพเจ้าองค์อื่น ๆ อยู่ในบ้านด้วย อาทิ พระโพธิสัตว์กวนอิมเทพเจ้าที่แสดงถึงความอ่อนโยน ความเมตตา รวมถึงความรัก ฮก ลก ซิ่ว ความเจริญก้าวหน้า และความสุขภาพดี आयु่มั่นขวัญยืน จะไหว้พร้อมกันไปกับเจ้าที่ด้วย เพื่อเป็นการขอพรขอโชคกลาง

ตำแหน่งที่จัดการเช่นไหว้ คือ บริเวณหน้าศาลเจ้าที่ เนื่องจากว่าศาลเจ้าที่มักจะจัดตั้งไว้กับพื้น เวลาไหว้จะไม่ตั้งโต๊ะไหว้ โดยจะวางของเช่นไหว้กับพื้นโดยตรง บางบ้านอาจจะปูเสื่อหรือกระดาษไว้รองวางของเช่นไหว้

ภาพที่ 4-1 ศาลเจ้าที่

สิ่งของที่ใช้ในการเซ่นไหว้เจ้า จิตรา ก่อนนทเกียรติ (2556, หน้า 25, 59) กล่าวไว้ว่ามีหลากหลายชนิด จำแนกเป็นหมวดหมู่หลักๆ ได้แก่ ของคาว ของหวาน เครื่องดื่ม ผลไม้ และเครื่องสักการบูชาเช่น กระดาษเงินกระดาษทองและรูปเทียน โดยของคาว ที่นิยมใช้ได้แก่ หมู ไก่ เป็ด ตับ ปลา แล้วแต่อยากไหว้มากหรือน้อย เช่น ไหว้ 1 อย่างคือ ไก่ 1 ตัวหรือเป็ด 1 ตัว ไหว้ 3 อย่างเรียกว่า ชุดซาแซ มี หมู เป็ด ไก่ ไหว้ 5 อย่างเรียกว่า โหงวแซ มีหมู เป็ด ไก่ ตับ ปลา โดยในอดีตที่เคยปฏิบัติมาที่เมืองจีน โหงวแซจะเป็น หมู ไก่ ตับ ปลา กุ้งมังกร แต่เนื่องจากกุ้งมังกรนั้นมีราคาแพงและหายาก เพื่อความเรียบง่ายและประหยัด ปัจจุบันชาวไทยเชื้อสายจีนคนรุ่นหลังมีการปรับมาไหว้เป็นเป็ด ปลาหมึกแห้งแทน ประกอบกับปัญหาทางเศรษฐกิจ ก็มีคนบางส่วนลดการไหว้เป็ดหรือไก่มาเป็นการไหว้ไข่ต้มแทน และในปีที่ใช้หวัดนครระบาด การไหว้เป็นกุ้งก็ได้รับความนิยมด้วย (ดูภาพที่ 4-2, 4-3)

ภาพที่ 4-2 ชุดซาแซ (ไก่ เป็ด ปลาหมึกแห้ง)

ภาพที่ 4-3 ชุดซาแซ (หมู ไก่ ปลาหมึกแห้ง)

สำหรับของควาไหว้เจ้าของชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลเมืองชลบุรี ก (นามสมมติ) (สัมภาษณ์, 21 ตุลาคม 2554) และ จ (นามสมมติ) (สัมภาษณ์, 24 ตุลาคม 2554) ได้ให้ข้อมูลว่า ชาวบ้านโดยทั่วไปนิยมไหว้เป็น “ซาแซ” สำหรับครอบครัวที่มีฐานะดีจะจัดใหญ่ ไหว้ด้วย “โหงวแซ” แต่ก็มีบางบ้านจะไม่ไหว้ของควาเวลาไหว้เจ้าที่เนื่องจากว่าไหว้แล้วต้องบริโภคนเอง แต่พวกเนื้อสัตว์บริโภคมากเกินจะไม่ดีต่อสุขภาพ จึงไม่ค่อยใช้ของควาในการไหว้หรือพยายามลดน้อยลงโดยมีการไหว้ไข่ไก่ต้มแทนเนื้อสัตว์ นอกจากนี้ บางบ้านเชื่อว่า เจ้าที่เป็นเทพที่กินเจ จึงไม่ใช่ของควาในการเซ่นไหว้ก็มี

อย่างไรก็ตาม ของควาที่ชาวบ้านใช้ไหว้ทั้งหมดนั้นเลือกมาอย่างพิถีพิถัน ล้วนมีความหมายมงคล ซึ่ง จิตรา ก่อรัตนเกียรติ (2556, หน้า 70-71) ได้กล่าวไว้ดังนี้

หมู มีความหมายมงคล หมายถึงความอุดมสมบูรณ์

ไก่ มีความหมายมงคลสองอย่าง คือ หงอนไก่ สื่อถึงหมวกขุนนาง ไหว้ไก่เพื่อให้ก้าวหน้าในงาน และการที่ไก่ขันทุกเช้าสะท้อนการรุ่งเรือง ไหว้ไก่เพื่อให้ฉลาดรู้งานนั่นเอง

ตับ มีความหมายมงคลถึงความก้าวหน้า เพราะคำจีนแต่จิวของตับ คือ ก้าว พ้องเสียงกับคำว่าก้าวที่แปลว่าขุนนาง

ปลา มีความหมายมงคลเป็นวลีอวยพรตามสำเนียงแต้จิ๋วว่า อู่ฮื้อฮื้อฮื้อ แปลว่าเหลือกินเหลือใช้

เป็ด มีความหมายมงคลให้มีครบและมั่งคั่ง

กุ้ง เป็นการยืมความหมายมาจากกุ้งมังกรว่าให้มีอำนาจวาสนา

ปลาหมึกแห้ง มีหลายความหมายมงคล คือ หนึ่งบัณฑิตสมัยก่อนต้องใช้หมึกเขียนหนังสือให้ปลาหมึกเพื่อให้มีหมึกหรือมีวิชาความรู้ สอง หนวดปลาหมึก ให้มีมือมากมายช่วยทำงาน สามการเป็นของแห้งของปลาหมึกคือ ให้มีของแห้งเก็บไว้เพื่อเหลือเผื่อขาด

ไข่ มีความหมายมงคลถึงการเกิดที่จะได้เจริญเติบโต และก้าวหน้าต่อไป

ธ (นามสสมติ) (สัมภษณ์, 16 พฤศจิกายน 2554); ย (นามสสมติ) (สัมภษณ์, 31 สิงหาคม 2555) ก็ได้กล่าวในทำนองเดียวกันว่า ของดาวแต่ละอย่างที่ชาวไทยเชื้อสายจีนเลือกมาประกอบพิธีเช่นไฉวันนั้น ล้วนแล้วแต่มีนัยที่เป็นมงคลอยู่ในตัว อาทิ หมู มีลักษณะตัวอ้วน สื่อความหมายถึง ความมั่งคั่ง ความอยู่ดีกินดี ความอุดมสมบูรณ์ ไก่ มีรูปลักษณะสง่างาม หงอนไก่เหมือนหมวกขุนนางจีนสมัยโบราณ สื่อความหมายถึงความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน อีกทั้งไก่ตื่นเช้าทุกวัน สื่อถึงความขยันขันแข็งและการรู้งาน ตับ ตามสำเนียงภาษาแต้จิ๋วเรียกว่า “กั้ว” พ้องเสียงกับคำว่า “官 (Guan)” ในภาษาจีนกลาง ซึ่งมีความหมายแปลว่าขุนนาง ไฉวันจึงสื่อถึงความหมายขอให้ก้าวหน้าในการงาน ปลา สำเนียงภาษาแต้จิ๋วเรียกว่า “ฮื้อ” โดยมีวลิมงคลว่า “ฮื้อฮื้อฮื้อฮื้อ” หมายถึงอุดมสมบูรณ์ เหลือกินเหลือใช้ กุ้งมังกร มีรูปลักษณะหัวใหญ่ มีก้ามยาว ให้ความรู้ลึกถึงอำนาจวาสนา ต่อมากุ้งมังกรหายากจึงเปลี่ยนเป็นเป็ดหรือปลาหมึกแห้งแทน เป็ด สื่อความหมายถึงความมั่งคั่ง สิ่งที่เป็นสิริมงคล ความสะอาด ความสามารถอันหลากหลาย ปลาหมึก ไฉวันเพื่อให้มีหมึกหรือมีความรู้ เป็นการอวยพรให้เป็นบัณฑิตหรือผู้มีความรู้

สำหรับของหวาน จิตรา ก่อนันทเกียรติ (2556, หน้า 25) ได้กล่าวว่า ขนมขงขนมเทียน เป็นของไหว้พิเศษในวันไหว้สิ้นปีและสารทจีน นอกจากนั้น ยังมีฮวกก้วยหรือขนมถ้วยฟู คักท้อก้วยหรือขนมกุยช่ายหรือไส้อื่น ๆ เช่น ไส้หน่อไม้ ไส้ผักกะหล่ำ ไส้ข้าว ซาลาเปา ขนมจันอับ น้ำตาลทรายใส่ถั่ว จ (นามสสมติ) (สัมภษณ์, 24 ตุลาคม 2554) ได้กล่าวในทำนองเดียวกันว่า ของหวานที่ชาวไทยเชื้อสายจีนใช้ไหว้ในสารทจีนมีขนมขง ขนมเทียนเป็นหลัก นอกจากนี้อาจใช้ขนมถ้วยฟู ซาลาเปา ขนมจันอับ ขนมไข่ ประกอบ สำหรับจำนวนชนิดของหวานนิยมให้สอดคล้องกับตัวเลขของดาวที่จัดไหว้ คือ ถ้าไหว้ของดาว 3 อย่าง ก็นิยมไหว้ของหวาน 3 อย่าง เรียกว่า “ซาเปี้ย” ถ้าไหว้ของดาว 5 อย่าง ก็นิยมไหว้ของหวาน 5 อย่าง เรียกว่า “โหวงเปี้ย” แต่ละชนิดจะไหว้มากน้อยเท่าไรแล้วแต่จะใช้ โดย จิตรา ก่อนันทเกียรติ (2556, หน้า 79) ได้กล่าวถึงความหมายของขนมไหว้ต่าง ๆ ว่า

ขนมขงขนมเทียน มีความหมายให้ชีวิตหวาน และร่ำรวยมีมากเป็นขง มีปัญญาเหมือนเทียนที่ส่องสว่าง ยิ่งยุคนี้เป็นยุคนี้เป็นยุคขนมขงพัฒนามีการใช้ข้าวเหนียวดำและใส่มะพร้าวอ่อนทำให้ยังน่ารับประทาน

ขนมฮวกก้วยหรือขนมถ้วยฟู ฮวก แปลว่างอก ไฉวันเพื่อให้งอกงามเฟื่องฟู ก้วย แปลว่า

ขนม

ขนมไข่ ไหว้เอาความหมายมงคล ไข่เป็นการเกิดที่จะเติบโตรุ่งเรืองต่อไป
ขนมคักท้อกล้วย ขนมนี้ตั้งใจทำเป็นรูปลูกท้อ ผลไม้ที่อวยพรให้อายุยืน คักท้อกล้วยมี
หลายไส้ ทุกไส้ล้วนมีความหมายมงคลอวยพรให้มีโชคลาภร่ำรวย

ซาลาเปา ไหว้ซาลาเปาเพื่อห่อโชคลาภ

ขนมจันอับ คือขนมแห้ง 5 อย่าง ได้แก่ ถั่วเคลือบ ถั่วตัด งาตัด ข้าวพองและฟักเชื่อม
ซึ่งบางเจ้าจะมีขนมตะปุกรอบเข้ามีแทน โดยรวมไหว้เอาความหมายมงคลหลายอย่าง ได้แก่ ไหว้
ของหวานเพื่ออวยพรให้ชีวิตหวาน ๆ แล้วข้าว ถั่ว งาเป็นธัญพืช ธัญญา แปลว่า งอกงาม ชาวจีน
เรียกธัญพืชว่า โหงวเจ้งจี หมายถึง เมล็ดพันธุ์ที่งอกง่ายขึ้นง่าย กินแล้วอึดท้องง่ายด้วย ส่วนไหว้ฟัก
เชื่อมเพื่อฟักเงินฟักทองฟักความหวาน อนึ่ง ไหว้ของแห้งเพื่อให้มีกินมีเก็บเสมอ

ขนมเป็ยะ คือขนมห่อไส้หวาน ๆ คือ ห่อความหวานและความหมายมงคลของไส้มา
ให้ เช่นถั่วแดงคือธัญพืชสีแดง

นอกจากนี้ ญู (นามสมมติ) (สัมภาษณ์, 25 ตุลาคม 2554); น (นามสมมติ) (สัมภาษณ์,
16 พฤศจิกายน 2554) ได้กล่าวเพิ่มเติมเกี่ยวกับของหวานที่ชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาล
เมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรีว่า

ขนมแข่ง ทำด้วยน้ำตาลปีบและน้ำกะทิ มีรสชาติหวานชื่น สื่อถึงชีวิตมีความราบรื่น
อีกทั้งขนมแข่งห่อด้วยใบตองทำเป็นลักษณะคล้ายชะลอมที่ใช้เก็บของ เมื่อรวมกันกับความหวาน
ชื่น จึงสื่อถึงความหวานชื่นอันสมบูรณ์ ขนมแข่งมักมีการแต้มจุดสีแดงไว้ตรงกลางเนื่องจากว่า
ชาวจีนมีความเชื่อที่ว่าสีแดงเป็นสีแห่งความเป็นสิริมงคล (ดูภาพที่ 4-4)

ขนมเทียน ไม่ใช่ขนมของชาวจีนดั้งเดิม แต่เป็นขนมที่ถูกดัดแปลงขึ้นจากชาวจีน
โพ้นทะเลโดยดัดแปลงจากขนมไส้ไก่ท้องถิ่นของไทยที่ทำจากขนมแป้งข้าวเจ้าผสมกะทิ
มาเป็นแป้งข้าวเหนียวแทน สื่อถึงความหมายให้สว่างรุ่งเรืองในชีวิต รูปลักษณะขนมเทียนที่
เป็นสามเหลี่ยมกรวยแหลม มีลักษณะมงคลในทางศาสนา คือ เจดีย์ (ดูภาพที่ 4-5)

ขนมถ้วยฟู สื่อถึง ความเพิ่มพูน เฟื่องฟู

ซาลาเปา ไหว้เพื่อให้ “เปาไช้” แปลว่า “ห่อโชค”

จันอับ สำเนียงภาษาแต้จิ๋วออกเสียงว่า จังอับ เดิมเป็นชื่อเรียกกล่องถายหรือกล่อง
บูชา ซึ่งในกล่องใส่ขนมจันอับไหว้เจ้า ต่อมาจึงมีการเรียกขนมเหล่านั้นว่าจันอับ โดยจันอับ
แบบแต้จิ๋วประกอบด้วยขนม 5 ชนิด ได้แก่ ถั่วตัด งาตัด ลูกกวาด ข้าวพอง และฟักเชื่อมซึ่งสื่อถึง
ความร่ำรวยและความหวานของชีวิต (ดูภาพที่ 4-6)

ขนมไข่ สื่อถึงความเจริญเติบโต

ขนมชีว่ท้อ เป็นสัญลักษณ์แห่งความมีอายุยืน (ดูภาพที่ 4-7)

ภาพที่ 4-4 ขนมขง

ภาพที่ 4-5 ขนมเทียน

ภาพที่ 4-6 จันอับ

ภาพที่ 4-7 ขนมชีว่ท้อ

ด้านเครื่องคิม ๓ (นามสมมติ) (สัมภาษณ์, 26 ตุลาคม 2554) กล่าวว่า ปกติมีน้ำชา 5 ถ้วยตั้งไว้เจ้าที่อยู่เป็นประจำทุกวัน แล้วเมื่อไรไหว้ของควาจะต้องไหว้เหล้าด้วย เช่นเดียวกัน ในวันประเพณีสารทจีน จะไหว้เหล้า 5 ถ้วยด้วย

ด้านผลไม้ จิตรา ก่อนันทเกียรติ (2556, หน้า 82) ได้กล่าวว่า ในการจัดผลไม้ไหว้จะจัดก็อย่างนั้น ถ้าใช้สูตรคนโบราณก็คือ จัดจำนวนตามชุดไหว้ของควาและขนมหวาน แต่ก็ไม่ได้ถือ

เป็นกฏตายตัว ทุกบ้านสามารถไหว้ผลไม้ที่ชนิดก็ได้ เพราะหลายครั้งเราอาจเตรียมผลไม้ไหว้แล้วแต่บังเอิญไปเจอผลไม้สวย ๆ จากอีกแห่งหรือมีใครให้ผลไม้ดี ๆ มี ก็สามารถนำมาไหว้ได้ โดย ป (นามสมมติ) (สัมภาษณ์, 16 พฤศจิกายน 2554) ได้กล่าวว่า ชาวไทยเชื้อสายจีนนิยมใช้ส้ม แอปเปิ้ล หรือกล้วย เป็นหลัก นอกจากนั้นที่นิยมใช้กันยังมี ส้มโอ องุ่น ทับทิม ลำไย สับปะรด สาลี่ ลิ้นจี่ ลูกพลับ แก้วมังกร เงาะ เป็นต้น จะไหว้ 1 หรือ 3 หรือ 5 อย่างแล้วแต่ความสะดวกของแต่ละครอบครัว ไหว้ 3 อย่าง เรียกว่า “ซำก้วย” (ดูภาพที่ 4-8) ไหว้ 5 อย่าง เรียกว่า “โหงวก้วย” (ดูภาพที่ 4-9) อย่างไรก็ตามไม่ว่าจะไหว้มากหรือน้อย ชาวบ้านจะนิยมเลือกแบบสด ๆ ไม่มีรอยข้ำ นอกจากนี้ ฎ (นามสมมติ) (สัมภาษณ์, 26 ตุลาคม 2554); ท (นามสมมติ) (สัมภาษณ์, 16 พฤศจิกายน 2554); ด (นามสมมติ) (สัมภาษณ์, 31 สิงหาคม 2555) ได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า ผลไม้ที่ชาวไทยเชื้อสายจีนนิยมเลือกใช้ในการเซ่นไหว้ส่วนมากมีความหมายที่เป็นมงคลอยู่ในตัว รายละเอียดดังนี้

ส้ม สำเนียงภาษาแต้จิ๋วเรียกว่า “ไต้กิก” พ้องเสียงกับคำว่า “大吉 (Daji)” ในภาษาจีนกลางหมายถึง ความมั่งคั่ง โชคดี

แอปเปิ้ล สำเนียงภาษาแต้จิ๋วเรียกว่า “เผ่งก้วย” “เผ่ง” พ้องเสียงกับคำว่า “平 (Ping)” หมายถึง ความสันติสุข สันติภาพ ความราบรื่น

ภาพที่ 4-8 ซำก้วย (ส้ม แอปเปิ้ล กล้วย) ภาพที่ 4-9 โหงวก้วย (ส้ม แอปเปิ้ล องุ่น กล้วย สับปะรด)

กล้วย สำเนียงภาษาแต้จิ๋วเรียกว่า “เฮียงเจีย” หรือ “เกงเจีย” หวีหนึ่งมีลูกกล้วยเป็นจำนวนมาก สื่อถึงการมีลูกหลานสืบสกุลเต็มบ้านเต็มเมือง อีกทั้งด้วยรูปลักษณะที่คล้ายมืออ้าก

สื่อถึงการกวักโชคลาภเข้ามา

ส้มโอ สำเนียงภาษาแต้จิ๋วเรียกว่า “ตัวไต้กิก” มีนัยหมายถึง มหามงคล โชคดี

องุ่น สำเนียงภาษาแต้จิ๋วเรียกว่า “พุท้อ” แปลว่า งอกงาม ความเพิ่มพูน

ทับทิม สำเนียงภาษาแต้จิ๋วเรียกว่า “เจียะลิ้ว” เป็นผลไม้ที่มีเมล็ดมาก สื่อถึงการมี

ลูกมีหลานจำนวนมาก

ลำไย สำเนียงภาษาแต้จิ๋วเรียกว่า “หนึ่กเอี้ย” ความหมายตามตัวอักษรในภาษาจีนคือ แก้วตามังกรซึ่งมังกรเป็นสัญลักษณ์ของฮ่องเต้จีนในสมัยโบราณ ดังนั้นถึงสื่อถึง ความเป็นผู้ที่มีอำนาจ เป็นผู้นำปวงชน และเป็นผู้ที่ได้รับความเคารพนับถือ

สับปะรด สำเนียงภาษาแต้จิ๋วเรียกว่า “อั้งไล้” แปลว่า มีโชคมาหา อีกทั้งสับปะรด มีรูปลักษณะคล้ายมีดวงตารอบตัว สื่อถึงความรอบคอบ รอบรู้ในสิ่งต่าง ๆ คุณเลกิจการงานได้ทั่วถึง สายตากว้างไกล

สาลี สำเนียงภาษาแต้จิ๋วเรียกว่า “ไล้” พ้องเสียงกับคำว่า “来 (Lai)” (หมายถึง “มา”) สื่อถึง มีเงินทองโชคลาภไหลมาเทมา สาลีมีการใช้ไหว้เจ้ากัน แต่ไม่นิยมไหว้บรรพบุรุษและวิญญาณไร้ญาติ

ลิ้นจี่ สำเนียงภาษาแต้จิ๋วเรียกว่า “หน่ยก้วย” ผิวสวยมีสีแดงสด ถือว่าเป็นสีแห่ง ความเป็นสิริมงคล

ลูกพลับ สำเนียงภาษาแต้จิ๋วเรียกว่า “ไล้” มีนัยหมายถึง ความขยันหมั่นเพียร

แก้วมังกร สื่อถึงความรู้เรื่องมีอำนาจ มีวาสนา

นอกจากผลไม้ดังกล่าว ชาวไทยเชื้อสายจีนยังนิยมใช้ผลไม้ที่อยู่ในฤดูกาลของไทยมา เช่น ไหว้ด้วยเนื่องจากหาซื้อง่ายและราคาไม่แพง อาทิ เงาะ ชมพู สำหรับผลไม้ที่ไม่นิยมใช้ไหว้พ (นามสมมติ) (สัมภาษณ์, 31 สิงหาคม 2555) ได้กล่าวว่า มีผลไม้หลายอย่างที่ชาวบ้านไม่นิยมนำมาไหว้เนื่องจากมีความหมายที่ไม่เป็นมงคลตามชื่อ อาทิ ละมุด ซึ่งการละมุด คือ การจากบนลง ไปข้างล่าง มังคุด มีนัยว่าการทำอะไรแล้วไม่ได้ดีเท่าที่ควร ไปไม่ถึงที่สุด ไม่โดดเด่น พุทธาสื่อถึงความสร้างชา น้อยหน้าและน้อยโหน่งสื่อถึงทำอะไรแล้ว มีอุปสรรคปัญหา ไม่สมบรูณ์แบบ ได้ผลเพียงน้อยนิด มะเฟืองมีนัยว่าทำอะไรแล้วมักผิดเคือง เจออุปสรรคปัญหา มะไฟ “ไฟ” สื่อถึงความร้อน ทำอะไรแล้วมักต้องเร่รอนเหมือนไฟลน ไม่ได้คุณภาพ ระกำสื่อถึงความโศกเศร้า ลูกจาก สื่อถึงการพลัดพราก เป็นต้น โดยสรุปแล้ว ดังที่ จิตรรา ก่อนนันทเกียรติ (2556, หน้า 85) ได้กล่าวว่า ชาวบ้านจะนิยมผลไม้ที่ชื่อมีความหมายมงคล ยังนิยมไหว้ผลไม้ที่หวาน และยังได้กล่าวเพิ่มเติมว่า ชาวบ้านไม่นิยมไหว้ผลไม้ที่มีรสชาติฝาดหรือขม เช่น มะขามป้อม มะขามเปียก เพราะเชื่อว่าอาจทำให้ชีวิตเสียหายได้

สำหรับเครื่องสักการบูชา จิตราก่อนันทเกียรติ (2556, หน้า 81) มีการกล่าวว่า
 ไห้วเจ้าที่นิยมไห้วด้วยก้อจี้ ถังเงินถังทอง และค้อซีหรือกระดาดเงินทองที่พับเป็นรูปเรือแล้ววน
 เป็นวง บางคนเรียกว่า กงจักร หลัง ๆ มีแบบพิมพ์ลายแล้วพับเป็นดอกบัว หรือสับประค หรือ
 แบบอื่น สำหรับรูปไห้ว คนละ 3 ดอกหรือ 5 ดอกก็ได้ ฎ (นามสมมติ) (สัมภษณ์, 25 ตุลาคม 2554)
 กล่าวถึงเครื่องสักการบูชาในบ้านว่า ใช้ รูป 5 ดอก เทียน 1 คู่ ซึ่งส่วนมากนิยมใช้เทียนแดงขาไม้
 เนื่องจากว่าสีแดงเป็นสิริมงคลสำหรับชาวจีน แต่ก็มีบางครอบครัวใช้เทียนเหลืองโดยไม่ได้เคร่งใน
 เรื่องสีมาก สำหรับกระดาดที่นิยมใช้ไห้วเจ้าที่มีหลายชนิด ฐ (นามสมมติ) (สัมภษณ์, 26 ตุลาคม
 2554); ณ (สัมภษณ์) (สัมภษณ์, 26 ตุลาคม 2554) ได้ให้รายละเอียดกระดาดเงินกระดาดทอง
 ที่ชาวไทยเชื้อสายจีนดังนี้

เทียนเจ้าจี้ (ดูภาพที่ 4-10) คือกระดาดสีแดงขนาดใหญ่ที่มีทั้งหมด 5 ท่อน ซึ่งเป็น
 ศิลปะการตัดกระดาดโบราณที่ยังหลงเหลือ มีลวดลายงดงามที่เป็นอักษรจีนมงคลในกรอบ
 ดอกไม้ ท่อนหนึ่งสามารถแยกออกเป็น 3 ส่วน โดยส่วนด้านบนมีคำว่า “神功保佑
 (ShenGongBaoYou)” สำเนียงแต้จิ๋วออกเสียงว่า เซ้งกงป้ออิ้ว แปลว่าเทพปกป้อง ส่วนตรงกลาง
 มีคำว่า “发财 (FaCai)” สำเนียงแต้จิ๋วออกเสียงว่า ฮวกไ้ แปลว่าโชคดีร่ำรวย และส่วนด้านล่าง
 มีคำว่า “合家平安 (HeJiaPingAn)” สำเนียงแต้จิ๋วออกเสียงว่า สะแกฝงอั้ง แปลว่าขอให้
 ครอบครัวสุขสงบ (อ่านจากขวาไปซ้ายแบบโบราณ) เทียนเจ้าจี้จะใช้ไห้วเทพเจ้าเพียงอย่างเดียว
 จะไม่ใช้ไห้วบรรพบุรุษหรือคนตาย

กิมเต้าหิ้งเต้า (ดูภาพที่ 4-11) เปรียบเสมือนถังเงินถังทองใช้ไห้วเจ้าเพื่อขอเงินทอง
 โชคลาภ

หิ้งเตี้ย (ดูภาพที่ 4-12) เป็นกระดาดใบใหญ่หน้าทองหลังเงิน มีกระดาดแดง ๆ
 แป๊ะ เรียกว่า อั้งจี้ จะใช้ตามจำนวนเดือนในแต่ละปี เช่น 12 แผ่นหรือ 13 แผ่น ถ้าปีใดมีเดือนเกิน
 ใช้ไห้วเจ้าชั้นเทพขึ้นไป (ปดั่งแต่เจ้าที่จั้นไป)

ตัวกิม (ดูภาพที่ 4-13) เป็นกระดาดสีส้มและมีสีทองตรงกลาง ซึ่งนอกจากนำไปไห้ว
 เจ้าแล้วสามารถใช้ไว้บรรพบุรุษได้ด้วย โดยมีการนำมาพับเป็นแบบต่าง ๆ เรียกว่า ค้อซี (ดูภาพที่ 4-
 14)

อ่วงป้อตัวกิม (ดูภาพที่ 4-15 , 4-16) ประกอบด้วยอ่วงป้อและตัวกิม (กระทง) ที่พบ
 เห็นบ่อยมีอยู่ 2 รูปแบบ รูปแบบที่หนึ่งคือใช้กระทง 1 ใบต่อกระดาดตัวกิม 12 แผ่น โดยมีสาเหตุที่
 ใช้ตัวกิม 12 แผ่นเพราะว่า ใน 1 ปีมี 12 เดือน อีกรูปแบบหนึ่งคือใช้อ่วงป้อ 2 แผ่นต่อตัวกิม 16 แผ่น
 ซึ่งตัวเลขรวมกันคือ 18 หมายถึงพระอรหันต์ 18 พระองค์จะมาคุ้มครอง อ่วงป้อตัวกิมในตลาด
 ปัจจุบันมีรูปทรงหลากหลายเพิ่มมากขึ้นซึ่งจะเน้นความสวยงามเป็นหลักโดยไม่ได้ยึดมั่น

ตามความคิดดังกล่าวมานัก อย่างไรก็ตาม การที่ชาวบ้านใช้อ่องป้อตัวกิมไหว้ตั้งจู้และเจ้าระดับสูง
 ล้วนแล้วแต่เพื่อความเป็นสิริมงคล ขอโชคลาภให้ร่ำรวยและเพื่อตอบแทนที่ท่านช่วยให้
 ประสบความสำเร็จ

ภาพที่ 4-10 เทียงเต่าจี้

ภาพที่ 4-11 กิมเต้าหิ้งเต้า

ภาพที่ 4-12 หิ้งเตี้ย

ภาพที่ 4-13 ตัวกิม

ภาพที่ 4-14 ค้อชี

ภาพที่ 4-15 อ่าวงป้อตัวกิม

ภาพที่ 4-16 อ่าวงป้อตัวกิม

ภาพที่ 4-17 ตัวอย่างสิ่งของที่ใช้ในการเซ่นไหว้เจ้าที่

เมื่อทุกอย่างเตรียมพร้อม ก็เริ่มการเซ่นไหว้ โดย บ (นามสมมติ) (สัมภาน์, 16 พฤศจิกายน 2554) ได้กล่าวถึงขั้นตอนการปฏิบัติในการเซ่นไหว้ว่า เมื่อจัดตั้งของเซ่นไหว้เรียบร้อยแล้ว (ภาพที่ 4-17) ผู้อาวุโสสูงสุดในครอบครัวจะจุดธูป 5 ดอก คุกเข่าตั้งจิตอธิษฐานขอพรต่อหน้าศาลเจ้าที่โดยมักจะอธิษฐานด้วยภาษาแต้จิ๋ว ผู้ที่พูดแต้จิ๋วไม่เป็นถึงจะใช้ภาษาไทย คำอธิษฐานตามแต่จะว่าในสิ่งที่เป็นมงคลแก่ตนและสมาชิกในครอบครัว เพื่อให้เกิดลาภผล โชคดีมีความสุข อาทิ “ไต่กิกไต่หลี่” คือ ขอให้ประสบแต่โชคดีเยี่ยมด้วยลาภยศสักการะ “อิกฟั่งฮวงสูง” คือ ขอให้ทุกอย่างราบรื่นตลอดรอดฝั่ง “ไช้จ้วงก้วงจิ่ง” คือขอให้เงินทองไหลมาเทมา เป็นต้น ผู้สูงอายุที่ไม่สะดวกในการคุกเข่าจะใช้มานั่งเตี้ย ๆ หรือนั่งยอง ๆ เมื่ออธิษฐานเสร็จจะถือธูปกราบ 3 ครั้งแล้ว

นำรูป 3 ดอกไปปักไหว้ในกระถางรูป อีก 2 ดอกปักที่ประตูหน้าบ้านซ้ายและขวา (ดูภาพที่ 4-18, 4-19) เพื่อเป็นการขอให้หิ้งซึ่ง คือ เทพเจ้าผู้พิทักษ์รักษาประตูบ้านให้วิญญาณบรรพบุรุษเข้ามาในบ้านเพื่อรับของเซ่นไหว้ ท (นามสมมติ) (สัมภาษณ์, 16 พฤศจิกายน 2554) ได้เล่าว่า สมัยก่อนทุกคนในครอบครัวต้องเข้าร่วมพิธีเซ่นไหว้ ปัจจุบันไม่ค่อยเคร่ง ส่วนมากมีแค่ผู้อาวุโสเป็นตัวแทนในการเซ่นไหว้ ซึ่งอาจเป็นเพราะวันสารทจีนไม่ตรงวันหยุด คุณหนุ่มสาวต้องออกไปทำงานแต่เช้า อีกทั้งคนรุ่นหลังพูดภาษาแต้จิ๋วไม่ได้ อีกด้วย จึงไม่ค่อยได้ร่วมไหว้ เมื่อค่อยเวลาจนรูปเทียนใกล้หมด จะนำกระดาษเงินกระดาษทองต่างไปเผาที่ถังเตรียมวางไว้หน้าบ้าน และขอลาของเซ่นไหว้ โดยส่วนมากขอลาตอนที่รูปเทียนยังไม่หมดดอก เนื่องจากว่า “เทียน” ในภาษาแต้จิ๋วออกเสียงว่า “เจก” ฟ้องเสียงกับ คำว่า “积 (Ji)” ที่มีความหมายว่า “สะสม” ถ้าเทียนเหลือ หมายถึงสะสมเหลือ จึงนิยมลาตอนรูปเทียนยังเหลืออยู่บ้าง วิธีการลาคือ ให้อยกของเซ่นไหว้ต่าง ๆ ขึ้นพร้อมกล่าวคำขอลาประมาณว่า “ลูกขอลาของอันเป็นมงคลเหล่านี้” เพื่อบอกกล่าวให้เจ้าที่ทราบว่าจะนำของต่าง ๆ ไปเก็บแล้ว

ภาพที่ 4-18 ปักรูปที่ประตูหน้าบ้านทางซ้าย

ภาพที่ 4-19 ปักรูปที่ประตูหน้าบ้านทางขวา

2.2 การเซ่นไหว้บรรพบุรุษ

จิตรา ก่อนันทเกียรติ (2556, หน้า 26) เคยได้กล่าวเกี่ยวกับการเซ่นไหว้บรรพบุรุษว่า มีของควาซึ่งแล้วแต่จะไหว้เป็นซาแซหื้อโหวงแซ มีข้าวสวยซึ่งใส่ชามพร้อมตะเกียบ โดยจำนวนชุดตามจำนวนบรรพบุรุษนิยมนับถือแก่รุ่นปู่ย่า เช่น ถ้าพ่อแม่เสียชีวิตครบหมดแล้วก็จัด 4 ที่ คือ ปู่ ย่า พ่อ

แม่ ยังมีกับข้าวไหว้บรรพบุรุษ นิยม 8 อย่างหรือ 10 อย่าง โดยมีของน้ำ 1 อย่าง ขนมไหว้และผลไม้เหมือนที่ใช้ไหว้เจ้า โดยขนมแข็ง ขนมเทียนต้องมียื่นพื้นเป็นหลัก สำหรับจำนวนชนิดของผลไม้ไหว้ จะสอดคล้องกับของคาวและขนมไหว้ เครื่องคัมมีน้ำชา เหล้า ซึ่งจัดตามจำนวนบรรพบุรุษที่ไหว้ กระจายเงินกระจายทองมีอวงแซ่จี สำหรับเป็นใบเบิกทางให้บรรพบุรุษลงมารับของ นอกจากนี้ ยังไหว้คือซีแบบตัวกิม กิมจ้าว กิมเตี้ยวหรือทองแท่งสำเร็จรูป แบนก้งเด็ก เป็นต้น การไหว้นั้น ไหว้ที่หน้ารูปบรรพบุรุษหลังจากไหว้เจ้าที่เสร็จแล้ว ใช้รูปคนละ 3 ดอก โดยต้องจุดธูปไหว้ขออนุญาตเจ้าประตูก่อน เพื่อขอให้วิญญาณบรรพบุรุษเข้ามารับเครื่องเซ่นในบ้านได้

จากการสัมภาษณ์ ค (นามสมมติ) (สัมภาษณ์, 24 ตุลาคม 2554); ฉ (นามสมมติ) (สัมภาษณ์, 25 ตุลาคม 2554); ฅ (นามสมมติ) (สัมภาษณ์, 26 ตุลาคม 2554) พบว่า ชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี ได้จัดการเซ่นไหว้บรรพบุรุษในวันประเพณีสารทจีนดังนี้

เวลาเซ่นไหว้คือ ประมาณ 8-11 โมง หลังการเซ่นไหว้เจ้าที่

ตำแหน่งที่จัดการเซ่นไหว้ คือ ตั้งโต๊ะสูงไหว้ที่หน้ารูปหรือป้ายวิญญาณบรรพบุรุษหรือหิ้งบูชาบรรพบุรุษ

สิ่งของที่ใช้ในการเซ่นไหว้บรรพบุรุษเช่นเดียวกับสิ่งของที่ใช้ไหว้เจ้า มีทั้งของคาวของหวาน เครื่องคัม ผลไม้ แต่เป็นคนละชุดกับชุดที่ใช้ไหว้เจ้าที่ก่อนหน้านี้ ที่แตกต่างคือ นอกจากของคาวแล้ว บางบ้านหากมีการไหว้อาหารเจแห้งให้แก่บรรพบุรุษด้วย อาทิ วุ้นเส้น ดอกไม้จีน เห็ดหูหนู เห็ดหอม ฟองเต้าหู้ บะหมี่กึ่งสำเร็จรูป เป็นต้น เครื่องคัมนั้นนอกจากไหว้ ชา เหล้าแล้ว อาจ ไหว้ น้ำอัดลม นมกล่องประกอบด้วยซึ่งปริมาณนั้นขึ้นอยู่กับกำลังของแต่ละครอบครัว นอกจากนี้ ยังจัดข้าวสวยและกับข้าวเซ่นไหว้ด้วย ก (นามสมมติ) (สัมภาษณ์, 31 สิงหาคม 2555) กล่าวว่า ข้าวสวยจะจัดก็ด้วยขึ้นอยู่กับจำนวนของบรรพบุรุษที่จะไหว้ ส่วนกับข้าวนิยมจัด 8 อย่าง (ดูภาพที่ 4-20) หรือ 10 อย่าง ครอบครัวยี่มีฐานะคืออาจจัด 12 อย่าง ซึ่งส่วนมากจะทำรายการอาหารที่บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วชื่นชอบในสมัยมีชีวิตอยู่หรือที่ลูกหลานเห็นว่าดีเป็นมงคล หรือตามความชื่นชอบของลูกหลานที่เป็นผู้รับประทานจริง แล้วแต่ครอบครัว อย่างไรก็ตามควรมีอาหารที่เป็นน้ำ 1 อย่าง เช่น แกง คัมจืด หรือขนมน้ำ เป็นต้น ค (นามสมมติ) (สัมภาษณ์, 24 ตุลาคม 2554); ฉ (นามสมมติ) (สัมภาษณ์, 24 ตุลาคม 2554); ญ (นามสมมติ) (สัมภาษณ์, 25 ตุลาคม 2554) ได้กล่าวถึงกับข้าวที่ชาวบ้านนิยมใช้ไหว้กันและความหมายอันเป็นมงคลของกับข้าวเหล่านั้นดังนี้

ผัดหมี่เตี้ย มีความหมายถึง การมีอายุยืนยาว

ลูกชิ้นปลา จีนแต่จิวออกเสียงว่า ฮืออี แปลว่า ลูกปลากลม ฮือหรือปลา (魚(yu))

เสียงเดียวกันกับคำว่า “余(yu)” ในภาษาจีนซึ่งหมายถึงเหลือกินเหลือใช้ ฮือ แปลว่า กลม หมายถึง

ความราบรื่น

ผัดต้นกระเทียม คนจีนแต่จิวเรียกกระเทียมว่า **สิ่ง** ซึ่งพ้องเสียงกับสิ่งที่แปลว่านับ
สื่อถึงการมีเงินมีทองให้ได้นับอยู่เสมอ

ผัดดับกับกุยช่าย คนจีนแต่จิวเรียก ดับ (肝 (gan)) ว่า **กั้ว** พ้องเสียงกับ “**官 (guan)**”
ในภาษาจีนกลางที่แปลว่า ขุนนาง กุยพ้องเสียงกับคำว่า “**贵 (gui)**” ที่แปลว่า แพง รวย
กับข้าวจานนี้จึงสื่อถึงความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน **ร่ำรวย**

ผัดถั่วงอก สื่อถึงความเจริญงอกงาม บ้างก็ว่าเปรียบเสมือนหนวดมังกร สื่อถึง
อำนาจวาสนา

เต้าหู้ คำว่า “**หู้**” ในภาษาจีนเขียนว่า “**腐 (fu)**” ซึ่งพ้องเสียงกับคำว่า “**福 (yu)**”
ซึ่งแปลว่า บุญ ความสุข

สาหร่ายทะเล สำเนียงแต่จิวเรียกว่า ฮวกฉ่าย ซึ่งเสียงคล้าย ฮวดไช้ ที่แปลว่า โชคดี
ร่ำรวย

แกงจืด คนจีนเรียกว่า เซ่งทิง เซ่ง แปลว่า ใส ชดคล่องคอ สื่อถึงชีวิตที่สดใสราบรื่น
เป้าฮื้อ เป้า แปลว่า ห่อ ส่วน ฮื้อ คือเหลือกินเหลือใช้ ไหว้เป้าฮื้อสื่อถึงห่อความมั่งคั่ง
ไว้ให้เหลือกินเหลือใช้

สาหร่ายทะเล เรียกว่า ฮวกฉ่าย ถ้าออกเสียงเป็นฮวดไช้ ก็แปลว่า โชคดี **ร่ำรวย**
ภ (นามสมมติ) (สัมภาษณ์, 31 สิงหาคม 2555) กล่าวเพิ่มเติมว่า ภาชนะที่ใช้หาก
มีลักษณะกลมจะดียิ่ง ซึ่งมีนัยหมายถึงความกลมเกลียวและมั่งคั่ง เวลาจัดวางข้าวสวยต้องวางพร้อม
ด้วยอุปกรณ์ในการรับประทานอาหาร เช่น ช้อน ตะเกียบด้วย ทีละ 1 ชุด (ดูภาพที่ 4-21)

ภาพที่ 4-20 โต๊ะเซ่นไหว้บรรพบุรุษ ภาพที่ 4-21 อุปกรณ์การรับประทานอาหารที่ใช้เซ่นไหว้

ด้านเครื่องสักการะบูชา รูป เทียน กระดาษเงินกระดาษทองเป็นสิ่งที่ขาดเสียไม่ได้ในการไหว้บรรพบุรุษเช่นกัน เนื่องจากคนจีนเชื่อกันว่า เมื่อคนเราตายไปแล้วจะไปยังอีกภพโลกหนึ่ง เรียกว่า “อิมกั๋ง” ลูกหลานจึงต้องส่งเงินทองข้าวของเครื่องใช้โดยการเผากระดาษเงินกระดาษทองไปให้ ซึ่ง ณ (นามสมมติ) (สัมภาษณ์, 26 ตุลาคม 2554); ถ (นามสมมติ) (สัมภาษณ์, 16 พฤศจิกายน 2554); ก (นามสมมติ) (สัมภาษณ์, 31 สิงหาคม 2555) เล่าว่า ชุดกระดาษเงินกระดาษไหว้บรรพบุรุษนั้น นอกจากตัวกิม (ดูภาพที่ 4-13, หน้า 70) และค้อซี (ดูภาพที่ 4-14, หน้า 70) ที่ใช้ไหว้เช่นเดียวกันกับที่ใช้ในการไหว้เจ้าที่แล้ว ยังประกอบด้วย

อ้วงแซจี้ (ดูภาพที่ 4-22) เป็นสิ่งที่ขาดเสียมิได้ในการเซ่นไหว้ เพราะถือว่าเป็นใบเบิกทางให้บรรพบุรุษได้มารับของไหว้

กิมจั้งจั้ง (ดูภาพที่ 4-23) หมายถึง กระดาษทองและกระดาษเงิน มีหลายขนาด และมีทั้งเป็นคู่อยู่ในแผ่นกระดาษเดียวกันหรือแยกกันเป็นคนและแผ่น ก่อนไหว้ลูกหลานมักนำมาพับเป็นรูปแบบต่าง ๆ หรือซื้อที่ทางร้านขายพับสำเร็จรูปแล้ว ซึ่งเนื่องจากจากจะสวยงามแล้วยังทำให้เผากระดาษให้มอดได้ง่ายอีกด้วย

กิมเตี้ยว (ดูภาพที่ 4-24) คือ แท่งทอง ไหว้เพื่อให้เป็นทรัพย์สินในภพโลกอิมกั๋งสำหรับบรรพบุรุษ

อิมกั๋งจ้วยี คือ แบนกั๊งเต็ก (ดูภาพที่ 4-25) ไหว้เพื่อให้เป็นค่าใช้จ่ายในภพโลกอิมกั๋ง

สำหรับบรรพบุรุษ

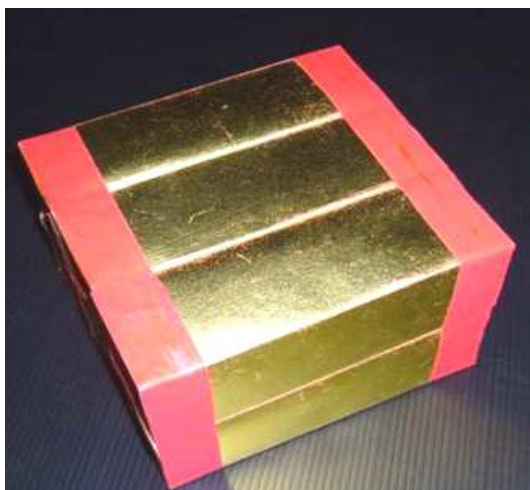
นอกจากดั่งที่กล่าวมาแล้ว อาจยังมีข้าวของเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่ลูกหลานคิดจะส่งไปให้บรรพบุรุษใช้ในภพโลกอิมกั๊ง อาทิ เสื้อผ้า (ดูภาพที่ 4-26) บ้านพัก (ดูภาพที่ 4-27) รถยนต์ โทรศัพทที่มีถื้อือ นาฬิกา รองเท้าที่ทำด้วยกระดาษ เป็นต้น แล้วแต่แต่ละครอบครัวจะใช้

ภาพที่ 4-22 อ่วงแซจี้

ภาพที่ 4-23 กิมจั่ว

ภาพที่ 4-24 กิมเตี้ยว

ภาพที่ 4-25 แวงกั๊งเต็ก

ภาพที่ 4-26 เสื้อผ้ากระดาษ

ภาพที่ 4-27 บ้านพักกระดาษ

ช (นามสมมติ) (สัมภาษณ์, 16 พฤศจิกายน 2554); บ (นามสมมติ) (สัมภาษณ์, 16 พฤศจิกายน 2554); ว (นามสมมติ) (สัมภาษณ์, 31 สิงหาคม 2555) ได้กล่าวถึงขั้นตอนการปฏิบัติในการเซ่นไหว้ว่า เมื่อจัดโต๊ะเซ่นไหว้เสร็จ จะมีการจุดธูปอธิษฐานอัญเชิญผู้ที่ไหว้เช่น อากง อาม่า พ่อ แม่หรือญาติผู้ที่มีรับเครื่องเซ่นพร้อมขอพรด้วย ซึ่งโดยปกติแล้ว การไหว้นั้นจะเรียงตามลำดับอาวุโส โดยผู้อาวุโสสูงสุดเป็นผู้นำกราบไหว้ ตามธรรมเนียมจีน ไหว้บรรพบุรุษที่ล่วงลับแล้วนั้น จะไหว้รูป 3 รอบ รอบละ 3 ดอกต่อท่าน ห่างกันราวหนึ่งชั่วโมงโดยมิให้แต่ละรอบขาดตอนเพื่อ บรรพบุรุษจะได้ไม่ต้องรบกวนในการเดินทางจากปรโลกมายังบ้าน สำหรับการอธิษฐาน รูปรอบแรก จะอัญเชิญบรรพบุรุษที่เสียชีวิตแล้วโดยการเรียกชื่อเชิญมายังโต๊ะเซ่นไหว้ พร้อมทั้งบอกด้วยว่าบนโต๊ะนั้นมีอะไรบ้าง ขอให้กินอิ่มหน้าสำราญ รูปรอบที่สอง อธิษฐานขอพร พுகุญในสิ่งที่อยากจะบอกกับพวกท่าน รูปรอบสุดท้าย ขอพรให้คนทั้งบ้าน รวมไปถึงการบอกกล่าวส่งท้าย เมื่อรูปรอบสุดท้ายใกล้หมดดอก ให้ลากระดาษเงินกระดาษทองและรูปเทียนที่จุดเหลือไปเผา ในการเผาจะเผาใบเบิกทางก่อนเป็นอันดับแรก ก่อนที่จะเผาเงินทองหรือของใช้อื่น ๆ ตามมาในอันดับหลัง ๆ รวมทั้งซองรูปเทียนและรูปเทียนที่จุดเหลือ น้ำชาและเหล้าจะเทลงไปในกระดาษเผากระดาษด้วย จากนั้นขอลาอาหารเซ่นไหว้และนำไปเก็บเป็นการเสร็จพิธี

2.3 การเซ่นไหว้ผีไม่มีญาติ

การเซ่นไหว้ผีไม่มีญาติถือได้ว่าเป็นเนื้อหาสำคัญในวัฒนธรรมจีน ซึ่ง จิตรา ก่อหนันทเกียรติ (2550, หน้า 74) ได้กล่าวไว้ว่า ชาวจีนมีความเชื่อและหวาดกลัวในวิญญาณร้าย ซึ่งอาจบันดาลสิ่งไม่ดีให้บังเกิดขึ้นได้ จึงได้ทำทานแก้วิญญาณร้ายทั้งหลาย เรียกรวมกันว่า

“ฮ่อเสียดี้” แปลว่าพี่น้องที่ดี โดยตั้งโต๊ะไหว้หน้าบ้าน จะไม่มีการไหว้แล้วเชิญวิญญาณเร่ร่อนเหล่านี้เข้ามาในบ้าน โดยเด็ดขาด ต่างกับการไหว้บรรพบุรุษที่ถูกหลานจะจุดธูปไหว้แล้วอธิษฐานเชิญเข้ามา สำหรับของเซ่นไหว้ “ฮ่อเสียดี้” นั้น ภารตี มหาจันทร์ (2554, หน้า 135) ได้กล่าวว่าประกอบไปด้วยอาหาร 5 ชนิด ได้แก่ ปลา หมู ไก่ เป็ดและผัก ของหวานมีขนมไข่ ขนมถ้วยฟู เป็นต้น โดยของเซ่นไหว้แต่ละจานจะต้องปักธูปไว้ด้วย เพื่ออุทิศให้คนตาย ไม่เหมือนกับของไหว้บรรพบุรุษที่จัดไว้ที่โต๊ะเซ่นไหว้ ของไหว้ผีไม่มีญาติจะวางไว้หน้าประตูบ้าน บางแห่งจะมีตะเกียงแขวนไว้หน้าบ้าน เขียนอักษรว่า “ผู้สู้อินกวง ชิ่งจั้งจง” แปลว่าอุทิศส่วนกุศลไปให้ภพของคนตาย

จากการสัมภาษณ์ ค (นามสมมติ) (สัมภาษณ์, 24 ตุลาคม 2554); ฉ (นามสมมติ)

(สัมภาษณ์, 25 ตุลาคม 2554); ฉ (นามสมมติ) (สัมภาษณ์, 26 ตุลาคม 2554); ศ (นามสมมติ)

(สัมภาษณ์, 31 สิงหาคม 2555) พบว่า ในวันประเพณีสารทจีน ประชาชนชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรีโดยส่วนใหญ่แล้วนอกจากจัดการเซ่นไหว้เจ้าและบรรพบุรุษในบ้านตอนเช้าแล้ว หากยังจัดการเซ่นไหว้ผีไม่มีญาติที่บริเวณหน้าบ้านเพื่อทำทานให้สัมภเวสีไร้ญาติ ซึ่งรายละเอียดในการเซ่นไหว้ ดังนี้

เวลาเซ่นไหว้ หลังบ่ายโมง

ตำแหน่งที่จัดการเซ่นไหว้ คือไหว้ในบริเวณพื้นที่หน้าบ้าน บางบ้านปูเสื่อกับพื้นแล้ววางของเซ่นไหว้ บางบ้านตั้งโต๊ะเดี่ยวไหว้

สิ่งของที่ใช้ในการเซ่นไหว้ผีไม่มีญาติเช่นเดียวกันกับที่ใช้ไหว้บรรพบุรุษ มีทั้งของคาวที่เป็นชุดซาแซหรือโหงวแซ ของหวาน ผลไม้ กีบข้าว ข้าวสวย อุปกรณ์ในการรับประทานอาหาร เช่น ช้อน ตะเกียบซึ่งจะจัดตามจำนวนข้าวสวยที่ละ 1 ชุด ที่เหลือจัดใส่หม้อหรืออ่างใหญ่ ๆ วางบนโต๊ะไหว้ด้วย หลายบ้านนิยมประกอบด้วยอาหารแห้ง อาทิ บะหมี่กึ่งสำเร็จรูป เป็นต้น สำหรับ เครื่องดื่ม นอกจากมีเหล้าและชาที่จัดเป็นถ้วยแล้ว หากยังมีน้ำขวด นมกล่อง เบียร์กระป๋อง โฉก เป็นต้น ทั้งนี้ปริมาณจะมากกว่าที่ใช้ไหว้บรรพบุรุษ เนื่องจากเชื่อว่าผีไม่มีญาติมีอยู่จำนวนมาก หากเชิญมาแล้วของเซ่นไหว้ไม่เพียงพอ มีอันจะเป็นอับมงคลต่อครอบครัว จึงมักจัดปริมาณค่อนข้างมาก แต่ก็ขึ้นอยู่กับกำลังของครอบครัวด้วย

เครื่องสักการะบูชา มีรูปแบบเช่นเดียวกันกับการไหว้บรรพบุรุษ โดยเทียนนิยมใช้ เป็นเทียนแดงข่าไม้คู่หนึ่ง แต่จำนวนรูปนั้นเป็นหลายเท่าตัวของรูปที่ใช้ไหว้บรรพบุรุษเนื่องจากต้องเริ่มปักธูปตามทางมาสู่โต๊ะเซ่นไหว้เป็นระยะ ๆ เพื่อเป็นการเชิญเหล่าผีไม่มีญาติทั้งหลายให้มารับเครื่องเซ่นเป็นทาน แล้วเมื่อจัดของไหว้เรียบร้อยแล้วต้องปักธูปไว้หรือวางบนของไหว้ทุกชนิดจานละ 1 ดอก เพื่อเป็นการบอกให้เหล่าผีไม่มีญาติทราบว่าของเหล่านี้เป็นของทำทานให้ อีกทั้งเวลาไหว้ ลูกหลานต้องไหว้กันคนละ 1 ดอก จึงต้องใช้ธูปเป็นจำนวนมาก สำหรับกระถางธูปบน

โต๊ะเช่นใหนักั้น จัดทำขึ้น โดยเฉพาะโดยนำเอาข้าวสารผสมด้วยเกลือใส่จานหรือถ้วย ส่วนกระดาษเงินกระดาษทอง ต้องมีอ่วงแซ่จี้ (รูปภาพที่ 4-22) เป็นใบเบิกทางเพื่อให้ผีพนงรมารับของใหนักด้วย นอกจากนี้ ยังมี ค้อชี (รูปภาพที่ 4-14) อิมก้งจ้วยหรือเบงก้งเด็ก (รูปภาพที่ 4-25) เป็นต้น

ขั้นตอนการปฏิบัติในการเช่นใหนัก

การใหนักใไม่มีญาติหรืออ้อเฮียดีตามสำเนียงภาษาแต้จิว มีการจัดของเช่นใหนักคล้ายกับการใหนักบรรพบุรุษ แต่จะจัดของเช่น อาหารคาวหวานที่เหลือจากการจัดใใส่จานตั้งไว้ทั้งหมด เมื่อจัดวางของใหนักเรียบร้อย (รูปภาพที่ 4-28) ก่อนใหนัก ต้องมีการจุดขี้ไต้ 1 คู่วางไว้สองข้างพื้นที่จัดของเช่นใหนักเพื่อเป็นแสงสว่างให้กับใไม่มีญาติใมีมารับของที่ทำการานให้ ผู้อาวุโสในครอบครัวจะจุดธูปกำใหญ่ แบ่งใให้ลูกหลานช่วยกันนำไปปักตามริมทางเข้ามาหาโต๊ะเช่นใหนัก รวมทั้งปักธูปไว้หรือวางบนของใหนักทุกชนิดจานละ 1 ดอก (รูปภาพที่ 4-29) เมื่อปักธูปเรียบร้อย ผู้อาวุโสจะเป็นคนใหนักนำโดยถือธูป 3 ดอก ลูกเข้าหรือหากไม่สะดวกก็ยื่นตามปกติโดยหันหน้าไปยังนอกบ้าน ตั้งจิตอธิษฐานบอกกล่าวใให้เหล่าใไม่มีญาติมารับของเช่นใหนัก (รูปภาพที่ 4-30) จากนั้นคนในครอบครัวใหนักตามลำดับอาวุโส โดยใช้ธูปคนละดอก เมื่อใหนักครบทุกคน รอนธูปเทียนใกล้หมคดอก จะขอลาของเช่นใหนักต่าง ๆ โดยใช้วิธีเดียวกันกับการลาของใหนักเจ้าที่และบรรพบุรุษ จากนั้นนำกระดาษเงินกระดาษทองไปเผา รวมทั้งซองและเศษธูปเทียนเผาไปด้วย รวมทั้งนำข้าวสารที่ผสมเกลือในกระถางธูปสาดไปยังหลังคาและบริเวณบ้าน เพื่อให้เป็นสิริมงคลต่อครอบครัว จากนั้น ปิดท้ายด้วยการจุดประทัดซึ่งเล่ากันว่าเพื่อเป็นการเตือนใให้เหล่าใไม่มีญาติใให้กลับไปอยู่ภพโลกที่ตนอยู่หลังรับของเช่นใหนัก

ภาพที่ 4-28 โต๊ะเช่นใหนักใไม่มีญาติ

ภาพที่ 4-29 ปักธูปไว้กับของเซ่นไหว้

ภาพที่ 4-30 ผู้อาวุโสไหว้หน้า

อย่างไรก็ตาม มีบางครอบครัวไม่ได้จัดการเซ่นไหว้ผีไม่มีญาติ เนื่องจากไม่ได้ไหว้มาตั้งแต่รุ่นพ่อแม่หรือทำการขอลาไปไม่ก็ปีที่ผ่านมานี้เนื่องจากเห็นว่าไม่สะดวกในการจัดเซ่นไหว้ (นามสมมติ) (สัมภาษณ์, 31 สิงหาคม 2555) ได้เล่าว่า หากก่อนหน้านี้ได้จัดการเซ่นไหว้มาโดยตลอดและวางแผนว่าปีถัดไปจะไม่ไหว้ จำเป็นต้องขอลาปีนี้ ไม่อย่างนั้น เมื่อถึงเวลาในปีถัดไปเหล่าผีไม่มีญาติมาแล้วไม่มีกินจะสร้างความเดือดร้อนให้กับครอบครัว

จากการสัมภาษณ์ ฟ (นามสมมติ) (สัมภาษณ์, 31 สิงหาคม 2555); ม (นามสมมติ) (สัมภาษณ์, 31 สิงหาคม 2555) พบว่า ชาวของที่ชาวไทยเชื้อสายจีนใช้ในการเซ่นไหว้ในวันสารทมีหลากหลายอย่าง บางบ้านเหมือน บางบ้านต่าง ไม่ว่าจะจัดแบบที่บรรพบุรุษชอบ หรือจะจัดแบบที่ลูกหลานคนที่ได้กินจริงชอบ ล้วนแล้วแต่เป็นสิ่งที่มีความหมายมงคล และเนื่องจากว่าอาหารที่ต้องจัดเตรียมค่อนข้างมาก ส่วนมากจะไม่สามารถทานได้หมดภายในวันเดียว ชาวบ้านจึงนิยมทำอาหารที่เก็บง่าย ซึ่งเมื่อเสร็จพิธี จะนำอาหารต่าง ๆ ไปรับประทานกันเองในครอบครัวเพื่อเป็นสิริมงคลกับทุกคน หรือนำไปแจกจ่ายญาติพี่น้องและเพื่อนบ้าน คนงานหรือลูกจ้างที่เป็นคนขับรถหรือคนใช้เพื่อเป็นการแบ่งปันกัน อีกทั้งถือว่าเป็นการทำทานได้บุญด้วย

อย่างไรก็ตาม ก (นามสมมติ) (สัมภาษณ์, 21 ตุลาคม 2554) กล่าวว่า ปัจจุบัน แม้ว่าคนรุ่นหลังไม่ค่อยรู้รายละเอียดเกี่ยวกับประเพณีสารทจีนมากนัก ซึ่งโดยส่วนใหญ่แล้วจะทำตามที่พ่อแม่เคยทำหรือทำตามที่เพื่อนบ้านทำกัน และไม่ค่อยเคร่งครัดในปฏิบัติการเซ่นไหว้ ซึ่งแสดงให้เห็นจากหลายด้าน อาทิ สิ่งของที่ใช้ในการเซ่นไหว้ สมัยก่อนใช้ชาแซหรือโหงวแซ ต้องมีไก่ แต่ปัจจุบันรุ่นหลังจะลดเนื้อสัตว์ลง เน้นไปทางเจมากกว่า แล้วสมัยรุ่นพ่อแม่ ในวันประเพณี

ตอนไหนเจ้าสมาชิกทุกคนในบ้านต้องไหว้ แต่ปัจจุบันอาจมีผู้อาวุโสในบ้านเป็นตัวแทนเท่านั้น แม้จะมีการเปลี่ยนแปลงในทางปฏิบัติบ้าง แต่ชาวบ้านต่างยังคงเชื่อว่าเมื่อปฏิบัติแล้วจะเป็นมงคลต่อครอบครัว โดยส่วนตัวแล้ว ที่พอทราบเรื่องสารทจีนเป็นเพราะมีความสนใจเป็นส่วนตัว อีกทั้งเนื่องจากว่ามีสมาคมเซ่ ซึ่งมีการจัดงานพบปะสังสรรค์เป็นระยะ สมาชิกได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้วยกันเรื่องราวต่าง ๆ รวมทั้งประเพณีวัฒนธรรมของบรรพบุรุษด้วย

โดยสรุปแล้ว ปัจจุบันชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี ส่วนใหญ่ยังคงยึดถือในการปฏิบัติตามประเพณีสารทจีนที่บรรพบุรุษชาวจีนเคยปฏิบัติกันและสืบทอดกันมา โดยมีหัวหน้าครอบครัวเป็นผู้ปฏิบัติหรือมีผู้ใหญ่ที่มีความรู้ในขั้นตอนปฏิบัติคอยให้แนะนำปฏิบัติอย่างถูกต้องตามความเชื่อของบรรพบุรุษ ถึงแม้ว่าบางครอบครัวอาจไม่เคร่งครัดต่อรายละเอียดในบางส่วนอาทิของสิ่งไหว้ ก็ตาม แต่นอกจากแสดงให้เห็นถึงความกตัญญูที่ลูกหลานมีต่อบรรพบุรุษแล้ว หากยังสะท้อนให้เห็นการสืบทอดความเชื่ออันหลากหลายของบรรพบุรุษที่เป็นชาวจีนด้วย อาทิ ความเชื่อเรื่องเทพเจ้า ความเชื่อเรื่องวิญญาณหรือชีวิตหลังความตาย ความเชื่อการทำบุญ ความเชื่ออาหารที่เป็นมงคล ความเชื่อเกี่ยวกับการเผาเครื่องเช่นไหว้ เป็นต้น

ขั้นตอนการปฏิบัติและความเชื่อเกี่ยวกับสารทจีนของศาสนสถานจีน

ศาสนสถานของชาวจีนอาจแบ่งออกเป็นศาลเจ้า วัด โรงเจแตกต่างกันบ้างตรงที่ศาลเจ้าสร้างขึ้นจากแรงศรัทธาในศาสนาเต๋า ขงจื้อและความเชื่อดั้งเดิม วัดจีนสร้างขึ้นจากแรงผลักดันในศาสนาพุทธนิกายมหายาน ส่วนโรงเจ เกิดจากการผสมผสานแนวคิดทั้งแบบเต๋าและมหายาน (กองบรรณาธิการศิลปวัฒนธรรม, 2528, หน้า 125) อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันมักทำปะปนกัน เช่น ในวัดจีนก็มีศาลเจ้าอยู่ด้วยหรือมีรูปเคารพวางด้วยกันทั้งแบบเต๋าและมหายาน

บุญเดิม พันรอบ (2532, หน้า 16) ได้กล่าวว่า การตั้งชุมชนเป็นกลุ่มชาวจีนมักนิยมสร้างศาลเจ้าสำหรับเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อของตน ศาลเจ้ามักตั้งอยู่บริเวณศูนย์กลางทางเศรษฐกิจมากกว่าวัดในพุทธศาสนา จากการสำรวจพื้นที่เขตเทศบาลเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรีมีศาสนสถานจีนซึ่งประกอบไปด้วยศาลเจ้า โรงเจ พุทธสมาคม วัดพุทธมหายานที่มีที่ตั้งก่อนข้างกว้างใหญ่ 12 แห่ง ได้แก่ ศาลเจ้าแม่เซี้ยบ้อเนี้ยว (หรือศาลเจ้าไม้) ศาลเจ้าแม่กวนอิม (หรือศาลอานี๋ยวนหน้าเก้ง) ศาลเจ้าแม่ทับทิม ศาลเจ้าก๊วน (โก๋น) ศาลเจ้าพ่อใหญ่ ศาลเจ้าพ่อสาคร ศาลเจ้าพ่อสาริกา ศาลเจ้าฮักเกี้ยน โรงเจปาสกั่ว โรงเจเฮียงซัวตึ้ง ไตรสรณะพุทธสมาคมชลบุรี วัดเทพพุทธาราม นอกจากนี้ยังมีศาลที่ตึกอันเล็ก ๆ ที่ส่วนมากตั้งอยู่ริมถนนชอกชอยในชุมชนอีกหลายแห่ง ในวันประเพณีสารทจีน นอกจากจัดการเช่นไหว้ภายในครอบครัวดังกล่าวข้างต้นแล้ว

ชาวบ้านบางส่วนในเขตเทศบาลเมืองชลบุรียังไปเช่นไหว้ที่ศาสนสถานต่าง ๆ อีกด้วย โดยจะนำผลไม้ ขนม กระจาดเงินกระจาดทอง รูปเทียน ฯลฯ ซึ่งทั้งหมดนำจากบ้านตัวเองไปไหว้หรือซื้อบางส่วนที่ศาลเจ้า สำหรับการปฏิบัติในศาลเจ้า จิตรา ก่อนนันทเกียรติ นักสะสมความรู้ด้านวัฒนธรรมจีนได้เล่าถึงประเพณีปฏิบัติโดยย่อ ๆ เกี่ยวกับการเข้าศาลเจ้าว่า แต่ละศาลเจ้าจะมีขั้นตอนและพิธีที่แตกต่างกันไปเล็กน้อย หากแต่มีธรรมเนียมปฏิบัติในแนวเดียวกัน ทางศาลเจ้าจะมีรูปและกระจาดเงินกระจาดทองไว้ให้บริการสำหรับคนที่มาไหว้ บางแห่งสามารถทำบุญค่ารูปได้ตามศรัทธา แต่บางแห่งก็อาจตั้งราคาตายตัวไว้ โดยแต่ละศาลเจ้ามักจะมีกรนับจำนวนรูปไว้ให้แล้วว่ามีเทพเจ้ากี่องค์และต้องใช้รูปไหว้กี่ดอก อย่างไรก็ตาม บางศาลเจ้าก็อาจมีพ่อค้า แม่ค้า ที่ตั้งซุ้มขายรูปเทียน พร้อมเครื่องกระจาดและของไหว้อื่น ๆ เช่น น้ำมันตะเกียง ฯลฯ โดยขั้นตอนการเช่นไหว้นั้น เมื่อจัดเรียงของเช่นไหว้เรียบร้อยแล้ว จะจุดธูปอธิษฐานแล้วก็เริ่มต้นปักธูปในกระถางธูปซึ่งหลาย ๆ ศาลเจ้ามีป้ายบอกจุดที่ไหว้ หรือไม่มีก็ผู้ดูแลศาลเจ้าที่อยู่ประจำคอยให้คำแนะนำแต่ละแห่งก็มีจุดไหว้ที่แตกต่างกัน บางศาลนิยมให้ไหว้ “ทิกง” หรือเทพฟ้าก่อน บางศาลสะดวกให้ไหว้เจ้าในศาลก่อนกระถางของเทพเจ้าหลักมักเป็นกระถางใหญ่ และมีกระถางของเทพเจ้าอื่นๆ โดยมากปักธูปกระถางละ 3 ดอก ส่วนเจ้าที่หรือที่เรียกกันว่า “ตี้จู้เอี้ย” นั้นบางศาลอาจปัก 5 ดอก และบางศาลให้ปักธูปสำหรับเจ้าประตูข้างละ 1 ดอก และหากมีการไหว้ชุดกระจาดเงินกระจาดทองก็นำไปเผาที่เตาซึ่งจะมีอยู่ในทุกศาลเจ้า จากนั้น ขั้นตอนสุดท้ายคือ ลาของที่นำมาไหว้ โดยสามารถนำกลับไปรับประทานให้เป็นสิริมงคล หรือจะทิ้งไว้ให้ที่ศาลเจ้าทำทานก็ได้ (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, 2556)

นอกจากมีชาวบ้านนำข้าวของไปเช่นไหว้ที่ศาสนสถานดังที่กล่าวมาแล้ว ทางศาสนสถานเองก็มีการจัดกิจกรรมทำทานขึ้นด้วย ซึ่ง จิตรา ก่อนนันทเกียรติ (2550, หน้า 74) เคยได้กล่าวว่าการไหว้สารทจีนนิยมมีการไหว้ทำทานที่ศาลเจ้าโดยแต่ละศาลเจ้านิยมจัดเทศกาลไหว้ตลอดเดือน 7 เปิดโอกาสให้ชาวบ้านไปไหว้ และทำบุญเป็นข้าวสาร บะหมี่ หมวกกันฝน หรือข้าวของที่สามารรถทำทานคนยากจน ตลอดจนอุปกรณ์ทำศพคนตายอนาถา เช่น ผ้าดิบห่อศพ ฯลฯ นอกจากนี้ทางศาลเจ้าจะตั้งองค์พญายมหรือโกวเจี้ยเอี้ยด้วย เพราะถือว่าท่านคือเทพเจ้าผู้ดูแลความเรียบร้อยของเหล่าวิญญาณร้าย หรือผีไม่มีญาติให้อยู่ในความเป็นระเบียบ ไม่เกะกะเกร

สำหรับศาสนสถานในเขตเทศบาลเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรีก็มีการจัดกิจกรรมทำทานด้วยแต่ไม่ได้จัดกันทุกแห่งเนื่องจากการจัดงานต้องใช้เงินทุนสนับสนุนเป็นจำนวนมาก จึงรวมกันไปจัดในศาสนสถานใดสักแห่งหรือสองสามแห่งซึ่งเป็นศาลเจ้าหรือวัดที่ค่อนข้างใหญ่โต อาทิ ไตรสรณะพุทธสมาคม ชลบุรี (ดูภาพที่ 4-31) โรงเจเปาฮกตั่ว (ดูภาพที่ 4-32) วัดเทพพุทธาราม (ดูภาพที่ 4-33) และ ศาลเจ้าแม่เซี้ยบ้อเนี้ยว (ศาลเจ้าไม้) (ดูภาพที่ 4-34)

ในการศึกษาคั้งนี้ ขอนำเสนอการปฏิบัติของไตรสรณะพุทธสมาคม ชลบุรีในช่วงประเพณีสารทจีนเป็นหลักเนื่องจากเป็นกิจกรรมที่มีขนาดใหญ่และมีผู้คนเข้าร่วมเป็นจำนวนมากกว่า

ภาพที่ 4-31 ไตรสรณะพุทธสมาคม ชลบุรี

ภาพที่ 4-32 โรงเจเปาฮกตั่ว

ภาพที่ 4-33 วัดเทพพุทธาราม

ภาพที่ 4-34 ศาลเจ้าแม่เซี้ยบ้อเนี้ยว (ศาลเจ้าไม้)

ไตรสรณะพุทธสมาคมชลบุรีเป็นหนึ่งในสมาชิกเครือเม็งของสมาคมพุทธมามก สงเคราะห์การกุศลแห่งประเทศไทย (เขื่อย่อ เม่งเลียง) ซึ่งเป็นมูลนิธิที่มีองค์กรจัดตั้งกว้างใหญ่ที่สุดในประเทศไทย เป็นองค์กรจัดตั้งของมวลชนที่เป็นศูนย์รวมของชาวจีนและลูกหลานชาวจีนตลอดจนประชาชนทุกชนชั้นทั่วทุกจังหวัดของประเทศ จนถึงปีพ.ศ. 2552 สมาคมพุทธมามก สงเคราะห์การกุศลแห่งประเทศไทย (เขื่อย่อ เม่งเลียง) มีสมาชิกเครือเม็งในสังกัดรวม 52 แห่ง กระจายอยู่ตามพื้นที่ต่าง ๆ ของประเทศไทย โดยไตรสรณะพุทธสมาคมชลบุรีมีชื่อจีนว่า “เม่งหุย สุดห่าเสียว” (ต่อไปขอเรียกชื่อย่อว่า “เม่งหุย”) ก่อตั้งมาเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2467 จากความศรัทธาของกลุ่มชาวจีนที่เป็นกรรมการของโรงเจเปาสกั่ว โดยสาเหตุที่จุดประกายให้เกิดความคิดก่อตั้ง สุดห่าเสียวเนื่องมาจากในยุคนั้นองค์กรการกุศลมีน้อยมาก เพราะต่างก็ทำงานชนิดปากกัดและ ดินดิบ ชาวจีนโพ้นทะเลรวมถึงพี่น้องจากภาคต่าง ๆ โดยเฉพาะภาคอีสานเดินทางมาขุดทองใน จังหวัดชลบุรีเป็นจำนวนมาก ซึ่งมีการเสียชีวิตจากการล้มป่วยด้วยไข้ป่า อุบัติเหตุ หรือถูกฆาตกรรม กลายเป็นศพที่ไร้ญาติขาดมิตร ไม่มีผู้ใดที่จะอาสาหรือรับภาระดำเนินพิธีกรรมกับศพเหล่านั้น ซึ่งเป็นที่น่าเวทนาอย่างยิ่ง ทั้งนี้กลายเป็นปณิธานอย่างแรงกล้าผลักดันกิจกรรมการเก็บศพไร้ญาติ จนเป็นที่ศรัทธาประชาชนทั่วไป จากนั้นไม่นาน สุดห่าเสียวจึงได้จัดตั้งที่ทำการที่ข้างศาลเจ้าเล่าปุ่น ถ้ำแก่ง ซอยตรอกก๊วน จากความเสียสละและทุ่มเทของคณะกรรมการในยุคนั้น ทำให้ปวงชน ทั่วไปเกิดความเลื่อมใสศรัทธาต่อสมาคมเป็นอย่างยิ่ง คหบดีสามัคคีกันสนับสนุนด้านกำลังทรัพย์ และกำลังกาย และยึดมั่นในอุดมการณ์เดียวกัน คือเสียสละเพื่องานสาธารณกุศล ณ วันนั้น เป็นต้นมา สมาชิกและกรรมการนับวันเพิ่มทวีขึ้น และได้รวมแรงรวมใจกันจัดตั้งสุสานและ ฌาปนสถานเพื่อให้บริการและรองรับศพไร้ญาติ ซึ่งเริ่มแรกนั้นมีเนื้อที่เพียงไม่กี่ไร่ ปัจจุบันมีกว่า 400 ไร่ จากการยอมรับของผู้มีจิตศรัทธา สมาคมได้ย้ายสำนักงานมาที่หลังใหม่ ณ เลขที่ 800 ก. ถนนเจตนัจฉานังค์ ข้างโรงเจเปาสกั่ว พร้อมกับการดำเนินการจดทะเบียนกับทางราชการอย่าง ถูกต้องพร้อมกำหนดวัตถุประสงค์และนโยบายอย่างชัดเจน ได้แก่ หนึ่ง การเก็บศพไร้ญาติ สอง ทุนการศึกษาและอาหารกลางวันเด็กนักเรียนที่ยากจน สาม งานสังคมสงเคราะห์ เช่น ค่าเวชภัณฑ์ ยารักษาโรค ค่าพาหนะเพื่อเดินทางกลับสู่ภูมิลำเนาเดิมของผู้ป่วยที่ยากจน พิธีแจกข้าวสารใน งานประเพณีทิ้งกระจาด (ซีโกว) สี่ ให้ความช่วยเหลือกับส่วนราชการ ให้ความช่วยเหลือผู้ที่ ประสบอุบัติเหตุต่าง ๆ เช่น อักคีภัย วาตภัย (สมาคมพุทธมามกสงเคราะห์การกุศลแห่งประเทศไทย, ม.ป.ป., หน้า 27, 163-164)

ขั้นตอนการปฏิบัติและความเชื่อที่เกี่ยวข้องของเม้งหุยในช่วงประเพณีสารทจีน

1. ขั้นตอนการปฏิบัติก่อนช่วงจัดงาน

ฝ (นามสมมติ) (สัมภาษณ์, 17 พฤศจิกายน 2554) รองเลขาคินของเม้งหุยได้กล่าวว่า ก่อนช่วงเวลานัดงาน ทางเม้งหุยจะมีการประกาศกำหนดการจัดงานให้ประชาชนได้รับรู้เพื่อเชิญชวนให้มาร่วมงานหรือผู้มีจิตศรัทธาสามารถบริจาคเงินทุนหรือสิ่งของเพื่อใช้ในการจัดงานได้ นอกจากนี้ ทางเม้งหุยเองยังจำเป็นต้องจัดเตรียมสิ่งของต่าง ๆ เพื่อใช้ในการจัดงาน อาทิ อุปกรณ์ที่จำเป็นในพิธีต่าง ๆ สิ่งของที่ใช้ในการเช่นไหว้บูชาซึ่งประกอบไปด้วย อาหาร เครื่องดื่ม รูปเทียน กระดาษเงินกระดาษทองเป็นต้น รวมทั้งเรียกรับเงินทุนเพื่อจัดซื้อสิ่งของที่ใช้ในงานทำบุญทั้งกระดาษซึ่งโดยหลักแล้วคือธูปข้าวสาร

2. ขั้นตอนการปฏิบัติในช่วงจัดงาน

สวีเหวยจุ่น (Xu Weijun, 2011, p. 16) ได้รายงานในหนังสือพิมพ์ ซิงจงเถียน รายงานว่า ในวันที่ 16 สิงหาคม 2554 เม้งหุยได้จัดงานอุลลัมพนสังฆทานขึ้นซึ่งมีการจัดมาอย่างต่อเนื่องเป็นเวลา 60 ปี แต่แต่ละปีจะมีพิธีสวดมนต์ทั้งคืนที่สำนักงานสมาคมซึ่งเริ่มตั้งแต่เวลาหนึ่งทุ่มคืนวันแรม 1 ค่ำ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยให้เหล่าผีไม่มีญาติได้พ้นจากความทุกข์ทรมาน รวมทั้งจัดพิธีประทับทรงอัญเชิญกระถางรูปไต่สื่อเอี้ยและอัญเชิญองค์โป๊ยเซียนต่าง ๆ ขึ้นประดิษฐานในงานเพื่อประทานพรแก่ผู้ร่วมพิธี เช้าวันรุ่งขึ้นซึ่งก็คือวันแรม 2 ค่ำ จะจัดพิธีอุลลัมพนสังฆทานจัดโต๊ะเช่นไหว้อย่างใหญ่โต ซึ่งเต็มไปด้วยของหวาน ของหวาน ผลไม้ รวมทั้งเครื่องสักการะบูชา อาทิ รูปเทียน กระดาษเงินกระดาษเงินต่าง ๆ ชาวบ้านผู้มีจิตศรัทธานำมาเช่นไหว้ด้วย หลังเสร็จสิ้นพิธีอุลลัมพนสังฆทานที่สำนักงานสมาคม จะเริ่มงานทั้งกระดาษแจกข้าวสารที่ลานกว้างหน้าอาคารอนุสรณ์สถานบรรพบุรุษของสมาคมเวลาบ่ายสองโมง

นอกจากนี้ ฝ (นามสมมติ) (สัมภาษณ์, 17 พฤศจิกายน 2554) เจ้าหน้าที่คณะเงิ่งจู (แผนกสวดมนต์) ของไตรสรณะพุทธสมาคมชลบุรีหรือเม้งหุยได้ให้รายละเอียดเพิ่มเติมว่า คืนวันแรม 1 ค่ำ จะจัดพิธีประทับทรงอัญเชิญกระถางรูปไต่สื่อเอี้ยและเหล่าดวงวิญญาณทั้งหลายขึ้นประดิษฐานในงาน ซึ่งดำเนินการโดยคณะทรงของสมาคม จากนั้นคณะเงิ่งจู (แผนกสวดมนต์) จะสวดมนต์นำชาวบ้านผู้มีจิตศรัทธาที่มาร่วมด้วย โดยพระสูตรที่สวด ได้แก่ “สัทธรรมปุณฑริกสูตร พระอวโลกิตศวรมหาโพธิสัตว์สัณตมุขปริวรรต” ซึ่งเป็นภาษาสันสกฤต ในภาษาจีนเรียกว่า “เมี่ยวฟาเหลียนฮัวจิง กวนชืออินสุชามุเหมินผิ่น” (妙法莲华经 观世音菩萨普门品) หรือสั้น ๆ ว่า “มุเหมินผิ่น” (普门品) จีนแต้จิ๋วออกเสียงว่า “โผมิงผิง” ซึ่ง สัทธรรมปุณฑริกสูตรนั้น เป็นพระสูตรที่สำคัญในพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน ส่วนพระอวโลกิตศวรมหาโพธิสัตว์สัณตมุขปริวรรต เป็นบทที่ 24 ของสัทธรรมปุณฑริกสูตรซึ่งมีเนื้อหาว่าด้วยการสำแดง

ร่างของพระอวโลกิเตศวร ๘ (นามสมมติ) (สัมภษณ, 17 พฤศจิกายน 2554) ยังได้กล่าวถึงการสวดพระสูตร “โผวมิงพิง” (普門品) ว่า สวดเพื่อประทานพรแก่ผู้มีจิตศรัทธาสวด จากนั้น 8 โมงเช้าวันรุ่งขึ้น (วันแรม 2 ค่ำ เดือน 7) จะจัดโต๊ะถวายข้าวและอาหารแค่โต๊ะเดียวและองค์ป้ายเขียนต่าง ๆ ที่มีประดิษฐานในสำนักงานสมาคม รวมทั้งจัดที่บูชาเช่น ไหว้ส้อเสียดี้ (วิญญาณ ไร้ญาติ) และเหล่าดวงวิญญาณทั้งหลายที่หน้าประตูสองข้างสำนักงานสมาคมด้วย (ดูภาพที่ 4-35, 4-36, 4-37, 4-38, 4-39, 4-40) ซึ่งผู้มีจิตศรัทธาสามารถนำของมาร่วมไหว้หรือบริจาคได้ เมื่อจัดตั้งของเช่นไหว้เรียบร้อย คณะแก๊ง (แผนกสวดมนต์) จะเริ่มทำพิธีสวดมนต์ให้แค่ดวงวิญญาณโดยสวดบทขอมากรรมเหลียงหวงหรือในภาษาจีนเรียกว่าเหลียงหวงเป่าซัน (梁皇宝忏) ซึ่ง ๘ (นามสมมติ) (สัมภษณ, 17 พฤศจิกายน 2554) ได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่ามีเนื้อหาเกี่ยวกับการขอมากรรมจากบาปกรรมที่ทำไว้ในอดีตชาติและบาปกรรมที่ทำไว้ในปัจจุบัน สวดเพื่อปลดวิญญาณให้พ้นทุกข์และได้ไปสู่สุขคติ อานิสงส์จากการสวดขอมากรรมนี้ จะได้ผลบุญทั้งผู้สวด และผู้ล่วงลับ ผลจากการสะเดาะเคราะห์ เคราะห์หมดไป โชคลี้มา เพราะได้สำนึกในบาปกรรม เมื่อหมดกรรมกุศลย่อมเกิด

นอกจากนี้ ๘ (นามสมมติ) (สัมภษณ, 17 พฤศจิกายน 2554) ยังได้เล่าถึงประวัติของพระสูตร “ขอมากรรมเหลียงหวง” หรือในภาษาจีนเรียกว่า เหลียงหวงเป่าซัน (梁皇宝忏) ว่า มีการสืบทอดกันมาตั้งแต่สมัยราชวงศ์เหลียง เดิมนี้เป็นบทสวดที่จักรพรรดิเหลียงอยู่รวบรวมประพันธ์ขึ้นเพื่ออุทิศให้พระมเหสีที่ชื่อซี (希氏) โดยมีเรื่องเล่ากันว่า หลังพระมเหสีสิ้นพระชนม์ไปหลายเดือน จักรพรรดิยังประกอบพิธีไหว้ระลึกถึงเสมอและทรงสวดพระทัยอยู่ตลอดเวลาไม่สามารถบรรทมได้ วันหนึ่งประทับอยู่ห้องบรรทมได้ยินเสียงเอะอะที่ข้างนอก จึงเสด็จออกมาทอดพระเนตร ปรากฏมีงูตัวใหญ่พันเกาะอยู่บนพระอาสน์อ้าปากหันมาทางจักรพรรดิ จักรพรรดิทรงหวั่นพระทัยมาก ไม่ทราบจะเสด็จหลบไปทางใด จึงทรงตั้งมั่นบอกกับงูว่า ที่นี่เป็นพระราชฐาน มีกฐรักษาโดยกวดขัน หาไซ้ที่อยู่ของพวกเจ้าซึ่งเป็นงูจะอาศัยอยู่ได้ เจ้าคงเป็นพวกปีศาจ จะมาหลอกล่อเราหรือ งูพูดเป็นภาษาคนว่า งูนี้คือมเหสีชีในปางก่อนนั่นเอง เมื่อทรงมีชีวิตอยู่ มีความอิจฉาพวกนางสนม นิสัยโหดเหี้ยม เมื่อเกิดความรู้สึกขึ้น ก็ไปเผาผลาญทำลายชีวิตคนและสัตว์มากมาย ไม่เพียงแต่ไม่เคารพนับถือพระพุทธศาสนา อีกทั้งยังลบหลู่พระรัตนตรัยโดยการฉีกทำลายพระสูตร สัทธรรมปุณฑริกสูตร ถวายอาหารไม่อันควรแก่พระภิกษุสงฆ์ผู้ทรงศีล เป็นต้น ด้วยบาปกรรมเหล่านี้จึงถูกลงโทษเกิดเป็นงู ไม่มีอาหารรับประทาน ไม่มีที่อยู่ที่ป้องกันร่างกายได้ หิวโหยลำบากมาก ในเกล็ดก็มีหนองมากมายคอยกัดแทะเนื้อหนัง เจ็บเหมือนมีคบิด ร่างนี้ไม่ใช่ฐรรมา เป็นการแปลงกายมา และพระราชฐานก็ไม่สามารถขัดขวางได้ ข้าพระพุทธเจ้ารำลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณที่ฝ่าพระบาทมีต่อข้าพระพุทธเจ้า จึงแสดงกายที่น่าขง เพื่อขอให้พระราชทาน

บุญกุศลสักอย่างหนึ่ง ให้หลุดพ้นจากความทุกข์นี้ จักรพรรดิได้รับทราบแล้วก็ทรงสลดพระทัยมาก แล้วงุนนั้นก็พลันหายไป วันรุ่งขึ้น จักรพรรดินิมนต์พระสมณสงฆ์จำนวนมากองค์มาประชุมที่ห้องพระโรง ทรงรับสั่งถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น แล้วขอรทานกุศลกรรมอย่างยอดเยี่ยมที่จะได้โทษพระมเหสีได้ พระเถระจึงอภังคิ์ได้ว่า ต้องนมัสการพระพุทธเจ้าและขอขมาลาโทษที่พระมเหสีได้ทรงทำไว้ จึงจะหมดเวรกรรมนั้นได้ จักรพรรดิเห็นด้วยกับคำทูลนี้ จึงได้ค้นหาพระนามพระพุทธเจ้าตามพระคัมภีร์เก่า แล้วทรงประพันธ์บทขอขมาโทษรวมทั้งหมด 10 บทขึ้น รวมทั้งประกอบพิธีขอขมาโทษเพื่ออุทิศให้พระมเหสี ต่อมาอีกวัน ได้กลิ่นหอมอบอวลทั่ววัง ยິงนานก็ยิ่งหอมโดยไม่ทราบมาจากไหน ครั้นจักรพรรดิทรงหันพระพักตร์ จึงเห็นเทพองค์หนึ่ง ทูลจักรพรรดิว่า นี่คือร่างที่มาจากงูใหญ่ ด้วยการประกอบพิธีขอขมากรรมและบุญกุศลให้ บัดนี้ได้ไปเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ วันนี้มาปรากฏร่าง เพื่อให้เป็นสักขีพยานและได้กล่าวขอขมาในพระมหากุณณาธิคุณ แล้วจึงหายไป ซึ่งเรื่องนี้ก็มีการบันทึกไว้ในหนังสือจีน ม่านถ่านฉือเปยเหลียงหวงเป่าซัน (พุดคุยเรื่องเหลียงหวงเป่าซัน) ด้วย (Guoqingjushi, 2007, pp. 7-8) เนื่องจากการจัดพิธีขอขมาลาโทษขอจักรพรรดิเหลียงอู่ตี้เกิดผลอย่างดี ชาวบ้านจึงเชื่อกันว่าผู้ใดที่สวดท่อง “บทขอขมากรรมของจักรพรรดิเหลียงอู่ตี้” หรือเหลียงหวงเป่าซัน (梁皇宝忏) แล้วปฏิบัติตามบทพิธีนี้ ด้วยความศรัทธาและจิตบริสุทธิ์เว้นจากการทำสรรพบาป บำเพ็ญสรรพกุศล จะพ้นจากภัยพิบัติ กำจัดบาปกรรมที่ได้ทำไว้ เพิ่มพูนบุญวาสนา สำเร็จผลในกุศลอินทรีย์ และมั่งคั่งสมความประสงค์ทุกประการ “บทขอขมากรรมของจักรพรรดิเหลียงอู่ตี้” หรือเหลียงหวงเป่าซัน (梁皇宝忏) นั้นจึงมีการสืบทอดมาจนปัจจุบันซึ่งนับเป็นเวลาพันปีเศษแล้ว

ระหว่างการถวายข้าวและอาหารแด่ได้สี่อ้อยและองค์ไปยเซียนต่าง ๆ ที่มีประดิษฐานในสำนักงานสมาคม รวมทั้งจัดที่บูชาเช่น ไหว้อ้อเฮียตี้ (วิญญาณไร้ญาติ) และเหล่าดวงวิญญาณทั้งหลาย นอกจากมีการสวดมนต์ให้เหล่าดวงวิญญาณดังกล่าวมาข้างต้นแล้ว ยังการมีการประทับทรงเพื่อทำพิธีjemของเช่น ไหว้ต่าง ๆ โดยเจ้าหน้าที่แผนกทรง (ดูภาพที่ 4-41) จากนั้นเวลาประมาณบ่าย 1 โมง จะย้ายสถานที่ไปจัดงานทิ้งกระจาด (ซิโกว) ที่ลานกว้างอนุสรณ์บรรจู้จี้ของเม่งหุย

ภาพที่ 4-35 ที่บูชาเซ่นไหว้ฮ่อเฮียตี้

ภาพที่ 4-36 โต๊ะถวายได้สื่อเฮี้ยและองค์โป๊ยเซียน

ภาพที่ 4-37 ของเซ่นไหว้ฮ่อเฮียตี้

ภาพที่ 4-38 ของเซ่นไหว้ฮ่อเฮียตี้

ภาพที่ 4-39 ของถวายได้สื่อเอี้ยและองค์โป๊ยเซียน

ภาพที่ 4-40 ของถวายได้สื่อเอี้ยและองค์โป๊ยเซียน

ภาพที่ 4-41 ประทับทรงเพื่อทำพิธีเจิมของเซ่นไหว้

ภาพที่ 4-42 อนุสรณ์บรรจู่จีของเม่งหุย

ภาพที่ 4-43 ข้าวสารที่ใช้ในงานทิ้งกระจาด

ภาพที่ 4-44 เจ้าหน้าที่กำลังจัดเรียงข้าวสาร

ภาพที่ 4-45 ชาวบ้านที่มาร่วมงานทิ้งกระจาด

ภาพที่ 4-46 ชาวบ้านที่มาร่วมงานทิ้งกระจาด

ภาพที่ 4-47 รูปเคารพเทพแปดเซียน

เมื่อไปถึงอนุสรณ์บรรจูลิขของเม่งหุย (ดูภาพที่ 4-42) สังเกตเห็นว่ามิถุนข้าวสารจำนวนมากถูกกองไว้อย่างเรียบร้อย อีกจำนวนหนึ่งเจ้าหน้าที่กำลังเร่งลำเลียงอยู่ (ดูภาพที่ 4-43, 4-44) ในบริเวณลานกว้างหน้าอนุสรณ์มีชาวบ้านมาร่วมงานเป็นจำนวนมาก (ดูภาพที่ 4-45, 4-46) ผ (นามสมมติ) (สัมภาษณ์, 17 พฤศจิกายน 2554) กล่าวว่า ชิโกวหรืองานที่กระจายนั้นถือว่าเป็นงานสำคัญประจำปีของสมาคมเม่งหุยที่จัดในเดือนสารทจีน โดยทางสมาคมได้กำหนดวันจัดงานแต่ละปีไว้เป็นวันที่ 2 หลังวันสารทจีนซึ่งก็คือวันแรม 2 ค่ำ เป็นวันจัดงานมาเป็นเวลานาน จึงเป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไปในหมู่ชาวบ้าน เมื่อถึงวันงาน ชาวบ้านจึงพากันมานั่งรอเพื่อรับของแจกทาน โดยงานจะเริ่มขึ้นด้วยการประทับทรงเจิมข้าวสารของแผนกทรงที่ห้องโถงชั้นสองที่มีเทพแปดเซียนประดิษฐานอยู่ (ดูภาพที่ 4-47) เพื่อเป็นสิริมงคลต่อข้าวที่จะแจกแก่สาธุชนผู้มาร่วมงาน สำหรับอุปกรณ์ในการประทับทรงหรือที่เรียกกันว่า “คุยกี” ในภาษาแต้จิ๋ว นั้น โดยหลักแล้วมีดังต่อไปนี้

ไม้ก๊ (ดูภาพที่ 4-48) คือ ไม้ที่ใช้เป็นสื่อกลางระหว่างร่างทรง กับองค์เซียนชื่อหรือเจ้าองค์ต่าง ๆ ที่ลงมาประทับเพื่อประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ในสถานที่นั้น ๆ ลักษณะของไม้ก๊จะมีลักษณะเหมือนวงเวียนที่กางขาออกพอประมาณ หรือคล้ายง่ามไม้ มีบางแห่งทำเป็นรูปเกี้ยวหรือเกี้ยว โดยปกติแล้วแต่โบราณมาได้ใช้กิ่งของต้นหลิวมาทำ เพราะว่าเป็นไม้มงคล เนื่องจากว่าเป็นหนึ่งใน 3 สิ่งที่ทำให้พระโพธิสัตว์กวนอิมสำเร็จโพธิญาณนอกเหนือจากแจกันหยกและน้ำที่ถูกใส่ไว้

ในด้านานขององค์หญิงเมี่ยวซ่าน จึงมีคุณอำนาจวิเศษสามารถจัดสิ่งชั่วร้ายอัปมงคล นอกจากนี้ ต้นหลิวมีความเหนียวคงทนและลักษณะของกิ่งสวยงามไม่คดงอ ตาไม้ไม่มากจนเกินไป แต่ในประเทศไทยนั้นหาต้นหลิวที่มีขนาดใหญ่พอที่จะทำไม้ก็ได้ยาก จึงมีการนำไม้ชนิดอื่น เช่น ทับทิม มะขาม ไม้ยางมาใช้บ้าง โดยกรรมวิธีการสร้างไม้ก็แต่ละอันนั้นเริ่มจากการคัดสรรไม้มงคลที่ด้อย ลักษณะพิเศษกล่าวคือ กิ่งข้างที่จะให้มือทรงหรือผู้ที่ถือนั้นให้ชี้ขึ้นฟ้า กิ่งอีกข้างที่มีมือรองหรือ เลี้ยก็ถือให้ชี้ไปทางทิศเหนือหรือทิศตะวันออก เมื่อได้กิ่งที่เหมาะสมแล้ว ก็ตัดให้ได้ขนาดตกความ ยาวมงคล นำมาเกลาให้ได้รูป เจาะรูที่ปลาย ทิ้งให้ไม้แห้ง เมื่อแห้งแล้วจึงนำมาขึ้นเชือก โดยใช้ เชือกแดงหรืออึ่งเสาะมาพันและมัดเป็นปลาสีให้คลุมหมดตามความยาวทั้งสองข้างของไม้ก็ เพื่อความคงทนและแข็งแรง กัน ไม้แตกหักเวลาใช้งาน ไปนานวัน (ก่อนการขึ้นเชือก บางสายอาจ มีการลงยันต์ที่ไม้ก่อน บางทีก็ใช้ผ้าแดงห่อก่อนขึ้นหนึ่งจึงพันเชือก เหมือนกับเป็นการสวมเกราะ หรือว่าแต่งตัวให้ไม้ก็ เมื่อได้เป็นที่เรียบร้อยแล้วก็สามารถนำมาใช้ในพิธีศุภกิจเพื่อกิจต่าง ๆ

โต๊ะสำหรับเขียนกวี (ดูภาพที่ 4-48) คือกะบะ ถาดที่มีลักษณะกลมหรือเหลี่ยม อาจเท ทรายไว้เพื่ออ่านได้ง่ายขึ้น

เหล่งเล้ง (ดูภาพที่ 4-48) คือ ธงประจำองค์ของเซียนที่เชิญ เป็นการแสดงถึงชื่อ ยศและตำแหน่งของเซียนที่ประทับลงมา

ซิกแซกเกี่ยม (ดูภาพที่ 4-48) คือ กระบี่เจ็ดดาว เป็นอาวุธของเทพที่แสดงให้เห็นถึง แสนยานุภาพที่จะกำจัดสิ่งที่ผิด

จูซา (ดูภาพที่ 4-49) คือหมึกเจิมสีแดงอมชมพู

จูบิก (ดูภาพที่ 4-49) คือ พู่กัน

อิ่ง (ดูภาพที่ 4-49) คือตราลัญจกรประจำองค์

ขันหรือ โถน้ำมันต์ (ดูภาพที่ 4-49) ซึ่งเป็นน้ำมันต์ที่เผาสุกใสและแช่ฮั่งฮวย (คือ ยอดใบ อ่อนต้นทับทิม) เพื่อประพรมชำระสิ่งต่าง ๆ ก่อนที่จะมีการเจิมหรือเขียนและพรมนำทางเดินก่อน เขียนชื่อด้วย

ตัวกิม (ดูภาพที่ 4-48) พบสามเหลี่ยม 3 ใบ วางซ้อนกันหมายถึงม้าทิพย์

ภาพที่ 4-48 ชิกแซเกี่ยม ไม้กั เหล่งเล้ง ตัวกิม

ภาพที่ 4-49 จูซา จูปิก อิ่ง และขันใส่น้ำมนต์

ภาพที่ 4-50 สวดมนต์เริ่มพิธีประทับทรง

ภาพที่ 4-51 พิธีประทับทรง

ผ (นามสมมติ) (สัมภาษณ์, 17 พฤศจิกายน 2554) กล่าวว่า โดยปกติแล้วพิธีประทับทรงจะต้องใช้คนอย่างน้อย 5 คนอย่างต่ำ ได้แก่ มือทรงหรือหู้กั 1 คน มือรองหรือเจี้ยกั 1 คน คนอ่านกันึ่ง (โองการ) 1 คน คนจดกันึ่ง 1 คน คนที่คอยถามคำถามหรือทูลถวายรายงาน 1 คน นอกเหนือจากนี้ อาจมีคนถืออั้งฮวย ซ่าเป่าและอั้งเพิ่มมาด้วยในกรณีที่เดินออกจากที่ประทับทรงไปทำพิธี ก่อนเริ่มพิธีเข้าทรงเจิมข้าว ทุกคนช่วยกันจะจัดเตรียมสิ่งจำเป็นต่าง ๆ โดยได้วาง ชิกแซเกี่ยม ไม้กั เหล่งเล้งบน โต๊ะสำหรับเขียนกัที่ตั้งไว้หน้า โต๊ะบูชาแปดเขียนที่ประดิษฐานภายใน

ห้องโถงชั้นสองของอาคารอนุสรณ์บรรจู้ฐิของเม่งหุ่ย และมีการปักรูปดอกไม้ใหญ่ที่ปักไว้ในรูที่ปลายไม้ก็ ได้ปลายไม้ก็มีตัวกิมที่พับสามเหลี่ยม 3 ใบวางซ้อนกันเพื่อให้เป็นม้าทิพย์ (ดูภาพที่ 4-48) เมื่อได้เวลา เจ้าหน้าที่แผนกทรงจู้จู่รูปไปหัวแปดเขียนเพื่อเป็นการกล่าวเรียนถึงการประทับทรง จากนั้นบุคคลต่าง ๆ เข้าประจำที่ โดยมีมือทรงหรือหู้ก็จะยืนอยู่ทางซ้าย มีมือรองหรือเจ็ยก็อยู่ทางขวา หน้าโต๊ะเขียนก็ หันหน้าเขาหาแปดเขียน มือทรงซ้ายมือถือกระบี่ขวามือจับไม้ก็ ส่วนมือรองซ้ายมือจับไม้ก็ขวามือถือธง โดยทั้งกระบี่และธงถือในลักษณะพาดบ่าหรือประคองพาดไว้ที่กอกแขน แล้วมีการเผากระดาษทองวนรอบรูปดอกไม้ใหญ่ที่ปักไว้ในรูที่ปลายไม้ก็ 3 รอบ เพื่อแทนการส่งม้าทิพย์ไปปรับเขียนชื่อเสด็จมายังที่ ๆ ประทับ โดยมีรูปเป็นสัญลักษณ์ จากนั้นทุกคนพนมมือ (นอกเหนือจากมือทรงและมือรอง)สวดมนต์บทเจริญ “ไปยเขียน โจวซือเจ็ยล้งจิว” พร้อมกัน เพื่ออัญเชิญเขียนชื่อมาประทับทรง (ดูภาพที่ 4-50) เมื่อไม้ก็หมุน แสดงว่าเขียนชื่อประทับแล้ว เจ้าหน้าที่จะดึงรูปปลายไม้ก็ออก (ดูภาพที่ 4-51) เขียนชื่อจะขีดเขียนตัวอักษรจีนบนโต๊ะเขียนก็อย่างต่อเนื่อง คนอ่านก็บึ้งต้องคอยสังเกตให้ละเอียดและอ่านคำนั้น ๆ ออกมา หากอ่านได้ถูกต้อง เขียนชื่อจะให้สัญญาณด้วยการเคาะ โต๊ะเขียนก็ด้วยไม้ก็อย่างเสียงดัง คนจกก็บึ้งจะคอยจดคำนั้นไว้ในสมุด

ในกรณีที่เขียนชื่อเขียนแล้วคนอ่านอ่านไม่รู้เรื่อง เขียนชื่อจะล้างกะบะแล้วเขียนคำนั้นใหม่ หากยังไม่มีคนอ่านออก เจ้าหน้าที่จำเป็นต้องเอาจูปัก (พู่กัน) จิมจู่ซาแล้วไปปักไว้ในรูที่ปลายไม้ก็ และนำกระดาษสีเหลืองวางบนโต๊ะเพื่อให้เขียนชื่อเขียนตัวอักษรนั้นไว้บนกระดาษ จนกว่าคนอ่านอ่านออกว่าเป็นคำใดเขียนชื่อจึงเขียนตัวอักษรต่อไปไว้บนโต๊ะ โดยกระดาษเหลืองที่มีตัวอักษรนั้นเจ้าหน้าที่จะประทับอิง (ตราสัญลักษณ์ประจำองค์) ของเขียนชื่อแล้วนำไปเผา เมื่อเขียนจบ เขียนชื่อจะเรียกให้คนจกก็บึ้งอ่านทวนเป็นประโยคเพื่อความถูกต้อง ซึ่งพอฟังแล้วมีลักษณะเป็นกลอนโบราณจีน จากนั้นเจ้าหน้าที่ได้บอกความประสงค์ในการอัญเชิญประทับทรงคือเพื่อjemข้าวให้เป็นมงคลในโอกาสงานทิ้งกระจาด โดยก่อนที่จะไปjemข้าวที่ลานกว้าง มีการเปลี่ยนมือทรงด้วยคือให้มือทรงคนแรกถอยทรงแล้วเปลี่ยนให้มือทรงที่มีอายุน้อยกว่ามาเป็นมือทรงแทน มีการพรมน้ำมันดับบริเวณปะรำพิธีเข้าทรง และพรมที่ตัวมือทรงที่เพิ่งถอยทรงด้วย

ผ (นามสมมติ) (สัมภาษณ์, 17 พฤศจิกายน 2554) ได้ให้เหตุผลในการเปลี่ยนมือทรงว่าการประทับเป็นเวลานานจะทำให้มือทรงเหนื่อยมาก โดยเฉพาะเวลาjemหรือเขียนยันต์ เขียนชื่อจะบังคับให้มือทรงกลับหายใจทุกตัวหนังสือจนกว่าเขียนเสร็จเพื่อเป็นการแก้เคล็ด ทั้งนี้ต้องใช้กำลังมาก จึงต้องการเปลี่ยนมือทรงให้ผู้ที่มียาญน้อยและมีร่างกายที่แข็งแรงกว่ามาดำเนินกิจการที่เหลือคือเดินไปjemจุ่งข้าวสาร เมื่อมือทรงและมือรองถือไม้ก็ลงไปjemจุ่งข้าวสารที่ลานกว้าง เจ้าหน้าที่แผนกทรงคนอื่น ๆ จะช่วยกันถือขันจู่ซา จูปัก อิง และขันใส่น้ำมันต์เดินตามไปด้วย

โดยจะมีการปักจุปักที่รูปลายไม้ก็เพื่อเขียนชื่อได้เจิมที่ถุงข้าวสาร เจ้าหน้าที่ผู้ถืออึ่งต้องประทับอึ่งทุกที่ที่เขียนชื่อได้เจิมไว้ ผู้ที่ถือขันน้ำมนต์จะพรมน้ำมนต์ไปทั่วบริเวณนั้น ๆ ด้วย เมื่อเจิมข้าวเสร็จ ทุกคนจะกลับมาที่ห้องโถงชั้นสองเพื่ออวยทรง โดยจะวางไม้ก็ไว้บนตัวกิมสามเหลี่ยม 3 ใบที่วางซ้อนกัน และปักรูปไม้รูปลายไม้ก็อีกครั้งหนึ่งถือว่าการส่งเสด็จ

หลังเสร็จพิธีเจิมข้าว เข้าสู่ขั้นตอนการเปิดงานทั้งกระจาดอย่างเป็นทางการ โดยผู้ว่าราชการจังหวัดชลบุรีได้กล่าวรายงาน (ดูภาพที่ 4-52) และเปิดงานทั้งกระจาด (ซีโกว) จากนั้น กรรมการและเจ้าหน้าที่ทั้งหลายของเม่งหุย รวมทั้งผู้ว่าราชการจังหวัดชลบุรีและคณะได้ช่วยกันแจกข้าวสารให้กับสาธุชนอย่างคึกคัก (ดูภาพที่ 4-53, 4-54)

ภาพที่ 4-52 พิธีเปิดงาน

ภาพที่ 4-53 แจกข้าวสาร

ภาพที่ 4-54 แจกข้าวสาร

นอกจากไตรสรณะพุทธสมาคมชลบุรีหรือสมาคมมุ่งหุยมิมีการจัดงานในช่วงเทศกาลสารทจินต์ดังกล่าวมาข้างต้นแล้ว ศาสนสถานจีนอื่น ๆ หลายแห่งในเขตเทศบาลเมืองชลบุรี ก็มีการจัดงานในลักษณะเช่นเดียวกันด้วย อาทิ โรงเจเปาฮกตั่วซึ่งก็มีการจัดการเช่นไหว้ในช่วงประเพณีสารทจินต์ก่อนข้างใหญ่โต (ดูภาพที่ 4-55, 4-56, 4-57, 4-58) ต (นามสมมติ) (สัมภาษณ์, 17 สิงหาคม 2554) ผู้ที่ช่วยเตรียมอาหารเช่นไหว้ให้กับโรงเจในการเช่นไหว้เป็นประจำได้เล่าว่าโรงเจเปาฮกตั่วมีการจัดการบูชาเช่นไหว้สารทจินต์และงานทิ้งกระดาษในวันแรม 3 ค่ำเดือน 7 ตามปฏิทินจันทรคติจีนเป็นประจำทุกปี มีการจัดเตรียมสิ่งของในการเช่นไหว้เป็นจำนวนมาก ซึ่ง ต (นามสมมติ) (สัมภาษณ์, 17 สิงหาคม 2554) กรรมการโรงเจได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า สิ่งของที่ใช้ในการเช่นไหว้รวมทั้งสิ่งของที่ใช้ในการทิ้งทานซึ่งเป็นพวกข้าวสาร อาหารแห้งรวมทั้งน้ำบรรจุขวดเหล่านั้น ส่วนหนึ่งมาจากการเรียไ้ของกรรมการโรงเจ อีกส่วนหนึ่งมาจากการบริจาคของชาวบ้านผู้มีจิตศรัทธา

ภาพที่ 4-55 อาหารที่ใช้ในการเซ่นไหว้

ภาพที่ 4-56 อาหารที่ใช้ในการเซ่นไหว้

ภาพที่ 4-57 กระดาษเงินกระดาษทอง

ภาพที่ 4-58 ข้าวสารและน้ำขวดที่ใช้ในการแจกทาน

ส่วนวัดเทพพุทธาราม มีการจัดงานพิธีบำเพ็ญกุศล “ทักษิณานุประทาน” แด่บรรพบุรุษผู้ล่วงลับหรือพิธีสู่จิ้ง-โพงโต้ว ตามภาษาแต้จิ๋วประจำปี พ.ศ. 2554 ระหว่างวันที่ 29 กรกฎาคม 2554 ถึงวันที่ 31 กรกฎาคม 2554 ต่อเนื่องกันเป็นเวลา 3 วัน โดยวันที่ 31 กรกฎาคมนั้นตรงกับวันขึ้น 1 ค่ำ เดือน 7 ตามปฏิทินจันทรคติจีน ซึ่งพิธีบำเพ็ญกุศล “ทักษิณานุประทาน” ที่ว่านี้เป็นพิธีการทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่ญาติทั้งหลายที่ล่วงลับไปโดยมีการบัตถิพิธีหลากหลายพิธี ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

วันที่ศุกร์ที่ 29 กรกฎาคม 2554

13.00 น. เปิดมณฑลพิธี (ไคั่ว)

14.00น. เชิญวิญญาณ

18.00 น. เปิดประตูนรก

20.00 น. อาบน้ำดวงวิญญาณ

วันเสาร์ที่ 30 กรกฎาคม 2554

08.00 น. พระสงฆ์จีนสั่งวิชายาธรรม

10.00 น. ถวายพุทธบูชา (กึ่งสุก)

19.00 น. เชิญดวงวิญญาณข้ามสะพาน

21.00 น. โปรยดอกไม้ให้ดวงวิญญาณ

วันอาทิตย์ที่ 31 กรกฎาคม 2554

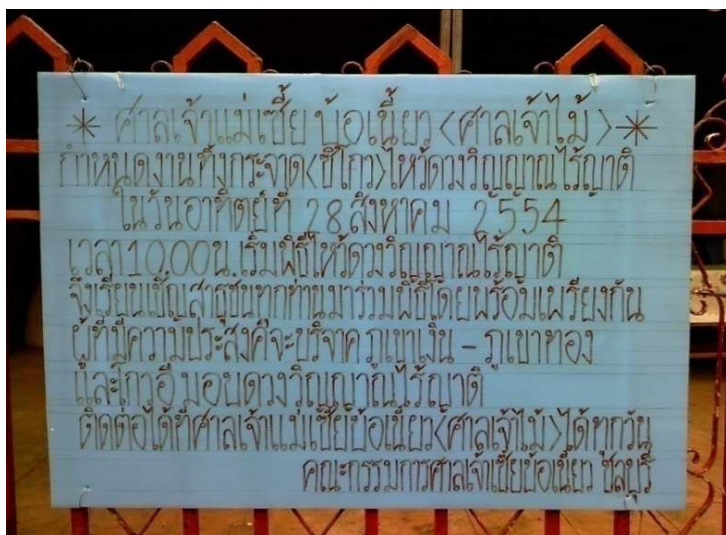
08.00 น. พระสงฆ์จีนสั่งวิชายาธรรม

10.00 น. ถวายพุทธบูชา (กึ่งสุก)

13.00 น. พิธีโยคะเปรตพลีแก่ดวงวิญญาณไร้ญาติ (ซีโกว)

15.30 น. ส่งดวงวิญญาณ (เผาป้ายชื่อ)

สำหรับศาลเจ้าแม่เซี่ยบ้อเนี้ยวหรือที่เรียกกันว่าศาลเจ้าไม้ได้ประกาศกำหนดการจัดงาน
ที่กระเจาด (ซีโกว) ให้อวดวงวิญญาณไร้ญาติในวันที่ 28 สิงหาคม 2554 เวลา 10.00 น.
(ดูภาพที่ 4-59, 4-60)

ภาพที่ 4-59 ป้ายประกาศวันเวลาจัดงานและรับบริจาคของศาลเจ้าแม่เซี่ยบ้อเนี้ยว

ภาพที่ 4-60 ภูเขาเงินภูเขาทองที่เตรียมสำหรับใช้ในงาน

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า ศาสนสถานหลัก ๆ ในเขตเทศบาลเมืองชลบุรี ยังคงหมั่นดำเนินกิจกรรมทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ล่วงลับและช่วยเหลือผู้ยากจนในประเพณีสารทจีนอย่างจริงจังด้วยความศรัทธาในลัทธิศาสนาและความเชื่อต่าง ๆ ที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ ทำให้งานประเพณีสารทจีนในศาสนสถานในเขตเทศบาลเมืองชลบุรีจังหวัดชลบุรียังคงมีแบบแผนปฏิบัติคล้ายกันกับการปฏิบัติในศาสนสถานในถิ่นเกาะโจว มณฑลกว่างตุง ประเทศจีน โดยสรุปแล้ว ชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลเมืองชลบุรีจังหวัดชลบุรียังคงยึดมั่นในการปฏิบัติตามแบบแผนที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษที่เป็นชาวจีน ไม่ว่าจะในครอบครัวหรือในศาสนสถาน การปฏิบัติในประเพณีสารทจีนของชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี โดยหลัก ๆ แล้วมี 2 ขั้นตอน คือขั้นตอนการเตรียมงานก่อนวันประเพณีและขั้นตอนการปฏิบัติในวันประเพณี จากความพิถีพิถันในขั้นตอนการปฏิบัติในประเพณีสารทจีนของชาวไทยเชื้อสายจีนสะท้อนให้เห็นถึงความคิดความเชื่อเรื่องเทพเจ้า วิญญาณหรือชีวิตหลังความตาย การทำบุญ อาหารมงคล การเผาเครื่องเซ่นไหว้ซึ่งเป็นวัฒนธรรมวิถีชีวิตส่วนหนึ่งของชาวจีนรุ่นเก่าได้ค่อนข้างเด่นชัด

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง “การศึกษาประเพณีสารทเงินของชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี สรุปผลได้ดังต่อไปนี้

1. ประเพณีสารทเงินของชาวจีนในประเทศจีนมีความเป็นมาและคติความเชื่อสืบเนื่องมาจากความเชื่อดั้งเดิมและประเพณีเช่นสรวงบูชาในสมัยโบราณของจีน ความเชื่อเรื่อง “ซานกวน” และ “ซานหวยง” ศาสนาเต๋าและความเชื่อการจัดงานอุลลัมพนสังฆทานเพื่อทำทานอุทิศส่วนกุศลแก่วิญญาณไร้ญาติและปลดวิญญาณให้พ้นจากทุกข์ทางพุทธศาสนา
2. ชาวจีนแต่ดั้งเดิมมีการอพยพสู่ประเทศไทยเป็นหลายระลอกกระหว่างคริสต์ศตวรรษที่ 12 จนถึงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 ด้วยปัจจัยทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมทั้งภายในและภายนอกตั้งจังหวัดชลบุรีซึ่งได้เปรียบจากการเป็นพื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมชาติเป็นเมืองท่าสำคัญมาแต่ครั้งโบราณกาล เป็นจุดเปลี่ยนระบบการขนส่งระหว่างทางน้ำและทางบกทั้งภายในและระหว่างประเทศ ได้รับความนิยมนจากชาวจีน โดยเฉพาะชาวจีนแต่ดั้งเดิมในการติดต่อค้าขาย อพยพตั้งหลักแหล่งอาศัยรวมทั้งสืบลูกสืบหลานกันเป็นจำนวนมาก จนกลายเป็นย่านชุมชนจีนที่ใหญ่ที่สุดในภาคตะวันออกของประเทศไทย
3. ขั้นตอนการปฏิบัติประเพณีสารทเงินของชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี ไม่ว่าจะในครอบครัวหรือในศาสนสถานจีนโดยหลัก ๆ แล้วแบ่งได้เป็น 2 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนการปฏิบัติก่อนวันประเพณีและขั้นตอนการปฏิบัติในวันประเพณี สำหรับความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติประเพณีสารทเงินของชาวไทยเชื้อสายจีนนั้น มีหลากหลายความเชื่อด้วยกัน อาทิ ความเชื่อเรื่องเทพเจ้า ความเชื่อเรื่องวิญญาณหรือชีวิตหลังความตาย ความเชื่อการทำบุญ ความเชื่ออาหารที่เป็นมงคล ความเชื่อเกี่ยวกับการเผาเครื่องเซ่นไหว้ เป็นต้น

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาเรื่อง “การศึกษาประเพณีสารทเงินของชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี” มีประเด็นต่าง ๆ ที่ผู้วิจัยเห็นว่าควรจะนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. ผลการศึกษาประวัติความเป็นมาและคติความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับประเพณีสารทเงินของชาวจีนในประเทศจีน พบว่า ประเพณีสารทเงินสืบเนื่องมาจากทั้งความเชื่อดั้งเดิมและประเพณี

เก่าแก่ของคนโบราณ ความเชื่อทางศาสนาเต๋า และความเชื่อทางพุทธศาสนา การที่เป็นเช่นนี้น่าจะเนื่องมาจากเหตุผลหลัก ๆ ดังนี้

ประการแรก วัฒนธรรมจีนเป็นวัฒนธรรมเฉพาะตนโดยมีการหลอมรวมระบบความเชื่อหลายระบบเข้าด้วยกัน ส่วนชาวจีนถือได้ว่าเป็นนักจารีตนิยม พยายามรักษายึดถือและสืบทอดจารีตประเพณีดั้งเดิมของบรรพบุรุษไม่ว่าอยู่ที่ไหน สอดคล้องกับที่ พลศักดิ์ จิรไกรศิริ (2542, หน้า 27) ได้กล่าวว่า “ระบบความเชื่อของชาวจีนมีลักษณะเป็นความเชื่อแบบสังเคราะห์ เป็นการยอมรับระบบความเชื่อหลายอย่างซึ่งมีที่มาจากแหล่งแตกต่างกัน โดยนำมาผสมผสานจนเกิดเป็นรูปแบบเฉพาะของชาวจีน และเมื่อชาวจีนเหล่านี้อพยพสู่ประเทศไทยก็ได้้นำความเชื่อในด้านศาสนา พิธีกรรมและเทศกาลติดตามเข้ามาด้วย” ทิชฎุยา โภชนา (2548, หน้า 115) ได้กล่าวว่า “ชาวจีนเป็นกลุ่มชนที่มีลักษณะนิสัยประจำชาติอย่างหนึ่งคือ การยึดมั่นถือมั่นในประเพณีวัฒนธรรมดั้งเดิมของชาติตน” ซึ่งบรมพิลด์ (2533, หน้า 9-11) ยังได้กล่าวในทำนองเดียวกันว่า “ชาวจีนไม่ว่าจะอพยพไปตั้งถิ่นฐานทำมาหากินอยู่ที่ใดก็ตาม จะนำเอาอุปนิสัยประเพณีของตนไปด้วย โดยที่พยายามจะรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีของตนน้อยบ้างมากบ้างตามสภาพ” นอกจากนี้ จางเอียนชิว (2539, หน้า 40) ยังได้กล่าวถึง ผู้อพยพที่เป็นชาวแต้จิ๋วว่า “ยังผูกพันลึกซึ้งอยู่กับวัฒนธรรมประเพณีแบบจีนยึดมั่นในคำสอนของบรรพบุรุษ รักบ้านรักภูมิลำเนาเดิม”

ประการที่สอง ศาสนาเต๋าเป็นศาสนาพื้นถิ่นของประเทศจีนที่มีประวัติอันยาวนาน มีอิทธิพลอย่างลึกซึ้งต่อวิถีชีวิตชาวจีน มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิดกับประเพณีของชาวจีน สำหรับประเพณีสารทจีนหรือที่ชาวจีนเรียกกันว่า จงหยวนเจี่ย นั้น ดังที่ เรือนแก้ว ภัทรานุประวัติ (2552, หน้า 118-119) ได้กล่าวว่า “ตามความเชื่อทางเต๋า ในช่วงเดือน 7 ของทุกปี เทพเจ้าผู้ทรงมีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบโลกมนุษย์จะลงมาจากสวรรค์เพื่อตรวจดูความดีความชั่วของมนุษย์ของมนุษย์โลก และในช่วงเดียวกันนรกภูมิก็มีการปล่อยวิญญาณพวกภูตผีไร้ญาติให้ออกมารับส่วนบุญในโลกมนุษย์โดยมีกำหนดเป็น 1 เดือน เมื่อครบกำหนดสิ้นเดือน 7 แล้ว วิญญาณทั้งหลายต้องกลับสู่ นรกภูมิ ชาวจีนจึงมีการเรียกเดือนนี้ว่าเป็นเดือนประตูผีเปิด-ปิด จากความเชื่อดังกล่าวทำให้ชาวจีนในโลกมนุษย์ต่างประพฤตปฏิบัติในสิ่งที่ดีหรือพยายามทำความดีให้เทพเจ้าเห็น ขณะเดียวกันก็ต้องการจะอุทิศบุญกุศลให้ผีไร้ญาติ ปัจจุบันในเทศกาลสารทจีนตามศาลเจ้ามักมีพิธีกรรมการทิ้งกระดาษวิญญาณ (ซีโกว) โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่ออุทิศส่วนบุญให้บรรพบุรุษที่เสียชีวิตไปแล้ว และส่งสิ่งของเครื่องใช้ ข้าวปลาอาหารแก่ผีไร้ญาติ รวมทั้งบริจาคสิ่งของแก่คนยากคนจน”

อิทธิพลที่ศาสนาเต๋ามีต่อวิถีชีวิตชาวจีนนั้น ไม่เพียงแต่เห็นได้จากวิถีชีวิตของชาวจีนผู้ที่อาศัยอยู่ในประเทศจีน หากยังสามารถเห็นได้จากวิถีชีวิตของชาวจีนโพ้นทะเลรวมทั้งลูกหลานของพวกเขาที่เป็นชาวเชื้อสายจีนอีกด้วย ดังที่ พลศักดิ์ จิรไกรศิริ (2542, หน้า 61) ได้กล่าวว่า “สารทจีน

เป็นเทศกาลทำบุญกึ่งปีของชาวจีนที่มีความสำคัญรองลงมาจากเทศกาลตรุษจีน การจัดเทศกาลสารทจีนมาจากความเชื่อที่ว่า ทุก 6 เดือนปรโลกจะเปิดให้วิญญาณออกมารับส่วนบุญส่วนกุศลของมนุษย์เป็นเวลา 1 เดือน ความเชื่อนี้ชาวจีนโพ้นทะเลรุ่นแรก ๆ มีความเชื่อมากเพราะชาวจีนโพ้นทะเลในเมืองไทยรุ่นแรก ๆ ต้องถึงแก่กรรมไปอย่างเฉียดตายด้วยเหตุที่ญาติอยู่ในเมืองจีน ชาวจีนรุ่นหลัง ๆ จึงเน้นการจัดเทศกาลสารทจีนเป็นพิเศษด้วยการทำบุญทำทานที่เรียกว่า “การเทกระจาด”(หรือทิ้งกระจาด) ถ้าพิจารณาถึงอุบายของการจัดเทศกาลสารทจีน มิใช่เพียงเพื่อการทำบุญทำทานเท่านั้น แต่เป็นเรื่องของการพักผ่อนทุกครึ่งปีอีกด้วย เพราะชาวจีนนิยมทำงานอย่างไม่มีวันหยุด การมีเทศกาลหมายถึงการมีวันหยุดไปด้วย”

ประการที่สาม ศาสนาพุทธที่เผยแพร่ในประเทศจีนมาแต่โบราณเป็นศาสนาพุทธนิกายมหายาน ซึ่งมีอิทธิพลต่อความคิดความเชื่อวัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่มีอยู่ของชาวจีนเป็นอย่างมาก ดังที่ พลศักดิ์ จิร ไกรศิริ (2542, หน้า 37) ได้กล่าวว่า นิกายมหายาน ได้เผยแพร่เข้าสู่จีนประมาณพุทธศตวรรษ ที่ 6 และได้เข้าผสมผสานกับลัทธิขงจื้อและเต๋า ปรัชญามหายานได้ช่วยเสริมลักษณะลัทธิขงจื้อที่มุ่งแก้ปัญหาสังคมและเน้นประโยชน์ในปัจจุบัน กับช่วยเสริมลัทธิเต๋าที่มุ่งให้ความสำคัญกับธรรมชาติและเน้นประโยชน์ในอนาคต จนทำให้ลัทธิขงจื้อลัทธิเต๋ามหายานรวมเข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ถาวร ลิกขโกศล (2549, หน้า 90-92) ยังได้กล่าวว่า อิทธิพลศาสนาพุทธทำให้การเช่นไหว้เดือน 7 มีการพัฒนาจากเดิม สมัยราชวงศ์จิ้น (ค.ศ. 265-420) มีผู้แปล “อุลลัมพนสูตร” ของนิกายโยคจาร เรื่องพระโมคคัลลานะอรหันต์เถรเจ้าจัดอุลลัมพนสังฆทานโปรดมารดาในนรกในพระสูตรนี้มีอิทธิพลต่อเทศกาลไหว้บรรพบุรุษในเดือน 7 ของจีนมาก ทำให้งานอุลลัมพนสังฆทานได้รับความนิยมแพร่หลายมากในจีน เริ่มจากในวัดแพร่เข้าสู่วังก่อนแล้วแพร่สู่หมู่ประชาชนทั่วไป สมัยราชวงศ์เหนือ-ใต้ ศาสนาพุทธรุ่งเรืองทั่วจีน พิธีอุลลัมพนสังฆทานจึงได้รับความนิยมทั่วประเทศจีน เป็นวันเทศกาลสำคัญของพุทธศาสนาในจีน เรียกว่า “อวิหลันเฟินเจีย” (盂兰盆节) แปลเอาความคือ วันอุลลัมพนบูชา

นอกจากนี้ จากที่ ถาวร ลิกขโกศล (2549, หน้า 92) ได้กล่าวไว้ว่า “ศาสนาเต๋าได้เอาคุณธรรมเรื่อง “เซ่ียว ” (กตัญญูต่อพ่อแม่และบรรพชน) และ “เหริน” (เมตากรุณา) ของลัทธิขงจื้อเป็นหลัก เอาเรื่องจัดพิธีทางศาสนาเพื่อให้พ่อแม่และบรรพชนพ้นจากบาปและทุกข์ภัยทั้งปวงของพุทธศาสนาประกอบสร้างวันเทศกาลจงหยวน (จงหยวนเจีย) ให้ตรงกับวันอุลลัมพนบูชา” ยังจะสะท้อนให้เห็นถึงความผสมผสานกลมกลืนระหว่างศาสนาพุทธและความคิดความเชื่อดั้งเดิมที่มีอยู่ของชาวจีน

2. ผลการศึกษาประวัติความเป็นมาของชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี พบว่า ชาวจีนแต่จิวอพยพมาทำมาหากิน ตั้งหลักแหล่งอาศัยในเขตเทศบาลเมือง

ชลบุรี จังหวัดชลบุรีเป็นจำนวนมากนั้นเกิดขึ้น โดยด้วยปัจจัยทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมทั้งภายในและภายนอก ดังที่ ไสว วิศวานันท์ (2539, หน้า 127-128) ได้สรุปไว้ดังนี้

ประการแรก ความเป็นไปได้และทิศทางที่แน่นอนในการอพยพ กล่าวคือจุดหมายปลายทางที่จะอพยพไปได้มีการติดต่อสื่อสารกับคนถิ่นเดิม ถูกกำหนดด้วยเส้นทางคมนาคมและอุปกรณ์การขนส่งซึ่งมีทิศทางที่แน่นอน และในจุดปลายทางมีผู้ชักใยซึ่งส่วนใหญ่เป็นญาติพี่น้องตระกูลเดียวกันหรือญาติทางคู่สมรส หรือผู้ที่อยู่หมู่บ้านเดียวกัน ฉะนั้นหากผู้อพยพมาใหม่เกิดเดือดร้อนอย่างไร ผู้อพยพที่มาอยู่ก่อนจะได้หาทางช่วยเหลือ จึงเกิดปรากฏการณ์ที่ท้องถิ่นซึ่งอพยพออกและอพยพเข้ามีการกระจุกตัวมาก

ประการที่สอง ความมุ่งหมายของการอพยพที่สำคัญเนื่องมาจากทางเศรษฐกิจ ฉะนั้นจึงเกิดกระแสการอพยพไปนอกประเทศอย่างต่อเนื่องเป็นจำนวนมาก กล่าวคือ ผู้อพยพส่วนใหญ่เป็นชาวนา ผู้รับจ้างและช่างฝีมือ ผู้คนเหล่านี้มีความมุ่งหมายในการอพยพออกต่างประเทศเพื่อประกอบอาชีพและมีรายได้เพิ่มขึ้น ปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ของตน นอกจากนี้ครอบครัวชาวจีนโพ้นทะเลส่วนใหญ่มีครอบครัวทั้งสองทางหรือสองภรรยา ต้องแยกจากกันเมื่อต้องการขยายตัวของธุรกิจหรือจากสาเหตุอื่น ๆ ภายในครอบครัว การไหลเทของสมาชิกในครอบครัวจึงเป็นสิ่งปกติ และจากการเกิดความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดระหว่างถิ่นเดิมของชาวจีนโพ้นทะเลกับต่างประเทศ ด้านการค้าและความร่วมมือทางเศรษฐกิจ ก็มีผลผลักดันให้เกิดความต้องการจะอพยพไปยังต่างประเทศมากขึ้น

ประการที่สาม นโยบายของรัฐบาลที่เป็นฝ่ายอพยพออกและอพยพเข้ามีส่วนชี้ขาดการอพยพ ซึ่งเห็นได้ชัดว่าในสมัยโบราณช่วงที่จีนยังใช้ นโยบายการห้ามประชาชนออกทะเล ปริมาณการอพยพออกนอกมีจำนวนน้อย หลังจากได้ยกเลิกนโยบายการดังกล่าว ประกอบกับความเจริญก้าวหน้าทางคมนาคม ทำให้เกิดกระแสสูงของการอพยพอย่างต่อเนื่อง เมื่อเกิดแรงกดดันจากนโยบายของรัฐบาลประเทศทั้งสองฝ่าย กระแสต่ำของการอพยพจะปรากฏขึ้นอีก

ประการที่สี่ จากค่านิยมด้านวัฒนธรรมและความสัมพันธ์ทางสังคมของผู้อพยพ ทำให้ผู้อพยพจะต้องรักษาความสัมพันธ์กับถิ่นเดิมอย่างใกล้ชิด ซึ่งค่านิยมดังกล่าวได้แก่ การเลี้ยงดูญาติพี่น้อง การสรรเสริญบรรพบุรุษของตน การปฏิบัติตามหลักธรรมหรือจารีตประเพณีที่สืบทอดมาตั้งแต่โบราณ การระลึกถึงบ้านเกิด การให้ความช่วยเหลือผู้อื่นเป็นสิ่งที่ทำให้ตนสบายใจ การทำความดีเพื่อเป็นการตอบแทนบุญคุณ การสนับสนุนการให้การศึกษา และการเพิ่มพูนความรู้ทางวิทยาศาสตร์ เป็นต้น

3. ผลการศึกษาเกี่ยวกับขั้นตอนการปฏิบัติและความเชื่อเกี่ยวกับประเพณีสารทจีนของชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี พบว่า ไม่ว่าในครอบครัวหรือในศาสน

สถานจีน ขั้นตอนการปฏิบัติประเพณีสารทจีนของชาวไทยเชื้อสายจีนแบ่งได้เป็น 2 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนการปฏิบัติก่อนประเพณี ซึ่งเป็นขั้นเตรียมการในด้านอาหารสิ่งของเครื่องใช้ การจัดสถานที่ต่าง ๆ ในการประกอบพิธี และขั้นตอนการปฏิบัติในวันประเพณี ซึ่งเป็นขั้นการประกอบพิธีเช่น ไหว้ต่าง ๆ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ก่อนถึงวันประเพณีต้องมีการจัดเตรียมสิ่งของต่าง ๆ เพื่อนำไปประกอบพิธีกรรมเช่นไหว้ต่าง ๆ ในวันประเพณี และพอถึงวันประเพณี ชาวไทยเชื้อสายจีนเชื่อว่าการจัดพิธีกรรมเช่นไหว้ต่าง ๆ จะช่วยทำให้ชีวิตของตนมีความเจริญรุ่งเรือง ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎา โภชนา (2548, หน้า 42-79) ที่กล่าวถึง 8 ประเพณีในรอบปีของชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่ว่าแต่ละประเพณีจะมีขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติอยู่ 2 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติก่อนวันประเพณี ซึ่งเป็นขั้นตอนการจัดเตรียมของเช่นไหว้และสถานที่ต่าง ๆ และขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติในวันประเพณี ซึ่งเป็นขั้นตอนการประกอบพิธีกรรมเช่นไหว้ต่าง ๆ โดยหนึ่งใน 8 ประเพณีที่ดังกล่าวคือประเพณีสารทจีน

สำหรับความเชื่อของชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี ที่สะท้อนออกจากการปฏิบัติในประเพณีสารทจีนนั้น มีหลากหลายความเชื่อด້วยกัน ทั้งความเชื่อเรื่องเทพเจ้า ความเชื่อเรื่องวิญญาณหรือชีวิตหลังความตาย ความเชื่อการทำบุญ ความเชื่ออาหารที่เป็นมงคล และความเชื่อเกี่ยวกับการเผาเครื่องเช่นไหว้ เป็นต้น การที่เป็นเช่นนี้น่าจะเนื่องมาจากเหตุผลที่สำคัญดังที่ ภาราดิ มหาพันธ์ (2554, หน้า 108) ได้กล่าวว่า ชีวิตของมนุษย์มีความเกี่ยวข้องกับสิ่งเหนือธรรมชาติ จึงทำให้ความเชื่อมีความจำเป็น เพราะการกระทำใด ๆ ของมนุษย์ย่อมเป็นไปตามหลักของความเชื่อนั้น ๆ เพื่อให้เกิดความมั่นใจในการดำเนินชีวิต ชาวจีนเป็นกลุ่มชนที่มีประวัติวัฒนธรรมอันเก่าแก่และยาวนาน มีแนวความคิดความเชื่อหลากหลายตามยุคสมัยการพัฒนาสังคมต่าง ๆ ซึ่งเมื่อปฏิบัติตามแล้วรู้สึกว่ามีชีวิตมากขึ้น จะมีการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น จึงไม่น่าแปลกใจที่เห็นชาวไทยเชื้อสายจีนมีความเชื่ออันหลากหลายที่เกี่ยวกับประเพณีสารทจีน

4. ประเพณีสารทจีนของชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลเมืองชลบุรี จังหวัดชลและประเพณีสารทจีนของชาวแต้จิ๋วที่เกาะไฉวในประเทศจีนมีแหล่งกำเนิดจากประเทศจีนด้วยกัน มีต้นกำเนิดทางวัฒนธรรมเดียวกัน ความหมายทางวัฒนธรรมและทางสังคมที่สะท้อนออกมาจึงไม่แตกต่างกัน ซึ่ง ฟู่กงเจินและฝั้นเล่อ (Fu Gongzhen, & Fan Liewu, 2008, p. 41) ได้สรุปว่า กิจกรรมในประเพณีสารทจีนนอกจากสะท้อนถึงการระลึกถึงพระคุณของบรรพบุรุษผู้ล่วงลับ หากยังเป็นการช่วยเหลือกลุ่มคนยากจนในสังคมแท้จริงด้วย หากมองผิวเผินแล้ว ประเพณีสารทจีนไม่เพียงเกี่ยวเนื่องกับความเชื่อทางศาสนา แต่ในความเป็นจริงแล้วยังเป็นการให้ความสำคัญกับกลุ่มผู้ด้อยโอกาส ผลักดันงานการกุศล ส่งเสริมคุณธรรมกตัญญูทเวทีในสังคมอีกด้วย

สำหรับการปฏิบัติในประเพณีสารทจีนของชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรีและชาวจีนแต้จิ๋วที่เกาะโจวมณฑลในประเทศจีนมีทั้งข้อที่คล้ายคลึงกันและแตกต่างกัน ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

1. ชาวบ้านทั้งสองพื้นที่ต่างมีกิจกรรมหลักที่คล้ายคลึงกันในประเพณีสารทจีน อาทิ การเซ่นไหว้เทพเจ้า การเซ่นไหว้บรรพบุรุษและการเซ่นไหว้ผีไม่มีญาติหรือฮ้อเฮียตี้ รวมทั้งมีการจัดพิธีทำบุญอุทิศส่วนกุศลแก่วิญญาณไร้ญาติในศาสนสถาน แต่สำหรับชาวบ้านผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนตระกูลแซ่เดียวกันในถิ่นเกาะโจวมณฑลทางตั้งประเทศจีนมักนิยมรวมกันจัดการเซ่นไหว้สำหรับชาวไทยเชื้อสายจีนเขตเทศบาลเมืองชลบุรีจังหวัดชลบุรีไม่มีการรวมกันจัดการเซ่นไหว้ต่างคนต่างจัดการเซ่นไหว้

2. ชาวบ้านในถิ่นเกาะโจวมณฑลทางตั้งประเทศจีนในปัจจุบันนิยมร่วมกันจัดกิจกรรมบันเทิงต่าง ๆ อาทิ การประกวดสุกรตัวใหญ่ การแสดงงิ้ว การแห่ขบวนศิลปะวัฒนธรรม และงานเลี้ยงสังสรรค์ เป็นต้น ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรีปัจจุบันไม่ได้จัดขึ้นในช่วงประเพณีสารทจีนแล้ว ซึ่งอาจมีสาเหตุหลายประการด้วยกัน ในที่นี้จะขอยกตัวอย่างในเรื่องของการจัดแสดงงิ้ว ดังที่ งิ้วดอกท่อม (2555) ได้กล่าวถึง สาเหตุความเสื่อมลงในการแสดงงิ้วไว้ ดังนี้

ประการแรก เมื่อสังคมพัฒนามากขึ้น เทคโนโลยีและวิทยาการเจริญขึ้น มีสิ่งสนองความบันเทิงถูกประดิษฐ์มาในรูปแบบต่าง ๆ ในยุคปัจจุบันภาพยนตร์ดูจะให้ความบันเทิงแก่คนทั่วไปได้มากที่สุด สำหรับชาวจีนแล้ว ภาพยนตร์จีนจะมีความหมายต่อพวกเขามาก เมื่อประมาณ 40 กว่าปีมานี้ ภาพยนตร์จีนจากเซี่ยงไฮ้ได้เข้ามาฉายในกรุงเทพฯ แม้จะเป็นภาพยนตร์ที่แต่งกายแบบปัจจุบัน ก็ได้รับความนิยมจากชาวจีนมากที่สุด ช่วงนี้ทำให้งิ้วเสื่อมความนิยมลงชั่วขณะ

ประการที่สอง จำนวนผู้ชมงิ้วในปัจจุบันอยู่ในจำกัด ชาวจีนรุ่นเก่าผูกพันและชื่นชมกับวัฒนธรรมดั้งเดิมของชาวจีน ความบันเทิงที่ให้ความสุขแก่พวกเขามากที่สุดก็คือ งิ้ว แต่ลูกหลานของจีนรุ่นเก่าดังกล่าวน้อยคนจะเข้าใจและซึ้งใจในความไพเราะของภาษาดนตรีและความงามในลีลาการรำรำ อันเป็นวัฒนธรรมเก่าแก่ของบรรพบุรุษตน ทั้งนี้เนื่องจากพวกเขาเจริญเติบโตมาในสิ่งแวดล้อมใหม่และสิ่งที่สำคัญคือ พวกเขาได้รับการศึกษาตามแบบอย่างชาวจีนอย่างแท้จริง เมื่อความรู้ภาษาจีนมีน้อยหรือไม่รู้เลย ทำให้ไม่สามารถเข้าใจเนื้อหาของบทละครได้

ประการที่สาม อัตราค่าจ้างคณะงิ้วมาแสดงสูงกว่าภาพยนตร์และการละเล่นอื่น ๆ หลายเท่า ในปัจจุบันอัตราค่าจ้างงิ้วขึ้นสูงไม่เกิน 40,000 บาท และขั้นต่ำไม่เกิน 20,000 บาทต่อคืน อัตราค่าจ้างจะลดหลั่นกันไปตามชื่อเสียงของคณะงิ้ว

ประการที่สี่ ความยุ่งยากในการขอใบอนุญาตเล่นงิ้วประจำปีจากราชการ ซึ่งระเบียบใน

การขออนุญาตจากราชการเพื่อจัดงานรื่นเริงประจำปีของชาวจีนนั้น มีมาแล้วตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 ในปัจจุบันการขอใบอนุญาตมีความยุ่งยากกว่าเดิมอีก หากชาวบ้านผู้ไปติดต่อนั้นไม่รู้จักรักรธรรมเนียมที่ปฏิบัติกันในวงข้าราชการทั่วไป การขอใบอนุญาตจะต้องขอผ่านสถานีตำรวจของเขตนั้น ๆ เมื่อผ่านใบขออนุญาตแล้วทางคณะกรรมการจัดงานจะต้องเขียนรายชื่อเรื่องที่จะแสดงไปแจ้งยังสถานีตำรวจ ทางสถานีตำรวจจะกำหนดเวลาในการแสดงว่าอนุญาตให้แสดงถึงเวลาใด หากคณะผู้แสดงเกินเวลากำหนด หรือถ้าไม่แสดงเรื่องตามที่แจ้งไว้จะมีความผิดทางกฎหมายทันที ดังนั้นจึงเห็นว่านอกจากจะต้องเสียค่าขออนุญาต แล้วยังต้องจ่ายในสิ่งอื่นอีกมากมาย ทั้งต้องคอยระวังให้เป็นไปตามกฎเกณฑ์อีกด้วย จึงเป็นเหตุให้ชาวบ้านไม่นิยมจะว่าจ้างผู้มาแสดงในงานประจำปี

3. ข้าวของเครื่องใช้ที่นำมาประกอบพิธีเช่น ไหว้ นั้นมีความคล้ายคลึงกันซึ่ง โดยหลักแล้วประกอบไปด้วย อาหารคาวหวาน ผลไม้ เครื่องดื่ม รูปเทียน กระดาษเงินกระดาษทอง เป็นต้น สิ่งที่นำมาใช้ในการเซ่นไหว้เหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นสิ่งที่มีความหมายเป็นมงคล แต่รายละเอียดสิ่งของที่นำมาใช้อาจมีความแตกต่างกัน อาทิ ขนมที่ชาวแต้จิ๋วที่เกาะโจวมณฑลกว่างตุ้งในประเทศจีนนิยมใช้ในการเซ่นไหว้คือขนมโก้ว “สี่ฟูเสียน” ส่วนชาวไทยเชื้อสายจีนจะมีขนมเป็ญและขนมเทียนเป็นหลัก ซึ่งราชบัณฑิตยสถาน (2555) ได้อธิบายถึงขนมเป็ญว่า มีส่วนผสมหลักคือ แป้งข้าวเหนียวกับน้ำตาลเทใส่กระทงใบตองแห้งที่วางบนแข่งเล็ก ๆ สานโปร่ง ๆ จึงเรียกว่าขนมเป็ญ ภาษาจีนกลางเรียกขนมเป็ญตามลักษณะว่า เหนียนเกา (粘糕) แปลว่า ขนมกวนเหนียว ๆ หรือขนมเค้กเหนียว ๆ เหตุที่ใช้เป็นขนมในเทศกาลเพราะชื่อของขนมเป็ญในภาษาจีนกลางพ้องเสียงกับคำ 2 คำในคำอวยพรว่า “เหนียนเหนียนเกาเซิง” (年年高升) แปลว่า ขอให้เจริญยิ่งขึ้นทุกปี ๆ ภาษาจีนแต้จิ๋วเรียกขนมชนิดนี้ตามรสชาติว่า ตีกล้วย แปลว่า ขนมที่มีรสหวาน ส่วนขนมเทียนสันนิษฐานว่าเป็นเพราะเนื้อแป้งของขนมเทียนมีลักษณะเนียนเป็นมันคล้ายเนื้อของเทียน จึงได้ชื่อว่า ขนมเทียน ในภาษาจีนกลางไม่มีคำเรียกขนมเทียน ส่วนในภาษาจีนแต้จิ๋วเรียกด้วยคำภาษาไทยว่าหนุมเทียน สันนิษฐานว่าคนจีนในประเทศไทยคงผสมผสานวัฒนธรรมนำขนมซึ่งเป็นขนมในงานบุญของไทยมาใช้เป็นขนมไหว้ผีไร้ญาติในเทศกาลสารทจีนและตรุษจีน จนขนมเทียนกลายมาเป็นขนมประจำเทศกาลทั้งสองนี้คู่กับขนมแข่งซึ่งป็นขนมประจำเทศกาลตรุษจีนมาแต่เดิม สำหรับผลไม้ที่ใช้ในการเซ่นไหว้ก็อาจมีความแตกต่างกันไป อาทิ แก้วมังกร ซึ่งเป็นผลไม้ที่เจริญเติบโตได้ดีในประเทศโซนร้อนหรือกึ่งร้อน ซึ่งหาซื้อได้ง่ายในประเทศไทย ชาวไทยเชื้อสายจีนจำนวนไม่น้อยจึงนำมาเป็นผลไม้เซ่นไหว้ แต่ที่เกาะโจวในประเทศจีน ผลไม้ชนิดนี้หาซื้อได้ยากหรือหากมีขายราคาก็แพง จึงไม่ค่อยมีคนนำมาประกอบการเซ่นไหว้

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า ประเพณีสารทจีนของชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลเมืองชลบุรี

จังหวัดชลบุรีมีลักษณะที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษที่เป็นชาวจีนและส่วนที่พัฒนาเปลี่ยนแปลงขึ้นในบริบทสังคมประเทศไทย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ประเพณีเป็นแบบแผนปฏิบัติของคนในสังคม คือสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นหรือกำหนดเอง เมื่อบริบทสังคมมีการเปลี่ยนแปลง ประเพณีก็อาจมีการเปลี่ยนแปลงบ้าง เกิดใหม่บ้าง ดังที่ ภารดี มหาขันธ์ (2554, หน้า 121) ได้กล่าวไว้ว่า “สำหรับประเพณีที่ชาวจีนหรือชาวไทยเชื้อสายจีนได้ยึดถือปฏิบัติสืบทอดกันมาในประเทศไทย อาจจะมีการแตกต่างกันไปบ้างจากชาวจีนที่อยู่ในประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน หรือชุมชนจีนที่อพยพไปในประเทศต่าง ๆ ที่ถือปฏิบัติอยู่ เพราะว่าประเพณีเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น และเห็นว่าเป็นสิ่งที่ดีมีประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตในสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและสังคม ประเพณีจึงมีเกิดใหม่บ้าง เปลี่ยนแปลงบ้าง เจริญขึ้น หรือว่าสูญหายไปตามเงื่อนไขของเวลาและสิ่งแวดล้อม ประเพณีเป็นวิถีชีวิตที่มีการสืบทอด ส่งต่อ ปรับปรุงและสร้างขึ้นใหม่อยู่เสมอ”

อย่างไรก็ตาม ผลจากการศึกษาทั้งหมดสรุปได้ว่า ชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรีมีประวัติความเป็นมาอย่างยาวนาน ยังคงยึดถือปฏิบัติประเพณีสารทจีนอยู่อย่างเข้มแข็ง ซึ่งถึงแม้ในการปฏิบัติอาจมีข้อที่แตกต่างไปจากของชาวแต้จิ๋วที่เกาะโจวมณฑล กวางตุ้งประเทศจีนบ้างก็ตาม และจากการปฏิบัตินั้นก็ยังคงสะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมจีนที่บรรพบุรุษของชาวไทยเชื้อสายจีนเหล่านี้ได้ค่อนข้างชัดเจน

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาประเพณีสารทจีนของชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะใน 2 ลักษณะ คือ ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์ และข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์

1.1 ส่งเสริมให้หน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชนให้ความสนใจและพัฒนาประเพณีสารทจีนของชาวไทยเชื้อสายจีน เนื่องจากการปฏิบัติในประเพณีสารทจีนนอกจากจะทำให้คนในครอบครัวโดยเฉพาะผู้ที่เป็นลูกหลานจะสามารถแสดงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษผู้ล่วงลับไปแล้ว ยังเป็นประเพณีที่สนับสนุนให้ทุกคนในครอบครัวทำกิจกรรมร่วมกันอย่างพร้อมหน้าและมีความสุข อีกทั้งเป็นการอนุรักษ์ให้คนในสังคมเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เสริมสร้างความสามัคคีระหว่างคนในสังคมอีกด้วย

1.2 ส่งเสริมให้มีการจัดการศึกษาประเพณีอื่นๆ ของชาวไทยเชื้อสายจีนในท้องถิ่น เพื่อเรียนรู้วัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชาวไทยเชื้อสายจีนเพิ่มมากขึ้น

1.3 ส่งเสริมให้มีการจัดการศึกษาประเพณีของกลุ่มชนต่าง ๆ ในท้องถิ่น เพิ่ม

การเรียนรู้และความเข้าใจวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน สร้างความเอื้อเพื่อแผ่แผ่ รักใคร่สามัคคีกัน ภายในสังคม อีกทั้งสามารถนำเอาประเพณีของกลุ่มชนต่าง ๆ ในท้องถิ่นนั้นมาเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีคุณค่าของท้องถิ่นด้วย

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการศึกษาเฉพาะด้านเกี่ยวกับประเพณีต่าง ๆ ของชาวไทยเชื้อสายจีนอย่างหลากหลาย เพื่อเป็นการเรียนรู้ประเพณีชาวไทยเชื้อสายจีนอย่างรอบด้าน

2.2 ควรส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการศึกษาประเพณีของชนกลุ่มเชื้อสายจีนอื่น ๆ เช่น ชาวไทยเชื้อจีนกวางตุ้ง ชาวไทยเชื้อจีนฮกเกี้ยน ชาวไทยเชื้อจีนแคะ และชาวไทยเชื้อจีนไหหลำ เป็นต้น เพื่อให้เข้าใจความเหมือนและความแตกต่างในด้านขั้นตอนการปฏิบัติและความเชื่อ

2.3 ควรส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการศึกษาประเพณีในเชิงเปรียบเทียบให้มากขึ้น ในมิติของเทศกาลที่แตกต่างและการเปรียบเทียบในมิติกลุ่มชนที่แตกต่าง เพื่อให้เข้าใจความแตกต่าง ความเหมือน และความสัมพันธ์ระหว่างประเพณีหรือกลุ่มชนที่เปรียบเทียบกันนั้น

บรรณานุกรม

- ก (นามสมมติ). (2554, 21 ตุลาคม). สัมภาษณ์.
กระทรวงพลังงาน. (2556). *แผนที่จังหวัดชลบุรี*. เข้าถึงได้จาก <http://www.thaienergydata.in.th/province/20/>
- กัจจกร สุนพงษ์ศรี. (2536). *ประวัติศาสตร์ศิลปะจีน* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- กองบรรณาธิการศิลปวัฒนธรรม. (2528). ศาลเจ้าจีน วัดจีน และบ้านคหบดีจีนในกรุงเทพฯ. *ศิลปวัฒนธรรม*, 7(1), 124-131.
- ข (นามสมมติ). (2554, 24 ตุลาคม). สัมภาษณ์.
- ค (นามสมมติ). (2554, 24 ตุลาคม). สัมภาษณ์.
- ง (นามสมมติ). (2554, 24 ตุลาคม). สัมภาษณ์.
- จิวคอตคอม. (2555). *อนาคตจิว*. เข้าถึงได้จาก <http://www.ngiew.com/index.php> .
- จ (นามสมมติ). (2554, 24 ตุลาคม). สัมภาษณ์.
- จรรย์ พรหมอยู่. (2523). *สังคมและวัฒนธรรมไทย*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- จางเอี้ยนชิว. (2539). ผลกระทบจากภัยธรรมชาติและความวุ่นวายทางสังคมที่มีต่อการอพยพของประชากร อำเภอเจิงไห่ ใน *ชาวจีนแต่จิวในประเทศไทยและในภูมิภาคอาเซียนสมัยที่สอง ทำเรือชาน โถว (พ.ศ. 2403-พ.ศ. 2492 หรือ ค.ศ. 1860-1949)* (หน้า 33-40). กรุงเทพฯ: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จิตรา ก่อนนทเกียรติ. (2550). *ธรรมเนียมจีน มีเหมือน มีต่าง มีแปลก* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: จิตรา.
- จิตรา ก่อนนทเกียรติ. (2556). *คู่มือไหว้เจ้ายุคใหม่ ไหว้อย่างไรให้โชคดี* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: จิตรา.
- 77จังหวัด.com. (2556). *เขตการปกครองในเขตอำเภอเมืองชลบุรี*. เข้าถึงได้จาก <http://eee.xn-775qid5d2f1a0cd.com>
- ฉ (นามสมมติ). (2554, 24 ตุลาคม). สัมภาษณ์.
- ช (นามสมมติ). (2554, 25 ตุลาคม). สัมภาษณ์.
- ชัยชนะ พิมาณแมน. (2527). *ประวัติความคิดการเมืองตะวันออก: อินเดียและจีน*. กรุงเทพฯ: ศูนย์วิจัยคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- ช (นามสมมติ). (2554, 25 ตุลาคม). สัมภาษณ์.
- ฌ (นามสมมติ). (2554, 25 ตุลาคม). สัมภาษณ์.
- ญ (นามสมมติ). (2554, 25 ตุลาคม). สัมภาษณ์.
- ฎ (นามสมมติ). (2554, 25 ตุลาคม). สัมภาษณ์.
- ฏ (นามสมมติ). (2554, 26 ตุลาคม). สัมภาษณ์.
- ฐ (นามสมมติ). (2554, 26 ตุลาคม). สัมภาษณ์.
- ฑ (นามสมมติ). (2554, 26 ตุลาคม). สัมภาษณ์.
- ฒ (นามสมมติ). (2554, 26 ตุลาคม). สัมภาษณ์.
- ณ (นามสมมติ). (2554, 26 ตุลาคม). สัมภาษณ์.
- ด (นามสมมติ). (2554, 17 สิงหาคม). สัมภาษณ์.
- ต (นามสมมติ). (2554, 17 สิงหาคม). สัมภาษณ์.
- ถ้วน ลีเซิง และบุญยั้ง ไร่สุขศิริ. (2543). *ความเป็นมาของวัดจีนและศาลเจ้าจีนในประเทศไทย*.
กรุงเทพฯ: ส่องสยาม.
- เต็งสุ่ยเจิ้ง. (2539). *บทบาททางเศรษฐกิจชาวจีนในประเทศไทย ใน ชาวจีนแต่้จิวในประเทศไทย และ ในภูมิภาคอันนาเดิมที่เฉาซันสมัยที่สอง ท่าเรือชาน โถว (พ.ศ. 2403-พ.ศ.2492 หรือ ค.ศ. 1860-1949) (หน้า 41)*. กรุงเทพฯ: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ถ (นามสมมติ). (2554, 16 พฤศจิกายน). สัมภาษณ์.
- ถาวร ลิกขโกศล. (2549). สารทจีน: เทศกาลสำคัญที่กำลังลบลบเลื่อน. *ศิลปวัฒนธรรม*, 27(10), 87-101.
- ถาวร ลิกขโกศล. (2551 ก). ถิ่นแต่้จิว(1): แต่้จิวในอดีต. *ศิลปวัฒนธรรม*, 29(6), 127-131.
- ถาวร ลิกขโกศล. (2551 ข). ถิ่นแต่้จิว(2): จากอดีตสู่ปัจจุบัน. *ศิลปวัฒนธรรม*, 29(8), 144-149.
- ถาวร ลิกขโกศล. (2551 ค). ถิ่นแต่้จิว: ภูมิศาสตร์ถิ่นแต่้จิว(2). *ศิลปวัฒนธรรม*, 29(10), 163-169.
- ถาวร ลิกขโกศล. (2552). อัตลักษณ์จีนแต่้จิว(4). *ศิลปวัฒนธรรม*, 30(7), 156-169.
- ท (นามสมมติ). (2554, 16 พฤศจิกายน). สัมภาษณ์.
- ทวิวัฒน์ ปุณฺทริกววิวัฒน์. (2545). *ศาสนาและปรัชญาในจีน ทิเบต และญี่ปุ่น*. กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ.
- ทิษฏยา โภชนา. (2548). *ศึกษาประเพณีในรอบปีและจริยธรรมจากประเพณีของชาวไทยเชื้อสายจีน ในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่ จังหวัดหาดใหญ่*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาไทยคดีศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยทักษิณ.

ทัศนีย์ ทานตวนิช และบุญเดิม พันรอบ. (2525). *สำรวจกิจกรรมประเพณีท้องถิ่นจังหวัดชลบุรี*.

ชลบุรี: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน.

เทศบาลเมืองชลบุรี. (2550). *หนังสือที่ระลึก 72 ปี เทศบาลเมืองชลบุรี*. ม.ป.ท.

เทศบาลเมืองชลบุรี. (2555). *ข้อมูลพื้นฐาน*. เข้าถึงได้จาก <http://chonburicity.go.th/public/>.

ธ (นามสมมติ). (2554, 16 พฤศจิกายน). สัมภาษณ์.

ชมลวรรณ ตั้งวงษ์เจริญ. (2542). *เอกลักษณ์ชาติพันธุ์ของคนไทยเชื้อสายจีนในชุมชนอ้อมใหญ่*.

วิทยานิพนธ์มานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยศิลปากร, สาขาวิชามานุษยวิทยา, บัณฑิตวิทยาลัย,
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ธวัช ปุณ โณทก. (2544). *ประชาสังคมภาคตะวันออก. วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และ*

สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, 9(11-12), 1-41.

ธิดา โมสิกรัตน์. (2533). *ประเพณีและพิธีกรรม หน่วยที่ 10 ใน เอกสารการสอนชุดวิชาภาษาไทย*

(คติชนวิทยาสำหรับครู) หน่วยที่ 8-15 (หน้า 760) (พิมพ์ครั้งที่ 2). นนทบุรี:

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมธิราช.

น (นามสมมติ). (2554, 16 พฤศจิกายน). สัมภาษณ์.

นริศ วศินานนท์. (2552). *ศาสตร์ศิลป์วัฒนธรรมจีน*. กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ.

น้อย พงษ์สถิต. (2528). *ปรัชญาจีน*. เชียงใหม่: โครงการตำรามหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

นิพนธ์ สุขสวัสดิ์. (2521). *วรรณคดีเกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณีไทย*. กรุงเทพฯ:

โรงพิมพ์พิมพ์เนศ.

บ (นามสมมติ). (2554, 16 พฤศจิกายน). สัมภาษณ์.

บรมพิลด์, ฟรีนา. (2533). *ความเชื่อชาวจีน มรดกศิลป์ที่สืบทอดกันมานับศตวรรษ*

(พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ยินหยาง.

บุญเดิม พันรอบ. (2532). *คนจีนและชุมชนจีนในชลบุรี*. ใน *เอกสารประกอบการสัมมนาทาง*

วิชาการ เรื่อง “ชลบุรี: ประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรม” วันที่ 13-16 กันยายน 2532

(หน้า 1-21). ม.ป.ท.

บุปผา ทวีสุข. (2520). *คติชาวบ้าน*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ป (นามสมมติ). (2554, 16 พฤศจิกายน). สัมภาษณ์.

ปัญญา เทพสิงห์. (2542). *รายงานการวิจัยเรื่อง รูปแบบศาลเจ้าและวัดจีนในเทศบาลนครหาดใหญ่*.

สงขลา: คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

แปลก สนธิรักษ์. (2514). *พิธีกรรมและประเพณี*. กรุงเทพฯ: ก้าวหน้า.

- ผ (นามสมมติ). (2554, 17 พฤศจิกายน). สัมภาษณ์.
- ฝ (นามสมมติ). (2554, 17 พฤศจิกายน). สัมภาษณ์.
- พ (นามสมมติ). (2555, 31 สิงหาคม). สัมภาษณ์.
- พงษ์พันธ์ มั่นไทย. (2528). *ประเพณีและค่านิยมไทย*. กรุงเทพฯ: คลังวิทยา.
- พรพรรณ จันทโรนานนท์. (2550). งานสารททองกระดาษของชาวจีน วันฉลองการเก็บเกี่ยว หรือวันปล่อยผี. *วารสารรามคำแหง ฉบับมนุษยศาสตร์*, 27(1), 64-81.
- พรณี นันตรพลรักษ์. (2529). *สังคมจีนในประเทศไทย: ประวัติศาสตร์เชิงวิเคราะห์*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.
- พลศักดิ์ จิรไกรศิริ. (2542). *บูรณาการของเยาวชนจีนในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- พัชรินทร์ บุญนิยม. (2514). *ระบบความเชื่อของคนจีนในเขตเทศบาลเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาโบราณคดี, คณะโบราณคดี, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พุทธรักษ์ ปราบนอก. (2555). *เอกสารประกอบการสอนรายวิชาพุทธศาสนamahayan*. ขอนแก่น: กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ฟ (นามสมมติ). (2555, 31 สิงหาคม). สัมภาษณ์.
- ภ (นามสมมติ). (2555, 31 สิงหาคม). สัมภาษณ์.
- ภารดี มหาจันทร์. (2550). *ประวัติศาสตร์ภูมิภาคตะวันออก*. ชลบุรี: สาขาวิชาไทยศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ภารดี มหาจันทร์. (2554). *ตระกูลแซ่ในจังหวัดชลบุรี: วิถีและพลัง*. ชลบุรี: คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ม (นามสมมติ). (2555, 31 สิงหาคม). สัมภาษณ์.
- มงคล ทองนุ่น. (2538). *โลกทรรศน์ที่ปรากฏในประเพณีของชาวไทยมุสลิมในจังหวัดสตูล*. ปริญญาานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาไทยคดีศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา.
- มณี พยอมยงค์. (2529). *ประเพณี 12 เดือนล้านนาไทย*. เชียงใหม่: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- มารุต อัมรานนท์. (2526). *ข้อมูลสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมจังหวัดชลบุรี*. ชลบุรี: ศูนย์วัฒนธรรม จังหวัดชลบุรี.
- ย (นามสมมติ). (2555, 31 สิงหาคม). สัมภาษณ์.

- ยูดี ตันสกุลรุ่งเรือง. (2543). จากอาสำถึงหย่าฉ่า ตำนานคนกวางตุ้งกรุงสยาม บริเวณที่อยู่ของ
ชาวจีน 5 กลุ่มภาษาในภูมิภาคเดนมาร์ก (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: นายอินทร์.
ร (นามสมมติ). (2555, 31 สิงหาคม). สัมภาษณ์.
- รัชนิกร เศรษฐโชติ. (2532). โครงสร้างสังคมและวัฒนธรรมไทย (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ:
โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ:
นานมีบุ๊คพับลิเคชันส์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2555). *ขนมขง*. เข้าถึงได้จาก <http://www.royin.go.th/>
- เรือนแก้ว ภักทรานุประวัติ. (2552). เทศกาลและพิธีกรรมสำคัญในศาลเจ้าจีนในจังหวัด
สมุทรสงคราม. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย*, 29(3), 113-137.
ล (นามสมมติ). (2555, 31 สิงหาคม). สัมภาษณ์.
- ว (นามสมมติ). (2555, 31 สิงหาคม). สัมภาษณ์.
- วรศักดิ์ มหัทธโนบล. (2539). วัฒนธรรมจีนในสยาม: ความเคลื่อนไหวและความเปลี่ยนแปลง
ระหว่าง 1851-1910 ใน ชาวจีนแต่จิวในประเทศไทยและในภูมิภาคเดนมาร์กที่เฉาซันสมัย
ที่สอง ทำเรือซ่าน โถว (พ.ศ. 2403 - พ.ศ. 2492 หรือ ค.ศ. 1860-1949) (หน้า 189-207).
กรุงเทพฯ: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วันทิพย์ ลินสูงสุด. (2536). จีน-เทศกาลและวันสำคัญ. กรุงเทพฯ: สายใจ.
- วิภา จิรภาไพศาล. (2549). เหยียบแผ่นดินสุดกลืนอาย. *ศิลปวัฒนธรรม*, 27(10), 116-127.
- วิรัตน์ แก้วแทน. (2537). การศึกษาประเพณีกินเจของชาวไทยเชื้อสายจีนในอำเภอเมืองตรัง
จังหวัดตรัง. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาไทยคดีศึกษา,
บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ภาคใต้.
- ศ (นามสมมติ). (2555, 31 สิงหาคม). สัมภาษณ์.
- เศรษฐพงษ์ จงสงวน. (2549). สารทจีน: วันอุลัมพณสังฆทาน: ที่มาของการทิ้งกระจาด.
ศิลปวัฒนธรรม, 27(10), 102-113.
- สกินเนอร์, จี. วิลเลียม. (2548). สังคมจีนในประเทศไทย: ประวัติศาสตร์เชิงวิเคราะห์
(พรรณี ฉัตรพลรักษ์ และคณะ, แปล). กรุงเทพฯ: มูลนิธิโตโยต้าประเทศไทย.
- สวี เส้าหลิน. (2539). การหลอมตัว ผสมกลมกลืนกันกับคนท้องถิ่นเป็นกระแสหลักแห่งการพัฒนา
ของจีนโพ้นทะเล ใน ชาวจีนแต่จิวในประเทศไทยและในภูมิภาคเดนมาร์กที่เฉาซันสมัยที่
สอง ทำเรือซ่าน โถว (พ.ศ. 2403-พ.ศ. 2492 หรือ ค.ศ. 1860-1949) (หน้า 3-4). กรุงเทพฯ:
สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- สมบุรณ์ แก่นตะเคียน. (2519). *การประเมินผลคุณค่าสิ่งพิมพ์เพื่อการวิจัยด้านขนบธรรมเนียมประเพณีไทย*. กรุงเทพฯ: หน่วยงานนิเทศก์ กรมฝึกหัดครู.
- สมบุรณ์ สุขสำราญ. (2535). *รายงานการวิจัยเรื่อง ความเชื่อทางศาสนาและพิธีกรรมของชุมชนชาวจีน*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมภาร พรหมทา. (2540). *พุทธศาสนากับปัญหาจริยศาสตร์*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมาคมพุทธมามกสงเคราะห์การกุศลแห่งประเทศไทย. (ม.ป.ป.). *อนุสรณ์สถาปนาครบรอบ 63 ปี และพิธีเปิดเทวสถาน-สำนักงาน-หอประชุมสมาคมพุทธมามกสงเคราะห์การกุศลแห่งประเทศไทย*. ม.ป.ท.
- สายทิพย์ นุกุลกิจ. (2533). *วรรณคดีเกี่ยวกับขนบประเพณี*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางเขน.
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. (2556). *ไหว้เจ้าเสริมดวง ตรีจีน 2556*. เข้าถึงได้จาก <http://www.thaihealth.or.th/>
- สำนักงานจังหวัดชลบุรี. (2555). *สวัสดิ์เมืองชล*. เข้าถึงได้จาก <http://www.chonburi.go.th/>
- สำนักงานจังหวัดชลบุรี. (2556). *เขตการปกครองในจังหวัดชลบุรี*. เข้าถึงได้จาก <http://www.chonburi.go.th/>
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2553). *จำนวนประชากรจากการทะเบียน จำแนกตามเพศ เป็นรายอำเภอ และเขตการปกครอง พ.ศ. 2550 - 2553*. เข้าถึงได้จาก http://chonburi.nso.go.th/nso/project/searchkey/searchword_result.jsp.
- สุชาดา ดันตสุรฤกษ์. (2532). *โพนก๊วน: การส่งเงินกลับประเทศโดยชาวจีนโพ้นทะเลในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุชาติ เกาทอง. (2544). *ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาพื้นถิ่นภาคตะวันออกเฉียง*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- สุชีพ ปุญญานุภาพ. (2526). *เชิงผาหิมพานต์*. กรุงเทพฯ: ศิลปาบรรณาการ.
- สุพัตรา สุภาพ. (2518). *สังคมวิทยา*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- สุพัตรา สุภาพ. (2541). *สังคมและวัฒนธรรมไทย (พิมพ์ครั้งที่ 9)*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- สุรางค์ จันทวานิช. (2539). *บทนำ ใน ชาวจีนแต่จิวในประเทศไทยและในภูมิภาคเดคาเดมที่เฉาซัน สมัยที่สอง ทำเรือข้าม โถว (พ.ศ. 2403-พ.ศ. 2492 หรือ ค.ศ. 1860-1949) (หน้า 1-8)*. กรุงเทพฯ: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เสถียร โพนันทะ. (2512). *เมธีตะวันออก*. พระนคร: บรรณาการ.
- เสถียร โพนันทะ. (2520). *ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา*. กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย.

- เสถียร โปธินันทะ. (2522). *ปรัชญามหายาน* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: บรรณาการ.
- โสภารวรรณ รัตนดิถก ณ ฎเก็ด. (2538). *ศึกษาประเพณีแต่งงานของชาวไทยเชื้อสายจีนในอำเภอเมืองตรังจังหวัดตรัง*. ปรินญานินพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาไทยคดีศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ภาคใต้.
- ไสว วิศวานันท์. (2539). *บทบาทของชาวจีนช่วงหลังทำสนธิสัญญาเบาว์ริง ใน ชาวจีนแต่จิวในประเทศไทยและในภูมิภาคเดิมที่เฉาซันสมัยที่สอง ทำเรือซ่านโถว (พ.ศ. 2403-พ.ศ. 2492 หรือ ค.ศ. 1860-1949)* (หน้า 127-135). กรุงเทพฯ: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อมรา พงศาพิชญ์. (2540). *สังคมและวัฒนธรรม* (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อานนท์ อากาภิรม. (2525). *สังคม วัฒนธรรม และประเพณีไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- อารีรัตน์ แซ่คง. (2539). *ศึกษาประเพณีตรุษจีนของชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลเมืองนครหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา*. ปรินญานินพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาไทยคดีศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา.
- อำเภอเมืองจังหวัดชลบุรี*. (2556). เข้าถึงได้จาก [http://www.xn--77-5qid5d2f1a0cd.com/1136_ %](http://www.xn--77-5qid5d2f1a0cd.com/1136_%).
- อุทัย หิรัญโต. (2519). *สังคมวิทยาประยุกต์*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- Cai Huijin (蔡惠进). (2012). *盂兰盆节祭孤习俗*. Retrieved from <http://wh.hqcr.com/w/mfms/20122891.htm>
- Chaokehui (潮客汇). (2013). *七月半中元节蔡社赛大猪*. Retrieved from <http://www.chaokehui.com/thread-776-1-1.html>
- Chaozhouwangshi (潮州网事). (2011). *七月半鬼节，潮州街头真热闹*. Retrieved from <http://news.0768.gd/view-17379.html>
- Chaoyangba (潮阳吧). (2011). *七月半中元节话施孤*. Retrieved from <http://tieba.baidu.com/p/1172621814>.
- Chen Hanchu (陈汉初). (2002). *潮俗丛谈汕头*: 汕头大学出版社.
- Chen Hui (陈辉). (2010). *中元节，被遗忘的传统*. 北京晨报, p. C03.
- Chen Yan (陈炎). (1996). *海上丝绸之路与中外文化交流*. 北京: 北京大学出版社.
- Chen Zehong (陈泽泓). (2001). *潮汕文化概说*. 广州: 广东人民出版社.

- Chen Zhuokun, & Wang Weishe. (陈卓坤,王伟深). (2005). *潮汕时节与崇拜*. 香港:公元出版有限公司.
- Du Songnian (杜松年). (1994). *潮汕大文化*.北京:中国科学技术出版社.
- Feng Ziping (冯子平). (2005). *泰国华人华侨史话*.香港:香港银河出版社.
- Fu Caiwu (傅才武). (1999). *中国人的信仰与崇拜*.武汉:湖北教育出版社.
- Fu Gongzhen, & Fan Liewu (傅功振, 樊列武). (2008). 浅析“中元节”及其现实意义.寻根. 2008(2), 39-41.
- Guo Mafeng (郭马风). (2005). *潮汕人的祖灵崇拜*. Retrieved from <http://www.ydtz.com/news/shownews.asp?id=20012>
- Guoqingjushi (果卿居士). (2007). *漫谈慈悲梁皇宝忏*.金陵刻经处印.
- Hong Lin, & Li Dao (洪林, 黎道纲). (2006). *泰国华侨华人研究*.香港:香港社会科学出版社.
- Huang Jing (黄静). (2003). *潮汕与中国传统侨乡:一个关于移民经验的类型学分析*.华侨华人历史研究, 2003(1), 24-36.
- Hudongbaike (互动百科). (2014). Retrieved from http://tupian.baik.com/a3_50_33_20300542517446139919338034513_jpg.html?prd=so_1_pic.
- Lang O. (1946). *Chinese family and society*. New York: Yale University Press.
- Li Chengyan (李成炎). (2011). 中元节的演变.汕头特区晚报. p. 06.
- Li Jinming, & Liao Dake (李金明, 廖大珂). (1995). *中国古代海外贸易史*.广西:广西人民出版社.
- Lin Kailong (林凯龙). (2009). *潮汕中元节*.潮商, 2009(3), 74-76.
- Lin Shuyuan(林树源). (2010). *中元节与“媳妇闲”*.潮州日报, p. C2.
- Li Minghua (李明华). (2007). *中日中元节民俗仪式比较*.中央民族大学学报 (哲学社会科学版), 5(34), 104-108.
- Li Yi (李异). (2004). *留在记忆里的习俗—中国“鬼节”*.文化月刊, 2004(06), 32-33.
- Ma Xin (马新). (2006). *原始崇拜体系及中国文化精神的七点史学*

月刊, 2006(8), 14-19.

Mo Fushan (莫福山). (1990). *中国民间节日文化辞典*. 北京:职工教育出版社.

Shantou University Library. (2012). *Map of Chaozhou*. Retrieved from <http://cstc.lib.stu.edu.cn/>

Wang Hongli (王弘力). (2006). *古代风俗百图*. 辽宁: 辽宁美术出版社.

Wangyiboke (网易博客). (2013). Retrieved from <http://blog.163.com/czxdn@126/blog/static/40367916201372261236442/>.

Wendangziliaoku (文档资料库). (2013). *构建和谐社区的典型调查—以汕头龙湖鸥汀蔡社社区中元节为例*. Retrieved from http://www.03964.com/read/443b734b0dbaf75_eac936dc5.html.

Xiao Fang (萧放). (1998). *亡灵信仰与中元节俗*. 文史知识, 1998(11). 北京:中华书局, 69-73.

Xinlangboke (新浪博客). (2011). *潮州人七月半施孤*. Retrieved from http://blog.sina.com.cn/s/blog_616d31820100t4ng.html.

Xu Weijun (许为俊). (2011). *万佛岁明慧佛教社举办盂兰盆会分发白米千包赈济数千贫困人士*. 新中原日报, p. 16.

Yang Simi (杨思民). (1991). *论中元节的形成、发展及文化价值*. 贵州文史丛刊, 1991(02), 127-133.

Ye Chunsheng, & Shi Aidong (叶春生, 施爱东). (2005). *广东民俗大典*. 广州:广东高等教育出版社.

Yin Dengguo (殷登国). (2010). *七月十五中元节—鬼月谈祭鬼及中国人的鬼怪观*. 紫城, 2010(08), 115-118.

Zhang Jun (张君). (1994). *神秘的节俗*. 南宁:广西人民出版社.

Zhang Ning (张宁). (2010). *中元节考述*. 语文学刊, 2010(1), 25-26.

ZongJiaoCiDianBianJiWeiYuanHui (宗教词典编辑委员会). (1985). *宗教词典*. 上海:上海辞书出版社.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

บุคลากรกรม

บุคลากรกรม

รหัสผู้ให้สัมภาษณ์	อายุ	สถานที่ในการสัมภาษณ์	วันสัมภาษณ์
ก (นามสมมติ)	62	ตำบลบางปลาสร้อย อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี	21 ตุลาคม 2554
ข (นามสมมติ)	78	ตำบลบางปลาสร้อย อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี	24 ตุลาคม 2554
ค (นามสมมติ)	61	ตำบลบางปลาสร้อย อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี	24 ตุลาคม 2554
ง (นามสมมติ)	56	บตบางปลาสร้อย อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี	24 ตุลาคม 2554
จ (นามสมมติ)	71	ตำบลบางปลาสร้อย อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี	24 ตุลาคม 2554
ฉ (นามสมมติ)	67	ตำบลบางปลาสร้อย อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี	24 ตุลาคม 2554
ช (นามสมมติ)	60	ตำบลมะขามหย่ง อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี	25 ตุลาคม 2554
ซ (นามสมมติ)	75	ตำบลมะขามหย่ง อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี	25 ตุลาคม 2554
ฌ (นามสมมติ)	65	ตำบลมะขามหย่ง อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี	25 ตุลาคม 2554
ญ (นามสมมติ)	45	ตำบลมะขามหย่ง อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี	25 ตุลาคม 2554
ฎ (นามสมมติ)	48	ตำบลมะขามหย่ง อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี	25 ตุลาคม 2554
ฏ (นามสมมติ)	65	ตำบลมะขามหย่ง อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี	26 ตุลาคม 2554
ฐ (นามสมมติ)	54	ตำบลมะขามหย่ง อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี	26 ตุลาคม 2554
ฑ (นามสมมติ)	45	ตำบลบ้านโหนด อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี	26 ตุลาคม 2554
ฒ (นามสมมติ)	72	ตำบลบ้านโหนด อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี	26 ตุลาคม 2554
ณ (นามสมมติ)	40	ตำบลบ้านโหนด อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี	26 ตุลาคม 2554
ด (นามสมมติ)	61	ตำบลบางปลาสร้อย อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี	17 สิงหาคม 2554
ต (นามสมมติ)	70	ตำบลบางปลาสร้อย อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี	17 สิงหาคม 2554
ถ (นามสมมติ)	37	ตำบลบ้านโหนดอำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี	16 พฤศจิกายน 2554
ท (นามสมมติ)	61	ตำบลบ้านโหนด อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี	16 พฤศจิกายน 2554
ธ (นามสมมติ)	71	ตำบลบ้านโหนด อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี	16 พฤศจิกายน 2554
น (นามสมมติ)	70	ตำบลบ้านโหนด อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี	16 พฤศจิกายน 2554

รหัสผู้ให้สัมภาษณ์	อายุ	สถานที่ในการสัมภาษณ์	วันสัมภาษณ์
บ (นามสมมติ)	84	ตำบลบ้านโจด อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี	16 พฤศจิกายน 2554
ป (นามสมมติ)	38	ตำบลบ้านโจด อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี	16 พฤศจิกายน 2554
ผ (นามสมมติ)	51	ตำบลบ้านโจด อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี	17 พฤศจิกายน 2554
ฝ (นามสมมติ)	71	ตำบลบ้านโจดอำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี	17 พฤศจิกายน 2554
พ (นามสมมติ)	64	ตำบลบ้านโจดอำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี	31 สิงหาคม 2555
ฟ (นามสมมติ)	33	ตำบลบางปลาสร้อย อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี	31 สิงหาคม 2555
ภ (นามสมมติ)	58	ตำบลมะขามหย่ง อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี	31 สิงหาคม 2555
ม (นามสมมติ)	48	ตำบลมะขามหย่ง อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี	31 สิงหาคม 2555
ย (นามสมมติ)	65	ตำบลมะขามหย่ง อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี	31 สิงหาคม 2555
ร (นามสมมติ)	51	ตำบลมะขามหย่ง อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี	31 สิงหาคม 2555
ล (นามสมมติ)	35	ตำบลมะขามหย่ง อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี	31 สิงหาคม 2555
ว (นามสมมติ)	37	ตำบลบ้านโจดอำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี	31 สิงหาคม 2555
ศ (นามสมมติ)	55	ตำบลบ้านโจดอำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี	31 สิงหาคม 2555

ภาคผนวก ข
แบบสัมภาษณ์

เรื่อง

การศึกษาประเพณีวันสารทจีนของชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลเมืองชลบุรี
จังหวัดชลบุรี

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

(นาย นาง นางสาว) ชื่อ.....นามสกุล.....
 อายุ.....ปี อยู่บ้านเลขที่.....หมู่ที่.....ซอย.....ถนน.....
 ตำบล.....อำเภอ เมืองชลบุรี.....จังหวัด ชลบุรี.....
 เก็บข้อมูลที่.....
 วันที่.....เดือน.....พ.ศ.

สถานะผู้ให้สัมภาษณ์

- ชาวบ้านผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับประเพณีสารทจีนหรือมีประสบการณ์ใการปฏิบัติ
 ในประเพณีสารทจีน
- กรรมการ เจ้าหน้าที่หรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องที่เป็นผู้ปฏิบัติหลักในงาน
 ประเพณีสารทจีนในศาสนสถานจีน

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับประเพณีสารทจีน

1. วันเวลาที่ปฏิบัติ.....
2. ขั้นตอนการปฏิบัติและความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับประเพณีสารทจีน ประเด็นศึกษามีดังต่อไปนี้
 - 2.1 ขั้นตอนการปฏิบัติก่อนวันประเพณีสารทจีนมีอะไรบ้าง.....
 - 2.2 ขั้นตอนการปฏิบัติและความเชื่อที่เกี่ยวข้องในวันประเพณีสารทจีน
 - 1.2.1 บุคคลที่เข้าร่วมการปฏิบัติมีใครบ้าง มีผู้นำในการปฏิบัติหรือไม่ และปฏิบัติอย่างไร
 - 1.2.2 การปฏิบัติเริ่มเมื่อไรและเริ่มต้นอย่างไร.....
 - 1.2.3 ลำดับขั้นตอนในการปฏิบัติเป็นอย่างไร มีความหมายอย่างไร สำคัญอย่างไร ถ้าขาด
 ขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งจะเป็นการกระทำผิดประเพณีหรือไม่อย่างไร จะเกิดผลกระทบอย่างไร

1.2.4 อาหารที่ใช้ในการปฏิบัติมีกี่ประเภท ประกอบด้วยอะไรบ้าง อาหารที่ต้องมีในการปฏิบัติและขาดไม่ได้มีอะไรบ้าง อาหารแต่ละชนิดมีความสำคัญอย่างไร ถ้าขาดอาหารชนิดใดไปจะใช้สิ่งใดทดแทนได้หรือไม่อย่างไร

1.2.5 อุปกรณ์เครื่องใช้ที่ใช้ในการปฏิบัติมีอะไรบ้าง และเครื่องใช้ที่ต้องมีในการปฏิบัติและขาดไม่ได้มีอะไรบ้าง เครื่องใช้แต่ละชนิดมีความสำคัญอย่างไร ถ้าขาดเครื่องใช้ชนิดใดไปจะใช้สิ่งใดทดแทนได้หรือไม่อย่างไร.....

1.2.6 ความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับข้าวของเครื่องใช้ในการปฏิบัติมีอะไรบ้าง.....

3. ผู้ให้สัมภาษณ์เรียนรู้เรื่องประเพณีสารทเงินจากไหน อย่างไร ปัจจุบันนี้มีการสืบทอดความรู้เกี่ยวกับประเพณีสารทเงินหรือไม่อย่างไร

4. เทียบกับสมัยอดีตแล้วการปฏิบัติประเพณีสารทเงินในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอะไรหรือไม่อย่างไร เพราะเหตุใด